

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

POLIITILISE SKANDAALI KONSTRUEERIMINE
POSTIMEHES VÄLISMINISTEERIUMIST
KADUNUD DOKUMENTIDE JUHTUMI NÄITEL

Bakalaureusetöö

Sigrid Sõerunurk
Dotsent Halliki Harro-Loit

Tartu
2005

Sisukord:

1. Sissejuhatus	3
2. Teoreetilised lähtekohad	5
2.1 Meediaskandaal	5
2.1.1 Meediaskandaali tunnused	5
2.2 Poliitiline skandaal	6
2.2.1 Poliitilise skandaali ajalooline taust	6
2.2.2 Poliitilise skandaali tunnused	7
2.2.3 Poliitilist skandaali iseloomustavad tegurid	8
2.2.4 Poliitilise skandaali faasid	9
2.3 Poliitiline kommunikatsioon	9
3. Uurimismeetodid	11
3.1 Allikate ja tegelaste kontentanalüüs	11
3.2 Kriitiline diskursusanalüüs	12
3.3 Süvaintervjuud	13
3.4 Meetodi kriitika	14
4. Analüüsi tulemused	15
4.1 Kontentanalüüs	15
4.2 Kriitiline diskursusanalüüs	16
4.2.1 Skandaali periodiseering	16
4.2.2 Skandaalielelne periood	17
4.2.2.1 Kokkuvõte	18
4.2.3 Skandaali puhkemine	19
4.2.3.1 Kokkuvõte	28
4.2.4 Skandaali kulminatsioon	29
4.2.4.1 Kokkuvõte	52
4.2.5 Skandaali järellainetus	52
4.2.5.1 Kokkuvõte	63
5. Intervjuude tulemused	64
6. Järelduses ja diskussioon	68
6.1 EPLi ja PMi kajastuse võrdlus	68
6.2 Postimehe toimetuse tööruitiinid	68
6.3 Järeldused	70
7. Kokkuvõte	73
8. Summary	75
9. Kasutatud kirjandus	77
10. Lisad	78

1. Sissejuhatus

Käesolevas töös uurin, kuidas ajakirjandus konstrueerib tiražeeritud poliitilist skandaali. Ajakirjanduslik skandaal (*mediated scandal*) on uurimisühikuna üsna selgepiiriline: see on konkreetne teema, mille kohta ajakirjandus avaldab teatud perioodi jooksul kindla hulga publikatsioone. Skandaalide konstrueerimisel toob ajakirjandus teema, isikud või sündmused jõuliselt avalikku agendasse, vastava teema tarvis eraldatakse tavalisest rohkem ruumi ja aega.

Thompson (2000) ütles, et poliitiline skandaal on alati suuremal või vähemal määral avalik sündmus. Seetõttu leian, et avalikkuse mõõtme tõttu on oluline uurida, kuidas ajaleht skandaali avalikkusele serveerib ja mis tingimustel.

Poliitilise skandaali puhul on oluline analüüsida, kuidas poliitikud ja ajakirjandus kommuniqueerivad avalikkusele poliitilisi probleeme ja poliitikuid ning kas üldse ja kui, siis kuidas on esindatud poliitiline võimuvõitlus. (Poliitilise) skandaali analüüsimine annab võimaluse uurida, kuidas ajakirjandus mingit teemat raamistab ja tugevalt agendasse toob, sest skandaal on kindla raamistikuga üksus. Teisalt on uurijale oluline ka poliitilist skandaali ümbritsev võimudiskursus ning poliitiline kommunikatsioon ajakirjaniku ja poliitiku kui allika vahel.

Töö eesmärk on uurida päevalehe konstruktivistlikku rolli poliitilise skandaali kajastamisel. Kuna töö on oma mahult 4AP, siis ei uuri ma skandaali mõju ega retseptsiooni. Töö piiratud maht on ka põhjuseks, miks valisin analüüsiks vaid ühe näite (välisministeeriumist kadunud dokumentide juhtumi).

Töös kasutan empiirilise materjalina ilmunud tekste ning ajakirjanikega tehtud süvaintervjuusid.

Valitud meetodid annavad võimaluse uurida, kuidas pingsas, piiratud ajaressursi ja nappide faktidega skandaali ajal toimetuse seda kajastab. Millised on toimetuse rutiinid ja kuidas töökorraldus mõjutab skandaali konstrueerimist, eriti aga, kuidas skandaali olukorras ajakirjandus reaalsust konstrueerib.

Süvaintervjuusid ja diskursusanalüüsi tulemusi kõrvutades saab uurida, kuidas võivad toimetuse tööruutiinid mõjutada ajaleheveergudel avaldatavaid tekste. Ajakirjanike hoiakute, otsuste motiivide ja valikute kohta saaks teha kindlamaid järeldusi, kui süvaintervjuudele lisaks viia toimetuses läbi vaatlus. Selle eelduseks on tekstide kriitiline diskursusanalüüs ja süvaintervjuud, mistõttu teemat saab kindlasti edasi arendada.

Peamise probleemina uurin, kuidas konstrueerib Postimees poliitilist skandaali. Vastuse saamiseks on kõigepealt oluline kontentanalüüsi abil selgitada, kes saavad uudistes kõige enam sõna, kellest teised allikad ja ka ajakirjanikud räägivad, kui palju tekib üldse skandaali nn kõrvaltegelasi ning kui palju saavad kesksed tegelased sõna. Kokkuvõtvalt: kui palju ja kes skandaalis üldse sõna saavad ning kes on tegelased.

Kuna kontentanalüüs selgitab vaid üldtendentsid, uurin lisaks, millised ajalehe hoiakud tekstidest ilmnevad, millised aladiskursused skandaali kajastamisel tekivad ning kuidas ajakirjanik poliitikat esitab, milliseid sõnu, metafoore ja diskursusi kasutab.

Peamist uurimisküsimust täpsustavalt uurin, millised on toimetuse tööruutiinid, kas need mõjutavad lõpptekste ning miks just need hääled tekstidest enim kõlama jäid.

Skandaali uurimisel tuleb pöörata tähelepanu ka moraalinormide konfliktile, mida käesolevas töös samuti teen.

Uurimisobjektiks on nii PMis kui EPLis ilmunud välisministeeriumist kadunud dokumentide juhtumit kajastavad ajakirjanduslikud tekstid (uudised, arvamused, intervjuud ja juhtkirjad) ning intervjuud Postimehe uudistetoimetuse juhataja Toomas Sildamiga ja reporter Rasmus Kaggega.

Poliitilise skandaali konstrueerimist ei ole Tartu Ülikooli ajakirjandusosakonnas oluliselt uuritud, mistõttu on seegi argumendiks antud töö relevantsuses.

Töö on ettenähtud mahust pikem, kuna ühe meetodina kasutatav diskursusanalüüs on oma eripära tõttu mahukas ning nõuab seega ka rohkem ruumi. Samas jääb materjal töö empiirilise mahu piiridesse.

Kasutasin tavalisest erinevat viidete süsteemi EPLi ja PMi artiklite ning intervjuude puhul selguse huvides. Artiklid ja intervjuud liigendasin lisades lõikudeks, kuna leidsin, et sel moel on tööd lihtsam jälgida. Nii kriitilises diskursusanalüüsis kui intervjuude tulemustes viitasin neile tekstidele lõikude täpsusega. Diskursusanalüüsis on viitamine kolme- ja süvaintervjuudes kahejärguline.

2. Teoreetilised lähtekohad

2.1 Meediaskandaal

James Lulli ja Stephen Hinermani (1997) sõnul on tänapäeval meediaskandaalil keskne roll meedia tehnoloogial, mis võimaldab edastada informatsiooni kiiresti ja suuri vahemaid ületades. Nii defineerisid nad skandaali järgnevalt: tehnoloogilised võimalused, mis edastavad skandaali uudise vormis avalikkusele, kujundavad ka alati skandaali enese ja annavad talle omase jõu.

Meedia surub skandaali avalikkusele edastades narratiivsesse vormi. Meedia on riigi ja kiriku kõrval kolmas institutsioon, mis konstrueerib ja dekonstrueerib ka moraalseid konventsioone.

Meedia nõuab aruandekohust võimulolijatelt, kes heameelega jääks tahaplaanile (*back region*), mistõttu nende privaatsfääri avalikustamine ei ole neile meelepärane. St, et mõned inimesed või institutsioonid satuvad suurema tõenäosusega meediaskandaalidesse.

Autorite sõnul (Lull & Hinerman 1997) on mingi skandaali (*story*) jutustuseks nimetamine talle erakordse ajakirjandusliku jõu ja täiuslikkuse andmine. Skandaal ei teki autorite sõnul enne, kui sündmused jutustuse vormi võtavad, sest seda on inimestel kergem mõista.

Lull & Hinerman (1997) jaotasid skandaalid institutsionaalseteks, isiku- (staaride-) keskseteks ja psühhodraamaks. Minu töös on olulisemad kaks esimest tüpoloogiat. Personifitseeritud skandaali puhul mängib rolli inimese avalik imago, millest sõltuvalt võib meedia teda skandaalis väga erinevalt kajastada. Välisministeeriumist kadunud dokumentide skandaal muutus aga Ojulandi kui isiku keskseks, osalt Ojulandi avaliku imago tõttu.

Sellest põhjalikumalt ptk-s 4.

2.1.1 Meediaskandaali tunnused

Meediaskandaal tekib, kui (1) konkreetsed inimesed astuvad (2) oma tegudega üle (3) domineerivatest moraalsetest väärtustest. Need inimesed peavad olema kindlasti (4) identifitseeritud, kui moraalnormide rikkujad. (5) Moraalinorme eirasid patustajad teadlikult ja hoolimatul, tegutsedes vaid enda huvides. (6) Rikkumiste eest võetakse nad vastutusele, (7) kusjuures igale osalejale saavad osaks erinevad tagajärjed.

(8) Avalikkus saab patustajatest ja nende rikkumistest massimeedia abil teada, (9) mis on skandaali oskuslikult jutustuse vormi pannud. (10) Skandaal köidab oma huvitava esituse tõttu avalikkus suurt tähelepanu (Lull & Hinerman 1997).

Autorite sõnul ei ole skandaal lihtsalt faktide kuiv esitamine, olgu nad kuitahešokeerivad. Skandaalis haarab jutustus ühel hetkel juhtpositsiooni faktide üle ning kulgeb faktidest hoolimata omasoodu. Kuna skandaal köidab avalikkuse tähelepanu, on meedial avalikkuse toetus lugu aina edasi jutustada. Skandaal kestab, kuni avalikkus selle vastu huvi tunneb. See tähendab, et millalgi jõuab kätte ka skandaali lõpp, avalikkuse tahab teada, millega meedia jutustatud lugu lõppeb.

Meediaskandaali iseloomustab:

1. mõned inimesed ja institutsioonid on skandaalile vastuvõtlikumad
2. auditorium ei mõista skandaali kunagi ühtemoodi, seega tõlgendavad erinevad auditoriumi osad skandaali erinevalt
3. skandaal on intertekstuaalne, andes teiste skandaalide tekkimiseks ajendeid
4. skandaalid asetsevad üksteise suhtes hierarhiseeritult

2.2 Poliitiline skandaal

2.2.1 Poliitilise skandaali ajalooline taust

John B. Thompsoni (2000) kohaselt ulatub sõna “skandaal” Euroopa keelekasutuses 16. sajandisse, kuigi seda sõna kasutati religioossetes tekstides ka Vana-Kreeka ajal. Sõna “skandaal” pärineb ladina keelest ning religioossetes tekstides kasutati seda inimese kohta, kes häbistas kuidagi usulisi vaateid/ institutsioone.

Skandaali teine tüüp oli ilmalikum ning tähistas moraalnormide rikkumist. Sellega omandas sõna tugevalt negatiivse konnotatsiooni. Just taoline tähendus on skandaalile omane ka tänapäeval. Siinkohal pakkus Thompson (2000) ka omapoolse skandaali definitsiooni (käib ka analüüsitava poliitilise skandaali kohta): skandaal viitab teatud muutusi hõlmavatele tegevustele või sündmustele, mis saavad avalikuks ning on samas piisavalt tõsised, et avalikkus neile reageeriks.

Thompsoni skandaali definitsioon seostub antud töös just muutuste analüüsiga. Dokumentide kadumise juhtum sisaldab sündmusi, mis said avalikuks ning millele avalikkus reageeris.

2.2.2 Poliitilise skandaali tunnused

a) Skandaal on sündmus või tegevus, mis sisaldab endas üleastumisi moraalinormidest või väärtustest.

Oluline on, et kõik moraalinormide rikkumised või konfliktid ei too endaga kaasa skandaali. Samuti on oluline ka kultuuriline taust, kus skandaal aset leiab, sest konventsioonidest üleastumine, mis loob skandaali ühes kultuurikontekstis, ei pruugi seda teises teha. Thompson (2000) jaotas skandaalid kolmeks: seksi-, finants- ja võimuskandaalid. Antud töös on tegemist viimase skandaali tüübiga, sest skandaal arenes jõudsalt võimudiskursuses.

Mõned isikud (avaliku elu tegelased) on skandaalisensitiivsemad. Nii on see ka antud töö puhul.

Paljude skandaalid sisaldavad mingil määral ka silmakirjalikkus. Täpsemalt käib see skandaali keskmes olevate inimeste kohta, kes kommunikeerivad moraalseid väärtusi, nõuavad nende täitmist teistelt, kuid rikuvad ise.

Moraalinormid on alati seotud võimuga, nad struktureerivad sotsiaalset elu lubades üht ja keelates teist. Kuna norme ei ole omaks võtnud kõik grupid, võib skandaal esile tuua väärtuste konflikti ja norme kultiveerida.

b) Skandaali ilmumisega on enamasti seotud varjamise tegur. Varjule jäävate elementide olemasolu teavad vaid mõned. Skandaalis osalejad püüavad moraalinormide rikkumist avalikkuse eest varjata. Ainuüksi konventsioonide rikkumisest ei saa skandaal areneda, kui sellest on teadlikud vaid nn asjassepühendatud osapooled. Seetõttu on skandaali ilmsiks saamiseks alati tarvis nn kolmandat sündmusest või tegevusest teadlikku osapoolt.

Kolmanda osapoole tõttu iseloomustab skandaali tihti avalikuks saamise dramaatika, kus muutub oluliseks meedia roll.

c) Skandaal eeldab avalikkuse pahameele teket, kui sündmus või tegevus on avalikuks saanud. Mõnede skandaalide puhul on osad sotsiaalsed grupid ka šokeeritud, kui rikutavad moraalinormid puudutavad sügavalt nende põhimõtteid. Samamoodi nagu skandaal võib šokeerida, võib ta tekitada ka uudishimu ja kahjurõõmu.

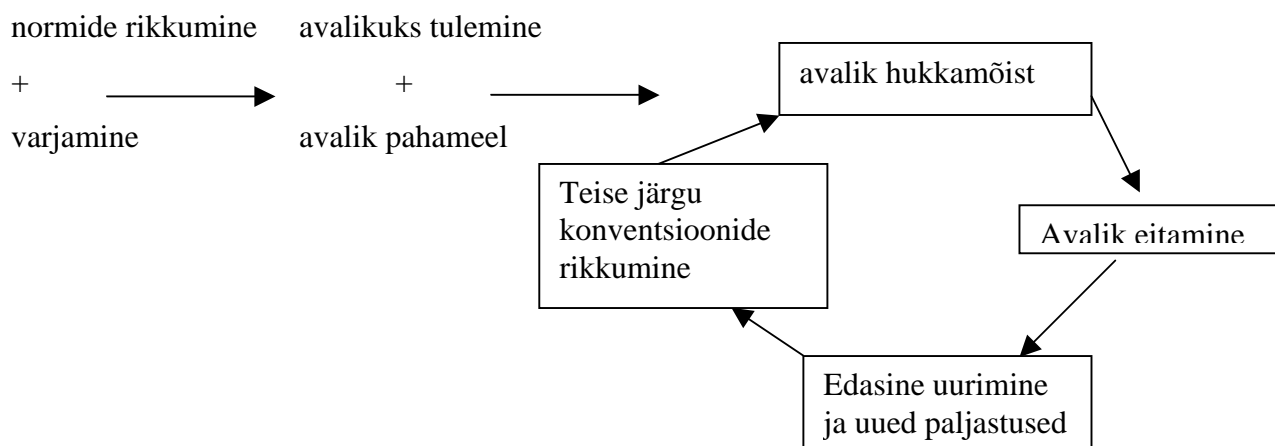
d) Skandaaliga mitte seotud inimesed väljendavad avalikult oma hukkamõistu. Skandaali puhul on oluline, et inimesed, kes sellega otseselt seotud ei oleks, väljendaks avalikult oma põlgust. Siin on taas oluline meedia roll, kuna tiražeeritud poliitiline skandaal ei ole kunagi kohaliku iseloomuga. Kui skandaal avalikuks saab, levib ta just meedia abil avalikkusesse ja saab just meedia vahendusel n.ö hoo sisse.

e) Skandaal kahjustab sellega seotud inimese mainet. Kuna skandaali keskmes oleva inimese reputatsioon on kaalul, üritab see inimene iga hinna eest oma mainet kaitsta ja nime puhtaks pesta asudes selleks vasturünnakule. Olenevalt juhtumist võib vasturünnak tähendada seda, et inimene ähvardab kohtusse minna ning oma nime seaduse jõul puhastada. Teisel juhul eitab ta lihtsalt kõiki süüdistusi ning enda seotust nendega. See on aga väga riskantne strateegia, kuna nii võib skandaal keskenduda teise järgu moraalnormide rikkumisele (valetamisele), mis ohustab inimese mainet veelgi rohkem, kui esialgne skandaali põhjus.

2.2.3 Poliitilist skandaali iseloomustavad tegurid

Poliitilisest skandaali saab esitada kahe mudelina. Joonisel 1. on ära toodud keerulisem mudel, kuna see kohandub Ojulandi juhtumiga paremini.

Joonis 1

Poliitilise skandaali põhitunnuseks on tema halb juhitavus.

Skandaali iseloomustab ka nn tagaia lekkimine. St, et ajakirjandusse n-ö tilgub informatsiooni, mis on ebapiisav ja jätab sündmuse või tegevuse lõpu lahtiseks. Meedia vahendab tiražeeritud skandaalile selgelt negatiivset fooni. Trükipress kasutab selle kliima tekitamiseks aktiivseid pealkirju ja negatiivseid hinnanguid artiklites.

Alati ei pruugi negatiivsed hoiakud ajalehtedes olla vastavuses meediat tarvivate inimeste seisukohtadega. Sel juhul viitab ajakirjandus negatiivseid hoiakuid edastades vaid iseendale.

Meedia vahendatud skandaali iseloomustab veel nn faktide telg. Skandaaliga otseselt mitteseotud inimesed esitavad fakte minevikust skandaali keskmises olevate inimeste kohta, mida viimased eitavad. Kuna meedia tiražeeritud skandaalidel on oht ka meedia usutavusele, iseloomustab skandaalide kajastamist faktide taaasesitamine meedias, kus ajakirjandus viitab iseendale.

Tiražeeritud skandaalile on iseloomulik publikatsioonide (artiklite) jada, mis tähendab, et sündmus püsib meedias rohkem kui päeva.

Meedia vahendatud skandaali tunnuseks on ka intertekstuaalsus, mis tähendab, et üks skandaal annab alust uue skandaali tekkeks.

Poliitilise skandaali kajastamisel on oluline ka meediaväljaannete omavaheline konkurents ning erinevate teisejärguliste institutsioonide osalemine skandaalis (nt kohus, politsei, kapo, erakonnad jne).

2.2.4 Poliitilise skandaali faasid

a) skandaali-eelne periood. Siia kuuluvad sündmused, mis saavad hiljem skandaali aluseks. Sel perioodil võib ilmuda ka väike uudis, mida hakatakse alles hiljem skandaaliks konstrueerima

b) skandaali puhkemine. Sündmus või tegu saab avalikuks ja levib

c) skandaali kulminatsioon

d) skandaali järellainetus. Võib tulla kohe peale skandaali või hiljem, võib ulatuda ajas väga kaugele. Käesolevas töös analüüsin täpsemalt kohest järellainetust ning ühte artiklit ka pikaajalisemast järellainetusest

2.3 Poliitiline kommunikatsioon

Kuna antud skandaal on poliitiline, on oluline uurida seda ka poliitilise kommunikatsiooni diskursuses. Ajakirjandusel on määrav roll poliitilise reaalsuse konstrueerimisel, sest ajakirjanikud asetavad mingid poliitilised sündmused nn narratiivsetesse raamidesse (*narrative frameworks*) (McNair 1999:73). See tähendab, et ajakirjanik uudis-väärtustab poliitilised sündmused, dramatiseerib ja muudab nad jutustuseks.

Lisaks on käesoleva töö seisukohast oluline ka poliitilise diskursuse analüüs. Kenneth L. Hacker (1996) uuris võimu ja keele vahekorda. Antud töös on tugeval positsioonil võimudiskurus ja see, kuidas meedia poliitikat esitas, milliseid sõnu selleks kasutas. Just sõnad ja nendega kaasnevad konnotatsioonid, mida massimeedia kultiveerib, olid Hackeri teoorias olulisel kohal. Näiteks meie-diskursus on solidaarsuse märk. Sõnu kasutatakse objektide ja sündmuste nimetamiseks ja neile hinnangute andmiseks, neis sisalduvad ka emotsioonid. Poliitika koosneb suuresti keelelistest mängudest. Nii omandab iga poliitiline sündmus meedias metafooride abil uued mõõtmed. Näiteks valimisvõitluste kirjeldamisel võib ajakirjanik kasutada lahingu või spordivõistluse diskursust.

Poliitilise keele diskursusanalüüs selgitab, kuidas meedia võimu keeleliselt struktureerib.

Analüüsiga saab uurida ka mõjuefekte, mis ma antud töös mahu piirangute tõttu ei teinud, kuid möönan, et see annab võimaluse teemat edaspidi süvitsi uurida.

Poliitilise diskursusanalüüsi abil saab uurida nii poliitilistesse kõnedesse kui meediatekstidesse peidetud võimalikke tähendusi. Oluline on sealjuures ajakirjaniku roll sündmuste nimetamisel, sest just ajakirjanikud sildistavad muu hulgas ka poliitilisi skandaale.

Poliitilise diskursusanalüüsi nagu iga teisegi diskursusanalüüsi kriitika on selle subjektiivsus. Seda on kritiseeritud üheselt mõistetavate meetodite ebapiisavuse pärast. Hackeri kohaselt ei pea see kriitika aga enam paika, kuna diskursusanalüüsis on välja kujunenud teatud kriteeriumid, mille alusel meetod on kontrollitav.

3. Uurimismeetod

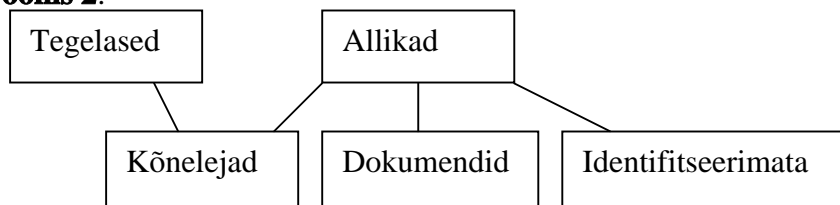
Käesolev töö koosneb kahest osast. Esimeses, tekstianalüütilises on kombineeritud kontentanalüüs ja kriitiline diskursusanalüüs. Kvantitatiivne analüüs selgitab skandaali üldised tendentsid, diskursusanalüüsil kasutan kontentanalüüsi tulemusi, laiendan neid ja fokuseerin. Seega täiendavad meetodid üksteist. Teises osas viisin tekstianalüütiliste tulemuste interpreteerimiseks läbi süvaintervjuud Postimehe ajakirjanikega.

Minu eesmärk on esmalt kriitilise diskursusanalüüsi kaudu selgitada, milline pilt analüüsitavast skandaalist avalikkusesse läks. Tekstianalüüsist kerkinud küsimustele allikate kasutuse ja valiku kohta otsisin vastuseid süvaintervjuudest.

3.1 Allikate ja tegelaste kontentanalüüs

Allikate ja tegelaste kui kategooriate omavahelist suhet kirjeldab Joonis 2. Tegelased on need, kellest ja millest nii ajakirjanikud kui teised allikad räägivad. Allikate kategooria jaguneb kõnelejateks, kirjalikeks dokumentideks ja identifitseerimata allikateks – need allikad n-ö kõnelevad leheveergudel ise.

Joonis 2.

Analüüsisin seega kahte suurt jaotust: allikaid ja tegelasi. Allikad jagunesid omakorda:

- vahetu allikas – tsitaat

Näide: “Tegemist on äärmiselt tõsise küsimusega,” kommenteeris Parts” (lisa 3: 3.2).

Vahetu allikas on Parts.

- vahendatud allikas – parafraas

Näide: “Parts ütles, et on probleemist rääkinud Reformierakonna liidri Andrus Ansipiga”(lisa 3: 3.2). Vahendatud allikas on Parts.

- kahekordselt vahendatud allikas – allika sõnu refereerib ajaleheveergudel mõni teine allikas

Näide: “Pärast kohtumist vahendades rääkis Ansip, et Parts lubas seista võimuleppe, kui terviku täitmise eest” (lisa 3: 26.9). Kahekordselt vahendatud allikaks on Parts.

Kirjalikud dokumendid kui allikad

Näide: “Kapo aruanne toob välja puudusi ka ministeeriumisisestes õigusaktides” (lisa 4: 7.4)

Identifitseerimata allikad:

Näide 7. “”Kolbrel ei ole klappi ministriga, kelle arvates võiks ta end tugevamalt ametnike üle kehtestada, ja osaga ametnikkonnast, kes arvab, et ta võiks ministriga kindlakäelisem olla,” kirjeldas üks staažikaid diplomaate” (lisa 3: 2.7)

Tegelased:

- passiivne tegelane – kas ajakirjanik või teised allikad on loos sellest tegelasest rääkinud

Näide: “Toonane minister Ilves nimetas kahetsusväärseks, et Ojuland on hakanud süüdlast otsima” (lisa 3: 3.6). Passiivne tegelane on Ojuland. (vahendatud näiteks on Ilves).

Kodeerimisjuhend on lisa 7, kodeeritud tekstid: PM (lisa 1, tabel 2), EPL (lisa 2, tabel 3)

Kontentanalüüsis kasutasin vaid uudistekste, kuna vaid uudistes esinesid allikad ka vahetult ja vahendatult, mida juhtkirjades ja arvamusalustes reeglina ei leia. Jätsin välja ka intervjuud, kuna need oleks uurimistulemusi moonutanud, sest vahetult oleks kõnelenud sel juhul vaid üks inimene. Samuti ei kaasanud analüüsi uudiste juures olnud lisäühikuid, mis olid enamjaolt esitatud selgete allikaviideteta.

3.2 Kriitiline diskursusanalüüs

Kuigi antud töö eesmärgiks on uurida poliitilise skandaali konstrueerimist Postimehes, pidasin vajalikuks kaasata nii häälte analüüsi kui kriitilisse diskursusanalüüsi ka Eesti Päevalehe vastavateemalised tekstid, et võrrelda faktide esitamist, ajalehtede võimalikku hinnangulisust, lugude esitamise tihedust ning lehtede (sh ajakirjanike) endi seisukohti. Võrdluses teise päevalehega tulevad need erinevused paremini välja, mistõttu saan PMi kui skandaali konstrueerija kohta kindlmaid järeldusi teha.

Diskursusanalüüsi valim: EPLis 15 uudisartiklit, 6 arvamusalust (sh 2 juhtkirja) ja 4 intervjuud. Kokku 25 tekstiühikut.

PMis 16 uudisartiklit, 10 arvamuseartiklit (sh 2 nn väikest juhtkirja ja Partsi kiri Ansipile) ja 2 intervjuud. Kokku 28 tekstiühikut. EPLis ja PMis tekstiühikuid kokku 53.

Diskursusanalüüs on struktuurilt kronoloogiline, sisaldades erinevates faasides skandaalile iseloomulikke tunnuseid. Kriitilises diskursusanalüüsis laiendasin kontentanalüüsi kategooriaid kvalitatiivseteks ning uurisin millise konteksti ajakirjanik erinevatele kategooriatele skandaali raamistamisel andis. Näiteks Postimehe artiklis, millest skandaal alguse sai, kasutas ajakirjanik identifitseerimata allikat (lisa 3: 2.7). Allika kirjelduseks kasutas ta sõna “staažikas”, millega püüdis allika autoriteetsust lugejate silmis tõsta. Et identifitseerimata allikas sai sõna ka vahetult ehk tsitaadis sõna, on oluline mida ta ütles – nimelt vahendas välisministeeriumi siseinfot. Nii laienebki üks kontentanalüüsi kategooria, sest diskursusanalüüsist selgub, et just identifitseerimata allikas edastas palju välisministeeriumi siseinfot, mis arenes omaette aladiskursuseks (välisministeeriumi pingeline tööõhkkond vt lisa 8 tabel 4).

Varjatud allikat kui kategooriat kvantitatiivsesse analüüsi tuua ei saa, küll aga selgus see diskursusanalüüsist. Näiteks on PMi artikli (lisa 3: 2) viis esimest lõiku esitatud nähtamatu jutustaja positsioonilt, kus ajakirjanik esitab allikaviideteta fakte. Kuna kahes järgmises lõigus esinesid identifitseerimata allikad, on alust arvata, et kogu narratiivis esitatud info pärines neilt samadelt anonüümsetelt allikatelt.

Diskursusanalüüsiga selgitan ka pealkirjade ja juhtlõikude fookust, ehk milline on ajakirjaniku rõhuasetus skandaali raamistamisel.

Kõnelejate ja vahendatavate allikate kategooriad laienevad samuti diskursusanalüüsis. Nii näiteks selgus kontentanalüüsist, et Juhan Parts ja Andrus Ansip said enam-vähem ühepalju sõna, diskursusanalüüs selgitas, et sisuliselt kõneles Ansip rohkem, sest ajakirjanik viitas Partsi paar päeva vanadele sõnadele või tema kirjadele oma erakonnakasalastele. St, et ajakirjanik rääkis Ansipiga rohkem kui Partsi ja Partsi kommentaare oli sunnitud otsima mujalt. See aga omakorda tähendab, et skandaalis oli aktiivsem kõneleja Ansip.

Taolise kategooriate laiendamise pinnalt muutub oluliseks, millal lülituvad skandaali aladiskursused (vi lisa 8 tabel 4).

3.3 Süvaintervjuud

Standardiseerimata süvaintervjuud viisin läbi Postimehe uudisteosakonna juhataja Toomas Sildami ja uudisteosakonna reporter Rasmus Kaggega. Valisin intervjuueeritavateks just Sildami ja Kagge, kuna nemad ainukestena toimetusest käsitlesid teemat kogu skandaali vältel. Paari artikli juures oli kaasautor ka Hendrik Roonemaa, kes praeguseks on Postimehe toimetusest lahkunud.

Kindlasti oleks töö kaalukam, kui lisaks ajakirjanike intervjuudele oleks võrdluseks juures ka skandaalis otseste osalejate Kristiina Ojulandi, Juhan Partsi ja Andrus Ansipi intervjuud. Piiratud mahu tõttu neid läbi ei viinud. Samas leian, et ajakirjanduse kui konstrueerija uurimisel piisab ka toimetuse liikmete intervjuudest.

Kahe intervjuu eesmärgiks oli uurida toimetuse tööruutiine ning selgitada, kas need mõjutasid lõpptekste, uurida, millest sõltus allikate valik ja millised olid nende hoiakud skandaali suhtes (kasutasin intervjuueerimisel diskursusanalüüsi tulemusi).

3.4 Meetodite kriitika

Töö oleks kindlasti terviklikum, kui tekstianalüüsile ja intervjuudele sekundeerinuks ka vaatlus toimetuses, kui seal on parasjagu käsil mõne poliitilise skandaali kajastamine. Süvaintervjuud ei anna piisavalt materjali, et toimetuse tööruutiinide kohta põhjapanevaid järeldusi teha. Tavaliselt püüavad intervjuueeritavad tegelikkust paremana näidata, kusjuures nad ise võivad samal ajal sellesse uskuda. Vaatlus annaks intervjuude kõrval kindlasti toimetuse tööst objektiivsema pildi. Kuna aga viibisin eelmise aasta suvel kuu aega toimetuses, siis tunnen mõningal määral toimetuse tööruutiine ja võin kinnitada, et intervjuudes ajakirjanikud midagi absoluutselt valet ei rääkinud.

Kriitiline diskursusanalüüs on alati teatud määral uurija-subjektive, kuid üritan ptk-s 4.2 näidata oma mõttearengut ja järeldusteni jõudmist võimalikult täpselt. Seetõttu on see peatükk ka töös mahukaim.

4. Analüüsi tulemused

4.1 Kontentanalüüs

Allikatest sai nii PMis (lisa 1 tabel) kui EPLis (lisa 2 tabel 3) vahetult enim sõna Reformierakonna esimees Andrus Ansip. Talle järgnevalt kõneles tsitaatides kõige rohkem Juhan Parts. Parts esines Ansipiga võrreldes vahendatud allikana rohkem. St, et ajakirjanikud suhtlesid Ansipiga rohkem vahetult kui Partsiga. Kui meedia tõstis skandaal keskseks isikuks Ojulandi, siis tema vahetult palju sõna ei saanud, PMis näiteks sama palju kui kõrvaltegelane Meelis Atonen, EPLis sai Ojulandiga võrdselt sõna samuti Atonen, lisaks Marko Mihkelson ning kõrvaltegelastes rääkis Ojulandist vahetult pea kaks korda rohkem hoopis Arnolt Rüütel. Vahendatult sai Ojuland PMis sama palju sõna kui vahetult, EPLis üle kolme korra rohkem.

Tegelasena esinesid enim nii PMis kui EPLis Ojuland ja Parts, enim vahetult esinenud Ansipist rääkisid teised allikad ja ajakirjanikud palju vähem. See kinnitab taas, et Ansip võttis vahetult jõuliselt sõna. Sest kui võrrelda seda, palju keegi ise PMis sõna sai ja palju temast räägiti, siis Partsi puhul räägiti temast neli korda rohkem, kui ta ise sõna sai. Ansip aga rääkis ise vahetult pea sama palju, kui teised temast (suhe oli 19:15). Ojulandis rääkisid teised allikad 11 korda rohkem kui ta ise esines. Niisiis konstrueeris ajakirjandus Ansipi aktiivseimaks kõnelejaks.

Lisaks Ansipile, Ojulandile ja Partsile kõnelesid PMis vahetult Meelis Atonen, Tiit Tammsaar ja Ivari Padar. Tiit Tammsaar esindas koalitsiooni kolmandat parteid – Rahvaliitu. Miks Ivari Padar kõrvaltegelasena võrdlemisi palju kõneles, selgub diskursusanalüüsist. EPLis kõrvaltegelased (poliitikud) kvantitatiivselt nii palju ei kõnelenud kui PMis. Enim sõna said siiski Meelis Atonen ja Marko Mihkelson.

Üllatuslikult palju sai EPLis vahetult sõna president, PMis ei kõnelenud president kordagi, ka vahendatult mitte. Ka passiivse tegelasena esines president EPLi veergudel tihedamalt kui PMis.

Kirjalikest dokumentidest kasutasid PMi ja EPLi ajakirjanikud kaitsepolitsei aruannet. EPLi ajakirjanikud viitasid sellele kui allikale rohkem kui PMi ajakirjanikud. Samas on tähelepanuväärne, et kaitsepolitsei raport, mis oli skandaali üks olulisemaid faktilisi allikaid, kasutasid ajakirjanikud väga vähe. See omakorda viitab asjaolule, et ajakirjandus konstrueeris skandaali pigem hinnangutele kui faktidele.

EPLi ja PMi võrdlusest selgus, et PMi veergudel oli passiivseid tegelasi rohkem. Ainult selle kategooria põhjal võiks järeldada, et PM konstrueeris skandaal rohkem narratiivi kui EPL. Tegelikult aga konstrueeris pigem EPL skandaali jutustusse kui PM. Nimelt esines kummaski väljaandes ühepalju uudisartikleid (15), PMis esines vahendatud allikaid pea kaks korda rohkem kui EPLis (vastavalt 102 ja 55), vahetuid oli PMis 90, EPLis 77. See tähendab, võrdses arvus uudistes andis PM allikatele rohkem sõna kui EPL. EPLis jutustasid skandaalist ajakirjanikud rohkem oma sõnadega, mis viitab jutustusele.

Kontentanalüüsi edasises sisulised tulemused selguvad kriitilisest diskursusanalüüsist. Sest kuigi kvantitatiivanalüüs selgitas, et EPL viljeles PMiga võrreldes rohkem skandaali narratiivset vormi, on siin oluline ka võimudiskursus ja see, kuidas edastasid väljaanded poliitilist kommunikatsiooni ning millised aladiskursused arenesid.

4.2 Kriitiline diskursusanalüüs

Enne kui kriitilise diskursusanalüüsi juurde asun, on tähtis kaardistada kogu skandaali nii fakti, kommunikatsiooni ja aladiskursuste arenemise kulg (lisa 8, tabel 4). Skandaal kestis ligi kaks nädalat, skandaalieelne periood ulatub aga 2004 aasta lõppu. Diskursusanalüüsi süstematiseerisin kronoloogiliselt analüüsides koos nii uudiseid, juhtkirju, arvamusi kui intervjuusid. Suurematesse peatükkidesse jagasin skandaali vastavalt selle perioodidele. Selguse huvides analüüsisin kolme pikemat perioodi (puhkemine, kulminatsioon ja järellainetus) päevade ja alakategooriate kaupa: ajakirjanduslik fookus, allikad ja tegelased, aladiskursused ning moraalsete väärtuste konflikt. Iga perioodi võtsin selle lõpus lühidalt kokku, et tulemusi kontsentreeritumalt esitada. Allikate ja tegelaste peatükkides uurisin seda, kes räägivad, millist infot nemad või ajakirjanik ise sisse tõi. Selles peatükis on oluline vaikumisi meeles pidada, et mida vähem esines allikaid, seda rohkem oli tegelasi, ehk neid, kellest räägiti.

4.2.1 Skandaali periodiseering

Tabel 1**Skandaali periodiseering EPLis ja PMis**

Skandaali perioodide juures olevad kuupäevad tähistavad selle perioodi algust. Skandaali viimase perioodi puhul määratlesin kohese järellainetuse, kuna pikaajalist ei olnud võimalik kuupäevalise täpsusega kindlaks teha. Postimehes artikkel nr 28 kuulub ainsana pikaajalisse järellainetusse

	Skandaalielelne 30.08.`04	Puhkemine 31.01.`05	Kulminatsioon 07.02.`05	Järellainetus (kohene) 11.02.`05
PM (lisa 3)	Artikkel nr 1	Artiklid nr 2-6	Artiklid nr 7-22	Artiklid nr 23-28
EPL (lisa 4)	Puuduvad	Artiklid nr 1-6	Artiklid nr 7-18	Artiklid nr 19-25
Artikleid PMis	1	5	16	6
Artikleid EPLis	0	6	12	7
Artikleid kokku	1	11	28	13
Kestus	5 kuud	7 päeva	4 päeva	ligi 1 kuu

Lisas 7 tabelis 4 on perioodide lõikes toodud ajakirjanduse kommunikatsioon, aladiskursuste tekkimine ja jätkusuutlikkus ning faktid, mis märgivad skandaali tegelikku kulgu.

Kui võrrelda tabelit 1 (lisast 7) ja 2 omavahel, tuleb silmas pidada, et ajalehtedes ilmusid artiklid vähemalt päevase hilinemisega (aeg, mis kulus loo kirjutamisele ja ajalehe trükkimisele + mõnel korral nädalavahetus). Periodiseeringute määratlemisel lähtusin sündmuste faktiteljest.

4.2.2 Skandaalielelne periood**8. detsember 2004**

Dokumentide kadumise juhtumi eelsesse perioodi kuulub PMi artikkel 8. detsembrist 2004 pealkirjaga “Kaitsepolitsei kompab välisministeeriumis saladusmüüri” (lisa 3:

1), mille autoriks oli toimetus pannud lihtsalt PM, kuid intervjuust Toomas Sildami ja Rasmus Kaggega selgus, et selle oli kokku kirjutanud Sildam. Artikkel rääkis, et välisministeeriumist võib olla kadunud salajasi dokumente. Pealkirja oli ajakirjanik sõnastanud huvitekitavalt, sõnastus andis mõista, et välisministeeriumis on mingi saladustemüür, mida uurib kaitsepolitsei.

Artiklis oli kolm allikat: Kristiina Ojuland, välisministeeriumi pressiesindaja ja üks välisametkonna ametnikest. Otse oli viidatud vaid ühele allikale, välisministeerium pressiesindajale (lisa 3: 1.3), teised viited olid umbmäärased. Tegelasena esines artiklis kaitsepolitsei kui organisatsioon (lisa 3: 1.1), Ojulandile kui allikale viitas ajakirjanik läbi sekundaarse allika, st edastas teavet, mida oli Ojuland rääkinud kellelegi teisele, kes rääkis sellest omakorda ajakirjanikule: “Välisminister Kristiina Ojuland on mõnele poliitikule tunnistanud” (lisa 3: 1.2).

Artiklis oli ka viide identifitseerimata allikale, kes esines loos tsitaadiga: “Üks välisametkonna ametnikest ei välista, et alates 1996. aastast – just see on kapo auditi algusjooneks – võib olla juhtunud igasugu lugusid. “”Probleem saab olla näiteks selles, et asjad on aetud paberihunti ja see lõunasöök on halvasti dokumenteeritud,” ütles ametnik.” (lisa 3: 1.5). Kuna tema isik jäi aga lugejatele saladuseks, ei ole allikas usaldusväärne.

Seega esimeses artiklis, mis ilmus skandaalieleelset perioodil, kasutas ajakirjanik nn tagaia vihjeid, st valdavalt identifitseerimata allikaid (lisa 3, 1.2, 1.5). See asjaolu viitab skandaali ühele tunnusele, nimelt info lekkimisele, täpsemalt teadlikule lekitamisele. Samas on info ebapiisav, kuna ei anna terviklikku pilti, millised dokumendid ja kui palju võivad olla kadunud, sest seda ei toeta ükski ametlik allikas, ka kapo mitte. Ajakirjanik vaid vihjab, et ministeeriumis ei hoita dokumente hästi.

4.2.2.1 Kokkuvõte: skandaalieleelne periood

Skandaalieleelset perioodi iseloomustas faktoloogiliselt see, et ta kestis ligi 6 kuud alates sellest, kui kapo revisjoniga alustas. 2004. aasta detsembris kuulis PMi uudistetoimetus, et välisministeeriumis ei ole riigisaladuste hoidmisega kõik korras ja kirjutas sellest loo. Kuna info oli PMi ajakirjanik saanud ilmselt n-ö *off the record*, ei saanud ta allika(te)le viidata. Taoline info lekitamine lõi skandaaliks soodsa kasulava. Kuna dokumentide kadumisest midagi rohkemat teada ei olnud, ei tekkinud ilmselt ei ajakirjanikel ega avalikkusel teema vastu veel suurt huvi.

Perioodi puhul on oluline, et selles ainsas PMi artiklis käsitles toimetust teemat välisministeeriumi- mitte Ojulandi-kesksena, nagu hilisemate perioodide analüüsides selgub.

4.2.3 Skandaali puhkemine

31. jaanuar 2005

Skandaal sai alguse 31. jaanuaril ilmunud Postimehe artiklist pealkirjaga “Ojuland soovib taas kantsleri vahetamist” (lisa 3: 2). Kuigi ajakirjanik kirjutas, et Ojuland vahetab teist korda oma ametiaja jooksul kantslerit, mainis ta ka ühes lõigus salajaste dokumentide kadumist välisministeeriumist (lisa 3: 2.8).

Ajakirjanduslik fookus

Artikkel (lisa 3: 2) keskendus Ojulandile ja tema plaanile kantsler välja vahetada, seda ütlesid otse nii pealkiri kui juhtlõik, kus mõlemas figureeris Ojulandi nimi. Artikkel keskenduski pealkirjas ja juhtlõigus toodud kantslerivahetuse teemale, dokumentide kadumist puudutas autor vaid väga lühidalt. Kuna fookus oli Ojulandi-keskne, lõi see hea pinnase edasist dokumentide skandaali Ojulandiga siduda.

Allikad ja tegelased

Artikkel sisaldas kolme allikat, neist üks oli anonüümne (lisa 3: 2.7).

8. lõigus olnud sõna “väidetavalt” viitas sellele, et Sildami info pärines tõenäoliselt välisministeeriumist ja ilmselt mõnelt ametnikult, kes soovis jääda anonüümseks (lisa 3: 2.8). Infot andud allikat ajakirjanik ei identifitseerinud. Järelikult oli tegu info teadliku lekitamisega nagu skandaalieelseski perioodis.

Kantsler Priit Kolbre esines artiklis enamjaolt passiivse tegelasena, kohad, kus ajakirjanik teda tsiteeris ja refereeris pärinesid 2004. aasta maist ja septembrist, st et selle artikli tarbeks ei olnud ajakirjanik temaga rääkinud (lisa 3: 2.10-13). Kolmas allikas oli Ojuland ise, keda teksti sees Sildam ei tsiteerinud, ainult parafraseeris (lisa 3: 2.4, 2.8).

Uudis sisaldas seega vähe allikaid ning oli üles ehitatud ajakirjaniku enda informatsioonile, sisaldades sealjuures ka ilmselt ajakirjaniku hinnanguid: “Ojulandiga ilmselges opositsioonis seisnud Tarand” (lisa 3: 2.3). See lauselõik võib

viidata ka asjaolule, et hinnang ei pärine mitte ajakirjanikult, vaid mõnelt teiselt allikalt, kes valitsuse ja/või välisministeeriumi siseinfo kursis oli.

Artikkel sisaldas fakte, kuid nende juures puudusid allikad. Nii kirjeldas Sildam olukorda, kus ajakirjandusse oli “tilkunud” Kolbre kiri oma kolleegidele (lisa 3: 2.12, 2.13). Samalaadselt oli ilma allikata väide, et Ojuland tahab nn Kolbre küsimuse lähiajal valitsuse istungile viia. Lausegi algas sõnaga “väidetavalt” (lisa 3: 2.14).

Artikli lõpus esitas ajakirjanik Ojulandile kaks küsimust (lisa 3: 2.15-18), kus Ojuland eitas seost kantsleri vahetamise ja kaitsepolitsei kontrolli vahel. Artiklist ei selgunud, kuidas tuli ajakirjanik selle peale, et üldse küsida Ojuandilt dokumentide kadumise ja kantslerivahetamise seoste kohta (lisa 3: 2.17). Siit järeldasin, et ilmelt oli keegi ajakirjanikule seda *off-the-record* infot andud.

Aladiskursused

31. jaanuari PMi artiklist said paralleelsete alateemadena alguse nii Priit Kolbre väljavahetamise plaan kui välisministeeriumis valitsenud pingeline õhkkond: “Kahe ja poole aastaga on Kolbre suutnud sisepingeid välisministeeriumis küll vähendada, ent ministri ja ametnike vahel laveerides sattunud ise kahe tooli vahele – nii kirjeldavad kantsleri olukorda mitmed diplomaadid.” (lisa 3:2.6).

1. veebruar 2005

EPLis ilmus kaks artiklit, PMis mitte ühtegi.

Ajakirjanduslik fookus

EPLis ilmus artikkel pealkirjaga “Kadunud salapaberid kõigutavad Ojulandi ministritooli” (lisa 4: 1). Ilmselt “korjas” EPL toimetus teema 31. jaanuari PMist ja laiendas, otsis infot juurde ning serveeris lugejatele juba poliitilise skandaalina.

EPLi uudise (lisa 4:1) pealkiri oli kujundlik, viidates sellele, kuidas Ojuland võib kadunud dokumentide pärast oma ministrikoha kaotada. Juhtlõik sisaldas samuti jõulist-kujundlikku väljendit: “salajased paberid õonestavad minister Kristiina Ojulandi jalgealust” (lisa 4: 1.1). EPL konstrueeris skandaali teadlikult Ojulandi keskseks.

Loo alguses ütlesid autorid, et tegemist on mitu kuud kestnud kaitsepolitsei plaanilise kontrolliga, kus kasutasid sarnaselt PMiga sõna “väidetavalt” (lisa 4: 1.2). See sõna aga kahandab loo usutavust, sest annab lugejatele poolikut infot.

Allikad ja tegelased

EPLi esimeses artiklis (lisa 4 :1) olid identifitseeritud allikad Tiit Matsulevitš, Meelis Atonen ja Ain Seppik. Identifitseerimata oli kaks allikat: “Mitme asjatundja hinnangul” (lisa 4: 1.5) ja “anonüümsust palunud välisministeeriumi allikas” (lisa 4: 1.7). Nende allikate kasutamine viitas siseinformaatoritele, kes rääkisid välisministeeriumisisestest probleemidest, nimelt sellest, et välisminister Kristiina Ojuland tahab paberite kadumises kantsler Priit Kolbret patuoinaks teha. See oli aga keeruline, kuna 2004. aasta sügisel viis Ojuland riigisaladuse büroo enda otsealluvusse. Seega vastutas juriidiliselt sealsete segaduste eest ka minister ise.

Anonüümse allika sõnul tahtis Ojuland info liikumist kontrollida ning ei usaldanud Kolbret (lisa 4: 1.7). Sama rääkis ka Tiit Matsulevitš. (lisa 4: 1.8). Lisaks oli artiklis ka selle anonüümse allika jõulise sõnakasutusega tsitaat (lisa 4: 1.7): “See pole väga suur üllatus, sest Ojuland ei usalda Kolbret. Ta kartis, et jääb olulisest informatsioonist ilma, kui ta ei juhi diplomaatilise julgeoleku osakonda.”. Kuna ajakirjanik seda öelnud allikat lugejale ei näidanud, kaotas tsitaat usutavuse. Eriti, kuna anonüümne allikas ei ole siin põhjendatud: miks peaks keegi mitte tahtma oma nime all öelda, et Ojuland midagi diplomaatilises juhtimises muutis, kui see on faktiliselt kontrollitav.

Artikkel ei tuginenud faktidel, kogu info pärines anonüümsetelt allikatelt, nn lekitajatelt. Matsulevitšilt vihjas välisministeeriumi infolekkele: “Välisministri infovahetus tilgub läbi nagu vana saunakibu” (lisa 4: 1.4).

Meelis Atonen kui teine identifitseeritud allikas dokumentide kadumises probleemi ei näinud (lisa 4: 1.10), seega asus automaatselt Ojulandi toetavale seisukohale ise dokumentide kadumise asjaolusid ilmselt täielikult teadmata.

Aladiskursused

Matsulevitš tõi EPLi esimeses uudised (lisa 4: 1) sisse ka alateema, vihjates, et välisministeeriumis toimub infoleke, mitte ainult ei kao paberid (lisa 4: 1.4). Ajakirjanikud Matsulevitšil vastust täpsustada ei palunud, ega infolekke võimalikku olemasolu edasi ei uurinud.

Artikli lõpus spekuleerisid ajakirjanikud, millised kantslerid võivad lisaks Kolbrele veel vahetuda.

Sama päeva EPLis ilmus välisministeeriumi endise kantsleri Indrek Tarandi arvamuskirjeldus “Kui murrad oma õuelt patuoina” (lisa 4: 2). Tervet artiklit võib analüüsida välisministeeriumi tööohkkonna aladiskursuses, sest artikkel arendas seda hoogsalt.

Tarandi artikkel oli väga Ojulandi keskne ja teda süüdistav. Siin tuleb aga sellesse ettevaatusega suhtuda, sest Tarandit mõjutas kirjutamisel kindlasti isiklik suhe Ojulandiga (Tarand lahkus välisministeeriumist erimeelsuste tõttu Ojulandiga). Nii näiteks kirjeldas Tarand Ojulandi negatiivseid omadusi juhina.

“Faktid kõnelevad iseenda eest. Esiteks, taas on vaja patuoinast puntrasse jooksnud välispoliitika ja organisatsiooni hajumise pärast” (lisa 4: 2.2). Tarand alustas lugeja manipuleerimisega, kui esitas oma hinnangud faktidena. Faktina ei saa kindlasti esitada seda, et keegi tahab kellestki patuoinast teha, eriti kui Tarand ei märkinud juurde tegijat, ainult vihjas Ojulandile.

Samas lõigus esitas Tarand taas fakte, mis aga vähemalt osaliselt ei pidanud paika (Atoneni ja Hansoni seosed riigisaladustega). Meelis Atonen ei lekitanud riigisaladust (kaitsepolitsei kinnitas seda 22.06.04 lõppenud kriminaalmenetlusega) ja Margus Hansoni kaasus oli artikli ilmumise ajal veel menetluses, st, et teda ei olnud riigisaladuse kaotamises ametlikult süüdi mõistetud. Ainult Ojulandi kohapealt oli Tarandil õigus.

Tekstist kumas läbi Tarandi kibestumus, kui ta ütles, et poliitikud tahavad asjatundja (ehk Kolbre) asemel tentsikut omada (lisa 4: 2.4). 6. lõigus hüüatas Tarand emotsionaalselt “Tule taevas appi!” Edasi ironiseeris ta retooriliste küsimustega ning seejärel soovitas enda kui asjatundja seisukohalt (asjatundja seisusele viitas lause: “Saadiku ametikohale sobivaid loendaksin mina une pealt kuni 40 tükki”), kuidas peaks kantslereid vahetama (lisa 4: 2.6). Ta tõestas, kui mõttekas on kantsleri ühel kohal hoidmine tema täispika ametiaja jooksul (lisa 4: 2.8) ning tõi sisse tööga, et Ojuland tahab oma kantslerist ennetähtaegselt lahti saada. “Seega tähendab ennetähtaegne personalimanööver midagi erakorralist. Mida?” (lisa 4: 2.8).

Uues lõigus (lisa 4: 2.9) asus ta enda esitatud küsimusele ise vastama, tuginedes vaid oma arvamusele, mitte faktidele.

Tarand hindas Ojulandi käitumist omakasupüüdlikuks. Ta märkis, et Ojuland ei saanud teist korda kantslerit “koostöö mittesujumise” tõttu ametist vabastada (lisa 4: 2.9) ja et strateegilist infot valdavate ametnike nn edutamine on kindlaim viis nende elu-olu poliitilisest juhust sõltuvusse seada. Lisaks taipas Tarandi arvates Ojuland, et

kui dokumentide kadumine avalikuks tuleb, peab enne seda patuoina leidma, et pärast saaks öelda, et oli jah probleem, kuid me reageerisime sellele ja vahetasime vastutava ametniku välja (lisa 4: 2.10).

“Need kolm faktorit on juhtinud välisministri tegevust” (lisa 4: 2.10) – see on Tarandi poolt väga kindel hinnang Ojulandi tegevusele. Ülejärmises lauses muutus autor Ojulandi suhtes isiklikuks: “Või paistab kantsleri süüd ka saamata jäänud ENPA peasekretäri kohas?”

Lõpetuseks tõi Tarand välja üldisema diplomaatilise teenistuse probleemi, mis kinnitas tema asjatundlikkust teemas (lisa 4: 2.11). Eesti välisministeeriumis olevate probleemide lahendamisel soovitas ta resoluutse peaministri abi ning Reformierakonda manitses intelligentsemat välisministrit otsima (lisa 4: 2.12). Selles lõpulauses oli paras annus irooniat, sest siit järeldus, et Tarand ei pea Ojulandi intelligentseks inimeseks.

Kuigi Tarand oli oma arvamuse hästi struktureerinud, manipuleeris ta lugejaga ning oli teemaga liialt emotsionaalselt seotud, et lugu usutavana kõlanuks. Samas on oluline, et Tarand üldse dokumentide kadumise kohta kirjutas, ja et tal lasti seda teha, sest sellega oli Tarand ainus inimene välisministeeriumi töötajatest, kes ministeeriumi sisemist töökorraldust oma nime all kommenteeris. Nagu edasisest analüüsist selgus, vihjasid erinevad allikad, et välisministeeriumis on probleeme, keegi sellest põhjalikumalt ei rääkinud (va Hõbemägi; lisa 4: 18). Kuna vihjajateks olid ka anonüümsed allikad, oli oluline, et Tarand oma nime all kirjutas.

3. veebruar 2005

PM ei kajastanud skandaali ei 1., 2. ega 3. veebruaril. EPLis ilmus üks artikkel.

Ajakirjanduslik fookus

EPLi uudise, pealkirjaga “Ojuland: mina ei saa teiste eest vastutada” (lisa 4: 3), juhtlõigus väitis Ojuland, et dokumendid läksid ministeeriumist kaduma enne tema ametiaega ning tema vastutust ei võta (lisa 4: 3.1). Sellega tunnistas Ojuland esmakordselt ajakirjanduses dokumentide kadumist. (PMi artiklis ei olnud dokumentide kadumisele Ojulandi kinnitust). Ka pealkiri oli sarnaselt juhtlõiguga Ojulandi keskseks fokuseeritud.

Allikad ja tegelased

Uudises (lisa 4: 3) viitas EPL Kolbre intervjuule TV3-s, kus ta tunnistas, et aastate eest oli riigisaladuste arvelevõtmisega probleeme (lisa 4: 3.2). See on poliitilise skandaali tunnus ehk meedia viitamine iseendale, millega ajakirjandus legitimeerib hinnangud faktideks.

Esmakordselt sisenes skandaali Andrus Ansip, kui ta kinnitas, et kadunud dokumendid ei too Reformierakonnale ega Ojulandile mingeid muresid, sest vastutavad süüdlased, mitte minister (lisa 4: 3.3). Uudises puudusid uued faktid, mis oleks skandaali rohkem selgust toonud, olid vaid hinnangud ning Ojulandi kinnitus, et dokumendid kadusid enne tema ametisse astumist.

Moraalsete väärtuste konflikt

Kuigi Ojuland väitis, et dokumendid kadusid enne tema ametiaega juba skandaalieelse faasi ainsas artiklis, ei andnud see siis alust konventsioonide konfliktile. EPLi artiklis aga oli sobiv pinnas konfliktiks olemas, sest Ojuland eitas enda vastutust, kuigi oli nii ministeeriumi kui riigisaladuste büroo juht.

4. veebruar 2005

Peale valitsuse pressikonverentsi ilmusid pikemad artiklid nii PMis kui EPLis. Analüüsist ei selgunud aga, et EPL oleks sel pressikonverentsil saadud infot lugudes kasutanud (kuigi kohal käis Kaarel Tarand). PM kirjutas oma loo just sealt saadud info põhjal. EPLis ilmus kaks ja PMis kolm artiklit.

Ajakirjanduslik fookus

EPLi uudises pealkirjaga “Ojulandil jääb riigisaladuste leidmiseks kuu” (lisa 4: 5) sisaldus info, mida PM ei maininud (kuigi Parts märkis seda pressikonverentsil korduvalt). Nimelt, et välisministeeriumil on peale 7. veebruari üks kuu aega puuduste kõrvaldamiseks. Samas nähtub pealkirjast, et ka EPL isikustas skandaali Ojulandi-mitte välisministeeriumikeskseks, justkui peaks Ojuland ise kadunud dokumendid üles otsima

Artikli juhtlõik (lisa 4: 5.2) kõlas mingil määral ähvardusena: Ojuland peab üles otsima, muidu... Samalaadselt tugevalt fokuseeris ka PM oma uudise “Parts kritiseeris Ojulandi dokumentide kao pärast” (lisa 3: 3), kus pealkiri ütles, et Parts kritiseeris välisministrit, juhtlõik oli veelgi tugevam: “Parts esines topeltrünnakuga”.

Allikad ja tegelased

PMi uudises (lisa 3: 3) esinesid allikatena Juhan Parts, Kristiina Ojuland, Andrus Ansip ja Toomas Hendrik Ilves. Ojulandi tsitaadid pärinesid 03.02 eetris olnud TV3 uudistest (lisa 3: 3.4) ja Juhan Partsi kommentaarid eelmise päeva valitsuse pressikonverentsilt (lisa 3: 3.2, 3.3, 3.8, 3.11 ja 3.12). Tõenäoliselt tegi loo autor ise intervjuud Ilvese ja Ansipiga (lisa 3: 3.9, 3.10)

Parts ütles pressikonverentsil, et tegu on tõsise juhtumiga (lisa 3: 3.2). Seda möönis ka Ansip, ent toetas Ojulandi, arvates, et tal ei ole mingit süüd. (lisa 3: 3.9).

Loo lõpus viitas artikli autor meediale: “ajakirjanduse väitel” (lisa 3: 3.11), millega legaliseeris meedias esitatud väited faktideks.

PMi uudise juures oli intervjuu Kaitsepolitsei osakonna asedirektor Sven Ugastega (lisa 3: 5), kes juhtlõigu kohaselt tunnistas, et välisministeeriumist pole üles leitud sadakonda riigisaladuse templiga dokumenti (lisa 3: 5.1).

Kui põhiloos ei maininud ajakirjanik, et tegu on plaanilise kontrolliga, siis intervjuu esimesest küsimusest märkis ta selle ära. Esmakordselt ilmus ajaleheveergudel kapo kinnitus, kuigi otseseks kinnituseks seda pidada ei saa, sest Ugaste n-ö koperdas ja ütles lihtsalt, et dokumente ei ole leitud (lisa 3: 5.22, 5.23). Toimetus tõlgendas seda dokumentide kadumisenä ning kirjutas intervjuule jõulise pealkirja, mis ütles, et kaitsepolitsei tunnistas dokumentide kadumist.

EPLi uudises (lisa 4: 5) esinesid allikatena Ojuland (viitega TV 3 uudistele) ja kaitsepolitsei pressiesindaja. 4. lõigus (lisa 4: 5.4) viitas ajakirjandus iseendale, ülejäänud lõikudes esinenud väidete juurest puudusid allikaviited ning seega mõjus ajakirjanduslik tekst narratiivina, kus jutustaja väljendas jutustades ka oma hinnanguid: “Ojulandi olukorra teeb keeruliseks see” (lisa 4: 5.5); “Kriminaalasja algatamine tähendab Ojulandile kindlasti survet ametist tagasi astumiseks” (lisa 4: 5.8)

Selles artiklis spekulatsioonid ajakirjanik, kui ruttas ajas ette ning püüdis lugejale anda infot, mille eeldus (kriminaalasja algatamine) ei olnud veel kinnitust leidnud.

Aladiskursused

PMi arvamusküljel ilmus juhtkirja ja karikatuuri all nn väike juhtkiri pealkirjaga “Ojukaust välisministeeriumis” (lisa 3: 4), kus toimetus tunnistas teadvat ka Reformierakonna ja Res Publica teravatest suhetest (lisa 3: 4.4). Sellega sisenes skandaali aladiskursusena otseselt Res Publica ja Reformierakonna omavaheline

konflikt. 5. lõigus (lisa.3: 4.5) andis toimetus mõista, et näeb skandaali Ojulandi, mitte välisministeeriumikesksena, mis on väga oluline, kuna tegelikult oli skandaal pigem institutsionaalne. Lauselõik “Pikk tüli välisministri ümber” (lisa 3: 4.5) on aga otsene viide, sellele, kuidas toimetus skandaali mõistis ja raamistas.

3. lõigus (lisa 4: 4.3) andis toimetus vihjeid, justkui teaks midagi, mida lugejale otse öelda ei saa (näiteks: “Toompeal pole saladus, et”). Toimetus võttis seisukoha, et dokumentide kadumine on ettekäändeks Kristiina Ojulandi ametist tagandamiseks. Sellega toetas toimetus ka Atoneni ja Ansipi arvamust, et dokumentide kadumine ei ole väga tõsise asi. Ministrikohast ilmajäämine on hulga tõsisem.

EPLi uudises (lisa 4: 5) tuli esmakordselt skandaali jooksul sisse Ojulandi tagasiastumise diskursus (lisa 4: 5.8). Ajakirjanikud nii EPLis kui PMis sidusid selle Reformierakonna kahe eelmise ministriga (Margus Hanson ja Meelis Atonen), kes pidid samuti riigisaladuste pärast tagasi astuma.

EPLi intervjuus (lisa 4: 4) üritas ajakirjanik süüdlast otsida, kuid Ojuland jäi endale kindlaks ja ütles, et enne tuleb kapo aruanne ära oodata. See ütlus oli Ojulandist silmakirjalik, sest ta oli juba võimalike süüdlastena nimetanud Ilvest ja Tarandit. Selles intervjuus ta nimesid ei nimetanud, küll aga vihjas vanadele aegadele (lisa 4: 4.11). Nii tõi Ojuland skandaali sisse süüdiskursuse. Enese süütusele viitas Ojuland sellega, et ei võtnud oma allkirjaga üle mingeid salajasi dokumente (lisa 4: 4.9). Niisiis, kuigi kapo raport ei olnud valminud, oli Ojuland kindel, et tema ametiajal midagi ei kadunud. (poliitilise skandaali tunnus – keskne tegelane eitab süüdistusi). Uute võimalike süüdlaste sissetoomisega oli Ojuland silmakirjalik.

Kuigi Ojuland esines artiklis ka siira avaldusega (lisa 4: 4.15), kus kinnitas, et dokumendid ja kantsler ei ole omavahel seotud, nägi ta kaudselt süüd just samal kantsleril (Kolbrel). Nimelt ütles Ojuland samas intervjuus, et riigisaladuse hoidmise ja järelvalve büroo allus kuni 2004a. oktoobrini Kolbrele (lisa 4: 4.11). Seostatuna Ojulandi teise väitega, et dokumendid kadusid enne tema aega, süüdistas ta kaudselt Kolbret.

Moraalsete väärtuste konflikt

PMi uudisartiklis (lisa 3: 3) esines Ojuland jätkuvalt väitega, et dokumendid kadusid enne tema ametiaega, eitas enda vastutust ning süüdistas Ilvest ja Tarandit (lisa 3: 3.4), kuigi eelmisel päeval oli EPLi veergudel öelnud, et enne süüdistuste tegemist tuleb kapo raport ära oodata (lisa 4: 3.2). PMi uudislõik (lisa 3: 3.4) sisaldas

hinnangulisi väljendeid “viskas kivi”, tinglikku kõneviisis “olevat”, mis kõik andsid moraalset konfliktit arenemisele hoogu. Ojulandi kommentaar oli emotsionaalne, mitte ratsionaalne. Faktid ikka puudusid.

Sama päeva EPLi intervjuus Ojulandiga “Kristiina Ojuland: vastastel jääb minu veri nägemata” (lisa 4: 4) ütles Ojuland samuti, et ei võta endale vastutust oma eelkäijate tegemata jätmistes (lisa 4: 4.7). Ta tunnistas, et “diplomaatilise julgeoleku töös on esinenud puudujääke” (lisa 4: 4.3). See lause ei pruugi kindlasti kõigile lugejatele arusaadav olla ning dokumentide kadumisega seostuda, eriti kuna Ojuland sidus selle ministeeriumi sisejuurduse mitte kapo revisjoniga. Sisejuurdust mainis Ojuland siin esmakordselt.

5. veebruar 2005

Nii EPLis kui PMis ilmus üks artikkel.

Ajakirjanduslik fookus

EPLi uudise “Kaitsepolitsei ei saa Ojulandile paberite kadumist süüks panna” (lisa 4: 6) 1. lõigu 1. lause sisaldas kahte eeldust. Esiteks, et dokumendid üldse kaotsi läksid (mida ei olnud selleks hetkeks veel kapo ametlikult kinnitanud), teiseks, et tuleb kriminaalasi (kui kõik dokumendid on alles, kriminaalasja ei järgne). Dokumentide kadumine oli tegelikult eelduseks kogu uudisele.

Allikad ja tegelased

EPLi uudis (lisa 4: 6) ei sisaldanud ühtegi allikaviidet küll aga hinnangulisi tulevikuoletusi: “Tõenäoliselt on väga raske panna Ojulandi vastutama selle eest” (lisa 4: 6.4); “Ojuland võiks uurimise alla sattuda näiteks selle eest” (lisa 4: 6.5).

Kuigi Ojuland ei saanud artiklis vahetu allikana sõna, rääkis EPL temast kui tegelasest (näiteks: “Ojuland peab enda trumbiks”, lisa 4: 6.6).

Artikkel sisaldas üht uut fakti minevikust. Nimelt et 12. märtsil 2002 allkirjastas Ojuland eelmise ministri Toomas Hendrik Ilvesega ministeeriumi asjaajamise üleandmise akti, mis kinnitab, et ühtegi dokumenti Ilves temale üle ei andnud (lisa 4: 6.6). Siinkohal on tegu skandaali ühe tunnusega, mille kohaselt tuuakse sisse fakte minevikust.

PMis ilmus uudis pealkirjaga “Partsi ja Ojulandi sõnasõda kogub hoogu” (lisa 3: 6), kus olid allikateks Juhan Parts, Kristiina Ojuland, Meelis Atonen ja Tiit Tammsaar.

Lisaks esines identifitseerimata allikaid: “Diplomaadid, kes nimetavad Kolbret Eesti välissuhtluse raudvaraks, möönavad aga” (lisa 3: 6.11).

Partsi kommentaarid olid pärit valitsuse pressikonverentsilt (lisa 3: 6.2, 6.3, 6.5) ja Eesti Raadiole antud intervjuust (lisa 3: 6.8), Ojulandi kommentaar BNSist (lisa 3: 6.7). Ilmselt oli ajakirjanik ise info hankimiseks rääkinud Tammsaare ja Atoneniga, Partsiaga ise aga kindlasti mitte. Kui artiklites ei kõnelenud Reformierakonna eest Ansip, tegi seda tavaliselt Atonen.

Aladiskursused

PMi uudis (lisa 3: 6.1) on skandaali arengus oluline, kuna arendas juba enne kulminatsiooni tugevalt alateemana Reformierakonna ja Res Publica omavahelist konflikti, kasutades selleks lahingudiskursust. Varem oli PM kahe erakonna konflikti vaid juhtkirjas maininud. Uudisartiklis võttis diskursus suuremad mõõtmed.

Lahingudiskursusest rääkis esiteks kogu loo fookus alates pealkirjast ja lisaks järgmised lausekatked: “Peaminister Juhan Parts /.../ algatas suure sõnasõja” (lisa 3: 6.1); “Need peaministri sõnad kõlasid kui uue padrunipideme tühjakstulistamine Partsi-Ojulandi duellis” (lisa 3: 6.4); “Ojuland andis vastutuld” (vahepealkiri lisa 3: 6.4 ja 6.5 vahel); “Ojuland andis eile Partsile vastutuld” (lisa 3: 6.6); “Atonen näeb puhkenud sõnalahingute taga” (lisa 3: 6.14); “see on Res Publica ja Reformierakonna jätkusõda” (lisa 3: 6.15).

4.2.3.1 Kokkuvõte: skandaali puhkemine

Skandaali põhiteema puhkemise perioodis oli dokumentide kadumine välisministeeriumist, kuid selle kajastamist hakkasid segama PMis ja EPLis mitmed kõrvalteemad: Reformierakonna ja Res Publica konflikt, välisministeeriumi sisemine õhkkond, Priit Kolbre väljavahetamisplaan, alguse saanud süüdiskursus ja Ojulandi tagasiastumise diskursuse arendamine juba enne kapo raporti valmimist (seda toetasid eelmiste ministrite sekeldused riigisaladustega). Ajakirjanikud konstrueerisid skandaali selle puhkemisest peale Ojulandi- kui isikukesksena. Nad kasutasid isegi väljendeid, kust järelalus, et Ojuland ise peaks kadunud dokumente otsima asuma.

Skandaali kajastamist meedias faktoloogilisel teljel (lisa 8 tabel 4) on näha, et 4. veebruari Postimehes tunnistas Sven Ugaste kogemata dokumentide kadumist, mistõttu peale seda intervjuud võisid ajakirjanikud n-ö kergemalt väita, et

dokumendid ikkagi on kadunud (seda tunnistas autoriteetne inimene – Ugaste), kuigi nad sellele fakte toetuseks ei esitanud.

4.2.4 Skandaali kulminatsioon

Skandaal kulmineerus 7. veebruaril, kui kapol valmis raport välisministeeriumi salajaste dokumentide hoidmise kohta. Artiklid selle kohta ilmusid nii EPLis kui PMis päev hiljem ehk 8. veebruaril.

8. veebruar 2005

EPLis ilmus üks lühiuudis, PMis juhtkiri ja uudis.

Ajakirjanduslik fookus

EPLi uudises pealkirjaga “Kapo tuvastas 91 salapaberi kadumise” (lisa 4: 7) tuletas ajakirjanik lugejatele meelde, kuidas Ojuland veel mõned päevad tagasi eitas enda vastutust dokumentide kadumises, nüüd pidi aga sõnad tagasi võtma (lisa 4: 7.2), sest kapo raport tuvastas vastupidist (lisa 8 tabel 4).

PMi uudise “Osa salapabereid kadus Ojulandi ametiajal” (lisa 3: 7) juhtlõik (lisa 3: 7.1) kommenteeris lugejatele selgelt moraalselt konflikti (et Ojuland vassis). See, kuidas ajakirjanik tõi välja Ojulandi vassimise, viitab tema silmakirjalikkusele.

Allikad ja tegelased

EPLi uudis (lisa 4: 7) oli lakooniline, sisaldades kolme allikat: Ojulandi, Ansipit artikli ilmumispäevale eelnenud intervjuust AKle ning kapo aruannet (kirjalik allikas). Ansipi tsitaat, nagu mainitud, oli pärit AKst (lisa 4: 7.3). Artikli viimases lõigus (lisa 4: 7.5) olnud Ojulandi tsitaadist ei olnud võimalik aru saada, mille kohta ta seda ütles: “Peamiste probleemidena võib nimetada välisministeeriumi spetsiifikast tulenevat rotatsioonisüsteemi ja tihedaid välislähetusi.” Ajakirjanik lauset samuti ei selgitanud. PMi uudises (lisa 3: 7) esinesid allikatena Ojuland, kapo (kui organisatsioon) ja Marko Mihkelson kui parlamendi väliskomisjoni esimees. Lisaks kasutas reporter viidet “Postimehe andmetel” (lisa 3: 7.9).

Artikli alguses olid usaldusväärsed allikaviited ja faktid, kui reporter tõi välja kapo aruande tulemuse 91 dokumendi kadumise kohta, ajamääratluse, millal kapo

revisjoniga välisministeeriumis alustas (lisa 3: 7.2) ning mis ajast dokumendid kadunud on (1996-2004; lisa 3: 7.3).

Samas lõigus (lisa 3: 7.3) märkis ajakirjanik ka, millist pitsert kadunud dokumendid kandsid: “konfidentsiaalne” või “salajane”, nende tähendust lugejatele selgitamata, mistõttu dokumentide määratlus kaotas tähenduse kõigi jaoks, kes ei tunne riigisaladuse termineid. 9. lõigus (lisa 3: 7.9) sisenesid skandaali uued tegelased - “kaheksa välisministeeriumi kõrget ametnikku ja suursaadikut” (lisa 3: 7.9) - võimalikud dokumentide kaotajad, kellele PM viitas läbi isenda: “Postimehe andmetel”. Võib järeldada, et autor kasutas tagaia allikat, kes tahtis siseinfot lekitades anonüümseks jääda. Sellega hakkas ajaleheveergudel senisest selgemini kujunema dokumentide kaotaja ehk süüdiskursus.

PMi artikli lõpus (lisa 3: 7.12-7.15) küsis toimetis kolmelt endiselt peaministrilt (Mart Laar, Andres Tarand ja Edgar Savisaar) kommentaare. Vaid Tarand tunnistas, et tal ei ole piisavalt andmeid, et täpselt kommenteerida (lisa 3: 7.14). Seevastu Laar esines arvamusega, et peaminister peaks juba selsamal hetkel olema teel Kadriorgu, et teha presidendile ettepanek välisministri ametist vabastamise kohta (lisa 3: 7.13). Laari arvamus ei tuginenud ratsionaalsetel argumentidel ja oli silmakirjalik.

Aladiskursused

PMi uudise (lisa 3: 7) 8. lõigus tulid alles sisse faktid uue info kohta (kapo aruandest). Nimelt, et välisministeeriumil on aega üks kuu, et puuduvad dokumendid üles leida muidu käivitub kriminaalmenetlus. Samas mainiti ka välisministeeriumi diskursus. Seni oli dokumentide kadumist PMis ja EPLis seostatud Ojulandi isiksusega, välisministeerium kui institutsioon, kust dokumendid kadusid, jäi tahaplaanile. Võib järeldada, et ametlikus kirjalikus allikas käsitleti skandaali ikkagi institutsionaalselt, mitte isikukeskselt. Teisalt ei saanud mainitud lõigust teada, kelle või mille vastu kapo dokumentide mitteleidmisel kriminaalmenetlust algatab. Kas Ojulandi või ministeeriumi.

PMi uudise (lisa 3: 7) 9. lõigus oli süüdiskursus, millel puudusid allikaviited, PM viitas iseendale: “Postimehe andmetel on eelkõige löögi all kaheksa välisministeeriumi kõrget ametnikku ja suursaadikut, sest väidetavat olid just nemad enamiku dokumentide lõppvaldajad”. Samas lauses olnud sõna “väidetavalt” viitas poolikule ja mittekinditatud infole, mis kahandab info kvaliteeti.

10. lõigus vihjas Marko Mihkelson välisministeeriumis valitsevale õhkkonnale. Lõik ei sisaldanud fakte, ainult Mihkelsoni hinnangud. Kuna Postimees arendas 05.02 (lisa 3: 6) ilmunud artiklis selgelt lahingudiskursust Reformierakonna ja Res Publica vahel, siis on küsitav Mihkelsoni kui allika kasutamine loos, kus teemaks on ikkagi kapo raporti tulemused. Reporter ei selgitanud ka, milline see välisministeeriumis valitsev õhkkond siis on. Ajakirjanik andis lugejale vaid vihjeid, mis on lugejaga manipuleerimine. Seega segasid artikli fookust (dokumentide kadumine) tugevalt kaks alateemat: Reformierakonna ja ResPublica konflikt ning välisministeeriumi pingeline õhkkond.

PMi juhtkiri “Välisminister ummikus”, alapealkirjaga “Ojuland süüdistas eelkäijat Toomas Hendrik Ilvest ka enda pattudes” (lisa 3: 8) sisaldas fokuseeritult süüdiskursust juba pealkirjas ja konstrueeris skandaali keskse tegelasena taas Ojulandi.

Juhtkiri algas viitega ELi ja NATOga ühinemisest (lisa 3: 8.1), ent sisaldas kohe ka tugevat hinnangut välisministeeriumi tööõhkkonna kohta (“matusemeeleolu”). Järgneva lõigu alguses (lisa 3: 8.2) märkis toimetuse ilma allikaviideteta, et välisministeerium “on muutunud infolekete ja intriigide pesaks”. Seejärel oli üles loetletud sündmuste ahel oleviku vormis: “Ojuland kavandab”; “süüdistab ajaleheveergudel peaministrit”; “heidab välisministrile avalikult ette”; “tagatipuks avastab kaitsepolitsei”. Sellest n-ö jutustusest selgus, et toimetuse pidas dokumentide teemat teisejärguliseks (“tagatipuks avastab kaitsepolitsei välisministeeriumis suure hulga riigisaladuse templiga dokumentide kadumise”). Olulisemaks pidas toimetuse kantsleri vahetamist ning Reformierakonna ja Res Publica vahelist konflikti.

Moraalsete väärtuste konflikt

Moraalinormide konflikti kommuniqueeris jõuliselt PMi ajakirjanik uudise alguses ja pealkirjas (lisa 3: 7). Esimeseks vahepealkirjaks oli “Ootamatu kannapööre” (lisa 3: 7.3 ja 7.4 vahel), mis iseloomustas Ojulandi käitumist. Reporter kasutas emotsionaalset keelt rõhutamaks seda, kuidas Ojuland avalikkusele valetas (lisa 3: 7.4-7.6).

Meedia viitas taas iseendale, sest Ojuland pidi tõesti kaitsetaktikat kasutama vaid ajakirjanduse vastu (“meedias esitatud kaitsetaktika” – lisa 3: 7.4). Moraalset konflikti aitasid tekitada hinnangulised sõnad nagu “purustas” (lisa 3: 7.4), “kaitsetaktika” (lisa 3: 7.4), “koguni” (lisa 3: 7.4), “ootamatu” (lisa 3: 7.6).

5. lõigus (lisa 3: 7.5) laskis reporter Ojulandil end ajaleheveergudel vabandada ning oma nädal tagasi öeldud tsitaate korrigeerida. Sellega andis ajakirjanik Ojulandile võimaluse end PMi veergudel õigustada ja justkui moraalinormide konflikti siluda.

PMi juhtkirja 4. lõigus (lisa 3: 8.4) esitas toimetus hulga vastuseta küsimusi. Lõigu lõpus viitas toimetus kapole, kelle sõnul ei rääkinud Ojuland õigust, kui ütles, et dokumendid kadusid enne tema ametisoleku aega. Kapo raport, mis juhtkirjale eelnenud päeval valmis, tundus olevat toimetusele piisavalt tõsine, et manitseda Ojulandi poliitilist vastutust võtma ja andma Reformierakonnale soovitusi Ojulandi enam mitte nii jäigalt toetada (lisa 3: 8.6). Tingiv keelekasutus selles lauses viitas toimetuse argusele, kus ta ei julgenud oma veergudel kindlat seisukohta võtta, vaid viitas võimalikule käitumisviisile. See vähendab toimetuse autoriteeti tema enda veergudel.

Lõpetuseks tõi toimetus välja oma hinnangu, et riigile ja rahvale on kadunud paberitest olulisem normaalse tööõhkkonna taastamine välisministeeriumis ning et see skandaal kahjustab kogu valitsuse ja kõigi valitsuserakondade mainet. Taas mainis toimetus alateemana välisministeeriumi õhkkonda.

9. veebruar 2005

9. veebruaril jõudis kätte kulminatsiooni haripunkt, kui dokumentide kadumise teema oli esiküljel nii EPLis kui PMis. Kummaski väljaandes ilmus neli artiklit. Ilmet hakkas võtma ka mõlema ajalehe enda seisukoht skandaalis. Kui PM teatas, et Ojulandi minek ei pruugi viia kogu valitsust, siis EPL kirjutas, et Parts vallandas Ojulandi kangutamise ägeda võimukriisi.

Ajakirjanduslik fookus

PMi artikli “Võimukaaslased ootavad Partsilt selgust” fookuses (lisa 3: 10) olid koalitsioonipartnerite nõudmised Partsile, et see selgitaks, miks ta “ootamatult ja kiirelt” välisministri välja vahetab. Kuigi artikli juhtlõigus oli öeldud, et selgust ootavad koalitsioonipartnerid, rääkis ka Rahvaliidu eest põhiliselt Ansip.

PMis ilmunud juhtkirja “Parts näitas jõudu”, alapealkirjaga “Välisminister Ojulandi vallandamine võib lõppeda valitsuskriisiga” (lisa 3: 12) võrdlen siinkohal EPLiga, kus ilmus samal päeval uudis pealkirjaga “Parts vallandas Ojulandi kangutamise valitsuskriisi”. PMi juhtkirjas oli tinglik, EPLi uudises kindel kõneviis.

PMi juhtkiri (lisa 3: 12) oli Partsi süüdistav ja hukkamõistev. Sissejuhatuses märkis toimetuse, et peaminister pani Ojulandi vallandamisega kaalule kogu valitsuse saatuse, sest astus koalitsioonipartnerite tahte vastu (lisa 3: 12.1).

Toimetuse võrdles juhtkirjas võrreldamatuid asju. Teist lõiku alustati sellega, et Partsi jõuline tegutsemine on ühest küljest hea, arutluse lõpuks aga jõuti sinnani, et välisministri tagandamine oleks olnud nagu nii paratamatu (lisa 3: 12.3). Neljandas lõigus alustati sellega, et Partsi kiire otsustamine annab Reformierakonnale võimaluse süüdistada peaministrit koalitsioonilepingu rikkumises ning mõttekäigu lõpetas toimetuse retooriliste küsimustega, kuidas peaks Parts oma käitumist koalitsioonipartneritele selgitama (lisa 3: 12.5) kinnitades, et peaministril peavad olema selged vastused (lisa 3: 12.6). Juhtkirja lõpuks arvas toimetuse, et vastuseid Partsil siiski ilmselt ei ole, ja kui ka on, ei hooli Reformierakond neist (lisa 3: 12.6). Siinkohal võttis toimetuse selge Partsi-vastase seisukoha (mis on otsene ka juhtkirja pealkirjas) ja asus Reformierakonna poolele, sest Reformierakonna kasuks rääkis see, et Parts rikkus koalitsioonilepet.

7. lõigus (lisa 3: 12.7) oli toimetuse hinnang, et kapo raport ei loe poliitilistes mängudes mitte midagi, kasutades poliitikute omavahelise suhtluse kirjeldamiseks väljendeid “poliitilise kaerajaani kargamisest” ja “parlamendimatemaatikast”. See rõhutas toimetuse hinnangut, et kapo raport võiks samahästi ka olemata olla, kui sellest poliitikas nagu nii midagi ei sõltu.

Üldiselt domineeris juhtkirjas tugevalt Reformierakonda julgustav, Partsi hukkamõistev hinnangulisus ja koalitsiooni väärtustamine. Jäi mulje, et Postimehe toimetuse hinnangul on taunitav Parts otsus seada Eesti välisest huvide ettepoole Res Publica huvist hoida valitsust koos. Juhtkirjas küsis ka toimetuse, kas see peaks väljendama Res Publica valmisolekut või koguni soovi võimult lahkuda - vihje valitsuskriisile.

EPLi esiküljeloo pealkiri kõlas: “Partsi ja Ojulandi vastasseis vallandas ägeda võimukriisi” (lisa 4: 8). Uudis oli väga lühike, kõigest kahelõiguline. Ainsa allikana figureeris Juhan Parts, kelle tsitaat pärines tema ametlikust avaldusest. Pealkiri fokuseeris jõuliselt erakondade võimuvõitluse aladiskurusust.

EPLi juhtkirjas “Juhan Partsi paratamatu valik” (lisa 4: 11) oli toimetuse eesmärgiks ilmselt peaministri teo õigustamine, nagu viitas pealkirjaski sõna “paratamatu” (alternatiivsed võimalused puuduvad). Juhtkirja alguses nimetas toimetuse Partsi ja Ojulandi vahelist konflikti näotuks avalikuks sõnavahetuseks (lisa 4: 11.1) ning

sõnastas seejärel oma hinnangu: “Eesti Päevalehe arvates ei jätnud Ojuland ega Reformierakond peaministrile enam lihtsalt muud valikut.” (lisa 4: 11.2).

Allikad ja tegelased

PMi esiküljeloo (lisa 3: 9) juures rõhutan seda, et Ansip esines artikli suhteliselt alguses, jõulisena ja ainsa vahetu allikana (va “Reformierakonna ideoloog”, kes oli identifitseerimata), ja nii mitu korda. Teine võimupartner, täpsemalt esimees Villu Reiljan esines loos vahendatud allikana (lisa 3: 9.4).

PMi esikülge kinnitas, et pole teada, millist teavet dokumendid sisaldasid (lisa 3: 9.6).

Ansipi hääl jäi võimsalt kõlama, kuna ta esines Res Publica suhtes väga kategooriliselt (“Kui need Reformierakonda rahuldavad, siis ei saa me kõnelda kriisist valitsuses” lisa 3: 9.2).

PMis oli ka artikkel pealkirjaga “Võimukaaslased ootavad Partsilt selgust” (lisa 3: 10), kus sai enim sõna taas Ansip (tema, kui allikaga artikkel algas ja lõppes), lisaks Villu Reiljan, Juhan Parts, Olari Taal ja Marko Mihkelson.

Villu Reiljani eest rääkis enamjaolt Ansip (kui viitas koalitsioonipartneritele) Rahvaliidu liider Villu Reiljan ise esines palju tagasihoidlikumalt ning peale üht tsitaati: “Oleks tahtnud, et asja sisuliselt arutataks.” (lisa 3: 10.3) ta artiklis rohkem ei figureerinudki. Reiljani tagasihoidlikule sõnavõtule järgnes uuesti jõuliselt Ansip, öeldes, et Partsil on kolm päeva aega, et oma otsust põhjendada ja siis vaatab Reformierakond, kas see rahuldab teda (lisa 3: 10.4). Ansip kordas esiküljel öeldut.

Niisiis võttis Reformierakond eesotsas Ansipiga skandaalis väga jõulise positsiooni ning üritas seda justkui juhtida. Poliitilise skandaali üks tunnus on aga halvasti juhitud või enamjaolt üldse juhtimatus.

Respublikaan Olari Taal võrdles kogu toimunut tsirkusega (lisa 3: 10.6). Iseenesest on ebamoraalne võrrelda salajaste dokumentide kadumist tsirkusega.

Artikli autorid tõid sisse ka Marko Mihkelsoni, kelle hinnangul on Ojulandil palju puudujääke Eesti välispoliitika kujundamisel (lisa 3: 10.7). Sellele panid artikli autorid pareerima Ansipi (lisa 3: 10.8). Ansipi hääl jäi kõlama autoriteetsena ja tundub, et tema häälest piisaski ajakirjanike arvates faktide esitamise asemel.

Järgnevalt rääkis Ansip iseendale vastu, öeldes, et “suurem osa kadunud salapabereid ei oma tänaseks enam mingit saladuse väärtust” (lisa 3: 10.9). Artikli alguses aga ütles, et kõik tahaks teada, mis sisuga kadunud dokumendid on (lisa 3: 10.2).

EPLi uudises (lisa 4: 9) kõnelesid Ansip, Parts, Ojuland ja Reiljan. Partsi kui allika viited pärinesid lisaks ilmselt ajakirjaniku enda intervjuule ka peaministri kirjast presidendile (lisa 4: 9.4). Partsi refereerides kasutasid ajakirjanikud jõulisi väljendeid nagu “süüdistas Parts Ojulandi valetamises, “ühtlasi nõudis” (lisa 4: 9.5).

Reiljani kommentaar oli pärit TV3-le antud intervjuust (lisa 4: 9.8), millega ajakirjandus viitas taas iseendale.

Artiklis jõuliselt Ojulandi kaitstes esinenud Ansipi väitel käitus Parts ebaadekvaatselt. Ansip ütles selles artiklis kindlalt välja, et tegu on juba valitsuskriisiga. Eelnevatel päevadel ta vaid vihjas, et kui Parts Reformierakonnale sobivalt ei käitu, tuleb valitsuskriis. Ajakirjanikud kasutasid Ansipi sõnade võimendamiseks tegusõna “ründama” (lisa 4: 9.3).

EPLi artiklist selgus, et loo ilmutumisele eelnenud päeval (08.02) oli Stenbocki majas toimunud kohtumine Partsi ja Ojulandi vahel, kus Ojuland väitiski, et “dokumentide kadumine lõppes nagu noaga lõigatult aastast 2002” (lisa 4: 9.7). Kuigi tegelikult avaldus kapo raportist, et dokumente oli kadunud ka 2003 ja 2004 aastast.

Ojuland ütles ilmselt sellel kohtumisel ka, et “2004. aastal kaotsi läinud dokumentide puhul oli tegu paberitega, mis olid konfidentsiaalsed vaid valmimise ajajärgus ja mille vastav märge jäeti maha võtmata” (oli esitatud parafrasina; lisa 4: 9.7). Siit järeldub, et Ojulandi siiski teadis, et tema ajal oli dokumentide hoidmisega probleeme, sest ka asjaolu, et saladuse kaotanud dokumendilt unustati vastav märge maha võtta, viitab dokumentide hooletule ümberkäimisele.

Aladiskursused

PMi esikülje uudis “Ojulandi minek ei pruugi viia kogu valitsust” (lisa 3: 9) algas toimetusepoolsete vihjetega justkui hakkaks valitsus kukkuma, kuigi seda ei toetanud faktid (lisa 3: 9.1). PM märkis, et Juhan Partsi “äkkotsus” tekitas “Res Publica võimupartnerite hämmingut ja kriitikat” (lisa 3: 9.1), viited hämmingule olid vaid Ansipi tsitaatides. Ometi mõjusid nad jõulistena ja arendasid nii kahe erakonna vahelise konflikti diskursust.

PMi artikkel (lisa 3: 10) lõppes allikaviitega “Postimehe andmetel” infore, mille kohaselt on kadunud dokumente Siim Kallasel, Raul Mälgil Toomas Hendrik Ilvesel ning Indrek Tarandil (kes esinesid artiklis tegelastena). Polnud mainitud, et lõppvaldaja oleks olnud ka Ojuland. Sellega arendas PM süüdiskursust edasi, nüüd juba süüdlasi nimetades.

PMi uudise juures (lisa 3: 10) dateeris toimetuse dokumentide skandaali, (lisa 3: 10.12-10.21) kõikides punktides viitas ajakirjandusele iseendale.

PMi juhtkirjas (lisa 3: 12) nentis toimetuse, et Partsi ja Ojulandi vaheline konflikt oli juba nii teravaks läinud, et see oleks lõppenud lahkuminekuga ka siis, kui Parts oleks välisministrile kuu aega dokumentide leidmiseks andnud (lisa 3: 12.3). St, et toimetuse hindas valitsenud poliitilist olukorda, mitte kapo reegleid (anda kuu aega probleemi lahendamiseks). Toimetuse nägi selge alateemana Reformierakonna ja Res Pulica konflikti, ning just selle taustal vähenes toimetuse silmis kapo kui nn reegleid seadva institutsiooni autoritaarsus, sest kapo ei loe poliitilises võimuvõitluses midagi.

EPLis ilmunud põhiloo pealkiri “Parts vallandas Ojulandi kangutamisega valitsuskriisi” (lisa 4: 9) kommuniqueeris sarnaselt EPLi esiküljeuudisega konfliktidiskursust kahe erakonna vahel. Pealkiri sisaldas tugevaid sõnu nagu “kriis” ja “kangutama”. Erinevalt PMist nägi EPL valitsuskriisi süüdlasena Reformierakonda.

1. lõik (lisa 4: 9.1) sisaldas poliitilises kommunikatsioonis meedia vahendusel tuttavat metafoori “oravad”, mis tähistas Reformierakonda. Lisaks olid juhtlõigus jõulised tegusõnad “kaitsele viskuma”, “ohustama”. Neid sõnu kasutasid ajakirjanikud rõhutamaks valitsuse kriitilist olukorda.

2. lõigus (lisa 4: 9.2) olid hinnangulised sõnad “oodatus jõulisem vastulööök”. Samas esines veel sõna “ohverdama” – poliitilises võimudiskursuses meedias suhteliselt tihti esinev ja tugev sõna.

Uudise juures oli kaks faktikasti, neist ühe pealkiri oli “Eesti välispoliitika maine löögi all” (lisa 4: 9.17-9.22). Tekst andis ülevaate Partsi ja Ojulandi vahelisest argumentide vahetusest (ma seda nii tugevalt nagu ajalehed sõnasõjaks ei nimetaks) ning taustast, kuidas skandaal alguse sai. Tekstis viitas reporter anonüümsele allikale (lisa 4: 9.18) kasutades tema tsitaati: ““Miks peaminister ja välisminister peavad üksteist avalikult sarjama,” imestas esmaspäeval üks välissaadik” Lisaks oli tekstis viide info lekkimisele (“kaitsepolitsei raporti enneaegne lekkimine”; lisa 4: 9.22).

EPLi uudise juures oli intervjuu Ansipiga: ”Ansip: peaminister Parts käitus ebaadekvaatselt” (lisa 4: 10). Ansip esines jätkuvalt jõuliselt. Kaks korda märkis ta, et Juhan Parts võlgneb Eesti rahvale seletuse ning et ta ei mõista, milles seisneb Ojulandi süü. Ansip arendas oskuslikult meie-diskursust, mis näitab poliitilises kommunikatsioonis solidaarsust. Segaseks jäi vaid, keda ta täpselt “meie” all silmas pidas: “teame, et Ojulandi käest ei ole ükski saladus kaotsi läinud”; “teame, et seaduse

järgi ei saa president öelda “ei”.” (lisa 3: 10.7). Kindlasti kuulusid “meie” hulka Ansipi erakonnakaaslased, kas Ansip aga eeldas, et ka avalikkuse teab, jäi segaseks.

EPLi juhtkiri (lisa 4: 11) arendas Ojulandi kui süüdlase diskursust, iseloomustades teda kui “omaenda keelega endale üha sügavamale auku kaevanud välisministrit” (lisa 4: 11.3). Juhtkiri ütles, et Ojuland irvitas Partsi üle, vassis lapsikult ja keerutas. Lisaks oli toimetuse arvates ka Reformierakonna liidri Andrus Ansipi suhtumine peaministrisse üleolev, sest ta käitus justkui oleks ise peaminister (lisa 4: 11.5).

6. lõigus (lisa 4: 11.6) manitses toimetus teisi prominente “mitte samale rehale enam astuma”. Toimetus võttis ka mõnevõrra vägivaldselt rahva eest sõna, öeldes, et ühiskond ei andnud Ojulandile tema vassimist andeks (lisa 4: 11.6). Samas vihjas toimetus skandaalis tekkinud moraalsele konfliktile.

Ojulandi ja Partsi vahelist situatsiooni iseloomustas EPL kui lahingut, mida oli kasutanud juba Postimees 5. veebruari uudisküljel. Niisiis mängisid mõlemad väljaanded märkimisväärset rolli raamistades poliitilist kommunikatsiooni just neile sobivas lahingudiskursuses.

Moraalsete väärtuste konflikt

PMi uudise juures olnud intervjuus Ojulandiga “Ojuland: ma ei näe tagasiastumiseks põhjust” (lisa 3: 11) eitas Ojuland endiselt oma vastutust ning viitas nii välisministeeriumi sisejuurdlusele kui kapo raportile (lisa 3: 11.11). Tegelikult oli raportis kirjas, et dokumente oli kadunud ka 2003 ja 2004 aastast, kui Ojuland oli välisminister. Ojuland kasutas jõulist keelt: “lõppes nagu noaga lõigatult” ja vastas ajakirjaniku küsimusele väga enesekindlalt, samas otseselt valetades, mis süvendas moraalset konflikti. Sest nüüdseks oli juba olemas kapo raport, ehk tugev faktiline materjal, mille põhjal sai väita, et Ojuland valetas. Ojulandi taoline käitumine on iseloomulik Thompsoni (2000) teise järgu konventsioonide rikkumisele (joonis 1). Teise järgu rikkumised ilmnevad tavaliselt peale edasisi uurimusi ja uusi paljastusi. Dokumentide kadumise skandaalis oli uueks paljastajaks Kaitsepolitsei aruanne.

Ministeeriumi kõrgeima ülemusena ei võtnud Ojuland dokumentide kadumises endale vastutust, sest ütles, et iga dokumendi eest vastutab kaotaja isiklikult (lisa 3: 11.17).

Ojuland esitas küll ühe olulise küsimuse, et kuidas on üldse võimalik nii paljude dokumentide kadumine (lisa 3: 11.12), kuid jättis sealt välja enda valitsusperioodi, ehk 2003 ja 2004 aasta. See oli tema poolt taas väga silmakirjalik, kuna kapo raport oli just selgitanud, et ka tema ajal kadus dokumente. Seda probleemi Ojuland aga

justkui eitas ning nägi süüd vaid oma eelkäijatel. Samas ei hakanud ka ajakirjanik sellest küsimusest kinni, ehk ei uurinud, miks tõesti tuleb alles kaheksa aastat hiljem välja, et mingi dokument on kadunud.

10. veebruar 2005

PMis ja EPLis ilmus sel päeval kõige rohkem dokumentide skandaali kajastavaid artikleid: PMis kuus ja EPLis neli.

Ajakirjanduslik fookus

PMi esiküljeuudis “Reformierakond ähvardab Partsi umbusaldusega” (lisa 3: 13) algas Reformierakonna ultimaatumiga, mille PM nimetas ähvarduseks (lisa 3: 13.1).

PMi uudise “Reformierakond lubab Partsi vastu umbusalduse algatada” (lisa 3: 14) pealkirjas ja juhtlõigus (lisa 3: 14.1) kasutatud tegusõnad “lubab” ja “ähvardab” on tugeva konnotatsiooniga. Reformierakonna aseesimees Meelis Atonen esines peale juhtlõiku tõesti ultimaatumiga, mis oli niivõrd tugev, et sarnanes ähvardusega: «Kui Parts presidendi juurest oma avaldust ära ei too või Ojulandi meie uue kandidaadina ei toeta, läheme peaministri umbusaldamise peale välja, see on meie kindel plaan,» (lisa 3: 14.2). Atonen seadis peaministrile sellega teatud tingimused, mille mittetäitmisel ähvardas sanktsioonidega. Atoneni toetas PMi veergudel ka Ansip, kes PMi kohaselt “viitas sellele võimalusele”. Atoneni keelekasutus “millegi peale välja minema” näitab, et Reformierakond võttis Partsile ultimaatumi esitamisega ka ise teatud riski. Millise, seda reporter ei selgitanud, ometi fokuseeris ta oma artikli Reformierakonna-keskselt.

PMi päevakommentaari rubriigis ilmus Kalle Muuli arvamuskirjeldus “Ojuland on õnneseen” (lisa 3: 16). Muuli fokuseeris oma artikli osalt sellele, miks oli oluline, et Ojuland tagandataks, teisalt rõhutas ka küsimusi, mida uudiste külgedel kirjutavad reporterid ei küsinud.

Muuli ei selgitanud, millised oleksid dokumentide kaotamise puhul raskemad karistused kui ministrikoha kaotamine, kui väitis, et Ojuland pääses isegi õnnelikult (lisa 3: 16.1).

3. lõigus vihjas Muuli, justkui oleks Ojuland ohvriks toodud, et välisministeeriumi silmapaistvaid ametnikke säästa, kellele muidu oleks kriminaal- või väärteomenetlus osaks saanud. Ojulandi tagandamise põhjenduseks lõi loo autor pildi, mis juhtunuks, kui “suur osa Eesti välispoliitilisest koorekihist” oleks ametlikult kurjategijateks

tunnistatud. Selle lõiguga keris Muuli pinge üles, järgmises (lisa 3: 16.4) aga võttis maha, kui ütles, et selle tõenäosus oleks suhteliselt väike olnud. Muuli kasutas sõna “kaotajad” – tähendab, ta pidas neid välisministeeriumi töötajaid isiklikult dokumentide kaotajateks. Autor märkis ka, et nii nimekate inimeste pärast oleks leitud võimalus asi ära korraldada.

Järgnevalt keskendus Muuli aga täiesti uuele aspektile, nimelt sellele, kuivõrd see skandaal välisministeeriumi tööd tegelikult segab – tähelepanu keskpunktis oli kaitsepolitsei peakorter, aga mitte näiteks Moskva. Ajakirjanik küsis ka, kas see ei peaks tekitama küsimuse riigisaladuse hoidmise senisest mõistlikkusest ja otstarbekusest. Sellega tahtis ta tõenäoliselt juhtida avalikkuse tähelepanu sellele, kui olulist funktsiooni välisministeerium Eesti välispoliitilises elus mängib. Ning kui igapäevast tööritmi segab mingi suhteliselt inetu ja avalikkuses aina rohkem lahti rulluv skandaal, siis jäävad tavapärasest tööülesanded tahaplaanile. Seni olid erinevad allikad välisministeeriumi tööõhkkonnale vihjanud, Muuli ütles selgesõnaliselt, et rutiinne tööõhkkond on skandaalist häiritud.

Teise väga olulise aspektina küsis Muuli, kuidas on võimalik, et osa dokumente on kadunud juba peaaegu 10 aastat, ning nende kadumist märgati alles nüüd (lisa 3: 16.5).

Muuli osutas ka skandaali naeruväärseimale kohale, nimelt, et dokumentide kadumine on võrdsustatud inimsusevastase kuriteoga (lisa 3: 16.6).

Kõige olulisema valupunktina tõi autor välja, et kui ligi 10 aastat ei ole ükski minister suutnud (riigisaladuse hoidmise) seadust järgida, on viga ikka seadusetähes, mitte inimestes. Ja sellegi küsimuse esitas Muuli esmakordselt, seni ei küsinud keegi, miks dokumente nii palju erinevate ministrite ajal kadus. Keegi ei tulnud ka selle peal, et kahelda seaduse vildakuses.

EPL uudise “Partsi ja Ansipi võimetus kokku leppida maksab Ojulandile koha” (lisa 4: 13) juhtlõik sisaldas hinnangut: “jonnakas paindumatus” (lisa 4: 13.1). Kui pealkiri ütles, et Partsi ja Ansipi leppimatus tõttu kaotab Ojuland koha, siis sama teemat ajakirjanik ei juhtlõigus ega sellele järgnevas lõigus ei arendanud. Juhtlõik ütles, et Reformierakond võib Partsi umbusaldada, teine, et president Rüütel ootab “riidu läinud” Ansipi ja Partsi leppimist. Seetõttu oli artikli fookus suhteliselt segane, pealkiri ja juhtlõik ei toetanud üksteist.

Neljandat lõiku (lisa 4: 13.4) alustas ajakirjanik taas sama hinnanguliselt kui juhtlõikugi. Viiendas (lisa 4: 13.5) kasutas autor riigikogus toimunu kirjeldamiseks

väljendit “lõbus ärevus”, mis oli ajakirjaniku enda hinnang, kuna ta ei viidanud ühelegi teisele allikale, ning järgnevatest lõikudest järeldus, et ajakirjanik oli riigikogu saalis ise kohal.

EPLi uudise “Mure kadunud riigisaladuste pärast algas juba mullu” (lisa 4: 14) juhtlõigus (lisa 4: 14.1) jäi selgusetuks, kellel tuleb kadunud dokumentide eest NATO ja ELis aru anda. Ning taas ei läinud pealkiri ja juhtlõik omavahel sisuliselt kokku.

Allikad ja tegelased

PMi esiküljeuudises (lisa 3: 13) kõnelesid tsiteerituna Meelis Atonen ja Andrus Ansip. Kaudselt viitas PM Partsile (lisa 3: 13.6), kelle tsitaat pärines erakonnakaaslastele saadetud kirjast. Kuidas siseringile mõeldud kiri aga Postimehe toimetusse sattus, väljaanne ei avaldanud.

5. lõigus (lisa 3: 13.5) viitas PM iseendale (“Postimehe küsitlus näitas”). Ning kuigi küsitluse tulemustena oli PM välja toonud, millised erakonnad Reformierakonda toetaksid, ei selgitatud, palju oli küsitletavaid, palju poolt ja vastu. St et uudisest puudusid andmed, mis ühe küsitluse juures peaks kindlasti olema. Samas lõigus (lisa 3: 13.5) tõi PM sisse uue fakti – nimelt, et 91-st kadunuks tunnistatud dokumendist kadus Ojulandi ametiajal 24. PMi silmis andis see Reformierakonnale kindlust Ojulandi toetamisel (lisa 3: 13.5, 1. lause). Sellele vastandus Parts, kes toimetuse hinnangul asus “varasemalt jõulisemalt” Ojulandi ametist vabastamist põhjendama. Põhjendusteks olid “Eesti ebamäärane välispoliitika ja välisministeeriumi vinduv sisekriis”. Milles ebamäärane välispoliitika ja välisministeeriumi sisekriis seisnevad, ei selgitanud PMi veergudel ei Parts ega toimetus ise. Uudise lõpus (lisa 3: 13.6), ütles peaminister esimest korda välja, et valitsuskriis on võimalik.

PMi uudises (lisa 3: 14) kõnelesid Parts, Ansip, Ivori Padar, Sven Mikser, Tiit Tamsaar ja Ain Seppik. Reporter tõi selles uudises sisse teiste erakondade esindajate arvamusi märkides, et Reformierakond ei ole peaministri umbusaldusavaldusega üksi (lisa 3: 14.9). Sotsiaaldemokraatide liider Ivori Padar märkis küll, et toetaks umbusaldust, kuid tõi sellele omalaadse põhjuse: “Praegune peaminister on ennast ammendanud.” (lisa 3: 14.10). Sellise põhjendusega ei olnud keegi seni ei PMi ega EPLi veergudel esinenud. Padar püüdis ka PMi reporteri sõnul tulevikku näha (nimetades uue valitsuse võimalikke erakondi), kuigi taoline sõnakasutus juba iseenesest viitab millelegi mittereaalsele (lisa 3: 14.11). Tõsiasi aga, et juba pani keegi

ajalehe veergudel uut valitsust kokku, kui vana ei olnud veel laiali läinud, oli sündmuste tegelikust käigust etteruttav.

Rahvaliidu aseesimehe Tiit Tammsaare öeldust selgus, et Rahvaliit kui toonane valitsuspartner ei olnud peaministri umbusaldamist oma erakonnasiseselt arutanudki. Niisiis kõnelesid Reformierakonna liidrid kolalitsioonipartnereid nimetades pidevalt Rahvaliidu eest. See asjaolu toob sündmustesse selgust, kuna võib järeldada, et Reformierakonna esindajad manipuleerisid “koalitsioonipartnerite” sõna kasutades otseselt nii Partsi ja Res Publica kui ka avalikkusega, jättes mulje, justkui oleks Reformierakond ja Rahvaliit ühiselt peaministri otsuse vastu. Tammsaare tsitaat kõlas seega ka eriti silmakirjalikult, kui ta ütles, et asjal on jumet ning et peab teadma uue koalitsiooni piirjooni. Siit järeldan, et Rahvaliit on Reformierakonna poolt mõjutatav ja et kui uue koalitsiooni piirjooned jooksevad paika Rahvaliidu kasuks (st Rahvaliit oleks uues valitsusliidus), siis ühineks Rahvaliit umbusaldusega.

Kui Isamaaliidu liige Mart Laar jäi äraootavale seisukohale, siis tugevdas PM oma seisukohta viitega, et eravestlustes toetavad isamaaliitlased umbusaldamist küll (lisa 3: 14.14).

PMi uudises “Põhiosa saladusist haihtus enne Ojulandi” (lisa 3: 17) kordasid autorid esiküljel öeldut, et 67 dokumenti kadus enne Ojulandi ametiaega ning 24 tema ametiajal. Allikaviide infole puudus. Lugejale jäi mõistmatuks, kas teave oli pärit kapo raportist või edasistest uuringutest, välisministeeriumi enda sisejuurdluse tulemustest või uurisid PMi ajakirjanikud ise dokumentide päritolu.

Kohe peale juhtlõiku (lisa 3: 17.2) viitasid ajakirjanikud anonüümseks jääda soovinud inimesele: “dokumentide kadumise uurimisega kursuses olev ametnik”. Lugejale jäi ka selgusetuks, millist sisu “kõige olulisemaid saladusi sisaldanud 67 kadunud dokumenti” endas hõlmasid. Sõnaühend “kõige olulisemad saladused” kõlas samuti segaselt. Olulised mille suhtes? Segadust tekitas lugejas Ansip: eelnevalt oli ta mitmel korral kinnitanud, et dokumendid ei sisaldanudki mingit saladust, neile oli lihtsalt salajasuse pitsers jäänud. Nüüd aga teatas PM (viitega anonüümsele allikale), et saladused olid siiski olulised, teiste hulgas oli ka eriti olulisi saladusi.

Dokumentide salastatuse juures oli viide riigisaladuse seadusele, kuidas teadis PM aga, et suurem osa enne Ojulandi ametiaega kadunud dokumentidest kandis just kõrgema astme salastatuse märget, oli allikaviiteta.

4. lõigus (lisa 3: 17.4) tsiteerisid autorid sama anonüümset allikat. 5. lõik (lisa 3: 17.5) oli taas allikaviiteta, kui loo autorid loetlesid, keda eelmistest ministritest ja kantsleritest ähvardab väärteo- või kriminaalmenetluse oht.

8. lõigus (lisa 3: 17.8) avaldas ikka sama anonüümne allikas arvamust, et ilmselt on kadunud dokumendid paberihundist läbi lastud. Ajakirjanikud jätsid aga küsimata, kas salastatuse märkega pabereid tohib paberihundist läbi lasta, vaatamata sellele et sisuliselt ei olnud nad enam salastatud. 9. lõigus (lisa 3: 17.9) jätsid ajakirjanikud küsimata, miks kuulutati tavalised juhtmestike skeemid jms salastatud dokumentideks: “Ülejäänud 14st Ojulandi ajal kadunud dokumendist 10 on välisministeeriumis tehtud majasiseseks kasutamiseks mõeldud paberid, näiteks juhtmestike skeemid ja muu säärane.”

Dokumendi valdajatele viitasid loo autorid lisaks nimeliselt ka lihtsalt kui inimestele (ehk ei identifitseerinud): “Nendest üks leiti eile-üleeile inimese käest, kellelt keegi polnud seda uurimise käigus küsinud.”; “Ühe kohta on seda vallanud inimesel ette näidata allkiri” (lisa 3: 17.10 ja 17.11).

Alles 15. lõigus (lisa 3: 17.15) tõid loo autorid sisse identifitseeritud allika: Andrus Ansipi. Seejärel olid tsitaadid ka Juhan Partsilt, mis olid pärit tema kirjast erakonnakaaslastele, seega mitte öeldud ajakirjanikele.

PMi artikkel “Kas välisminister on süüdi riigisaladuste kadumises?”, alapealkirjaga “Peaminister Juhan Partsi arvates on Kristiina Ojuland kaotanud usalduse” (lisa 3: 18) ilmus arvamusküljel ning põhines Juhan Partsi vastustel 14 riigikogu liikme küsimusele. Kõik küsimused antud skandaali konstrueerimisel olulised ei olnud, ometi tasub tähele panna, et erinevate riigikogulaste hääled kõlasid väljaandes. Kohe esimeses lõigus (lisa 3: 18.2) küsis Mart Nutt küsimuse, mille seni oli samas PMi numbris eespool esitanud Kalle Muuli: kuidas dokumentide kadumist varem ei avastatud. Juhan Parts küsimusele sisuliselt ei vastanud, ilmselt lihtsalt ei osanud.

Toomas Alatalu küsis samuti seda, millele ajakirjanikud (vähemalt PMis) ei olnud piisavalt mõelnud: info lekkimise kohta ministeeriumist (lisa 3: 18.15). Parts nentis, et on mures (lisa 3: 18.16), et enne menetluse lõppu info ajakirjandusse sattus. Vastuses Signe Kivi küsimusele rõhutas Parts taas vajadust ära hoida lekkimist (lisa 3: 18.28). Parts sai tegelikult ka aru, et ajakirjanduses esitatud hinnangud legitimeerisid end enne raporti valmimist faktideks, mida põhjustas info lekkimine välisministeeriumist. Väga olulise aspektina selgitas Parts, et Euroopa Liidu ja NATOga seotud salajastel dokumentidel on lisaks veel eriklauslid, kuna Eestil puuduvad võimalused nende

organisatsioonide saladuste sisulisi eripärasid enda riigisaladuste seadustega otseselt kohandada (lisa 3: 18.11). Seni oli NATO ja ELi ning kadunud dokumentide seos segane, selle vastusega selgines veidigi.

Reformierakondlane Sergei Ivanov proovis Partsiga manipuleerida, küsides, kas peaminister oli tõesti nii naiivne, kui selgitamata tagandas ühe populaarseima ministri (lisa 3: 18.31). Partsi vastus sellele küsimusele oli täiesti ammendav ja isegi küsijat naeruvääristav, sest märkis, et ühele kaalukausile ei saa panna riigisaladust ka populaarsust (lisa 3: 18.32).

EPLi uudises (lisa 4: 13) lasi ajakirjanik Reformierakonna fraktsiooni liikmetel 5. lõigu lõpuni võimaliku uue valitsusliidu teemal spekuloida (lisa 4: 13.5). Miks autor just Reformierakondlastel spekuloida lasi, on õigustamatu, eriti kuna Reformierakond on üks skandaali osapooli. Võibolla oleks ka teistel fraktsioonidel oma arvamused olnud, mis on samamoodi kajastamist väärt. Teisalt aga, kui ajakirjanik lähtus lihtsalt sellest, mida ta riigikogus käies kuulis (st, ei rääkinud allikatega, ei küsitlenud neid), siis on tegelikult tegu uudisega, mis sisaldas reportaaži elemente, mille abil vormis ajakirjanik skandaali jutustuse vormi.

5. lõigus (lisa 4: 13.5) jättis ajakirjanik lugejale selgitamata, miks “erakorraliste valimiste teema mõjub praeguses olukorras mullina”. Reporterit argumentatsioon ei tõestanud seda väidet, sest tema enda sõnade kohaselt ei sobiks erakorralised valimised vaid Res Publicale. Kui nii, siis teistele erakondadele peaksid erakorralised valimised sobima ning see teema ei pruugi mull olla. Siinkohal on oluline ka reporterit sõnakasutus - “mull” kui suhteliselt kõnekeelne sõna.

9. lõik (lisa 4: 13.9) sisaldas ajakirjaniku hinnangut Rahvaliidu kohta “Rahvaliit hoiab selgelt Reformierakonna poole”, millele ei järgnenud ühtegi allikaviidet Rahvaliidust. Ka sama lõigu teine lause sisaldas autori enda hinnangut, kui ta väitis, et ilmselt ei püsi valitsus kohalike valimisteni koos. 11. lõigus (lisa 4: 13.11) kasutas ajakirjanik hinnangulist väljendit “ülbe ja jonnakas käik”, kui kirjeldas Reformierakonna plaani esitada uueks välisministriks taas Ojuland. Ansip põhjendas seda oma tsitaadis: “See on oma põhimõtete eest seismine,” oli Ansip veendunud (lisa 4: 13.11).

Artikli lõpetas ajakirjanik moraalitsedes (lisa 4: 13.12): “mõlemad erakonnad teavad tegelikult, et “pole selgitusi, mis asja päästaks”. Uudise lõppu kindlasti ei sobi ajakirjaniku moraalitsemine, selles tekstis tugevdas see aga jutustuse vormi.

Artikli juures olnud faktikastis (lisa 4: 13.20) kõnelesid “EPL-i konsulteerinud kolm asjatundjat”, ehk identifitseerimata allikad, keda kasutades toimetis manipuleeris

lugejatega, kui apelleeris nende võimalikule autoriteetsusele sõnaga “asjatundjad”. Lugejale jäi selgusetuks kas nad olid üldse kompetentsed kommenteerima, et kadumaläinud dokumentide hulgas ei olnud ühtegi ELi ega NATO pitseriga paberit.

Viimaseski lõigus (lisa 4: 13.21) oli sõna “väidetavalt”, st, et allikaviide puudus.

EPLi uudise (lisa 4: 14) algus oli üles ehitatud samuti väga narratiivselt. Alles 8. lõigus (lisa 4: 14.8) ilmus teksti esimene allikas: Marko Mihkelson, kes oli kogu artikli ainus identifitseeritud allikas. Kui pealkiri “Mure kadunud riigisaladuse pärast algas juba mullu” seostus peale juhtlõiku arendatud teemaga, siis juhtlõigu teema tõi sisse alles Mihkelson.

Küsitav kogu artikli juures oli see, miks kasutas ajakirjanik ainsa allikana just Mihkelsoni. Kui skandaali keskmes olid ikkagi Parts ja Ojuland, siis oleks pidanud ajakirjanik neilt kommentaari küsima. Kui pealkirjast lähtuda, siis ka kapolt. Küsitav oli ka juhtlõigus ja Mihkelsoni poolt arendatud teema, et Eesti peab ELile ja NATOle dokumentide kadumise kohta selgitus jagama. Kuna aga 13. artiklis (lisa 4: 13.20) ütlesid EPLile kolm asjatundjat, et dokumentide hulgas ei olnud ühtegi NATO ega ELiga seotud paberit, jääb arusaamatuks, miks need kaks organisatsiooni peaksid Eestile üldse järelepärimisi tegema.

Ühe lisäühikuna EPLi artikli juures olid väljavõtted seadustest (lisa 4: 14.15-14.24), kus toimetuse oli otsinud vastuseid küsimustele, kuidas valitsusi valitakse, kuidas ministreid valitakse, kuidas saab praeguses olukorras valitsust vahetada ning kuidas võiks praegu jõuda erakorraliste valimisteni. Ära tasub märkida, et toimetuse otsis mainitud küsimustele seadustest vastuseid ja selgitas lugejatele.

Sama külje teise uudisartikli oli ajakirjanik koostanud eelmisel päeval riigikogus toimunud Partsi küsitluse põhjal: “Peaminister Parts õigustas Ojulandi tagandamist” (lisa 4: 15). Sama teemat kajastas Postimees oma arvamusküljel. Juhtlõik (lisa 4: 15.1) sisaldas emotsionaalseid sõnu “kaela sadama” ja “teravad”. Kui võrrelda PMi ja EPLi kajastust samast teemast, siis PMis oli see kahtlemata põhjalikum, kuna toimetuse oli loole rohkem ruumi planeerinud.

EPLi uudise teises lõigus (lisa 4: 14.2) viitas ajakirjanik Partsile ja sellele, et ta kuulis midagi “salateenistuse allikatest”. Allikad jättis autor täpsustamata.

Lõigud 1-7 (lisa 4: 14) kirjeldasid skandaali kronoloogiliselt. Ajakirjanik viitas Postimehe artiklile, kust skandaal n-ö kerima hakkas (lisa 4: 14.5), autor märkis kahel korral, et kaitsepolitsei audit oli korraline (lisa 4: 14.3 ja 14.4). Mainitud lõigud olid üles ehitatud narratiivselt, ühtegi allikat seal ei olnud.

7. lõigus (lisa 4: 14.7) rääkis ajakirjanik valitsuse eest (“valitsus on valmis, et peagi hakatakse”), kuna ei viidanud mitte ühelegi allikale. See info ei olnud kedagi kompromiteeriv, mistõttu allika mitte identifitseerimine ei olnud õigustatud. Kogu artikkel oli üles ehitatud narratiivselt.

Aladiskursused

PMi esiküljeuudise 2. lõigus (lisa 3: 13.2) kasutas Atonen nii meie-, kui minadiskursust. Kuigi 3. lõigu alguses käsitles PM Res Publica võimalikku umbusaldus kui ainult Reformierakonna-poolset, siis Ansip ütles kindlalt, et Res Publica on kaotanud partnerite usalduse (partnerite hulka kuulub ka Rahvaliit). Ansipi vastav tsitaat (lisa 3: 13.4 lõpus) tuli kohe peale lõigu alguses märgitud Reformierakonna juhatuse koosolekut, mistõttu võib ka järeldada, et Ansip pidas partnerite all silmas vaid Reformierakonda, kuid oma sõnumi võimendamiseks ütles “partnerid”, kelle hulka kuulub ka Rahvaliit. Nii kommuniqueeris Ansip usalduse puudumist ehk kahe erakonna konflikti diskursust.

PMi teise uudise suhteliselt alguses (lisa 3: 14.4) tõi reporter esmakordselt skandaali jooksul ise uudisartiklisse kriisi mõiste. Eelmisel päeval kasutas seda sõna esimest korda Andrus Ansip (lisa 3: 9.2 ja lisa 3: 10.4) ning ka PMi juhtkirja alapealkirjas sisaldus see sõna (lisa 3: 12). Päev hiljem võttis sõna “kriis” kasutusele ka reporter uudisartiklis (lisa 3: 14.4). Uues lõigus nimetas ta seda usalduskriisiks (lisa 3: 14.5). Samas lõigus esines Atonen oma tsitaadis uue moraalse konflikti algega, öeldes, et Parts aumehena läheks Kadriorgu ja viiks sinna ühe paberi.

6. lõigus (lisa 3: 14.6) nimetas ajakirjanik taas olukorda usalduskriisiks. Siinkohal saab juba järeldada, et skandaal oli võtmas uusi mõõtmeid. Enam ei olnud tegu lihtsalt kadunud dokumentide ja süüdiskursusega, juurde tuli ka nn usalduse ja selle võimaliku puudumise mõõde. See süvenes ka Partsi kirjas Ansipile (lisa 3: 15). Samalaadselt tekkis 14. ja 15. artikli vahel sisuline konflikt. Kuna uudisloos kõnelesid rohkem Reformierakonna liidrid (Ansip ja Atonen), Partsile oli reporter viidanud läbi Partsi kirjavahetuse oma erakonnakaaslastega, siis 15. artikkel oli Partsi avalik pöördumine Ansipi poole. Uudisartiklis (lisa 3: 14.6) oli märgitud, et Reformierakonna hinnangul ei olnud nn usalduskriisi võtmeküsimus mitte see, kas Ojuland peaks kandma poliitilist vastutust või mitte, vaid see, et Partsi käitumine Ojulandi tagandamisel oli ootamatu. Partsi avalikust kirjast selgus aga, et peaminister pidas probleemi põhiküsimuseks seda, et välisministeeriumis ilmnunud dokumentide

kadumine nõuab poliitilise vastutus võtmist (lisa 3: 15.4). Niisiis rääkisid ühelt poolt Atonene ja Ansip ning teisalt Parts üksteisest ühe väljaande samal leheküljel sisuliselt mööda, kuna kumbki pool nägi probleemi valupunkti erinevalt. Partsi sõnutsi oli küll tegemist ka usalduse kaotamisega, kuid seda teisest küljest: Ojuland kaotas usalduse (lisa 3: 15.3). Atoneni ja Ansipi kohaselt kaotas koalitsioonileppe rikkumisega usalduse hoopis Parts. Taoline sisuline vastuolu tähendas, et konfliktidiskursus oli skandaali tugevalt juurdunud.

Oma kirja esimeses lõigus (lisa 3: 15.1) kasutas Parts meie-diskursust, samastades endaga teised koalitsioonierakonnad. Parts argumenteeris oma kirja suhteliselt loogiliselt, tuues sisse asjaolu, et Ojulandi väited, justkui kadusid dokumendid enne tema ametiaega, osutusid valeks (lisa 3: 15.3). Lisaks eksitas Ojuland avalikkust, kui väitis, et peaminister nõudis kantsleri väljavahetamist (lisa 3: 15.3).

Seejärel vihjas Parts aga mingitele probleemidele välisministeeriumis, kirja lõpus märkis, et Ojulandu lahkumisega õhkkond ministeeriumis normaliseerub (lisa 3: 15.4). Eelnevaltki olid erinevad allikad ajaleheveergudel vihjanud, et välisministeeriumi õhkkonnaga on midagi korrast ära. Milline see õhkkond oli ning kuidas Ojulandi tagandamine seda parandab, jäi ikka vastuseta.

EPLi esikülje uudisega “President: Ojulandiga seostuv võib mõjutada piirilepingu sõlmimist” (lisa 4: 12). tuli senisesse sündmuste käiku sisse uus teema – Eesti-Vene piirilepingu sõlmimine. Kuigi ainult pealkirja vaadates võib järeldada, et president oli piirilepingu ja dokumentide skandaali seoste pärast tõsiselt mures, võttis teema üles ajakirjanik ise, st teema oli n-ö kunstlikult tekitatud.

Esimesest lõigust selguski, et reporter küsis presidendilt ise, kas dokumentide skandaal võib piirilepet mõjutada, millele Rüütel vastas jaatavalt. Sealt tõlgendaski toimetuse presidendi sõnu ning tegi sellest jõulise pealkirja.

Loo viimane lõik ei rääkinud enam piirileppest, vaid dokumentide kadumisest ja täpsemalt sellest, kuidas Rüütli seaduslikult ei ole muud võimalust kui Ojulandi tagandamistaotlus rahuldada.

Seega keskendus lugu suhteliselt palju Ojulandile kui isikule, sellele kuidas dokumentide kadumine tema valdusalast võib mõjutada Eestile strateegiliselt olulise leppe sõlmimist. Sellega võimendus justkui Ojulandi süü lisaks dokumentide kadumise eest ka võimalikus (küll täiesti spekulatsioon) piirileppe mittesõlmimises.

EPLi artikli “Partsi ja Ansipi võimetus kokku leppida maksab Ojulandile koha” (lisa 4: 13) juures oli illustratsioon, mis kujutas Ojulandi sõjaprintsess Ojulanderi ja Partsi

kuningas Juhan Kõverkaelana. Illustratsioon meenutas keskaja rüütlike maailma, kuhu oli segatud paar tänapäevast elementi (näiteks mitmekordne hoone). Märkimisväärne on, et illustratsiooni all oleva teksti, nn Ojulanderi saaga kirjutas väljaande peatoimetaja Priit Hõbemägi (lisa 4: 13.22). Tekst ise oli väga irooniline ning mainitud kahe tegelase juures olid loos ka kurjad kaposiitorid, maa ja taeva valitseja Rüütel ning Nirk, Karand ja Pallas. Saaga piltlikustas keskaegses diskursuses dokumentide kadumise skandaali.

Tekst oli kirjutatud olevikus, mis rõhutas tema narratiivsust. Seal esinesid kindlate rollidega tegelased. Nii oli Ojulander Kristiina Ojuland, kuningas Juhan Kõverkael Juhan Parts, kaposiitorid kapo töötajad, kurjuse isand Kapo oli kapo kui institutsiooni ning välisministeeriumi endised töötajad olid Nirk, Karand ja Pallas. Tekst kommenteeris julma lahingudiskursust sõnadega: “Sõjaprintsess”; “Ojulanderi vaenlased /.../ kes piinavad ja tapavad aulikke saadikuid”; “asub oma lossi kaitsma”; vapralt võitleb ta”; “uudis suurest lahingust”.

11. veebruar 2005

EPLis ilmus 3 ja PMis 4 artiklit.

Ajakirjanduslik fookus

PMi uudise (lisa 3: 19) pealkirjast “Ojuland on leidnud kümnekond salajast paberit” võiks järeldada, et dokumendid leidis üles Ojuland. Seda toetab ka 6. lõik (lisa 3: 19.6), kus Ojuland ütles, et ta keskendus 2002-2004 aastal kaduma läinud dokumentidele (nende leidmisele). Juhtlõigus aga Ojulandi nimi (ja tegelane või allikas üldse) puudus.

Ka ülejäänud samal päeval ilmunud artiklid olid keskendunud dokumentidele ja nende võimalikele leidjatele. EPLi artiklis (lisa 4:16) näites kirjutas ajakirjanik, et mõned dokumendid on julgeolekualase sisuga. Kuna fookus oli artiklil enamjaolt sama, siis esitan tekstianalüütilised tulemused pigem teistes alapeatükkides.

Allikad ja tegelased

EPL terves uudises “Eesti ohuhinnang läks kaduma” (lisa 4: 16) ei olnud mitte ühtegi korrektset allikaviidet, ometi andis artikkel teada, millised dokumendid on kadunud. 3. lõigus (lisa 4: 16.3) tuli senisesse skandaali uut teavet, kui autor ütles, et

Julgeolekualased dokumendid, mis on kaduma läinud, kuulusid varasemasse perioodi (alates 1996. aastast). Seda ei olnud seni ajaleheveergudel öeldud.

Ajakirjanik loetles erinevaid dokumente, mis kadunud on (lisa 4: 16.3, 16.4), kuid ei selgitanud, kas nende sattumine võõrastesse kättesse võib Eestile kuidagi ka kahjulik olla. Lugeja pidi ise omad järeldused tegema.

Kõigi dokumentide nimetamise juures oleks ajakirjanik pidanud viitama ka allikale, kust info pärit oli. 5. lõigu (lisa 4: 16.5) lõpus oli viide identifitseerimata allikatetele: “eri allikad kinnitavad”.

Umbisikulisel tegumoes oli kirjas, et keegi peab dokumendid üles leidma (“kui dokumente üles ei leita”; lisa 4: 16.6). Kas seda peab tegema välisministeerium, Kristiina Ojuland, kapo või keegi muu, ajakirjanik lugejatele ei selgitanud. Sama lõigu lõpus kasutas ajakirjanik nn võistlusdiskursust, kui märkis, et rekordiomanik on välisministeeriumi kantsler Kannike. Milles poolest, ajakirjanik ei selgitanud.

Artikli kahes viimases lõigus (lisa 4: 16.10, 16.11) tõi ajakirjanik teksti taustainfot, mis on oluline, kuna seal selgus, et nii paljude dokumentide kadumist ei ole kapo varem avastanud. Seni oli vaid üht inimest riigisaladuse pärast kohtuotsusega karistatud. Oluline on see seetõttu, et andis tunnistust analüüsitava skandaali olulisusest.

EPLis ilmus ka uudis pealkirjaga “Partsi jätkamine peaministrina Reformierakonnale vastuvõetamatu” (lisa 4: 17). Artiklis oli kolm vahetut allikat, neist kaks Reformierakonnast ja üks sotsiaaldemokraatlikust erakonnast. Juhtlõik (lisa 4: 17.1) ei sisaldanud allikat, kuigi lugu edasi lugedes võib järeldada, et seal kajastunud hinnang pärines Reformierakonnalt: “Ainult peaminister Juhan Partsi väljavahetamine päästaks praeguse võimuliidu”.

Peale juhtlõiku (lisa 4: 17.2) esines väga kindlalt Meelis Atonen. Ajakirjanik kasutas tugevaid sõnu nagu “lubas” ja “kindlasti”. 3. ja 4. (lisa 4: 17) lõigu vahel esines sisuline ebakõla, mille likvideerimine oleks pidanud olema ajakirjaniku ülesanne. Nimelt väitis Atonen, et uue nädala alguses umbusaldab Reformierakond suure tõenäosusega Partsi, kui ta presidendi käest Ojulandi tagandamise avaldust ära ei too. Nii järgnev lõik kui pildiallkiri (“Kristiina Ojuland ei ole eilsest enam välisminister”) ütlesid aga, et Rüütel kirjutas juba avaldusele alla. Seega ei oleks Parts mitte kuidagi avaldust tagasi saanud võtta.

Teine Reformierakondlane, kelle hääl artiklis kõlas, oli Kristen Michal.

8. lõik sisaldas omamoodi anonüümset allikaviidet, mida seni skandaali kajastamisel ajakirjanikud ei olnud kasutanud: “Kuigi poliitikud sahistavad, et Res Publica peab läbirääkimisi Keskerakonnaga, lükkas Parts sellised väited eile ümber”. (lisa 4: 17.8). Uue lõiguga (lisa 4: 17.9) tuli sisse umbisikuline ja tingiv tegumood (“räägitakse, “oleks”), mis vihjasid kuluaarijuttudele. Lõik oli umbisikulises tegumoes spekulatsioon uue võimuliidu teemal, ning sisaldas ajakirjanike endi hinnangut (“venelembus”, “ülikriitiline”).

PMi artiklis “Võimutüli pooled võtsid aja maha” (lisa 3: 20) ütles ajakirjanik, et Parts ja Ansip kohtusid lõunalauas, kuidas ajakirjanik aga teada sai, millest nad seal rääkisid, sellele ta ei viidanud. Reporter vaid kirjutas seal räägitust umbisikuliselt (lisa 3: 20.3): “Olevat pakkunud”; “Ansip lahkunud”; “esitanud”. Ainus allikas, millele lõigus viide esines, olid TV3 uudised.

PMi artikli “Ojuland on leidnud kümnekond salajast paberit” (lisa 3: 19) juhtlõik ei selgitanud, kes on dokumente üles leidnud, st ajakirjanik kasutas sarnaselt EPLi ajakirjanikega umbisikulist tegumoodi. Artiklis esinesid allikatena Ojuland ja Partsi pressiesindaja, lisaks oli viide “Postimehe andmeil” (lisa 3: 19.8).

Artikli teises lõigus (lisa 3: 19.2) esines allikana Ojuland, kes kordas juhtlõiku. Et juhtlõigus puudus aga aktiivne tegija, võib arvata, et ajakirjanik juhindus selle kirjutamisel Ojulandi lakoonilisest tsitaadist “Tänase päeva jooksul on välja tulnud kaheksa dokumenti”. Sealt aga ei selgunud, kes dokumente leidis. Uues lõigus (lisa 3: 19.3) selgus ühe dokumendi tagastaja, teisi ei identifitseeritud, neile viidati lihtsalt kui inimestele.

7. lõigus (lisa 3: 19.7) esitas ajakirjanik küll hulga uusi fakte (kui palju ja kelle käest dokumente kadus), kuid taas ei viidanud allikale, kust ta oma info hankis. Siinkohal on allikaviite puudumine kindlasti põhjendamatu, kuna tegu ei ole infoga, mida allikas ei tahaks oma nime all avaldada, eriti kui kadunud dokumendid olid nii täpselt esitatud. Dokumentide sisust kirjutades viitas artikli autor Postimehele (lisa 3: 19.8) ehk iseendale.

Aladiskursused

EPLi B-loos (lisa 4: 17.5) arendasid ajakirjanikud lahingudiskursust: “aktiivne sõnasõda”.

Välisministeeriumi sisemise õhkkonna diskursust arendas jõuliselt samas EPLi numbris peatoimetaja Priit Hõbemäg: “Kuidas ma riigisaladust hoidsin” (lisa 4: 18).

Lisaks aredas autor kindlalt ka infolekkimise diskursust, mis on eriti oluline, sest seni olid erinevad allikad (sh Parts) leheveergudel sellele vihjanud või selle pärast muret tundud, Hõbemägi tõi aga reaalsed näiteid enda kogemustest. Näiteks kuidas üks välisministeeriumi töötaja palus tal välisministeeriumi puudutavat infot kinni hoida.

Hõbemägi seostas selle juhtumi Juhan Partsi kirjaga Andrus Ansipile, kus ta mainis, et oli Reformierakonna endise liidri Siim Kallasega eelmise aasta kevadel mingit välisministeeriumisest probleemi arutanud (lisa 4: 18.8). Hõbemägi seostas seda otseselt info lekkimisega ministeeriumist.

Dokumentide skandaali juurde tuli Hõbemägi alles artikli lõpupoole, öeldes välja selle, mida seni ei olnud keegi leheveergudel öelnud: “Kaitsepolitsei raport on samuti ametialaseks kasutamiseks ja isegi valitsuse liikmetele (v.a peaminister) pidi selle sisu ilmsiks tulema alles eilsel kabinetiistungil. Tegelikult on seegi “saladokument” juba ammu välja lekkinud!” (lisa 4: 18.11).

Järgmises lõigus (lisa 4: 18.12) rääkis Hõbemägi, kuidas riigisaladuse mõistega “võib edukalt kaubelda, kuid tavaliselt kasutatakse riigisaladust poliitilise relvana” – viide poliitilisele kommunikatsioonile. Hõbemägi ütles, et dokumentide kadumise skandaali kasutavad poliitikud endi kasuks teiste vastu.

Hõbemäe loo iva peitus minu arvates lauses: “kuidas ajakirjanikud nii täpselt teavad veel avaldamata kaitsepolitseiauditi sisu?” (lisa 4: 18.13) Ta küsis ka irooniliselt, kas Kaitsepolitsei algatab Postimehe, Eesti Päevalehe ja SL Õhtulehe vastu kriminaalasja riigisaladuse avalikustamise eest.

Hõbemäe artikli juures on oluline, et ta sellisel teemal üldse kõneles, sest infot lekitasid ametnikud ju ikka ajakirjanikele. Mõnes mõttes oli tema artikkel silmakirjalik. Et autor lekitajaid ei nimetanud tähendab, et ta tahtis nendega suhteid hoida – st, et ta sõltub neist päris palju. Teisalt teenis Hõbemägi avalikkuse ees n-ö pluss-punkte, et lekitamisest nii põhjalikumalt rääkis.

PMi artikli “Võimutüli pooled võtsid aja maha” (lisa 3: 20) näol oli tegemist uudisega, kus ajakirjanik kasutas mitut erinevat piltlikku väljendit ja diskursust.

Juhtlõigus iseloomustas loo autor võimutüli kui kuumadel sütel keemist (lisa 3: 20.1). Teises lõigus tuli skandaali uut informatsiooni, nimelt, et president ootas Ojulandi ametist vabastamise avaldusele allkirja kirjutamisega kuni eelmise päeva õhtuni, sest lootis, et pooled lepivad ära. Seda oleks võinud selguse huvides märkida ka EPL, siis

ei oleks tekkinud segadust, kus Atonen ootas, et Parts avalduse presidendi käest ära tooks, samas kirjutas EPL aga, et president kirjutas paberile juba alla.

Artikli oli juures olnud lisäühikus ütles sotsioloog Juhan Kivirähk (lisa 3: 20.8-20.11), et uueks peaministriks saab ilmset Ansip (lisa 3: 20.10). Niisiis ilmus selle artikliga skandaali ka tegelikult järellainetuses tugevnenud diskursus Ansipist kui uuest peaministrist.

PMi uudis “Opositsioon kaalub umbusaldamist” (lisa 3: 21) rääkis sellest, kuidas Sotsiaaldemokraatlik erakond plaanis umbusaldada peaministrit tervishoiu alarahastamise pärast. See on küll täiesti kõrvaline teema, kuid uudises oli see seotud ka dokumentide kadumise skandaaliga. See artikkel on põhjuseks, miks Padar kõrvaltegelasena võrdlemisi palju sõna sai (nagu selgus kontentanalüüsist).

Kuigi Parts pidas umbusalduskava tegelikuks põhjuseks välisministri väljavahetamise järel tekkinud olukorda (lisa 3: 21.4), pareeris Padar, et need kaks teemat langesid lihtsalt kokku ning kasutas omapärast piltlikku väljendit, mis vihjab erakonna murele võimuliidust välja jääda: “Ja teedevalitsusse asfaldiks minna me ei soovi, kui siis ikka teerulliks” (lisa 3: 21.6). Teedevalitsus tähendab siinkohal uut valitsust, teerull viitab sellele, et erakond oleks osa valitsusest, mitte asfalt, ehk partei, kellega ei arvestata.

Selle loo puhul tasub tähele panna, et sotsiaaldemokraadid hakkasid umbusaldamisest rääkima enne, kui neil allkirjad olemas olid. Mistõttu ma arvan, et nad tahtsid lihtsalt endile tähelepanu tõmmata, sest eeldasid, et kohe hakatakse uut valitsust moodustama ning nad ei tahtnud sealt välja jääda.

Samal arvamusel oli ka Postimehe arvamustoimetis, sest samal päeval ilmus nn väike juhtkiri “Sotsid segavad vett” (lisa 3: 22). Juhtkirja esimeses lauses väljendas toimetis oma iroonilist suhtumist sotsiaaldemokraatide avaldusse: “meenutab väga võidujooksu suurima kivi viskaja tiitlile” (lisa 3: 22.1). Teises lõigus arvas toimetis, et erakond ei esitaks nagunii umbusaldust, kuna “Haukuv koer hammustab ka poliitikas harva” (lisa 3: 22.2). Ning põhjenduseks sellisele arvamusele oli märkus erakonna suunas, et enne tuleks allkirjad kokku koguda ja alles siis umbusaldamisest rääkida (lisa 3: 22.2).

Nagu PMi uudistetoimetis, sidus ka arvamustoimetis sotsiaaldemokraatide tervishoiu alarahastamise teema saladokumentide kadumisega, nimetades viimast tulipalavaks skandaaliks (lisa 3: 22.3). Toimetis arvas, et sotsiaaldemokraadid tahtsid avaldusega võtta endale “umbusalduse algataja au” (lisa 3: 22.4) ning teistelt erakondadelt võimaluse umbusaldada Partsi dokumentide pärast. Viimases lõigus (lisa 3: 22.5)

põhjendas toimetust oma arvamust. Nimelt kuulub Toomas Hendrik Ilves Sotsiaaldemokraatliku erakonna ridadesse, ning ajaleheveergudel on erinevad allikad (sh identifitseerimata) kahtlustanud, et ka tema vastutusel olnud dokumendid kadusid.

4.2.4.1 Kokkuvõte: kulminatsioon

Kulminatsiooni periood oli skandaalis kõige olulisem, kuna meedias ilmunud tekstid olid infotihedad, sest arendasid skandaali puhkemises alguse saanud kõrvalteemasid ning tõid sisse ka uusi, pakkudes nii analüüsiks rohkelt materjali. Just seetõttu oli eelmine alapeatükk ka üks pikemaid.

Näiteks arenes süüdiskursus sel perioodil jõuliselt. Seda arendasid nii allikad kui ka ajakirjanikud ise (vastava sõnakasutusega). Sisse tuli umbusaldamise diskursus, kuigi teistel põhjustel, Kivirähk mainis esmakordselt Ansipi võimalikku kerkimist peaministriks, EPL võttis PMilt üle lahingudiskursuse ning Priit Hõbemägi kirjutas põhjalikult info lekkimisest välisministeeriumist.

Väga jõulise allikana kõneles Ansip, kelle ajakirjanikud olid tavaliselt asetanud artikli algusesse. Ansip figureeris vahetu allikana rohkem kui keegi teine, sh otsestest skandaali tegelastest Ojulandist ja Partsist.

Paikapidavust leidis Lulli & Hinermani (1997) teooria, mille kohaselt esitavad ajakirjanikud skandaali narratiivses vormis, st, et tavapärane uudise struktuur (tagurpidi pööratud püramiid) alati ei kehti. EPLile oli see iseloomulikum kui PMile, ühe EPLi artikli lõpus oli isegi moraal, mis tavaliselt on muinasjuttude lõpus. EPLil oli ka fookus kohati paigast ära, sest pealkiri, juhtlõik ja esimene teemaarendus ei toetanud üksteist sisuliselt.

Sarnaselt kahe esimese perioodiga esines ajaleheveergudel märkimisväärselt identifitseerimata allikaid, suurenenud oli info esitamine üldse ilma allikata.

4.2.5 Järellainetus

12. veebruar

Nii EPLis kui PMis ilmus kaks artiklit.

Ajakirjanduslik fookus

PMi uudise pealkirjas “Valitsuskriis ähvardab lõpetada maksureformi” (lisa 3: 23) sisaldus eeldus, et valitsus on peaaegu laiali ja seetõttu võib lõppeda Reformierakonna

maksureform. Artikkel rääkis sellest, et kui valitsus laiali läheb, on Reformierakonnal raske leida uusi partnereid, kes oleksid nõus jätkama tulumaksureformiga. Juhtlõigus (lisa 3: 23.1) ütles loo autor, et Reformierakond on valiku ees: kukutades valitsuse, peavad nad ilmselt loobuma oma tulumaksureformist. Teises lõigus (lisa 3: 23.2) laiendas ajakirjanik pealkirjas olnud eeldust nii, et kogu artikkel ehitus üles spekulatsioonile: kui Partsi valitsus tagasi astub ja kui president teeb Ansipile ettepaneku uue valitsuse moodustamiseks. Kuna seda toleks hetkeks ei olnud aga toimunud, siis oligi artikkel vaid tulevikku vaatav ja spekulatiivne.

Allikad ja tegelased

PMi uudises (lisa 3: 23) esines viis allikat: Tõnis Lukas, Ivari Padar, Evelyn Sepp, Jaanus Marrandi ja Meelis Atonen. Siin faasis sisenesid seega konkreetselt selle artikli peategelastena skandaali uued allikad (skandaali seisukohalt kõrvaltegelased).

PMi ajakirjanik küsitles kõiki opositsioonierakondi, saamaks teada, kas nad on nõus Reformierakonnaga ühinema kui maksureform jätkub. Kuna küsimus erakonna esindajatele oli iseenesest hinnanguline, siis uut faktilist infot ükski kõnelejatest sisse ei toonud.

Opositsiooniparteidest oli kõige kategoorilisemalt maksureformi vastu sotsiaaldemokraat Ivari Padar, ajakirjanik kasutaski tema arvamuse iseloomustamiseks sõna “kategooriline” (lisa 3: 23.5).

Minu hinnangul esines Evelyn Sepp manipuleerivalt, kui väitis, et Reformierakond loobub ise maksureformis, kui mõistab, et keegi teistest erakondadest seda ei toeta (lisa 3: 23.8). Sellega viitas Sepp, et kui Reformierakond sellest ei loobu, ei käitu ta järelikult mõistlikult, vaid rumalalt. Lisaks kommenteeris Sepp ka dokumentide skandaali, isikustades seda Ojulandi ümber toimuvaks (lisa 3: 23.9). Sepp läks nii kaugele, et pakkus välja skeemi, mida seni keegi teine ei olnud teinud. Nimelt, et Ojuland pidi taganema sellepärast, et Reformierakonnal oli plaanis valitsuselt ebaõnnestunud maksureformi pärast lahkuda (lisa 3: 23.9). See väide iseenesest sisaldas moraalset konflikti ja ka silmakirjalikkust, sest väites oli eeldus, et maksureform on täiesti ebaõnnestunud ning Reformierakonnal on selle pärast häbi.

Meelis Atonen oli artiklis ainus, kes ütles, et valitsus püsib veel koos (lisa 3: 23.10). Lisaks ütles Atonen, et skeptikutest võivad saada maksureformi toetajad (lisa 3: 23.12), mis kindlasti viitas ka Reformierakonna oskuslikele läbirääkimise võimetele ja teiste erakondade mõjutamisele.

13. lõigus (lisa 3: 23.13) ütles ajakirjanik otse, et Reformierakond ja Res Publica läksid tülli Ojulandi tagandamise pärast. Seni oli toimetus Reformierakonna ja Res Publica tülile viidanud kindlama sõnakasutusega juhtkirjades, uudises mitte.

Aladiskursused

PMis ilmus majandustoimetaja juhataja Aivar Reinapi kommentaar “Oravate olematud valikud” (lisa 3: 24), mis on minu arvates oluline meedia rolli väärtustamisel poliitilises kommunikatsioonis. Reinap nimelt kasutas artiklis palju metafoorseid võrdlusi.

Kahes esimeses lõigus (lisa 3: 24.1, 24.2) võrdles Reinap Reformierakonda oravapesaga, Ansipit vana käbikuningaga ja Ojulandi tagandamist Partsi poolt oravat nina pihta tabanud haisva larakaga ning Parts varblasega, kes larakate tee saatis. Res Publicat võrdles Reinap varblastega, kes oravapesast talvevarud välja loopisid. Metafoorne kirjeldus võimutulist oli hästi õnnestunud, sest paralleelid olid samastatavad. Näiteks see, et varblane hüples kõrgemal oksal – Parts oli peaminister; et tegu oli auhaavamisega metsarahva silme all, vihjas Reformierakonna häbistamisele teiste erakondade ees, kuna Ojulandi näol oli nende hinnangul tegu populaarse ministriga (lisa 3: 24.2). Pähklikuhja võrdsustas Reinap Reformierakonna valimislubadustega, eriti maksureformiga (lisa 3: 24.1).

Kolmandas lõigus (lisa 3: 24.3) vastandas Reinap populaarse ministri Ojulandi ebapopulaarse ministri Partsi ning kasutas tugeva emotsionaalse laenguga sõnu nagu “robustne” ja “mõnitamine”.

4. ja 5. lõigus (lisa 3: 24.4, 24.5) võrdles Reinap reaalselt skandaali otse kahes esimeses lõigus kasutatud metafooridega: “talvevaru ehk valimislubadus” (lisa 3: 24.4) ja “päikesepaiste ehk valijate toetus” (lisa 3: 24.5).

Eesti Päevalehes ilmus sel päeval pikk intervjuu Kristiina Ojulandiga: “Ojuland: peaministrina pole Parts vastuvõetav” (lisa 4: 19). Eelmisel päeval ilmus EPLis samalaadse sõnastusega pealkiri (lisa 4: 17).

Ajakirjaniku eesmärk oli ilmselt intervjuuga selgitada skandaali ühe võimsa aladiskursuse – kahe erakonna omavahelist tüli ja täpsemalt nende esindajate Partsi ja Ojulandi vahelist konflikti. Ajakirjaniku küsimuses (“Miks Juhan Parts teid ei salli?”) sisaldus kindlalt selle konflikti eeldus (lisa 4: 19.2).

Endast rääkis Ojuland kui populaarsest ministrist: “Aga populaarse ministri mahavõtmine sellises poliitilises olukorras” (lisa 4: 19.6), mida poliitikud tavaliselt nii

otsekoheselt ei tee. Seega pidas Ojuland end etturiks Reformierakonna ja Res Publica vahelises tülis. Ka see, kui Ojuland ütles, et Parts oli PMi peale pahane, andis märku, et intervjuu andmise ajal ei näinud Ojuland endal mingit süüid, vaid otsis enda tagandamisele teisi põhjuseid.

Intervjuu pealkiri oli tuletatud ilmselt Ojulandi ühest lausest: “Küll aga on mul täna raske uskuda, et praegune peaminister saab olla vastuvõetav kõigile koalitsioonipartneritele” (lisa 4: 19.16). Seal aga ei öelnud Ojuland, et Parts pole talle isiklikult vastuvõetav. Niisiis eksitas toimetus lugejaid pealkirjaga.

Moraalsete väärtuste konflikt

Moraalsete väärtuste konflikt iseloomustab pigem skandaali algust, kuid kuna EPLis ilmus intervjuu Ojulandiga (lisa 4: 19), kes astus moraalsetest konventsioonidest üle, on see alapeatükk siingi perioodis paslik. Ojuland nimelt oli selleski intervjuus kohati silmakirjalik.

Sõna “isiklik” kohtas intervjuus Ojulandi suust tihti. Näiteks kui ta ütles, et hakkas isiklikult välisministeeriumi töötajaid läbi helistama, et neilt saladokumente välja nõuda (lisa 4: 19.10), 12. lõigus ta kordas seda (lisa 4: 19.12). Seega, kui PM ja EPL kirjutasid, et Ojuland ise kaotas ja leidis dokumente, vastas see vähemalt osalt tõe, sest ta enda sõnul tõesti otsis dokumente ise taga. Lisaks võrdsustas Ojuland samas lauses mittetagastamise kaotamisega, mis ei ole siiski üks ja sama asi.

Et Ojuland rõhutas enda isiklikku sekkumist dokumentide otsimisse, mõjus silmakirjalikult. Silmakirjalikkusest andis märku ka see, kui ajakirjanik küsis, kas probleem oli ministeeriumi haldussuutlikkuses (lisa 4: 19.11), millele Ojuland vastas, et ta ei hakka kellelegi näpuga osutama (lisa 4: 19.12), kuigi just eelnevas vastuses (lisa 4: 19.10) rääkis ta, kuidas Raul Mälgilt dokumente välja nõudis.

12. lõigus (lisa 4: 19.12) rõhutas Ojuland taas, et analüüsis peale kapo raporti nägemist olukorda, kui aga isiklikult sekkus, ilmusid kohe kaheksa dokumenti päevavalgele. Siin on viide eelmise päeva Postimehe uudisele (lisa 3: 19.2), kus Ojuland mainis samuti, et kaheksa dokumenti ilmusid välja. Kui aga tugineda sellele, mis Ojuland PMi ajakirjanikule ütles, järeldeb, et ta hakkas dokumente otsima alles kolm päeva peale kapo raporti valmimist, mitte kohe.

Ajakirjaniku eelviimasele küsimusele selle kohta, kas vastas tõe, et Ojuland üritas Partsiga poolteist kuud ühendust saada, minister taas vassis (lisa 4: 19.19, 19.20). See,

et Ojuland tegelikult Partsiga kokku sai, selgus aga intervjuudest PMi toimetuse liikmetega, millest lähemalt intervjuude tulemustes (ptk 5).

EPLi arvamusküljel ilmus Andrus Kivirähki jutustus sellest, kuidas ennegi on mehed naiste pärast tülitsevad: “ANDRUS KIVIRÄHK: Santa Krutsi Roos” alapealkirjaga “Andrus Kivirähk meenutab, et seelik on ennegi mehed tülli ajanud” (lisa 4: 20).

Kivirähk rääkis loo Verisest Johnist ehk Sarapiku Juhanist, mida olevat kunagi jutustanud Juhan Peegel (lisa 4: 20.5). Lugu oli mõeldud ilukirjanduslike elementidega illustreerima Ojulandi ja Partsi vahelist konflikti. Kivirähk vihjas, justkui ei sobi naine valitsusse, kui valitsust märkis selles kujundlikus loos laev. Ta mainis ka, et loo naistegelane (Ojuland) on terava mõistusega, kuid julm naine (lisa 4: 20.7) . Oma loo lõpetas ta moraaliga: “Juhan Parts ja Andrus Ansip, võtke sellest tõestisündinud loost õpetust!” (lisa 4: 20.9). Kivirähki arvamusküsimus oli ehe näide jutustusest, seda kinnitas nii narratiivne vorm kui moraaliga lõpp.

14. veebruar

EPLis ilmus kaks ja PMis üks artikkel.

Allikad ja tegelased

EPLis ilmus artikkel pealkirjaga “Osa kadunud salajasi pabereid tuli välja enne kaitsepolitsei kontrolli” (lisa 4: 21). Kuna artikli lõpus olid initsiaalid J.P., järeldasin, et lühiuudise kirjutas Jaanus Piirsalu.

Uudis ei sisaldanud ühtegi allikaviidet. Artikkel rääkis sellest, kuidas kapo vahereportid 2004. aasta sügisel näitasid, et kadunud oli rohkem kui sada dokumenti, ent need ilmusid enne lõplikku raportit välja.

Loo autor tõi sisse ka võimaliku süüdlase, spekulatsioonides, et just tema võib vastutada dokumentide kadumise eest (lisa 4: 21.4, 21.5, 21.6). Kuna ajakirjanik kasutas väljendit “pole välistatud”, järeldasin, et tegu oli tema enda spekulatsiooniga.

EPLi artiklis (lisa 4. 22) esines kolm allikat. Reformierakonna eest kõneles artiklis Andres Lipstok, kes seda seni skandaali jooksul ei olnud teinud. Lipstok nentis, et Ojuland võlgnes Reformierakonna juhatusele selgitusi (lisa 4: 22.10). Siit järeldasin seega, et ilmselt Reformierakond teadis, et Ojulandil lasus siiski dokumentide kadumises vastutus.

Urmas Paet Reformierakonna liikmena nentis esimesena oma erakonnast, et skandaali üks põhjuseid võis olla ka valitsuspartnerite omavaheline kesine suhtlemine (lisa 4: 22.11).

Aladiskursused

PMi arvamusküljel ilmusid poolt ja vastu arvamused Siim Kiislerilt (Res Publica) ja Kristen Michalilt (Reformierakond), küsimusele “Kas Ojulandi tagandamine on piisavalt põhjendatud?” Alapealkirjaga “Välisministri ametist vabastamine löi lõkkele võimutüli” (lisa 3: 25). Mõlemad arvamused artiklid arendasid võimutüli diskursust.

Kuigi küsimus fokuseeris Ojulandi tagandamise, pühendas Kiisler sellele vaid kolmandiku kogu oma tekstist, ülejäänud teksti iseloomustas Kiisleri solvumine Reformierakonna peale. Kolmandas lõigus viitas Kiisler, et Ojuland vassis. Neljandas sõnastas oma arvamuse, mille kohaselt valas Ansip Ojulandi kaitsmisega vaid õli tulle ning kahjustas ka iseenda st Reformierakonna mainet.

5. lõigus (lisa 3: 25.5) vastas Kiisler pealkirjas esitatud küsimusele, küll mitte otseselt, vaid vihjamisi. Ta märkis, et Partsil ei olnud teist võimalust kui Ojuland tagandada, ning et see oli loogiline samm. Kiisler tunnistas, et Parts on teinud vigu, kuid rõhutas tema patriootilisust, “usku Eesti riigi huvide ülimuslikkusesse”, mis ei vandunud alla reitingutele ega poliitilistele mängudele. Sellega apelleeris Kiisler Partsi inimlikkusele (eksimine on inimlik) .

Sellega Kiisler Ojulandi tagandamise teema ka lõpetas ning kogu ülejäänud teksti pühendas Res Publica solvumise demonstreerimisele ja Reformierakonna valijate tähelepanu püüdmisele. Nimelt mainis Kiisler sõna “valijad” neli korda, esimest korda 8. lõigus, kui ütles, et Reformierakonna valijad ei võidaks Reformierakonna liidust teiste erakondadega midagi (lisa 3: 25.8). Sellega laitis ta teisi parteisid ja ülistas Res Publicat. 9. lõigus (lisa 3: 25.9) püüdis ta taas valijate tähelepanu, kui mainis, et Reformierakonnal tuleb oma maksureformist loobuda, sest sellega ei ole mitte ükski teine erakond peale Res Publica nõus.

Kiisler tõi kaudselt sisse ka uue moraalsete väärtuste konflikti: isiklike huvide eelistamine valijate huvidele, milles oli tema hinnangul Reformierakonna süü.

10. ja 11. lõik (lisa 3: 25.10, 25.11) andsid kõige teravamalt Kiisleri solvumisest märku. Tegelikult algas see juba 7. lõigus: “Mõni mees võib tunda rinnas paisuvat marssalikepikest“ (lisa 3: 25.7). Marssalikepikete oli antud lauses väga negatiivse

konnotatsiooniga ning Kiisler viitas väga selgelt, et Ansipil on ambitsioonid tõusta peaministriks.

Edasi süüdistas Kiisler Reformierakonda Res Publica pügamises ehk petmises (lisa 3: 25.10). Kuluaaridest ja eravestlustest pärit infot kasutas Kiisler, et tuua sisse probleem, millest lugeja teadlik olnud: et teised erakonnad ei usalda reformierakondlasi (lisa 3: 25.11). Kiisler tõestas seda justkui tsitaadiga, millel puudus sisuliselt allikaviide (teised erakonnad ei saa ühiselt tsitaadi allikaks olla!).

Kuna Reformierakonna valijad pooldavad parempoolseid ideid (Reformierakond on parempoolse maailmavaatega), siis lugesin valijate mõjutamiseks ka kohti, kus Kiisler rääkis parempoolsetest ideedest “Nii et kaotajaks oleksid taas parempoolsed ideed, teiste hulgas ka Reformierakonna valijad” (lisa 3: 25.13). Kiisler oli silmakirjalik, kui vihjas, et Rahvaliit üritas Reformierakonna ja Res Publica ideedele vastu seista (lisa 3: 25.12). Kuna valitsus püsis veel koos, tähendas see avalikult ühe koalitsioonierakonna valitsusse mittesobilikuks tunnistamist.

Reformierakonna valijate tähelepanu püüdmine viitas sellele, et Kiisler üritas sillutada Res Publica teed tagasi võimuliitu. Ta lootis ilmselt, et kui valijad näevad, et Reformierakond ei tööta lubaduste kohaselt, kaotavad reformierakondlased valijate toetuse või on sunnitud uuesti Res Publicaga liitu astuma.

Kristen Michali arvamuskirjeldus oli Res Publica suhtes üleolev.

Artikli alguses nõustus Michal Kiisleriga, et koalitsioon töötas hästi (lisa 3: 25.18, 25.19). Erinevalt Kiislerist tõi Michal ka näiteid (haridusreform ja põllumeeste toetamine – lisa 3: 25.19). Oluline oli ka, et Michal ütles, et koalitsioonipartnerite vahel oli usaldus. Selle väitmine andis talle hiljem hea võimaluse näidata, kuidas Res Publica selle usalduse kaotas. Ning pööre tuligi sisse 20. lõigus (lisa 3: 25.20), kus Michal kasutas tugeva emotsionaalse laenguga sõnu nagu “vapustas”, “isekas”. Michal samastas end ja Reformierakonda avalikkusega, seda diskursust kandis ta lõpuni välja.

22. lõigus (lisa 3: 25.22) kasutas Michal ironiat: “miks pidi peaministri käitumine olema nii salapärane, et ka ajaloolased sellest hiljem aru ei saa”. Sellele järgnesid spekulatsioonid, kus Michal esines juba üleolevalt. Ta pakkus, et ehk tahtis Parts näidata oma jõudu ja riigimehelikkust, mis tal peaministriks oleku ajal puudus (lisa 3: 25.22). Michal läks isiklikuks, kui vihjas Partsi ebapädevusele.

Teiseks pakkus Michal, et Parts üritas mängida mingisugust sisepoliitilist mängu (lisa 3: 25.23) lekitades ebapiisavat infot Reformierakonna kohta. Siingi oli Michal

üleolev. Kolmandana pakkus artikli autor, et Partsil puudusid lihtsalt poliitilised kogemused, mistõttu ta ei tulnud selle peale, et tekkinud olukorda partneritega arutada (lisa 3: 25.24). Taas kasutas Michal üleolevat tooni, sest vihjas, et Reformierakond on juba pikka aega poliitikas olnud ja tunneb tavasid, Res Publica poliitiline kogemus on alles lapsekingades.

Uues lõigus (lisa 3: 25.25) jätkas Michal isalikul-üleoleval toonil, kui manitses ja õpetas, kuidas Parts oleks pidanud käituma: “ähmi minemata”; “rahulikult võtma”; ”rahulikult seletama”; “mitte rabistama nagu esimesel kohtamisel”.

28. lõigus (lisa 3: 25.28) ründas Michal isiklikult Marko Mihkelsoni, kasutades selleks suhteliselt negatiivset sõna “tänitama”.

30. lõigus (lisa 3: 25.30) tuli teksti taas üleolev stiil, kui Michal meenutas, kuidas Parts ei vastanud NATO peasekretäri kõnele. Iroonitsedes arvas ta, et “kindlasti olid ka sel korral peaministril head põhjused” ja “ikka juhtub” (lisa 3: 25.31). Michal kasutas avalikkusele tuntud loosungit “räägi inimestega” mõistes hukka Partsi suhtlemisvaeguse (lisa 3: 25.32).

Eelviimases lõigus mainis Michal usaldust ja ütles, et peaministrit ei saa usaldada, kui ta nii ettearvamatult käitub nagu Ojulandi puhul (lisa 3: 25.35). Ning erinevalt Kiislerist puudutas Michal uut võimuliitu või vana püsijäämist põgusalt vaid oma arvamuse kahes viimases lõigus, sellegipoolest kommuniqueeris Michali artikkel sarnaselt Kiisleri omaga võimutüli diskursust.

EPLi pikem artikkel pealkirjaga “Reformierakonna juhid otsustavad Partsi püsimise” (lisa 4: 22) rääkis sellest, kuidas Reformierakonnas on kaks leeri, kumbki oma arvamuse juures. Sellest, justkui jaguneks Reformierakond kahte leeri (lisa 4: 22.2, 22.5), ei olnud ajakirjanikud varem kirjutanud skandaali jooksul kirjutanud. EPLi ajakirjanikud jätsid aga viitamata, kust info pärines. Sellise teabe juures oleks kindlasti allikaviide pidanud olema. 6. lõigus (lisa 4: 22.6) ütlesid loo autorid põhimõtteliselt ise, et kumbki leer ei mõjuta nagunii otsust, selle teeb Ansip. Samas lõigus tõi ajakirjanik sisse uudse info: et Ansip luges kapo raportit esimest korda neljapäeval, 10. veebruaril valitsuse kinnisel istungil.

15. veebruar

EPLis ilmus üks ja PMis kaks artiklit.

Ajakirjanduslik fookus

PMi uudis “Ansip loobus Ojulandi kaitsmast” (lisa 3: 26) teatas, et nii nagu republikaanid EPLis eelmisel päeval lootsid, muutis Ansip peale kapo raporti lugemist meelt ning nentis, et Ojuland tagandamine oli õige samm (lisa 3: 26.1). Seega keskendus artikkel Ansipi meelemuutusele.

2. lõigus (lisa 3: 26.2) meenutas ajakirjanik, mida Ansip eelmisel nädalal oli öelnud ning kõrvutas seda tema muutunud arvamusega, tuues nõnda erinevuse teravalt välja.

Ansip tunnistas, et välisministeeriumis on probleeme olnud (lisa 3: 26.4) ning et selle eest pidi Ojuland poliitilist vastutust kandma. Selle juurde tõi Ansip näite, mis põhines PMil endal (lisa 3: 26.5). Oluline selle artikli juures oli ka see, et Ansip tunnistas, et ta manipuleeris (lisa 3: 26.6).

EPLis ilmunud uudis pealkirjaga “Salapaberite otsimine käib loiult” (lisa 4: 23) rääkis sellest, kuidas välisministeerium ei ole veel kõigi nende inimestega ühendust võtnud, kelle käes salastatud dokumendid peaks olema. St, et dokumente peaks siiski otsima välisministeerium, mitte kapo töötajad, nagu sellele vihjas Ojuland EPLile antud intervjuus (lisa 4: 19).

Allikad ja tegelased

2. ja 3. lõigus (lisa 4: 23.2, 23.3) viitas ajakirjanik ühe ja sama info päritolu erinevatele allikatele: “välisministeeriumi sisejuurdلuse aruanne osutab” (lisa 4: 23.2) ja “eelmise nädala meediateated” (lisa 4: 23.3). Mõlemad allikad viitasid, et 17 dokumenti on Toomas Hendrik Ilvese käes.

Ilves, nagu osad teisedki välisministeeriumi (endised) töötajad, ütles, et tema käest ei ole keegi neid dokumente küsinud (lisa 4: 23.4), sama väitis Siim Kallas läbi oma nõustaja Hanna Hinrikuse (lisa 4: 23.7). Siinkohal said seni vaid tegelastena figureerinud inimesed ka ise kõneleda.

Kaks allikat, Indrek Tarand ja Sulev Kannike keeldusid kommentaaridest põhjendusega, et juurdلus alles käis (lisa 4: 23.8). Seegi oli tähelepanuväärne, kuna varem viitas juurdلuse kestusele, täpsemalt kapo raporti valmimisele vaid Parts, enne kui kommentaare andis. Kõik teised allikad kommenteerisid juurdلuse pooleliolekust hoolimata.

Uudise lõpp ehk taustainfo (lisa 4: 23.9, 23.10) sisaldas uut informatsiooni: Ojuland taotles riigisaladuse kaitseks 46 miljonit krooni ja riigisaladuste eest hoolitseb

vastavas osakonnas 9 inimest. Seda taustainfot oleks ajakirjanikud võinud selguse huvides juba eelmistes lugudes mainida.

PMis ilmus sel päeval ka juhtkiri pealkirjaga “Tühi tüli”, alapealkirjaga “Valimislubaduste täitmine sõltub valitsusliidu ühtsusest” (lisa 3: 27).

Kui pea nädala eest (09.02) avaldatud juhtkirjas esitas PM toimetuse Partsile küsimusi, kuidas ta kavatseb oma koalitsioonipartneritele Ojulandi vallandamist põhjendada, siis selles juhtkirjas nentis toimetuse, et “see oli siiski põhimõtteliselt õige otsusega kaasnenud iluviga, suhtlemishoolimatus” (lisa 3: 27.4).

Toimetuse mõõnis, et Ansipi meelemuutus “seab valitsustüli natuke teise valgusesse”. Järgnevast lõigust (lisa 3: 27.2) järeldus, et Ansip on PM toimetuse jaoks autoriteet (“nüüd, pärast Ansipi seisukohavõttu ei saa olla kahtlust”). St, et PM toimetusele oli vaja Ansipi vastavat seisukohavõttu, et ka ise sellele järeldusele jõuda, senine kapo raport, peaministri avaldused ega miski muu ei kõigutanud toimetuse senist arvamust, et Parts oli ikkagi süüdi.

3. lõigus (lisa 3: 27.3) avastas toimetuse justkui uuesti konflikti keskse probleemi, küsides, miks Reformierakonna silmad alles nüüd avanesid. Siinkohal võib küsida, et miks ka PMi toimetuse enda silmad alles siis avanesid, kui Ansip meelt muutis.

Toimetuse kasutas 5. lõigus (lisa 3: 27.5) umbisikulist tegumoodi. Kuna kirjeldatud tegevuste kohaselt oli tegijaks Ansip, ei ole mõistetav, miks toimetuse teda nimetada ei tahtnud. Viimane lõik (lisa 3: 27.7) algas lausega, kus tegija samuti puudus, kuid sündmuste käiku teades võib järeldada, et toimetuse vihjas taas Ansipile.

Aladiskursused

PMi uudises (lisa 3: 26) tuli skandaali sisse uus teema. Nimelt kohtusid Ansip ja Parts omavahel ja Ansip nõudis Partsilt garantiid, et Reformierakonnale oluliste valimislubaduste täitmist jätkatakse. Ajakirjanik nimetas selle garantiide teemaks. Kuigi Ansip oli eelnevalt väitnud, et tal pole kombeks eravestluste sisu edasi jutustada, vahendas ta PMi ajakirjanikule ometi vestluse teemasid (lisa 3: 26.9). Ansip oli eravestluse sisu ka erakonnakaaslastega jaganud, sest sellele viitas Kristen Michal oma kirjas parteikaaslastele.

Parts pidas garantiide teemat kohatuks ja kinnitas, et võimulepe on tervik. Ka Rahvaliit taunis Reformierakonna nõudmisi, kuna tundis end kõrvalejätuna (lisa 3: 26.14). Artikli lõpus tõi Tiit Tammsaar taas sisse skandaali kulminatsioonist tuttava

lahingudiskursuse: ““Oleme jätkuvalt mures,” lisas Tammsaar. “Jätkusõda on kaevikuisse tõmbunud.”” (lisa 3: 26.15).

Skandaali arengu seisukohalt oli Ansipi meelemuutus kindlasti pöördepunktiks, eriti, kuna ta skandaali puhkedes Ojulandi nii tuliselt kaitses. Nüüd aga tunnistas, et manipuleeris (nii Partsi kui avalikkusega).

EPLi juhtkirjas pealkirjaga “Kasutage võimalust vaikida” (lisa 4: 24) viljeles toimetus jõuliselt lahingudiskursust (lisa 4: 24.2). Juhtkirja eesmärk oli anda valitsusele soovitusi (eelkõige Reformierakonnale), milline peaks olema uus välisminister (lisa 4: 24.3). Niisiis oli EPLi toimetus seisukohal, et välisministri kandidaate peaksid valima spetsialistid. Ning ülejäänud võiksid kasutada oma “suurepärasest võimalust vaikida” (lisa 4: 24.4).

Juhtkirjast ei saa järeldada kallutatust kummagi poole (Ojuland ja Parts; Reform ja Res Publica), pigem väljendas toimetus seisukohta, et valitsus peaks lõpetama selle jama ja leidma kiiresti pädeva välisministri.

EPLis arvamuskirjandus pealkirjaga “Tähtis paber põletab lauda”, alapealkirjaga “Ojuland tegi sama vea, mis Vene tsaar” (lisa 4: 25) viljeles sarnaselt juhtkirjaga lahingudiskursust.

Autor Aavo Kokk alustas paralleeliga esimesest maailmasõjast (lisa 4: 25.1). Ta tõi võrdluse, kuidas tsaar Nikolai astus ise vägede etteotsa lootes, et see äratava rahvaspatriotismi. Algul see toimiski, edasi tulid aga kaotused ning küsimus keda sel juhul vastutusele võtta – ei kedagi teist kui iseend. Koka sõnul astus Ojuland n-ö samale rehale, kui tõi enda otsesesse alluvusse diplomaatilise julgeoleku osakonna (lisa 4: 25.7). Kui selgus, et mingeid salajasi dokumente on puudu, siis oli see Koka hinnangul piisavalt tõsine jama, et kõige kõrgem ülemus vastutusele võtta. Koka arvamuskirjanduse idee oli see, et Ojuland ei oleks pidanud julgeoleku osakonda enda alluvusse võtma.

7. märts 2005

Sel päeval ilmus PMis üks artikkel pealkirjaga “Dokumendiskandaal tõstis Ojulandi ebapopulaarsust” (lisa 3: 28), mis põhines TNS Emori Eesti avaliku elu tegelaste reitingu uuringul (lisa 3: 28.1). Uuringust selgus, et Ojuland tõusis ebapopulaarsuse tabelis 12 protsendi võrra. Ajakirjanik nimetas Ojulandi ebapopulaarsuse kasvu hinnanguliselt “mõruks pilliks” (lisa 3: 28.1). Allikana lisaks uuringu kokkuvõttele artiklis esinenud TNS Emori projektijuht Jaanika Hämmal nimetas ebapopulaarsuse tõusu põhjuseks dokumentide skandaali.

3. lõigus (lisa 3: 28.3) märkis ajakirjanik, et Ojuland andis silmad ette “koguni” Juhan Partsile (lisa 3: 28.3). Sõnakasutus lauses väljendas ajakirjaniku enda hinnangulisust.

7. lõigus kasutas ajakirjanik Reformierakonnast rääkides metafoori “oravapartei” (lisa 3: 28.7).

4.2.5.1 Kokkuvõte: järellainetus

Selles perioodis analüüsisin peamiselt kohest järellainetust, vaid üks artikkel (lisa 3: 28) pärines märtsi algusest.

Sarnaselt esimeste perioodidega iseloomustas järellainetust meedia viitamine iseendale. Esines ka palju identifitseerimata allikaid. Järellainetuses kasutasid ajakirjanikud rohkem metafoore, luues nii skandaaliks neile sobiliku metafooride keele. Näiteks Reformierakonda nimetasid ajakirjanikud sagedamini oravaparteiks ja reformierakondlasi oravateks. Sama oli ajakirjandusliku fokuseerimisega: kuna põhiteema ehk dokumentide kadumise skandaal hakkas n-ö ära hajuma, keskendusid ajakirjanikud erinevatele alateemadele. Samas jäid kõik aladiskursused skandaaliga seotuks. Ühe alateemana lisandus näiteks Reformierakonna tulumaksureform, garantiide teema ja avaliku elu reitingute uuring (viimane kuulus pikaajalisema järellainetuse perioodi, kuid oli skandaaliga siiski seotud).

Skandaali oli juurdunud selle edastamine lahingudiskursuses ka ajakirjanike endi tekstides (näiteks lisa 4, artikkel 25). See tähendas, et kogu poliitilist kommunikatsiooni edastasid ajakirjanikud jõuliselt lahingudiskursuses, msi tulenes sellest, et üks tugev alateema dokumentide kadumise juures oli Reformierakonna ja Res Publica vaheline konflikt.

Postimehe tekstidest selgus, et Ansip oli toimetuse jaoks autoriteet ning tõenäoliselt selle tõttu kõneles ta teiste allikatega võrreldes PMi veergudel ka kõige sagedamini ja jõulisemalt. PM väärtustas ka pigem poliitikute võimuvõitlust kui faktilist materjali või kapo raportit.

5. Intervjuude tulemused

Rasmus Kagge, kes kajastab skandaali PM uudistetoimetuse reporterina, nägi dokumentide juhtumi kõrval selge alateemana Reformierakonna ja Res Publica vahelist konflikti (lisa 6: 3).

Dokumentide kadumise teema oli aga Toomas Sildami hinnangul hoopis teisejärguline, prioriteetsem oli välisministeeriumi kantsleri Priit Kolbre võimalik vahetumine. Sildami sõnul oli Postimehe uudisteosakond võtnud endale eesmärgiks kaitsta Kolbret leheveergudel võimaluste piires (lisa 5: 32).

Kuigi uudisteosakonna eesmärk on avalikkust ühiskonnas päevakorral olevate teemadega kursis hoida, tunnistas Sildam, et Kolbre küsimuses võttis uudistetoimetus endale konkreetse eesmärgi: aidata kaasa sellele, et Kolbre Eestisse jääks. Sildami kui ajakirjaniku hinnang väärtustada Kolbre väljavahetamise plaani tõi dokumentide kadumise justkui muuseas ja taustateemana agendasse. Sildam ütles ka, et välisministeeriumi kantsler on tähtsam kui näiteks põllumajandusministeeriumi kantsler (lisa 5: 49), millega ta põhjendas teema väärtustamist ja Kolbre kaitsmist.

Sildam ei soostunud avaldama, kuidas ja kelle kaudu jõudis 31. jaanuaril PMis Kolbrest rääkivasse artiklisse lõik dokumentide kadumise kohta. Sildam ütles, et ka Euroopa Inimõiguste Kohtus on lahendeid selle kohta, kuidas ajakirjanikku ei saa sundida oma allikaid avaldama. Ta märkis, et ei saa väga avalikult oma allikatest rääkida, kuna ei ole Postimehest veel lahkumisavaldust kirjutanud ning tahaks seal ka edaspidi töötada. Sildam oli nõus, et ma tõlgendan tema vastumeelsust allikatest rääkida allikakaitkena. Tema jutust jäi aga selge mulje, et tal on välja kujunenud oma allikatering, kes n-ö tilgutavad talle infot, oma nime sealjuures lehes aga näha ei taha. Sellele viitas ka Kagge. Minu küsimusele, kas enamik allikaid tahtsid anonüümseks jääda (lisa 6: 63), vastas ta jaatavalt (lisa 6: 64). Kagge lausest tuli välja skandaali juhitamatuse probleem, kus anonüümne allikas annab ajakirjanikule infot, kuid ajakirjanik ise ei saa juhtohje skandaali konstrueerimisel enda kätte haarata, sest allikas kontrollib infot sh valikuliselt. Kagge sõnul toob mingi info avalikustamine ka vastutuse ja seda allikad endale võtta ei taha. Kui ajakirjanik avaldab aga allikata või identifitseerimata teavet, võtab ta selle tekstiga endale ise vastutuse. Skandaal saab sellistest infoleketest üha hoogu juurde, tekib lumepalliefekt.

Shoemaker & Reese (1991: 151) ütlesid, et ühe teema kohta võivad infot anda väga paljud erinevad allikad, sest ajakirjanikud räägivad lisaks otsestele allikatele ka

nendega, kes ei ole teemaga otse seotud. Dokumentide skandaalis olid nendeks nii kõrvaltegelased kui ka anonüümsed allikad. Kui identifitseerimata allikad oleks skandaaliga otseselt seotud olnud, oleksid nende nimed lõpuks ka välja tulnud. Et seda aga ei juhtunud, järeldub, et nad olid siiski kõrvaltegelased.

Peale intervjuud toimunud vestluses Sildamiga avaldas ta arvamust, et n-ö tavainimesed ei saa aru, kas allikad on identifitseeritud või mitte ning neile ei ole see ka oluline, sest neid huvitab vaid informatsiooni olemasolu.

Kagge märkis, et skandaali kajastamise perioodil olid tema päevad üsna pikad ning et ta suhtles erinevate allikatega väga palju. Lehte läks neist nimeliselt aga vaid kümnendik (lisa 6: 56). Samas möönis Kagge, et need allikad andsid ka vastuolulist informatsiooni ja palju esines möödarääkimist (lisa 6: 66). Uudistetoimetuse pani erinevalt allikailt saadud informatsiooni justkui puzzle kokku, et skandaalist mingi pilt kujuneks (lisa 6: 60).

Kontent- ja diskursusanalüüsist selgus, et Andrus Ansip kõneles vahetult palju. Nii Sildam kui Kagge ütlesid, et Ansipit oli lihtsalt kerge kätte saada ning ta oli nõus rääkima. Sildami sõnul on peaministrilt kommentaari saamine alati keeruline (lisa 5: 81).

Kagge üritas Partsile läheneda tema töötajate kaudu (lisa 5: 76). Ojulandiga oli suhtlemine üleüldse raskendatud, kuna ta tegi seda suuresti läbi oma pressiteenistuse. Ansipit iseloomustas Kagge kui osava ja lihtsa sõnakasutusega rahvameest, kes on avalikkusele alati meeldinud (lisa 6: 100), mis oli tema sõnul samuti argumendiks Reformierakonna esimehe kasutamisel allikana.

Lisaks kahele tugevale alateemale (Kolbre väljavahetamine ja kahe erakonna omavaheline konflikt) tõi Sildam sisse veel kolmandagi, mida diskursusanalüüs ei avastanud. Nimelt avaldas Postimees vahetult enne Ojulandi skandaali puhkemist esiküljel uuringutulemused, mille kohaselt oli Parts kõige ebapopulaarsem poliitik (lisa 5: 22). Sellele eelnes konflikt Postimehe ja Juhan Partsi vahel, kus Parts nõudis Postimehelt avalikku vabandust. Lisaks sattus Parts ajaleheveerudele negatiivse tegelasena, kuna ei vastanud NATO peasekretäri kõnele (lisa 5: 62). Sildami sõnul ei olnud dokumentide kadumise skandaali ajal PMi suhted Partsiga seega head, mis samuti tema kui allikaga suhtlemist mõjutas.

Nii vestlusest Sildamiga kui intervjuust Kaggega (lisa 6: 32) tuli välja, et Parts ja Ojuland tegelikult kohtusid omavahel, kuigi Ojuland väitis ajaleheveergudel, et ta üritas Partsiga poolteist kuud tulutult kokku saada. St, et Ojuland valetas

kokkusaamise kohta avalikult. Kuna ajakirjanikud said kohtumisest teada mitte-ametlikult, ei saanud nad seda infot artiklites kasutada.

Kagge kinnitusel rääkisid Parts ja Ojuland üksteisest ka intervjuuerides sisuliselt mööda (lisa 6: 82), sest nägid probleemi erinevalt.

Ühe olulise teemana selgus intervjuudest, et ajakirjanike arvates ei olnud Ojulandi avalik imago hea (lisa 5: 69). Sildami arvas, et ajakirjandus oleks kindlasti kriitilisemalt reageerinud, kui Ojulandi asemel oleks mõni teine minister olnud (lisa 5: 71). Ka Kagge tunnistas, et Ojulandil oli ajakirjanduses negatiivne kuvand (lisa 6: 104). Lull & Hinerman (1997) väitsid, et personifitseeritud skandaalis on oluline selle keskse inimese avalik imago. Kuna Ojulandi puhul oli imago pigem negatiivne, aitas see kaasa ka skandaali personifitseerimisele, kuigi sisuliselt oli tegu institutsionaalse skandaaliga. Kagge hinnangul oli selles süüdi ka Ojuland ise: “Tegelikult oli seal üks oluline moment see, et Ojuland tagus seda rauda tegelikult enne seda ka kui kapo raport oli avaldatud. Minu hinnangul tegi vale sammu, et ta läks selgelt teisi süüdistama ise nägemata raportit.” (lisa 6: 19).

Kagge tunnistas, et skandaali algusperioodil oli ajakirjanduses rohkem hinnanguid kui fakte, ent pidas seda paratamatuks (lisa 6: 36). Sildami hinnangul esinesid artiklites hinnangud ja faktid koos (lisa 5: 94).

Kagge sõnul ei kujunenud temal dokumentide skandaali kajastades oma arvamust (lisa 6: 84), küll aga kujunes tal allikatega vesteldes hoiak näiteks võrdluses iseendaga (lisa 6: 86). Shoemaker & Reese (1991: 202) kinnitasid, et ajakirjanikul on enne loo kirjutamist teema suhtes alati eelarvamus. Küsimus seisneb aga selles, kas ta suudab selleelarvamustest üle olla, et õiglane artikkel kirjutada. Kagge enda sõnul tal ei olnud eelarvamusi, see, et ta aga Ojulandi käitumist siiski endaga võrdles näitab, et mingid eelarvamusel tal siiski olid. Kuigi need ei pääsenud artiklites domineerima.

Sildami sõnul võivad uudistekstid ajakirjanike endi hinnanguid sisaldada, sel juhule ei esinda need aga kindlasti kogu toimetuse seisukohti (lisa 5: 66-69).

Ansipi viga seisnes Kagge sõnul selles, et ta usaldas Ojulandi liiga palju (lisa 6: 21).

Sildam tunnistas, et ajakirjandus otsib mõnikord võimalust, kuidas tõestuseta fakte legaliseerida (lisa 5: 102-104). See viitab asjaolule, et toimetuse teadis mingit siseinfot ning otsis sellele oma allikatest kinnitust. Just “oma allikad” on siin oluline, sest skandaalses olukorras on ajakirjanikul vaja saada infot, mis skandaali selgitaks. Kuna seda ei saa selgitada teemaga mitte kursis olevad inimesed, peab info tulema järelikult nn teadajatelt. Teadjad ei taha aga oma nime all kõnelda. Kuid kuna nad on

muutunud ajakirjaniku “oma allikateks”, räägivad teemast anonüümselt. Ajakirjanikud ei kahtle allika motiivides ja on rahul, sest sai vajaliku info kätte. Lugeja seisukohalt ei ole aga Sildami sõnul oluline, et allikas oleks identifitseeritud. Kui väljaanne viitab ka iseendale, on kõik justkui korras, sest lugeja saab ju informatsiooni kätte. Kuigi Shoemaker & Reese (1997: 150) ütlesid, et mõnikord on võimutasakaal ajakirjaniku ja allika suhtluses viimase kasuks, on minu hinnangul dokumentide skandaali puhul vastupidi. Sildam seda ei tunnistanud, väites, et mingit “riippumist allikatest” ei olnud (lisa 5: 78-79).

6. Järeldused ja diskussioon

6.1 EPLi ja PMi kajastuse võrdlus

Kontentanalüüsist selgus, et EPL ja PM kajastasid teemat veidi erinevalt. EPLi kajastust iseloomustas suurem jutustuse vormi kasutamine. Selle põhjal võib väita, et EPL kajastas dokumentide kadumist rohkem skandaalina kui PM. Samas aga iseloomustas PMi kajastust suurem anonüümsete allikate arv. See tähendab, et PMil oli suurem kontroll välisministeeriumi siseinfo üle kui EPLil või, et EPLil oli samuti infot, aga ta jättis lihtsalt anonüümsetele allikatele viitamata, mis vihjab taas jutustuse vormile.

Ei PMis ega EPLis olnud skandaali kajastamine kvaliteetne. Diskrususanalüüsist selgus, et EPL ja PM kasutasid mõlemad hinnangulisust enne faktide esitamist. PMi eristas EPList aga see, et toimetus kasutas uudistes jõulisemalt erinevaid diskursusi, mille hiljem võtsid üle nii EPLi ajakirjanikud kui allikad, näiteks lahingudiskursus, mis sai alguse PMist, hiljem kirjutas Aavo Kokk samuti lahingudiskursuses arvamussloo ning Tiit Tammsaar viitas kaevikusõjale.

Võrreldes EPLi ja PMi teemakajastust (nii arvamuse- kui uudiskülgedel), siis tulid ajalehtede seisukohad välja. Nimelt toetas PM pigem Reformierakonda, andes talle uudiskülgedel rohkem sõna ning jagades juhtkirjades toetust ning andes nõuandeid. Ansip oli toimetusele autoriteetne allikas. Ansipil õnnestus meediaga manipuleerida eriti PMiga. EPL pigem õigustas Partsi käitumist.

6.2 Postimehe toimetuse tööruitiinid

Kuigi Sildam rääkis, kuidas ta õpetab (uudistetoimetusse) alles tööletulevatele ajakirjanikele, et kedagi kompromiteeriva info puhul tuleb endalt kriitiliselt küsida, miks talle seda infot antakse, tekkis mul kui teema uurijal kohati tunne, et Sildam ei pruugi ise alati allikakriitiline olla, st et eneserefleksioon on tal nõrk. Diskursusanalüüsist selgus, et tekstides esines küllalt palju anonüümseid või selgete viideteta allikaid. Konkreetselt selle skandaali puhul kinnitas Sildam, et mingit allikatest sõltumist ei olnud (lisa 6: 78-79).

Kagge intervjuust selgus aga, et kui keegi siseinfot valdav isik annab ajakirjanikule teavet, ei taha ta ise sealjuures identifitseeritud olla, kuna kardab vastutust, mis sellega kaasneda võib. Sellises skandaali situatsioonis sõltub aga ajakirjanik otseselt

allikast, sest ajakirjanikul on tingimata infot vaja ning ta ei küsi enam kriitiliselt, mis motiividel seda talle antakse. Isegi kui ajakirjanik ei tule selle peale, et saadud infosse ja infoallikasse kriitiliselt suhtuda, peaks seda tegema uudistetoimetuse juhataja.

Mulle kui töö kirjutajale jäi mulje, et uudisteosakonna reporterit võib võrrelda tavalise liinitöölisega: ajakirjanik töötab terve päeva selleks, et saada valmis mingi tekstiühik, sealjuures jääb tal vähe aega, et saadud infot kriitiliselt analüüsida.

Järgmisel päeval tuleb uus info, sellele on vaja saada kinnitust ja kommentaare ning taas toota mingi tekstiühik. Ning kui selline tööruut kestabki päevast päeva, kaob ajakirjanikul võime hinnata teema kajastamist üldiselt kriitilise pilguga.

Kagge tunnistas, et dokumentide skandaali puhul oleks võinud veel PM ise kirjutada, et juhtum on jõudnud prokuratuuri. Selleks ajaks oli päevakorral aga uus teema, seejärel kogu valitsuse vahetumine, nii et analüüsiks ei jäänud praktiliselt üldse aega. Kagge arvas ka, et lugejad olid ka poliitikast (dokumentide skandaalist) tüdinenud. Siin on aga kaks vastuolu. Esiteks on oluline täheldada meedia enda rolli rahva võõrandumisel poliitikast, teiseks kajastas PM ju uute poliitiliste skandaalidega nagunii poliitikat, mistõttu kaotas see argument jõu.

Mul tekkis ka küsimus, et kui skandaali kajastamine (nii kontent- kui diskursusanalüüsi põhjal) oli vastuoluline, siis miks PM seda üldse kajastamisvääriliseks pidas? Miks tõusis see nii kindlalt väljaande agendasse ja oli paaril korral esiküljeuudis? Siinkohal aitaks selgust tuua vaatlus, sest uudistetoimetuse juhataja Sildami vastus sellele küsimusele ei olnud ammendav ning töötab tõenäoliselt vaid teoorias (lisa 6: 53-54). Tegelikult aga ei võtnud mitte Postimees ise dokumentide kadumist oma agendasse, selle otsustasid ära infolekitajad. Milline oli nende motiiv, käesoleva töö raames teada ei saa. Küll võib spekuloida, skandaali tulemuse põhjal (Ojulandi ametist vabastamine). Kas see võis olla kellelegi infotilgutamise motiiviks? Kui ka oli, siis selline tulemus avalikkuse huve ei teeni ning avalikkus väsib sellistest temadest õige pea. Kui taoliste temade kajastamisel tüdineb ka ajakirjanik, kaotabki ta kriitilise meelega ning töötab kui liini peal.

Kuna skandaali kajastamise ajal on tööd alati palju, muutub ajakirjanikul raskeks teemat kvaliteetselt edastada ning tekstidesse satub palju viiteta infot ja ilmselt see oli ka põhjus, miks artiklid kohati segaseid olid. Kui lugesin artikleid esimest korda ja ükshaaval, ei tekkinud mul skandaalist selget ülevaadet. Kerkis palju küsimusi (miks kapo ministeeriumi kontrollis, kuidas olid omavahel seotud Kolbre

väljavahetamisplaan ja dokumentide kadumine, mille alusel ja kes üldse väitis, et dokumendid on kadunud jne), millele sain vastused alles kriitilise diskursusanalüüsi tulemusel. Kuna inimene, kes loeb ajalehte n-ö diagonaalselt ja valikuliselt, ei teosta diskursusanalüüsi, jäävad tal need samad küsimused vastusteta. See tähendab, et artikkel ei ole lugeja huvidest lähtuvalt kirjutatud.

Minu hinnangul jätsid ajakirjanikud endalt tihti küsimata, miks ja kellele nad artiklit kirjutavad ning kas nad annavad sellega edasi lugejale olulist infot. Sest oma artiklitega loovad ajakirjanikud uut teadmist, eriti skandaali kajastamisel. Lugejal kujuneb skandaalist pilt peamiselt meedia vahendusel. Siinkohal suhteliselt robustne näide: kui ajakirjandus kajastab skandaali selle puhkemisest peale Ojulandi-kesksena, jääbki lugejale ilmselt mulje, et Ojuland kaotas kõik 91 dokumenti ära ning peab need nüüd üles otsima. Pealkirjad on ühed jõulisemad tekstiühikud ning neisse ja juhtlõikudesse raamistatud info seega ka väga oluline.

Kuna ühe jõulise aladiskursusena läbi skandaali esines Reformierakonna ja Res Publica konflikt, olid paljud Postimehe artiklidki neist kantud. Sel juhul vahendas väljaanne poliitilist võimuvõitlust ning võttis endale sellega vastutuse lugeja poliitikast võõrandumise eest.

6.3 Järeldused

Kontentanalüüsist selgunud tegelaste ja allikate kategooriad laienesid diskursusanalüüsis. Nii näiteks selgus, et Ansip oli aktiivseim kõneleja, ka võrreldes Partsiiga, sest Partsi tsitaadid olid pärit kas erakonnasisestest kirjadest või päevi tagasi toimunud pressikonverentsidelt.

Samalaadselt selgus diskursusanalüüsist, et süüdiskursuses mainitud nimed ehk passiivsed tegelased said ise kõnelda alles skandaali kulminatsiooni keskel ja järellainetuses (va Toomas Hendrik Ilves).

Skandaali konstrueerimisel oli ajakirjanikel oluline roll, nagu mainis ka McNair (1999). Nimelt konstrueerisid ajakirjanikud skandaali algusest peale Ojulandi kesksena, seda võimendas sõnakasutus pealkirjades ja juhtlõikudes. Kuna terava alateemana oli skandaalis esindatud kahe erakonna konflikt, segas see paljuski skandaali õiglasemat kajastust, sest ajakirjanikud konstrueerisid selle jõuliselt Ojulandi ja Partsi vahelise sõnasõjana, kasutades selleks lahingudiskursust. Arvamuslugudes ja juhtkirjades kasutasid toimetused samuti lahingudiskursust ning

erinevate metafoorida abil surusid skandaali lugejale huvitavasse jutustuse raamistikku.

Just raamistiku andmises oli ajakirjanikel oluline roll täita, sest skandaali olukorras pidid nad laveerima siseinfo tilgutajate ja lugejate huvide vahel. Kuigi Sildami sõnul PMi toimetuse anonüümseks jääda soovinud allikatest ei sõltunud, näitas diskursusnalüüs, mis sisaldas kohati vasturääkivusi ning fookuse hajumist, et need allikad võisid mõjutada lõppartiklite valmimist. See tõestab Thompsoni (2000) teooriat tagaia lekitajate suhtes. Kagge tunnistas, et intervjueris palju allikaid, kes andsid vastukäivat infot, millest ajakirjanik pidi selge pildi kokku panema. Nagu eelnevas alapeatükis juba mainisin, jäi pilt artikleid üksikult lugedes segaseks. Kohati kasutas PM viiteid ajakirjandusele ehk iseendale, eesmärgiga fakte legaliseerida.

Dokumentide kadumise skandaal mõjutas ka Ken Marti Vaheri ümber kerkinud mõõdikute skandaali, mis viitab skandaali intertekstuaalsusele. Neid kahte skandaali omavahel võrreldes tuleb tõdeda, et Ojulandi keskne skandaal oli pigem poliitiline, kus ajakirjandus konstrueeris seda poliitilise kommunikatsiooni aspektis (poliitiline võimuvõitlus). Ning kuigi moraalsete väärtuste konflikt skandaalis esines, ei olnud see skandaali puhkemise peamine tegur. Mõõdikute skandaalis oli aga moraalsete konventsioonide konflikt suurem. Seetõttu tuli analüüsitava skandaalis pöörata tähelepanu ka aladiskursustele, sest need mõjutasid keskse skandaali konstrueerimist. Näites tulumaksureformi, Partsi umbusaldamise, Ojulandi tagaasiastumise ja Reformierakonna garantiide diskursused olid otseselt seotud poliitilise võimu diskursusega. Moraalsete väärtuste konflikt jäi nende aladiskursuste tahaplaanile. Nii oli ka avalikkuse pahameel väiksem, kui ta tavapärase skandaalis oleks olnud.

Samas ei ole nii paljude alateemade põimimine kesksesse skandaali ajakirjanike poolt õigustatud, sest see muutis tekstid lugejale segaseks, eriti kuna auditooriumi kõik liikmed ei mõista tekste kunagi ühtemoodi (Lull & Hinerman, 1997). Ajakirjanik oleks pidanud artiklid selgemini skandaalile fookuseerima.

Uudiste ajakirjanikud jätsid küsimata olulisi küsimusi, neid esitasid nende eest riigikogu liikmed ja näiteks ka Kalle Muuli oma kommentaaris ja Priit Hõbemägi arvamuskirjanduses. See aga viitab ajakirjanike ebaprofessionaalsusele skandaalis ise orienteeruda. EPLi ega PMi ajakirjanikud seega skandaalis piisavalt hästi ei orienteerunud, et õigetele inimestele õigeid küsimusi esitada. Kindlasti mõjutab artiklite kirjutamist toimetuse tööruutiniid ja kasvõi see, kui palju inimesi uudistetoimetuses teemaga tegeleb.

Eelneva põhjal soovitaksin ajakirjanikel lihtsalt aega võtta ning skandaali analüüsida, panna paika faktitelg (Thompson, 2000), fookus ning seejärel kommentaarid/ hinnangud. Mulle tundub, et selles skandaalis asetasiid ajakirjanikud esikohale kommentaarid/ hinnangud ning faktid olid teisejärgulised.

7. Kokkuvõte

Töö tulemustest selgus, et Postimees kajastas skandaali Ojulandi kui isikukesksena ning tugevas võimutüli diskursuses Reformierakonna ja Res Publica vahel. Skandaali personifitseerimisel on mitu põhjust. Esiteks tunnistasid nii Sildam kui Kagge, et Ojulandil oli ajakirjanduses välja kujunenud negatiivne kuvand, mis skandaali kajastamist kindlasti mõjutas.

Teiseks selgus diskursusanalüüsist, et Ojuland tekitas ja võimendas ise suhteliselt skandaali puhkemise perioodis moraalset konflikti, kui eitas oma süüd ja tõmmates nii endale ajakirjanike tähelepanu. Vastavalt Joonisele 1 iseloomustas skandaali ka teisejärguline konventsioonide rikkumine (kui Ojuland peale kapo raportit vassis).

Skandaali selget kajastamist segasid erinevaid alateemasid. Postimehe toimetused jätsid lugeja teatud mõttes unarusse, kuna esitasid paralleelselt paljusid aladiskursusi.

PMi veergudel sai enim vahetult sõna Andrus Ansip, vahendatult aga Juhan Parts. Intervjuudes põhjendasid PMi ajakirjanikud Ansipi kui allika kasutamist tema kerge kättesaadavusega. Lisaks on Kagge hinnangul Ansip alati n-õ rahvamees olnud, kes räägib lihtsas ja rahvale arusaadavas keeles. Kontentanalüüsist selgus, et ka Partsi hääl kõlas päris palju. Mulle jäi aga artiklitest enim kõlama ikkagi Ansipi hääl. Põhjus peitus selles, et kuna ajakirjanikud ilmselt Partsi alati kätte ei saanud, viitasid nad korduvalt tema erakonnasisestele kirjadele. Ansip esines tihti küll sarnase sõnumiga, kuid alati oli aru saada, et ajakirjanik oli temaga uuesti rääkinu.

Teised allikad, sh ajakirjanikud rääkisid enim skandaali kahest kesksest tegelasest, ehk Juhan Partsist ja Kristiina Ojulandist. Küll aga esines näiteks kaitsepolitsei kui institutsioon EPLi veergudel rohkem passiivse allikana kui PMis.

Uudistekstidest silmatorkavaid hinnanguid ei ilmnenu. Ajakirjanikud kasutasid küll hinnangulisi sõnu, kuid väga tugevaks ühtseks hinnanguks need ei vormunud. Pigem toetasid nad hinnangulise sõnakasutusega aladiskursusi, eriti peamist – võimudiskursust.

Kindlasti mõjutas artiklite kirjutamist see, et seda kajastas pidevalt vaid Sildam ja Kagge kahekesi. Kui ajakirjanikke oleks rohkem olnud, oleksid ka artiklid kvaliteetsemad tulnud.

Teise olulise tegurina mõjuta skandaali kajastamist ja artiklite kvaliteeti ka see, et PMi ajakirjanik töötab toimetuses justkui liini peal. St, et tal ei jää aega oma lugude sisuliseks analüüsiks, kuna tähtajad suruvad peale. Eriti kui päevas peab mitu

tekstiühikut kirjutama, järgmisel päeval samuti ja selle järgneval päeval jne. Nii ei saagi ajakirjanik rutiinist välja enne kui puhkuse ajal või nädalavahetusel, siis aga tahab ta puhata ja tööle mitte mõelda.

Toimetuse töörutiinide hulka kuulub ka suhtlemine allikatega. Dokumentide skandaalis oli PMil palju anonüümseid allikaid, kellest küll Sildami sõnul toimetus ei sõltunud, kuid diskursusanalüüs näitas vastupidist. Toimetuse kasutas anonüümseid allikaid suhteliselt palju, mistõttu võib arvata, et toimetus sõltus oma allikatest, kes talle infot tilgutasiid.

Info tilgutamisest iseenesest piisas, et skandaal puhkeda võiks. Kui PM surus selle veel narratiivsesse vormi oligi ideaalne kasvulava skandaalile loodud.

Diskursusanalüüsist ja intervjuudest selgus, et dokumentide kadumise skandaali kõrval esines palju alateemasid, mis kohati eksitasid põhiteema kajastamist. Näiteks vihjasid erinevad allikad mitmes artiklis välisministeeriumis valitsevale pingelisele õhkkonnale.

Selgeima alateemana avaldus nii intervjuudest kui tekstianalüüsist Reformierakonna ja Res Publica vaheline konflikt. Postimees kasutas sellest kirjutamisel (dokumentide kadumise valguses) isegi lahingudiskursust.

8. *Summary*

My bachelor thesis was to analyze how the Estonian daily newspaper Postimees builds up a political scandal.

Lull & Hinerman (1997) pointed out that media puts the scandal into a narrative form. They concluded that a scandal cannot develop before it is served to the audience as a story. Brian McNair (1999) also said that journalists communicate the meaning of politics and they may insert the events of political life into narrative frameworks (McNair 1999:73). Kennet L. Hacker (1996) discussed the relationship of power and language and stated that the political discourse analysis gives us the opportunity to examine carefully how reporters label political events and media use language to communicate politics.

Thompson's theory of political scandal introduces a variety of criteria a scandal usually meets. Among them were that the occurrence of scandal involves the transgression of certain values and moral codes; they occurrence involves an element of secrecy or concealment; some non-participants disapprove the actions, some express their disapproval; and the disclosure of the actions may damage the reputation of the individuals responsible for them (Thompson 2000: 13-14). Thompson also divided the scandal into phases. I structured my work in the discourse analysis after these phases.

To find out how Postimees constructs a scandal I used quantitative analysis to determine the speakers and the ones that were spoken about; discourse analysis to find out the sub-themes, expand the category of speakers and the ones spoken about, to determine the journalistic focus and transgression of moral conventions. Finally I carried out two interviews with news-reporters from Postimees to find out if the journalistic routines have an effect on the texts that journalists produce, as have appointed out Shoemaker & Reese (1991).

Besides Postimees I also examined in quantitative and discourse analysis Eesti Päevaleht – another Estonian daily newspaper. My aim was to give a degree of comparison for the results about Postimees to be as authentic as possible.

I have to say that for the whole work to be more authentic I should have included incorporated into the methodology an ethnographic research for media studies. In other words conduct an observation of journalistic routines in Postimees. But due to the

limitations of the materials of this work I excluded it. Still I am convinced that this analyze gives splendid opportunities for further researches about political scandals.

From my research I concluded that the person that most often spoke in news was Andrus Ansip. The reason appeared from interviews – Ansip was an easy source for journalists because he usually answered the phone and was eager to speak. Other persons as well as reporters themselves most often spoke about Juhan Parts and Kristiina Ojuland as the main characters of the scandal.

Discourse analysis concluded that the main sub-theme in the texts was the conflict between Reformierakond and Res Publica – two of the three parties in the coalition government. There were still other themes in the articles that were at times like a maze above the main theme, covering it all up so that the audience did not understand what was being told.

Interviews concluded that journalists did not analyze critically the motives why some sources that wanted to stay publicly unidentified gave them the inside information. Though Toomas Sildam, the news editor assured me that in case of this scandal Postimees did not depend on its informers, the discourse analyze concluded the opposite. Namely the journalists used a lot of information without proper reference to its source in their texts, in addition there occurred cases in witch the journalist referred to anonymous sources or to media itself. The latter is characteristic to a political scandal as media tries to legitimate comments into facts.

9. Kasutatud kirjandus

- Hacker, L. Kenneth (1996). Political Linguistic Discourse Analysis. In M.E.Stuckey, (ed). The Theory and Practice of Political Communication
- Lull, J. & Hinerman, S. (1997). Media Scandals
- McNair, B (1999). An Introduction To Political Communication, Ch. 5, 2nd ed., London & New York Routledge, London and New York
- Research. New York
- Shoemaker, J. Pamela & Reese, D. Stephen (1991). Mediating The Message. Theories Of Influences On Mass Media Content.
- Thompson B., John (2000). Political Scandal. Power And Visibility In the Media Age.

10. Lisad

Lisa 1, tabel 2

Allikad ja tegelased Postimehe uudistes

	Vahetu allikas	Vahendatud allikas	2 x vahendatud allikas	Passiivne tegelane
1.2	17	22	6	69
1.3	8	8	1	92
1.4	19	14	2	15
2.1		4	1	43
2.2				13
2.3		2		8
2.4	1	2		4
2.5		1		5
2.6				6
2.7				2
3.1	1	2		6
3.2		3		
3.3	1	1		1
3.5	1	2		
3.6	2			
3.7	8	7		
3.8	6	3		1
3.9	1	1		
3.10	5	5		5
3.11	1	1		1
3.12	2	1		
3.14				4
3.15	1	1		
3.16	1	1		
3.20	2	2		
3.21	1	1		1
4.1		1		13
4.2				37
4.3				1
5.1		1		2
6.1				10
6.2				3
6.3	3			23
6.4				4
7.1		1		
7.2	1			
8.1				5
8.2	3	1		
9.1		5		
9.2		1		
9.3		1		
10.	5	8		3

Lisa 2, tabel 3

Allikad ja tegelased Eesti Päevalehe uudistes

	Vahetu allikas	Vahendatud allikas	2 x vahendatud allikas	Passiivne tegelane
1.2	7	9		35
1.3	4	15		73
1.4	8	1		9
2.1		2		36
2.2				17
2.3				4
2.4				2
2.5				4
2.6				5
2.7				1
3.1	2	1		9
3.2	4	1		
3.4				1
3.5	2			1
3.7	4	4		2
3.8	1	1		
3.11	1	1		
3.12	1			
3.13	2	2		
3.14				4
3.17		1		
3.18	2	2		
3.19	2	1		
4.1		2		29
4.2				32
5.1		3		5
6.1				5
6.2				3
6.3		2		3
6.4				1
6.5				1
6.6				3
6.7				2
7.3	1	1		
8.1	7	3		8
9.2		1		
10.	2	5		

Lisa 3

Postimehe artiklid

1. Kaitsepolitsei kompab välisministeeriumis saladusmüüri

08.12.2004 00:01

1. Kaitsepolitsei, kes kontrollib välisministeeriumis riigisaladuse hoidmist, on õhku jätnud minevikku ulatuvad küsimused, sest pole suutnud üles leida kõiki aastatega välisametkonda kogunenud nn punase templiga dokumente.
2. Välisminister Kristiina Ojuland on mõnele poliitikule tunnistanud, et selgusetu saatusega salajased dokumendid pärinevad tema ministri-eelsest perioodist. Jaanuaris 2001 koos kolmikliidu valitsuse lagunemisega välisministri kabinetist lahkunud Toomas Hendrik Ilves (pildil) andis aga kogu asjaajamise uuele ministrile allkirja vastu üle ja toona kontrolliti ka riigisaladusega kaitstud dokumentide olemasolu.
3. Ametlikest selgitustest välisministeerium seni hoidub. «Kuna plaaniline riigisaladuse kaitse kontroll kestab järgmise aasta jaanuari keskpaigani, ei saa välisministeerium auditi lõplike tulemuste selgumiseni uurimise käigu kohta midagi öelda,» ütles välisministeeriumi pressiesindaja.
4. Ka kaitsepolitsei kui riigisaladuse ülemvalvur ei ole seni ametlikku kahtlustust salajaste dokumentide väärkäitlemises, rääkimata süüdistusest välisministeeriumi endiste või praeguste töötajate kohta tõstnud.
5. Üks välisametkonna ametnikest ei välista, et alates 1996. aastast – just see on kapo auditi algusjooneks – võib olla juhtunud igasugu lugusid. «Probleem saab olla näiteks selles, et asjad on aetud paberihunti ja see lõunasöök on halvasti dokumenteeritud,» ütles ametnik. (PM)

2. Ojuland soovib taas kantsleri vahetamist

31.01.2005 00:01

Toomas Sildam, juhataja

1. Välisminister Kristiina Ojuland pöördub teist korda viimase kolme aasta jooksul valitsusse ettepanekuga vahetada välja välisministeeriumi kantsler.
2. Kui juulis 2002 palus Ojuland vabastada kantsleri kohalt ministeeriumi ametnikkonda ligi kümme aastat juhtinud Indrek Tarand, siis viimaste kuude jooksul

on Ojuland korduvalt otsinud võimalust vahetada välja Tarandi mantlipärija Priit Kolbre, Eesti endine suursaadik Euroopa Liidus.

3. Ojulandiga ilmselges opositsioonis seisnud Tarandilt võttis Siim Kallase valitsus ameti pärast seda, kui Sangaste lossis peetud suursaadikute konverentsil oli puhkenud kantsleri ja ministri sõnasõda, lisaks tabas politsei Tarandi paar päeva hiljem purjuspäi ametiauto roolist.

Väljavahetamise põhjused

4. Kolbre väljavahetamise ametlikuks põhjuseks nimetab Ojuland soovi panna väärikas inimene «Eestile olulise riigi suursaadikuks». Kui Juhan Partsi valitsus nõustub välisministeeriumis kantslerit vahetama, läheks Kolbre sel suvel suursaadikuks Helsingisse, sest sealne senine saadik Matti Maasikas jätkab välisteenistust Moskvas.

5. Kolbre võttis välisministeeriumi ligi 600 ametniku juhtimise üle siis, kui paljud suursaadikud olid Ojulandiga avalikus opositsioonis, vastasseis tipnes diplomaatide kollektiivse kirjaga valitsusjuht Siim Kallasele, milles seati kahtluse alla välisministri pädevus.

6. Kahe ja poole aastaga on Kolbre suutnud sisepingeid välisministeeriumis küll vähendada, ent ministri ja ametnike vahel laveerides sattunud ise kahe tooli vahele – nii kirjeldavad kantsleri olukorda mitmed diplomaadid.

7. «Kolbrel ei ole klappi ministriga, kelle arvates võiks ta end tugevamalt ametnike üle kehtestada, ja osaga ametnikkonnast, kes arvab, et ta võiks ministriga kindlakäelisem olla,» kirjeldas üks staažikaid diplomaate.

8. Ojuland, kes ei tee enam saladust Kolbre väljavahetamissoovist, eitab aga, nagu oleks see seotud kaitsepolitsei (kapo) revisjoniga, et kuidas on välisministeeriumis hoitud riigisaladus. Väidetavalt ei ole kapo suutnud leida sadakonda salajaseks tunnistatud dokumenti ning nende mitteleidmine võib päädida kriminaaluurimisega.

9. Mullu sügiseni oli nn riigisaladuse büroo välisministeeriumis kantsleri, seejärel aga ministri otsealluvuses.

Kritiseeris valitsust

10. Kolbre, keda ka temaga eri meelt olevad kolleegid nimetavad Eesti diplomaatia üheks kroonijuveeliks, on avalikkuse ette kerkinud kahel korral. Ülemöödunud aasta septembris kritiseeris ta valitsuse otsust lõpetada päästeameti demineerimismeeskonna tegevus Afganistanis.

11. «Kui ütleme, et meie ühishuvi on seal nii tühine, et ei kuluta sinna, siis järelikult tahame jälle kuhugi priipiletit saada,» ütles Kolbre toona. Valitsus taastas päästeameti Afganistani-missiooni.

12. Mullu maikuus – pärast kahe Vene diplomaadi väljasaatmise ja Vene hävitajate Eesti õhuruumi tungimise avalikuks saamist – saatis Kolbre oma ministeeriumi töötajatele nädal hiljem ajakirjandusse «tilkunud» elektronkirja, nõudes info lekitamise lõpetamist.

13. «See «tilgutamise» küsimus on juba pikka aega meie nõtra ihu närinud,» kirjutas Kolbre kolleegidele. «Nüüdseks võib nentida, et asi on omandanud epideemia mõõtmed, mis enam meie seinte vahele ei mahu.»

14. Väidetavalt tahab Ojuland viia nn Kolbre küsimuse valitsuse istungile juba lähinädalail, kuid pole veel selge, kas kabinet nõustub kantslerite tiheda väljavahetamisega välisministeeriumis. Uue kantslerina näeb Ojuland endist euroliiduga pealäbirääkijat ja praegust suursaadikut Euroopa Nõukogus Alar Streimanni.

2 küsimust

15. Välisminister Kristiina Ojuland, mis põhjusel soovite Priit Kolbre lahkumist kantsleri kohalt, kus ta on töötanud alles kaks ja pool aastat?

Kristiina Ojuland, välisminister

16. Kuna välisministeerium ei ole leidnud väarikat kandidaati Eestile olulise riigi [Soome] suursaadikuks, tegin kantsler Kolbrele ettepaneku asuda sellele kohale juba mullu novembris.

17. Kuivõrd on teie ettepanek seotud kaitsepolitsei algatatud nn riigisaladuse revisjoniga välisministeeriumis ja sadakonna dokumendi kadumisega?

18. Need kaks asja ei ole omavahel seotud. Kaitsepolitsei plaanilise riigisaladuse kaitse kontrolli tulemused pole veel selgunud. Nende tulemuste selgumisel tuleb käituda vastavalt seadustele.

3. Parts kritiseeris Ojulandi dokumentide kao pärast

04.02.2005 00:01

Rasmus Kagge, reporter

1. Peaminister Juhan Parts esines eile topeltrünnakuga välisminister Kristiina Ojulandi vastu, kritiseerides teda ministeeriumist kadunud saladokumentide ja kantsler Priit Kolbre väljavahetamise kava eest.

2. «Tegemist on äärmiselt tõsise küsimusega,» kommenteeris Parts väidet, et kaitsepolitsei on avastanud sadakonna riigisaladust kandnud dokumendi kadumise välisministeeriumist. Parts ütles, et on probleemist rääkinud Reformierakonna liidri Andrus Ansipiga, kuid seni pole mingeid otsuseid langetatud ja lubadusi antud.
3. «Arvan, et igal juhul on vaja sellise juhtumi puhul seda ka kabineti (ministrite omavaheline nn nõupidamine – PM) tasandil arutada ja teha teatud järeldused,» lisas Parts.
4. Reformierakondlasest välisminister Ojuland väitis kolmapäeval TV 3 uudistes, et tema pole milleski süüdi, ning viskas kivi oma eelkäijate, minister Toomas Hendrik Ilvese ja tollase kantsleri Indrek Tarandi aeda, sest just nende ajal olevat salajased paberid haihtunud. «Mina ei kavatse võtta vastutust teiste tegematajätmise või ärakaotatud paberite pärast,» lisas ta.

Võttis endale vastutuse

5. Välisministri kaitsetaktika aluseks on 2002. aasta märtsis sõlmitud üleandmis-vastuvõtmisakt, kus esimene punkt ütleb: «Ministri valduses üleandmisele kuuluvaid dokumente ei ole.» «Aktiga võtsin üle pooleliolevad seaduseelnõud ja ministeeriumi struktuuriüksused, aga ka selge kinnituse, et ühtegi dokumenti mulle üle ei anta,» ütles Ojuland.
6. Toonane minister Ilves nimetas kahetsusväärseks, et Ojuland on hakanud süüdlast otsima ja näpuga näitama enne kapo uurimise lõppu. Tema väitel lasi Ojuland enne ametisse astumist ministeeriumis läbi viia ligi kuus nädalat kestnud põhjaliku kontrolli, mille tulemusena olla selgunud, et kõik paberid on alles.
7. «Ojuland kinnitas seda oma allkirjaga ja sellega oli ministeeriumi kogu dokumentatsioon ja asjaajamine ametlikult uuele ministrile minu poolt üle antud,» ütles Ilves.
8. Ka peaminister Parts märkis, et koos allkirjaga võttis Ojuland endale ka vastutuse. «Allkiri on allkiri. Üleandmine ja vastutuse üleandmine on väga oluline,» lausus Parts.
9. Reformierakonna liider Andrus Ansip möönis, et saladokumentide kadumine on tõepoolest äärmiselt tõsine asi, ent ei näe Ojulandil küll mingit süüd. Nii ei kavatse ta oma sõnul isegi mõttesse võtta plaani, et välisminister tuleks välja vahetada.
10. «Küllap on ka peaminister Parts võtnud üle asjaajamisi ja nii võiks ta ju selliste allkirjadega vastutada kõigi eelmiste peaministrite ja ministrite tegematajätmise või

väärnähtuste eest,» selgitas ta. «Ei maksa kasutada erinevaid mõõdupuid enda ja teiste jaoks.»

Stabiilsus oluline

11. Peaminister jagas valitsuse pressikonverentsil Ojulandile kriitikanooli ka soovi eest ametist vabastada ja Soome suursaadikuks saata ministeeriumi praegune kantsler Priit Kolbre, keda minister tahtvat ajakirjanduse väitel dokumendiskandaalis ohvriks tuua. Selle väite lükkas Ojuland ise ümber, öeldes, et Kolbrega olnud neil roteerumisest juttu juba märksa varem.

12. «Tippametniku stabiilsus on väga oluline, sellistel muudatustel peavad olema kindlasti väga suured põhjused,» ütles Parts, kelle sõnul pole Ojuland talle ametlikku ettepanekut kantsleri vahetuse kohta seni teinud.

4. Ojukaust välisministeeriumis

04.02.2005 00:01, väike juhtkiri

1. Reformierakonna ministritel ei vea saladokumentidega. Alles see oli, kui kaitseminister Margus Hanson riigisaladust sisaldavate dokumentidega portfelli kaotamineku tõttu tagasi astuma pidi. Nüüd siis on välisministeeriumist kadunud koguni sadakond salajast paberit.
2. Välisminister Kristiina Ojulandile see head ei tööta. Aga hooletu ümberkäimine riigisaladusega on siiski ajend, mitte põhjus.
3. Toompeal pole saladus, et mitte ainult välisministeeriumi ametnikud, vaid ka peaminister ei hinda Ojulandi. Paberite kadumine loob sobiva võimaluse ministri väljavahetamiseks Reformierakonnale survet avaldada.
4. Ojulandi olukorra teevad hullemaks Res Publica ja Reformierakonna teravad suhted ja lähenevad valimised. Kaitsepolitsei kriminaalmenetlus on kindlasti viimane asi, mida poliitikud vastu valimisi endale ihaldavad.
5. Pikk tüli välisministri ümber võtab Eesti niigi närtsivalt välispoliitikalt viimasedki elumahlad. Seepärast oleks mõistlik, kui Res Publica ja Reformierakond vähemalt selles asjas kiiresti ühise keele leiaksid. Suurt lootust selleks siiski pole.

5. Kaitsepolitsei tunnistab salapaberite kadumist

04.02.2005 00:01

Rasmus Kagge, reporter

1. Kaitsepolitsei (kapo) osakonna asedirektor Sven Ugaste tunnistas, et

välisministeeriumist pole üles leitud sadakonda riigisaladuse templiga dokumenti, kuid ei osanud öelda, kes selle eest vastutab.

2. Mis ajast teeb kapo ministeeriumides ja teistes riigiasutustes plaanilist kontrolli, et kui hästi või halvasti on seal riigisaladust kaitstud?

3. Need algasid 2002. aastal, kui siseminister kehtestas kontrollikomisjoni töökorra. Samal aastal kontrolliti pääste- ja piirivalveametit. Järgmisel kaitseministeeriumi ja riigikantseleid. Mullu majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi ning välisministeeriumi.

4. Kuid enne 2002. aastat?

5. Et üks kapo ülesandeid on kogu aeg olnud riigisaladuse kaitse tagamine, siis loomulikult kontrolliti ka varem, kuid alates 2002. aastast on kontroll tunduvalt põhjalikum.

6. Jättes välisministeeriumi kõrvale, mida teiste asutuste kontroll tuvastas?

7. Põhimõtteliselt oli kõik korras. Jah, oli väiksemaid puudusi, ent mitte seaduserikkumisi, mis nõudnuks väärteo- või kriminaalmenetluse alustamist.

8. Tuvastatud puudused olid nn kosmeetilist laadi ning tingitud riigisaladuse käitlemist sätestavate õigusaktide erinevast tõlgendamisest. Seni lõpuni jõudnud kontrollide põhjal võib öelda, et üldiselt osatakse riigisaladust kaitsta.

9. Kas olete varem avastanud, et ühest X asutusest on kadunud sadakond dokumenti, mis kannavad riigisaladuse templit?

10. Ei ole ette tulnud.

11. Oleks see väga halb lugu või võiks silma kinni pigistada?

12. Kui saladusega dokument ära kaob, siis on see ikka väga halb lugu. Küsimus ei ole selles, kas neid pabereid on üks või sada.

13. Piisab ühe riigisaladusega paberi kadumisest, et alustada kriminaalmenetlust.

14. Seega ootab endist kaitseministrit Margus Hansonit kohtutee?

15. Kapo on eeluurimise lõpule viinud ja edastanud materjalid prokuratuurile. Nüüd on prokuratuuri otsustada, mis asjast edasi saab.

16. Kas Hansonil olid riigisaladust sisaldavad dokumendid kohvril, mille vargad tema kodust näppasid?

17. Praeguse seisuga võib öelda, et olid jah.

18. Kas välisministeeriumi suhtes olete kriminaalmenetlust juba alustanud?

19. Kontroll pole ju veel lõppenud. See algas 30. augustil ja pidi algse plaani kohaselt 1. detsembriks läbi olema, ent töö maht oli nii suur, et me ei jõudnud füüsiliselt kolme kuuga seda ära teha, mistõttu tähtaega pikendati.

20. Mis mahust räägime?

21. Toimub nii-öelda paber paberi haaval kontrollimine. Arvestades välisministeeriumis olevate dokumentide hulka, on see ikka väga mahukas töö. Nii palju dokumente ei ole mina küll üheski seni kontrollitud asutuses näinud.

22. Ja sadakond paberit on puudu?

23. Me ei ole neid sadat paberit näinud hetkel. (Paus) See tähendab... Ma mõtlen, et me pole kontrollaruannet veel lõpetanud ja me ei saa täna öelda, mis seal siis oli ja mis seal siis ei olnud.

24. Kes vastutab, kui saladokumendid kaovad?

25. Esmalt ikka isik, kelle käes see dokument viimasena oli.

26. Kas teil on olemas nimekiri dokumentidest, mis välisministeeriumist kadunud on?

27. Millistest dokumentidest? Et välisministeeriumi plaanilise riigisaladuse kaitse kontrolli aruannet ei ole tänaseks veel kinnitatud, jätkaks sellele küsimusele vastamata. Oodake ära 7. veebruar, see pole enam kaugel.

28. Salajased riigipaberid

29. • 31. oktoobril näppas varas kaitseminister Margus Hansoni Tartu kodumajast ministri portfelli salajaste dokumentidega, mida Hanson poleks tohtinud koju kaasa tuua. Väidetavalt olid portfellis kolm riigisaladuse templiga dokumenti. Hanson astus ministrikohalt tagasi ja naasis Riigikokku.

30. • Kaitsepolitsei pole välisministeeriumi kontrollides väidetavalt suutnud senini leida umbes sadakonda salajaseks tunnistatud dokumenti. Välisminister Kristiina Ojuland väidab, et dokumendid läksid kaduma tema ametiaja eel, ega tunne seetõttu endal vastutust.

Allikas: PM, BNS

6. Partsi ja Ojulandi sõnasõda kogub hoogu

05.02.2005 00:01

Toomas Sildam, juhataja

1. Peaminister Juhan Parts, kes kahtles välisminister Kristiina Ojulandi plaanis

vahetada välja kantsler, jättis rääkimata, kuidas ta ise soovitas Ojulandil sedasama personalivangerdust, ja algatas suure sõnasõja.

2. «Minu arusaam riigiteenistusest /---/ on üsna konservatiivne,» vastas Parts (Res Publica) üleilsel pressikonvrentsil küsimusele, kuidas ta kommenteerib Ojulandi (Reformierakond) kavatsust vahetada välja välisministeeriumi kantsler Priit Kolbre.

3. «Tippametniku stabiilsus on väga oluline, sellistel muudatustel peavad olema kindlasti väga suured põhjused,» ütles Parts, kelle sõnul ei ole Ojuland talle Kolbre vahetamise ettepanekut esitanud.

4. Need peaministri sõnad kõlasid kui uue padrunipideme tühjakstulistamine Partsi-Ojulandi duellis pärast seda, kui valitsusjuht oli tõstnud välisministri kohale sadakonna riigisaladusega kaitstud dokumendi kadumise ministeeriumis.

Ojuland andis vastutuld

5. Ojulandi kaitsekõne, et puuduolevad dokumendid pärinevad tema ministrikssaamise eelsest ajast, hääbus Partsi sõnadesse: «Rõhutan asja tõsidust... Allkiri on allkiri, ühe või teise asjaajamise üleandmine tähendab asjaajamise üleandmist...»

6. Ent kaks ja pool aastat tagasi kantslerit juba vahetanud ning Indrek Tarandi asemel Priit Kolbre ligi 600 välisteenistuse juhiks tõstnud Ojuland andis eile Partsile vastutuld.

7. Ojuland ütles BNSile, et peaminister tegi talle ülesandeks välisministeeriumi kantsler välja vahetada juba mullu augustis, pakkudes uueks kantsleriks suursaadikut Soomes Matti Maasikat. Ojulandi kandidaat Kolbre kohale on suursaadik euroliidus Alar Streimann, Kolbre oleks aga võimalik uus suursaadik Helsingis, sest Maasikas roteerub sel suvel Moskvasse.

8. Mõned tunnid hiljem ütles Parts Eesti Raadios, et tema omaaegset sõnumit on esitatud moonutatult: «Sellises sõnastuses ei ole see täpne.»

9. Reformierakonna aseesimees Meelis Atonen mäletab aga hästi, kuidas Parts arutas eelmise suve hakul tema kui majandusministriga mitmel korral kantsler Kolbre küsimust.

Kohalikud valimised

10. «Parts ütles, et peaks midagi ette võtma, et oleks muutusi vaja, ja Partsi mõte oli väga selge: välisministeeriumis tuleks kantsler välja vahetada,» rääkis Atonen.

«Mingit süüdistust Kolbre vastu ei olnud, ikka et välisministeeriumi tuleks tugevdada,

paremaks teha, ja Parts rääkis, et me võiksime kantsleri vahetamisele mõelda, et see oleks vajalik.»

11. Avalikkusele pole ka Ojuland põhjendanud, miks ta Kolbre vahetamist soovib. Diplomaadid, kes nimetavad Kolbret Eesti välissuhtluse raudvaraks, möönavad aga, et ta ei ole leidnud endale ministri ja ametnikkonna vahel tugevat toetuspinda.

12. Kaks ja pool aastat töötanud kantsleri vahetamine, mis näitab välisministeeriumi sisemist ebastabiilsust, langes Ojulandi jaoks ühte kaitsepolitseinike avastusega, et nad ei leia riigisaladuste auditi käigus välisministeeriumis sadakonda salajast dokumenti.

13. Lähinädalatel selgub, kas need pärinevad tõesti Ojulandi-eelsest ajast või on õigus neil, kes ütlevad, et osa kadunud dokumentidest kannavad aastaarve 2003 ja 2004, kui Ojuland oli juba välisminister.

14. Atonen näeb puhkenud sõnalahingute taga selle sügise kohalikke valimisi. «Nõrga populaarsusega Res Publica püüab meeleheitlikult midagi ette võtta ja nii need seljatagant löödud süüdistused tulevad, et vähendada samuti paremal tiival oleva partneri ehk Reformierakonna populaarsust,» ütles Atonen, kes ei usu aga selliste hõõrumiste tõttu valitsuse langemist.

15. Valitsuse kolmanda erakonna, Rahvaliidu aseesimees Tiit Tammsaar hoidus võimutüli finaali kirjeldamisest. «See kogub alles tuure ja millega lõpeb, ei tea Jumal ega Juula,» ütles ta. «Aga ega siin ole midagi uut, see on Res Publica ja Reformierakonna jätkusõda.»

7. Osa salapabereid kadus Ojulandi ametiajal

08.02.2005 00:01

Rasmus Kagge, reporter

1. Saladokumentide kaotamises seni vaid eelkäijaid süüdistanud välisminister Kristiina Ojuland pidi eile oma sõnad tagasi võtma, sest osa leidmata salapaberitest pärinevad tema ametiajast.

2. Pea viis kuud välisministeeriumis sadu dokumendikaustu paber-paberi haaval kontrollinud kaitsepolitsei (kapo) teatas eile, et puudu on 91 dokumenti, millest enamik kandsid pitsert «konfidentsiaalne» või «salajane».

3. Senini leidmata salapaberid on koostatud aastatel 1996-2004, millest viimasel kahel on välisministri portfelli kandnud reformiparteilane Ojuland.

Ootamatu kannapööre

4. See kapo avaldus purustas ühe hetkega Ojulandi kogu möödunud nädalal meedias esitatud kaitsetaktika, et dokumendid kadusid tema eelkäijate ajal. Nii avaldas ta nädal tagasi TV 3 uudistes koguni kahetsust, et ühes ajalehes väideti vastupidist.

5. «See kindlasti ei vasta tõe ja võin seda ka täiesti selgelt öelda, et ma ei kavatse võtta vastutust teiste tegematajätmistest või ärakaotatud paberite pärast,» lausus Ojuland seitse päeva tagasi.

6. Eile tegi Ojuland aga ootamatu kannapöörde, üritades korrigeerida varem öeldut ning väita, et ta pole nii kategooriline olnud. «Ja kahtlemata ütlesin ma seda eelmisel nädalal, et suurem osa, kui te täpselt vaatate neid tsitaate, siis nii ma tõepoolest ütlesin, et suurem osa dokumentidest on eelmisest perioodist ja enne 2002. aastast,» ütles minister, rõhutades sõnapaari «suurem osa».

Aega on üks kuu

7. Ojulandi väited on nüüd segadusse ajanud ka Reformierakonna liidrid, kes seni olid avalikkuses tema kaitseks välja astunud.

8. Välisministeeriumil on aega üks kuu, et 91 puuduvat saladokumenti leida. Juhul kui isegi üht neist ei suudeta siiski leida, käivitub kapos kriminaalmenetlus.

9. Postimehe andmetel on eelkõige löögi all kaheksa välisministeeriumi kõrget ametnikku ja suursaadikut, sest väidetavalt olid just nemad enamiku dokumentide lõppvaldajad. Kui nad aga suudavad tõestada, et võõrad silmad dokumente ei näinud, siis ootab neid väärteomenetluse korras rahaträhv.

10. Ehkki puuduolevatest dokumentidest ükski ei kandnud ELi või NATO saladust, peab parlamendi väliskomisjoni esimehe, republikaan Marko Mihkelsoni sõnul nentima, et nii see skandaal kui ka välisministeeriumis juba mõnda aega valitsev õhkkond mõjutab väga oluliselt Eesti välispoliitika mainet ja kvaliteeti.

11. Mihkelson nentis ka, et Ojulandi ei saa mingil juhul vastutusest taandada, sest poliitiline vastutus ministeeriumis toimuva eest lasub üksnes temal.

12. Ekspeaministrid Ojulandi juhtumi kohta

Mart Laar

13. Võrreldes seda, mis praeguseks on selgunud, välisministri varasemate väljaütlemistega riigisaladuse hoidmise ja allkirjade pädevuse kohta, peaks peaminister juba praegu olema teel Kadriorgu ja tegema presidendile ettepaneku välisminister ametist vabastada.

Andres Tarand

14. Minul ei ole kõiki andmeid, seega ma ei saa väita, et dokumentide kadumisel on keegi oma ametiseisundit kuritarvitanud. Aga välisministri esinemis-test hakkas mulle kõrva üks loogikaviga. Kõigepealt olid süüdi eelkäijad, siis aga selgus, et ta polegi nagu midagi üle võtnud.

Edgar Savisaar

15. Minu arvates on Ojulandil veel mänguruumi. Saan aru, et konkurendid püüavad situatsiooni ära kasutada, kaasa arvatud tema enda erakonna sees. Tegu on juhtumiga, mida ei saa võrrelda Margus Hansoni või Signe Kiviga. Kõigepealt peab välja selgitama, millal dokumendid kadusid ja mis neist on saanud.

8. Juhtkiri: Välisminister ummikus

08.02.2005 00:01

Ojuland süüdistas eelkäijat Toomas Hendrik Ilvest ka enda pattudes

1. Eesti välisministeeriumis pole juba ammu olnud sellist matusemeeleolu nagu praegu, vähem kui aasta pärast Eesti välispoliitilisi tähetunde, ühinemisi Euroopa Liidu ja NATOga.
2. Ministeeriumi «peamaja», mis oma ühtekuuluvustunde üle kunagi nii uhke oli, on muutunud infolekete ja intriigide pesaks. Välisminister Kristiina Ojuland kavandab oma neljanda ametiaasta algul juba teist kantslerivahetust ja süüdistab ajaleheveergudel selles peaministrit. Viimane omakorda heidab välisministrile avalikult ette kergemeelset personalipoliitikat ja lohakust. Tagatipuks avastab kaitsepolitsei välisministeeriumis suure hulga riigisaladuse templiga dokumentide kadumise.
3. Hinnangud ministeeriumi töövõimele on muidugi vaieldavad ja sõltuvad ka hindajast, kuid 91 saladokumendi kaotsimine on fakt, mis viitab aastaid kestnud korralagedusele. Paraku ei tea me paljusid üksikasju, et sellest faktist järeltusi teha.
4. Milliste ametnike käest riigisaladus kaotsi läks? Kui palju dokumente on kadunud praeguse ministri ametiajal ja kas kadunud on ka mõni isiklikult Ojulandile usaldatud riigisaladuse templiga dokument? Ja kuhu need dokumendid ikkagi kadusid?
5. Veel eelmisel nädalal väitis välisminister, et kaotsiläinud dokumendid olid pärit «varasemast ajast» ja tema ei kavatsenud teiste ministrite tegematajätmistest eest vastutada. Ent eile teatas kaitsepolitsei, et kaduma läinud dokumendid pärinesid aastatest 1996–2004 ehk siis ka Ojulandi ametiajast.

6. See täpsustus tõstatab kahtlemata hoopis tõsisemalt Ojulandi poliitilise vastutuse küsimuse ja võib anda ka Reformierakonna juhtkonnale alust veel kord kaaluda oma senist jäigalt Ojulandi toetavat hoiakut. Pikemalt mõtlemata oma eelkäijat Toomas Hendrik Ilvest rünnates ajas Ojuland end ise tupikusse, kus tuleb silmitsi seista iseenda poolt esitatud süüdistustega ja võimalik, et ka valedega. Sisuliselt pettis välisminister ka oma erakonnakaaslasi, kes tema sõnu uskusid.

7. Riigisaladus on loomulikult riigisaladus ja allkiri on allkiri, nagu rõhutab peaminister Juhan Parts. Ent sellegipoolest on riigile ja rahvale sadakonnast tõenäoliselt paberihunti rännanud paberist hulga olulisem konflikti kiire lahendus ja normaalse tööõhkkonna taastamine väliministeeriumis. Suurte rahvusvaheliste tähtpäevade ja kohalike valimiste künnisel kahjustab välisministeeriumis kaua kääriv skandaal kogu valitsuse ja kõigi valitsuserakondade mainet. / lk 3

9. Ojulandi minek ei pruugi viia kogu valitsust

09.02.2005, esikülg

1. Ehkki peaminister Juhan Partsi eilne äkkotsus tagandada välisminister Kristiina Ojuland põhjustas Res Publica võimupartnerite hämmingut ja kriitikat, jääb Res Publica, Reformierakonna ja Rahvaliidu koalitsioon tõenäoliselt püsima.
2. Reformierakond ja Rahvaliit ootavad kolme päeva jooksul Partsilt saladokumentide kadumise skandaali sattunud Ojulandi tagandamise kohta veenvaid põhjendusi. «Kui need Reformierakonda rahuldavad, siis ei saa me kõnelda kriisist valitsuses, aga kui ei rahulda, siis on tegemist tõsise kriisiga,» märkis Reformierakonna juht ja manandsminister Andrus Ansip.
3. Reformierakond ei kiirusta ilmselt siiski võimuliidust lahkuma. «101 piires oskame küik arvutada ja siin pole palju võimalikke tehteid, mis koalitsioonini viiksid,» vihjas Postimehele üks Reformierakonna ideolooge.
4. Parts tõi Ojulandi vabastamise põhjenduseks riigi usaldusvääruse tagamise vajaduse. Võimupartnerid selle selgitusega ei leppinud. «Peaminister võlgneb seletuse kogu Eesti rahvale, milles konkreetselt seisneb Kristiina Ojulandi süü,» ütles Ansip. «Kindlasti tahavad kõik teada, millised saladused on kadunud.» Ka Rahvaliidu juht Villu Reiljan leidis, et tõenäoliselt tegutses Parts liiga kiiresti.
5. Peaminister Parts kutsus välisminister Ojulandi eile keskpäeval ootamatult tagasi tolle Pärnu-visiidilt ning soovitas tal tagasi astuda. Ehkki Ojulandkeeldus, viis Parts

mõni tund hiljem välisministri vabastamise ettepaneku Kadriorgu president Arnold Rüütli lauale.

6. Seni pole kaitsepolitsei ega välisministeerium avalikustanud, millist teavet sisaldavad konfidetsiaalseks või salajaseks tunnistatud 91 kadunud dokumenti aastatest 1996-2004 ja kui palju neist on läinud kaotsi Ojulandi ametisoleku ajal. / lk 3

10. Võimukaaslased ootavad Partsilt selgust

09.02.2005 00:01

Henrik Roonemaa, juhataja asetäitja

Rasmus Kagge, reporter

1. Koalitsioonipartnerid ootavad peaminister Juhan Partsilt lähipäevil selgitusi välisministri ootamatu ja kiire väljavahetamise kohta ega pea segast saladokumentide kadumist ega laiemat kriitikat Eesti välispoliitika kohta piisavaks.

2. «Peaminister võlgneb seletuse kogu Eesti rahvale, milles konkreetselt seisneb Kristiina Ojulandi süü,» ütles Reformierakonna esimees Andrus Ansip. «Ma ei saa aru, miks ei lasta protsessidel kulgeda nende loomulikku rada. Kindlasti tahavad kõik teada, millised saladused on kadunud, kas need on tegelikud saladused, kes olid need inimesed, kelle kätte need nõndanimetatud saladused olid usaldatud ja kus nad siis on, kui neid nende inimeste käes enam ei ole.»

3. Ka Rahvaliidu esimees Villu Reiljan ütles, et ta pole veendunud, et see samm tuli teha nii kiiresti. «Oleks tahtnud, et asja sisuliselt arutataks.»

Võimalik tõsine kriis

4. Ansipi sõnul on Partsil nüüd kolm päeva aega oma otsuse veenvaks põhjendamiseks. «Kui need põhjendused Reformierakonda rahuldavad, siis ei saa me kõnelda kriisist valitsuses, aga kui ei rahulda, siis on tegemist väga tõsise kriisiga,» ütles ta.

5. Parts põhjendas välisministri ametist vabastamist Ojulandi ja Eesti riigi usaldusväärse küsimusega. «Me ei tohi lasta tekkida võimalust usalduse mõranemiseks,» rääkis ta. «Teiseks, mitmed väljaütlemised, mis näitasid, justkui oleksid dokumendid varem kadunud, ei vastanud tõele.»

6. «Me oleme jälginud juba õige mitu päeva mingit tsirkust,» rääkis Res Publica liikmest Riigikogu kapo-komisjoni esimees Olari Taal. «Mingi hämamine, poolvaled, pooltõed. Peaministril ei olnud muud võimalust kui välisminister lihtsalt välja vahetada. Välisministeerium müüb ju usaldust meie vastu kogu maailmale.»

Töötavad laitmatult

7. Res Publica liikmest Riigikogu väliskomisjoni esimees Marko Mihkelson heitis Ojulandile ette tõsiseid puudujääke Eesti välispoliitika kujundamisel, millel pole kindlat suunda ega eesmärki.
8. Ansipi sõnul pole need põhjendused aga piisavad. «Välisministeeriumis ametnike professionaalsus on nii kõrge, et nad töötavad laitmatult ka siis, kui ministeeriumil pole üleüldse ei kantslerit ega ministrit,» lausus ta.
9. Ansip ütles ka, et suurem osa kadunud salapabereid ei oma tänaseks enam mingit saladuse väärtust. «Kadunud on põhiliselt Euroopa Liidu nõukogudes esitatavad Eesti positsioonid ja neis ei saa enam saladust olla,» lausus ta.
10. Samas saab Ansipi sõnul välisministeeriumile ette heita kehva dokumendihaldust, sest kui teistes ministeeriumides on üldjuhul sellised paberid märkega «ametkondlikuks kasutamiseks» ning seal on kirjas, et paber kaotab salajasuse pärast vastava otsuse vastuvõtmist Euroopa Liidus, siis välisministeeriumi puhul oli neil paberitel märge «konfidentsiaalne» või «salajane» ning ilma salajasuse kadumise märketa.
11. Postimehe andmeil on enne Ojulandi ministriks asumist kadunud dokumentide lõppkasutajate seas kõik tema eelkäijatest ministrid alates aastast 1996 – Siim Kallas, Raul Mälk, Toomas Hendrik Ilves ning toonane kantsler Indrek Tarand.

12. Salajaste dokumentide välisministeeriumist kadumise skandaal

13. • 8.12.2004 Postimees avalikustab, et riigisaladuse hoidmist välisministeeriumis kontrolliv kaitsepolitsei pole suutnud leida kõiki saladokumente.
14. • 31.01.2005 Postimees avalikustab, et välisministeeriumist on kadunud sadakond salajaseks tunnistatud dokumenti.
15. • 1.02. Respublikaanist suursaadik Tiit Matsulevitš võrdleb välisministeeriumi infovahetuse läbitilkuvust vana saunakibuga ja nimetab riigisaladuse säilitamise eest vastutavaks välisministrit.
16. • 2.02. Välisminister Kristiina Ojuland avaldas TV3 uudistes kahetsust, et meedias on käinud läbi väide, nagu oleksid dokumendid kaduma läinud tema ametiajal. «See kindlasti ei vasta tõele. Ma võin selgelt öelda, et mina ei kavatse võtta vastutust teiste tegematajätmistest või ärakaotatud paberite pärast,» ütles Ojuland, viidates eelkõige oma eelkäijatele.

17. • 3.02. Peaminister Juhan Parts nimetab saladokumentide kadumist «äärmiselt tõsiseks küsimuseks» ja lubab selle tuua valitsuse kabinetiistungile, et teha seejärel «omad järeldused».

18. • 7.02 Kaitsepolitsei avalikustab kontrolli aruande, kust selgub et kadunud on 91 riigisaladusega dokumenti, mis pärinevad aastatest 1996–2004.

19. • 7.02 Reformierakonna esimees Andrus Ansip ütles, et ei näe Ojulandil mingit süüd salajase dokumendi kadumises.

20. • 7.02 Välisminister Ojuland võtab varem antud sõnad tagasi. «Ma ütlesin seda juba eelmisel nädalal, kui te vaatate täpselt mu tsitaati, et suurem osa dokumentidest on kadunud eelmisest perioodist enne 2002. aastat,» ütles ta, rõhutades «suurem osa».

21. • 8.02 Peaminister Parts teeb välisminister Ojulandile ettepaneku tagasi astuda. Ojuland keeldub. Parts teeb siiski president Arnold Rüütlile ettepaneku Ojuland ametist vabastada. Presidendil on otsustamiseks aega kolm päeva.

Allikas: PM, BNS

11. Ojuland: ma ei näe tagasiastumiseks põhjust

09.02.2005 00:01

Rasmus Kagge, reporter

1. Lükanud äsja tagasi ettepaneku amet maha panna, süüdistas välisminister Kristiina Ojuland eile päeval peaminister Juhan Partsi, et vaatamata korduvatele katsetele ei soovinud Parts temaga saladokumentide kadumise teemat arutada.

2. Mida ütlesite peaministrile, kui ta tegi teile ettepaneku tagasi astuda?

3. Avaldasin kahetsust, et pärast seda, kui tegime välisministeeriumis sisejuurdlust, ei ole ta viimase kuu aja jooksul selle vastu huvi tundnud, pole õieti tahtnud minuga kohtuda, et saada selgust, mis dokumendid millal ja kelle käest on kadunud.

4. Peaminister keeldus ka minu ettepanekust asja arutada neljapäeval valitsuskabineti istungil, et siis avalikustada ka kabineti liikmetele täpselt, millised 91 dokumenti kadunud on.

5. Millega peaminister põhjendas teile esitatud palvet amet maha panna?

6. Peaminister rääkis poliitilisest vastutusest, aga minu ettepanekutele asja sisuliselt arutada vastas eitavalt.

7. Ausalt öeldes on see minu jaoks täiesti üllatav, tegemist on ju väga tõsise küsimusega, nagu peaminister ise on öelnud.

8. **Kas taandute?**

9. Praegusel etapil, kus välisministeerium koostab vastust kaitsepolitsei näidatud puudustele, ei pea ma tagasiastumist õigeks.

10. Seda enam, et mina isiklikult ei ole ühtegi dokumenti ära kaotanud.

11. Kui valitsuskabinet soovib seda arutada, siis vaadates meie sisejuurdluse tulemusi ja kapo raportit, näevad nad, et dokumentide kadumine lõppes justkui noaga lõigatult aastast 2002.

12. Pigem tuleb esitada küsimusi selles osas, miks ja kuidas oli võimalik, et tollel ajajärgul [1996–2002] kadus massiliselt salajasi dokumente.

13. **Reformierakonna esimees Andrus Ansip on teid seni igati toetanud, kas ka täna?**

14. Muidugi. Reformierakond on selgelt seda meelt.

15. **Millisena näete enda vastutust selles skandaalis?**

16. Ma ei tunne küll, et oleksin milleski süüdi. Vastupidi, saades teada, et meil diplomaatilise julgeoleku büroos on olnud viimastel aastatel ja ka minu ametiaja jooksul puudusi, asusin neid likvideerima kohe, kui need sisejuurdluse käigus ilmnesisid.

17. Vastutust kellegi poolt kaotatud dokumentide eest ei saa ma kuidagi võtta, sest see on kaotaja isiklik vastutus.

18. **Koalitsioon siiski jääb püsima?**

19. Elame, näeme. Ehk ruttame natuke ajast ette, lõpuks on ju presidendi otsustada, kas ta peab vajalikuks välisminister ametist vabastada.

20. **Olete huvitatud koalitsiooni jätkamisest?**

21. Koalitsioon on tegelikult, vaatamata kõikidele kohatistele rabeledustele siiski elujõuline.

12. **Juhtkiri: Parts näitas jõudu**

09.02.2005 00:01

Välisminister Ojulandi vallandamine võib lõppeda valitsuskriisiga

1. Peaminister Juhan Parts pani eile välisminister Kristiina Ojulandi saladokumentide skandaali ajal ametist lahkuma sundides kaalule kogu valitsuse saatuse, sest astus koalitsioonipartnerite tahte vastu.

2. Ühest küljest on Partsi jõuline tegutsemine hea. Välisministeeriumile tähendab kiire ministrivahetus tõenäoliselt suurt kergendust, tagasipöördumist enam-vähem normaalse tööritmi juurde.
3. Parts oleks võinud ju korrektsuse huvides ära oodata ka kaitsepolitsei poolt Ojulandile ministeeriumist kadunud saladokumentide leidmiseks antud kuu, aga sisuliselt tähendanuks see üksnes otsusega venitamist. Isegi kui mõni kadunud paber kuskilt veel päevavalgele tuleks, ei teeks see olematuks peaministri ja välisministri vastastikuseid süüdistusi, kahe võimukandja konflikti, mis paratamatult pidi lõppema lahkuminekuga.
4. Teisalt annab Partsi kiirmarss Kadriorgu presidendi juurde Reformierakonnale võimaluse süüdistada peaministrit koalitsioonilepingu rikkumises. Põhiseaduse kohaselt on peaministril õigus teha presidendile ettepanekuid valitsuse liikmete vahetamiseks, aga koalitsioonileppe järgi on välisministri ametikoha täitmine siiski Reformierakonna otsustada.
5. Kuidas Parts koalitsioonipartneritele oma käitumist põhjendab? Millega ta veenab Rahvaliidu juhti keskkonnaminister Villu Reiljanit ja Reformierakonna juhti majandusminister Andrus Ansipit selles, et järgmistena ei taotle peaminister presidendilt keskkonnaministri ja majandusministri ametist vabastamist?
6. Päril selge on see, et Partsil peavad olema väga tugevad argumendid. Ja üpris selge on see, et tegelikult tal neid vist pole. Või isegi kui on, siis ei hooli neist ikkagi keegi.
7. Olgu saladokumentide kadumine kui tahes tõsine või tühine sündmus – valitsuserakondade suhted sõltuvad lõppude lõpuks ikka poliitilise kaerajaani kargamisest ja parlamendimatemaatikast, mitte kaitsepolitsei aruannetest.
8. Parts seadis eile Eesti välis teenistuse huvid ettepoole Res Publica huvist hoida valitsusliitu koos. Kas see väljendab ka peaministri ja Res Publica valmisolekut või koguni soovi võimult lahkuda?
9. Pall on kuni presidendi otsuseni Reformierakonna käes ja Reformierakonnal on laias laastus kaks võimalust: kas rääkida suu puhtaks ja jätkata vanaviisi või teha koos Keskerakonna ja Rahvaliiduga uus valitsus.

13. Reformierakond ähvardab Partsi umbusaldusega

10.02.2005, esikülj

1. Kui peaminister Juhan Parts ei võta Kadriorust presidendi käes tagasi välisminister Kristiina Ojulandi tagandamise avaldust, ootab teda Riigikogus umbusaldushääletus.

Sellise ähvardusega tuli eile välja Ojulandi kodupartei Reformierakond, kes peab välisministri ametist vabastamist rutakaks ja nõrgalt põhjendatud otsuseks, mille Parts tegi ainusikuliselt.

2. «See on meie kindel plaan,» ütles Reformierakonna aseesimees Meelis Atonen umbusalduse kohta. «Minu isetunne ütleb, et selle valitsuse jätkamise võimalused on väiksemad kui minimaalsed.»

3. Parts umbusaldamise võimalusele vihjas pärast Reformierakonna juhatuse eilset koosolekut ka erakonna juht Andrus Ansip. Juhatuse oli just otsustanud, et kui Parts ei järgi soovitusi Ojulandi ametist vabastamise avaldust tagasi võtta, esitab Reformierakond uueks välisministriks taas Ojulandi. «Parts on kaotanud partnerite usalduse, öelge, kuidas saavad partnerid teda usaldada, kui ta võib iga hetk püsti tõusta ja minna [uue ministri vabastamise avaldusega] Kadriorgu,» rääkis Ansip.

4. Reformierakonna hinnangul on Riigikogus võimalik Parts umbusaldamiseks vajalikud hääled kokku saada. Postimehe küsitlus näitas, et umbusaldust oleksid peale Reformierakonna valmis toetama sotsiaaldemokraadid, Isamaaliit, Keskerakonnast eraldunud sotsiaalliberaalid, ja võibolla ka Rahvaliit. Kui kõik need saadikud umbusaldushääletuse ajal kohal oleksid ja poolt-nuppu vajutaksid, koguneks umbusalduseks toetust rohkemgi kui selleks minimaalselt 52 häält. Teadmata on, kuidas käituks umbusalduse korral Keskerakond.

5. Reformierakonnale annab Ojulandi toetamisel tuge teadmine, et välisministeeriumist viimase kaheksa aasta jooksul kadunud 91st riigisaladusega dokumendist on tema ministriajal haihtunud vaid 24 paberit. Parts asus aga eile varasemast jõulisemalt põhjendama Ojulandi vabastamist Eesti ebamäärase välispoliitika ja välisministeeriumis vinduva sisekriisiga.

6. «Kui Reformierakond soovib mulle välisministri vahetamise ettepaneku tõttu umbusalduse avaldamise algatada, on neil loomulikult see võimalus,» ütles Juhan Parts eile erakonnakaaslastele saadetud kirjas. «Aga selle õnnestumise korral on tõepoolest estis valitsuskriis.» /lk 4-5

14. Reformierakond lubab Parts vastu umbusalduse algatada

10.02.2005 00:01

Rasmus Kagge

1. Reformierakond ähvardab algatada Riigikogus umbusaldamise peaminister Juhan Parts vastu kui ta ei loobu mõttest, Kristiina Ojuland välisministri kohalt tagandada.

2. «Kui Parts presidendi juurest oma avaldust ära ei too või Ojulandi meie uue kandidaadina ei toeta, läheme peaministri umbusaldamise peale välja, see on meie kindel plaan,» lausus Reformierakonna aseesimees Meelis Atonen. Sellele võimalusele viitas eile ka erakonna liider Andrus Ansip.
3. Ehkki eile andis reformipartei Partsile lisavõimaluse välisministri tagandamist veenvamalt põhjendada, ei usu Atonen, et peaministril on neile miskit öelda. Seda enam, et ettepaneku lükkas eile tagasi ka Parts ise, sest on enda arvates otsust piisavalt argumenteerinud.
4. Nii on Res Publica, Reformierakonna ja Rahvaliidu valitsuskoalitsioon kriisi lävel, sest Parts ei kavatse tagasi võtta oma avaldust ega toetada reformipartei plaani esitada uue välisministri kandidaadina taas Ojuland.

Kaduvväike võimalus

5. Reformierakond on veendunud, et umbusaldus läheb ka läbi ja Parts peab ametist lahkuma. Ent isegi juhul kui Parts parlamendis toetuse saab, on valitsus laiali, sest Atonen ei pea võimalikuks usalduskriisis partnerite jätkamist. «Aumees läheks siis ise Kadriorgu ja viiks sinna ühe paberi,» lausus Atonen.
6. Usalduskriisi võtmeküsimuseks ei pea reformiparteilased niivõrd seda, kas Ojuland peaks kandma poliitilist vastutust välisministeeriumist kadunud 91 saladokumendi nn skandaalis, kuivõrd Partsi ootamatut käitumist tema taandamisel, kus koalitsioonipartneritega asja läbi arutamata otsustas ta ainuisikuliselt ministri vabastada.
7. Parts usub aga endiselt, et senine koalitsioon suudab jätkata – oravapartei neelab Ojulandi tagandamise alla ja esitab uue kandidaadi. Ta pidas jutte valitsuskriisist ennatlikuks, kuigi umbusalduse algatamisega saaks see tõeks.
8. «Kui Reformierakond soovib mulle välisministri vahetamise ettepaneku tegemise tõttu umbusalduse avaldamise algatada, on neil loomulikult see võimalus, aga selle õnnestumise korral on tõepoolest Eestis valitsuskriis,» lisas Parts eile oma erakonnakaaslastele saadetud kirjas.
9. Reformierakond ei ole peaministri umbusaldamise mõttega üksi. Seda on valmis toetama sotsiaaldemokraadid, Isamaaliit, keskparteist eraldunud sotsiaalliberaalid, võimalik et ka Rahvaliit.
10. «Meie hääletaksime umbusalduse poolt, ükskõik, kes sellega välja tuleks,» ütles sotsiaaldemokraatide liider Ivari Padar. «Praegune peaminister on ennast ammendanud.»

11. Kui Partsi valitsus tõesti lõhki läheb, on Padari sõnul uues võimuliidus raske näha koos Res Publicat ja Reformierakonda. «Üks variant on respublikaanid pluss Keskerakond pluss veel keegi ning on ka nn vikerkaarevalitsuse võimalus, kus oleksid kõik peale Keskerakonna ja Res Publica,» püüdis ta tulevikku näha. «Kuid sellise valitsuse kokkupanemise läbirääkimised on väga rasked. Nii et erakorralised parlamendivalimised on tõenäolisemad kui varem.»

12. Sotsiaalliberaalide juht parlamendis Sven Mikser ütles, et umbusaldamise eel tahavad nemad lugeda läbi umbusalduse põhjendused ja vaadata Reformierakonna nägemust uuest võimuliidust. «Kuna me pole erilise poolehoidu ja usaldusega Partsi valitsusse suhtunud, pean tõenäoliseks, et võiksime ühineda umbusaldusega,» nentis ta.

Pole arutanud

13. Koalitsiooni kuuluva Rahvaliidu aseesimehe Tiit Tammsaare sõnul ei ole tema erakond peaministri võimalikku umbusaldamist arutanud. «Minu isiklik arvamus aga ütleb, et võib-olla on sel asjal jumet, aga enne peab teadma, millised on uue koalitsiooni piirjooned,» rääkis ta.

14. Kui eravestlustes kinnitavad isamaaliitlased, et nad on valmis peaministri umbusaldamist toetama, siis parlamendipoliitik Mart Laar jääb kommentaariks umbmääraseks: «Me peame seda arutama.» Küll aga ütles ta, et kahtleb oravapartei väljapakutud idees korraldada erakorralised parlamendivalimised.

15. Suurima opositsioonipartei, Keskerakonna parlamendipoliitik Ain Seppik jättis enda kaardid avamata. «Elame ikka üks samm korraga, [Reformierakonna] ähvardused ähvardusteks, tegelik elu on midagi muud,» kahtles ta peaministri umbusaldamises ja erakorralistes valimistes.

16. Arvamus

Mart Laar , Isamaaliit:

17. Kuulates Reformierakonna ja Res Publica viimaste päevade arvamusit teineteise kohta, tunduks nende kokkujäämine vähetõenäoline. Võimalik on selle koalitsiooni jätkamine, muidugi ilma Partsita. Kui see koalitsioon siiski lõpetab, oleksid parimad erakorralised valimised.

Ain Seppik , Keskerakond:

18. Praegu käib närvide mäng. See tundub olevat koalitsioonisisene paanika ja Reformierakonna ähvardus, et tulevad erakorralised valimised. Keskerakond on nendeks valmis, aga ma ei pea neid valimisi tõenäoliseks.

Ivari Padar , Sotsiaaldemokraatlik erakond:

19. Mulle tundub, et Partsi valitsus läheb lõhki. Kui nii juhtub, siis uues valitsuses on raske näha koos Res Publicat ja Reformierakonda. Mina optimismist ei pakata. Nii et erakorralised parlamendivalimised on tõenäolisemad kui varem.

15. Juhan Partsi kiri Andrus Ansipile

10.02.2005 00:01

Hr. Andrus Ansip

Reformierakonna esimees

Lugupeetud Andrus Ansip

1. Meie koalitsioon on pidanud vastu pea kaks aastat ja objektiivselt ei näe ma takistusi, et võiksime valitsusvastutust kanda 2007. aasta Riigikogu valimisteni. Niisugune valitsuse stabiilsus oleks Eestis esmakordne ja kahtlemata parandaks muu hulgas ka riigi usaldusväärust, nii oma kodanike kui ka meie partnerite silmis. Selles valitsuses on erinevatel põhjustel seni vahetunud neli ministrit, kuid koalitsiooni kurss, poliitika ega põhimõtted ei ole muutunud.
2. Küsimus usaldusväärusest on põhjus, miks pöördun Sinu kui Reformierakonna esimehe poole palvega esitada vastavalt koalitsioonileppe lisale 1 punkt 2 uue välisministri kandidatuur.
3. Otsustasin vabastada senise välisministri Kristiina Ojulandi, kuna ta oli kaotanud nii minu ja olulise osa välisteenistuse usalduse, kui ka seadnud ohtu meie riigi välispoliitilise usaldusvääruse. Välispoliitika põhineb aga suuresti just usaldusel. Kaitsepolitsei poolt välisministeeriumis teostatud riigisaladuse kontrolli käigus tuvastatud 91 riigisaladust sisaldava dokumendi kadumine seab selle kahtluse alla. Välisministri valedeks osutunud väited, et dokumendid kadusid enne tema ametiaega, kahandavad selle sootuks. Lisaks eksitas välisminister avalikkust, süüdistades mind kantsleri väljavahetamise nõudmises. Ma ei tea, kas Sa oled oma eelkäija, Siim Kallasega neid küsimusi arutanud, aga vastab tõe, et me arutasime probleeme välisministri haldusalas möödunud aasta kevadel. Need probleemid puudutasid nii ministeeriumi haldussuutlikkust, sisemist koostöövõimet kui ka ministri prioriteete. Probleemid, millest rääkisid Kallasega aasta tagasi, ei ole täna kadunud.
4. Pidasin toona vajalikuks välisministri väljavahetamist Reformierakonna poolt. Jõudsime arutluskäiguga toona võimaluseni, et ehk piisaks kantsleri vahetamisest.

Tänaseks ilmsiks tulnud probleemid vajavad aga selge poliitilise vastutuse võtmist, mida on Reformierakonna poliitikud mitmel korral väärilt ka teinud. On ääretult oluline tegutseda viivitamatult, et tagada välisministeeriumi tööõhkkonna normaliseerumine.

5. Avaldan siinkohal tänu teie erakonna ministrile tehtud töö eest. Meie erakondadel on selles koalitsioonis seni olnud hea koostöö, loodan, et see jätkub ka tulevikus.

Parimate soovidega

Juhan Parts

16. Ojuland on õnneseen

10.02.2005 00:01

Kalle Muuli

1. Välisminister Kristiina Ojuland võib end õnneseeneks pidada. Kaugeltki mitte kõik praegused ja endised välisministeeriumi töötajad ei pääse saladokumentide kadumise skandaalist nii kergelt kui tema.

2. Vabariigi valitsuse seadus (§ 49 lg. 1 p. 2) ütleb selgelt, et minister vastutab ministeeriumi valitsemisala korraldavate seaduste täitmise eest oma ministeeriumis. Võib ju vaielda, kas kümnete saladokumentide kadumise ehk riigisaladuse seaduse korduva rikkumise korral peab minister ilmtingimata vastutama just töökoha kaotusega. Aga kahtlemata on ametist tagandamine kergem karistus kui need vintsutused, mis võivad väärteo- või kriminaalmenetluse korral oodata vähemalt kaheksat väljapaistvat Eesti poliitikut või suursaadikut, kelle käest dokumendid kadusid.

3. Ühe keskpärase välisministri väljavahetamine on tühiasi võrreldes sellega, kui suurt osa Eesti välispoliitilisest koorekihist on alust kahtlustada riigivastastes kuritegudes. Või kui neist saavad saladokumentide kaotamise tõttu kriminaalkorras karistatud kurjategijad, kellele mõni meie liitlasriik isegi viisat ei taha anda, saladuste usaldamisest rääkimata.

4. Tõenäosus, et see nii läheb, on muidugi väike. Saladokumentide kaotajad on nimekad inimesed ja küllap leitakse võimalus asi viisakalt ära korraldada. Aga ainuüksi teadmine, et lähematel kuudel keskendub välisministeeriumi tähelepanu kaitsepolitsei peakorterile, aga mitte näiteks Moskvale, peaks tekitama küsimuse, kas riigisaladuse hoidmise kord on ikka mõistlik ja otstarbekohane.

5. Kaitsepolitsei aruandest torkab silma, et paljud kadunud dokumendid on igivanad. Mis kord see ikkagi on, kui riik saab oma saladuse võimalikust võõrastesse kätte sattumisest teada alles ligi kümme aastat pärast dokumendi kadumist?
6. Või võtkem näiteks aegumistähtaeg. Riigisaladuse templiga dokumendi kaotamine näib olevat võrdsustatud inimsusvastase kuriteoga. Kui sa oled ikka mingi saladokumendi kogemata paberihunti visanud, siis võib kaitsepolitsei ka saja aasta pärast küsida, kus see on. Ja kuni sa surnud pole, pead omama ja säilitama kirjalikku tõendusmaterjali selle kohta, et oled kõik saladokumendid riigile tagastanud.
7. Aga need pole sugugi kõige tähtsamad ja ammugi mitte ainsad küsimused, mida välisministeeriumi saladokumentide kadumise skandaal kergitab. Seadus, mida pole suutnud viimase kümne aasta jooksul täita ükski välisminister, peab olema vildakas. Või saavad välisministriks tõesti üksnes ilmselgete kuritegelike kalduvustega inimesed.

17. Põhiosa saladusist haihtus enne Ojulandi

10.02.2005 00:01

Henrik Roonemaa, juhataja asetäitja

Rasmus Kagge, reporter

1. 91st välisministeeriumist kadunud riigisaladusega dokumendist on 24 kadunud Kristiina Ojulandi ministriks oleku ajal ning 67 eelmiste ministrite ajal.
2. Kõige olulisemaid saladusi sisaldasid 67 varem kadunud dokumenti, rääkis Postimehele üks dokumentide kadumise uurimisega kursis olev ametnik, kes ei soovinud selles kontekstis oma nime avaldada.
3. Need on enamjaolt märkega «salajane», Ojulandi ajal kadunud paberid on enamasti märkega «konfidentsiaalne», mis riigisaladuse seaduse järgi on astme võrra nõrgem.
4. «Nende 67 hulgas pole küll ühtegi Euroopa Liidu ega NATO saladust, kuid seal on välispoliitiliselt olulisi asju,» rääkis ametnik. «Analüüse, teabeameti ülevaateid ja nii edasi.»
5. 67 varem kadunud dokumendiga seoses ripub väärteo- või kriminaalmenetluse oht endise välisministeeriumi kantsleri Indrek Tarandi, endise suursaadiku Sulev Kannikese ning endiste ministrite Siim Kallase ja Toomas Hendrik Ilvese kohal.

6. Ojulandi ajal kadunud 24 dokumendi saatuse on hakanud praeguseks selguma. Neist 10 olid Eesti positsioonid Euroopa Liidu juures, mis sisuliselt on salajased kuni otsuste vastuvõtmiseni Euroopa Liidus.

Läbi paberihundi

7. Kui tavaliselt on sellised paberid märkega «asutusesiseseks kasutamiseks», siis välisministeeriumi puhul kandsid nad märget «konfidentsiaalne» või «salajane» ning neil polnud kirjas, et dokumendid kaotavad salastatuse pärast Euroopa Liidus otsuse vastuvõtmist.

8. Tõenäoliselt on need dokumendid paberihundist läbi lastud, sest neil polnud enam salajast sisu, lausus allikas.

9. Ülejäänud 14st Ojulandi ajal kadunud dokumendist 10 on välisministeeriumis tehtud majasiseseks kasutamiseks mõeldud paberid, näiteks juhtmestike skeemid ja muu säärane.

10. Ülejäänud neli dokumenti aga on teiste asutuste väljastatud salajased paberid. Nendest üks leiti eile-üleile inimese käest, kellelt keegi polnud seda uurimise käigus küsinud.

Allkirja pole

11. Ühe kohta on seda vallanud inimesel ette näidata allkiri, et on paberi vastavale osakonnale välisministeeriumis tagastanud. Ühe kohta väidab seda hoidnud inimene, et on paberi samuti tagasi andnud, kuid allkirja selle kohta pole.

12. Neljas ja viimane kadunud saladus on paar lehekülge ühest paksemast dokumendist, mille saatuse kohta praeguseks infot pole.

13. Kadunud dokumentide arv muutub iga päevaga, sest riigisaladusega pabereid tuleb välja Eesti välisministeeriumist ning saatkondadest üle maailma.

14. Mitmelt inimeselt ei küsinud kaitsepolitsei kontrolli käigus nende käes olnud pabereid, nii näiteks on dokumente üles leidnud Indrek Tarand, Raul Mälk ja mõned teised ametnikud. Kokku kontrollis kapo auditi käigus umbes 6000 dokumenti.

15. Reformierakonna esimees Andrus Ansip on viimastel päevadel öelnud, et Eesti positsioone kirjeldavad paberid ole tegelikult riigisaladus, sest nende sisu pole enam ammu salajane.

16. «Esitamise järel on nad kogu Euroopa Liidu jaoks teada ja sisuliselt ei saa neis enam mingit saladust olla,» lausus Ansip üleile. Ma ei tahaks süüdistada endisi ministreid või diplomaate, et nad on riiki reetnud.»

17. Peaminister Juhan Parts ütles oma eilses kirjas Res Publica liikmetele, et mõistab erakonna kohustust oma liikmeid kaitsta, kuid tema sõnul ei saa sellega ühele kaalukausile seada riigisaladuse alaväärtustamist.

18. «Riigisaladuseks ei kuulutata suvalisi pabereid, riigisaladuseks kuulutatakse dokumente riigi julgeolekukaalutlustest lähtuvalt,» kirjutas ta. «Mitmed Reformierakonna liikmed on ka ise eravestlustes sellise käsitluse pärast piinlikkust tundnud ja ma loodan, et nad sellest peatselt loobuvad.»

19. Parts lisas, et välisministri vahetamisel ei olnud küsimus paragrahvides, vaid riigi usaldusvääruses.

20. **Kadunud paberid**

21. Kokku on kapo andmeil välisministeeriumist kadunud 91 dokumenti:

22. • 67 neist enne Kristiina Ojulandi ministriks saamist

23. • 24 Ojulandi valitsemisajal

24. • Ülejäänud dokumendid või nende osad on kaduma läinud erinevate välisministeeriumi ametnike käest kuni aastani 2004.

18. Kas välisminister on süüdi riigisaladuste kadumises?

10.02.2005 00:01

1. Juhan Parts vastab Riigikogu infotunnis küsimustele välisministeeriumist kadunud riigisaladust sisaldavate dokumentide ja välisminister Kristiina Ojulandi vastutuse kohta.

2. Mart Nutt (Isamaaliit): Kuidas on võimalik, et aastal 2005 tuleb ilmsiks, et u kaheksa aasta jooksul on riigisaladusega seonduvad dokumendid olnud kadunud. Kuidas seda varem ei avastatud?

3. Juhan Parts (Res Publica): Riigisaladus on info, mis salastatakse ennekõike Eesti julgeoleku huvides ja riigisaladusega ümberkäimine ei nõua mitte ainult tavapärasest hoolsust, vaid erakordset tähelepanu kõigilt, kes selle eest vastutavad.

4. Meil on olemas võrdlemisi kaasaegne põhjendatud õiguslik raamistik ja küsimus on selle täitmises. Võib-olla antud asja puhul on oluline, et kaitsepolitsei on oma töö teinud, Välisministeerium peab puudused kõrvaldama.

5. Minu eilne ettepanek Vabariigi Presidendile Kristiina Ojuland ametist vabastada ei olnud kerge otsus. Ma väga lootsin, et välisminister teeb selle otsuse ise ja juba varem.

6. Andres Herkel (Isamaaliit): Austatud peaminister, kuidas te hindate avaldusi, et mõni riigisaladusega kaitstud dokument justkui ei olegi tõsiselt võetav riigisaladus?
7. Juhan Parts: Mind riivab see väga tõsiselt. Riigisaladus on Eesti Vabariigi julgeoleku tagamise huvides avalikkuse eest salastatud teave.
8. Meil on seaduses nõue, et teabevaldaja, kelleks on vastav asutuse juht, peab tagama iga aasta üks kord salajase ja konfidentsiaalse teabe olemasolu kontrolli. Igal aastal vähemalt üks kord. Selle käigus on kindlasti võimalik hinnata, kas mõni saladus on kaotanud oma olulisuse saladuse aspektist, riigi julgeoleku aspektist ja on põhjust seda muuta.
9. Tarmo Leinatamm (Res Publica): Mis on riigisaladus, selle me saime teada, aga kes seda klassifitseerib ja kes seda maha võtab, et see oleks avalikkusele veel kord üle öeldud?
10. Juhan Parts: On nelja liiki riigisaladust, on täiesti salajane, salajane, konfidentsiaalne ja piiratud. Miks üks või teine informatsioon kuulub ühe või teise alla, see on määratud riigisaladuse seadusega võrdlemisi täpselt. Vastav teabeandja peab igakordselt ka määratlema selle riigisaladuse kaitse tasemel. Seda saab muuta põhimõtteliselt, kui on see tehtud ja seaduste raamides, sõltuvalt info omapäras, teabeandja ettepanekul valitsus.
11. Teine küsimus, mida me peame eristama, on kahtlemata niiöelda Euroopa Liidu ja NATO saladus. Ka need kuuluvad Eesti riigisaladuse kaitse alla, kuid nendel on loomulikult teatud eriklauslid, kuna meil puuduvad võimalused nende organisatsioonide poolt saladuseks kuulutatud mingisuguseid muudatusi teha. Meie asi on neid kaitsta.
12. Ain Seppik (Keskerakond): Kas te võiksite valgustada veidi lähemalt, mis Välisministeeriumis tegelikult toimus riigisaladuse seaduse valguses ja kas neid regulatsioone, mis on seaduses antud, täideti?
13. Juhan Parts: On puudusi, mis puudutavad ennekõike töökorraldust ja selle tegelikku täitmist. Teine asi, mida tahaksin rõhutada, et tõepoolest riigisaladus, suhtumine sellesse on väga oluline märk.
14. Ma arvan, et riigisaladuse seadus on väga kaasaegne. Ühelt poolt küll keeruline, aga hädavajalik, et tagada meie usaldusväärsus. Igal aastal peab iga vastutav isik, asutusejuht üle kontrollima riigisaladuse säilimise.

15. Toomas Alatalu (sõltumatu): Demokraatlikes riikides teatud delikaatseid küsimusi ajakirjanduses päevast päeva ei arutata. Kas siiski ei ole aeg teatud mõttes korrastada info jagamist valitsuse poolt ajakirjandusse?

16. Juhan Parts: Kindlasti peaksime me kaitsma vaba meediat, sõnavabadust ja ka läbipaistvat riigivalitsemist, maksimaalselt avalikkust, see tagab ka demokraatia. Aga olen murelik ja olen palunud ka valitsuse julgeolekukoordinaatoril selle küsimusega tegeleda. Kui mingi lõpetamata menetluse võrdlemisi detailne info satub ajakirjandusse, siis loomulikult raskendab see ka vastavate ametiisikute tööd täita seadusi ja saavutada kord.

17. Imre Sooäär (Res Publica): Kas te peate võimalikuks, et Reformierakond püüab kuidagi kunstlikult esile kutsuda valitsuskriisi?

18. Juhan Parts: Ma arvan, et me kõik mõistame, mis on n-ö riigi huvides tehtud otsus ja mis on mingites muudes huvides. See on tegelikult kõigi meie huvides, et me suudame kujunenud olukorrast saada õiged õppetunnid. Ma usun, et see ei mõjuta kuidagi valitsusliidu tööd.

19. Tõnis Lukas (Isamaaliit): Kas teie arvates on praeguseks leidnud välisministri juhtum rahvusvahelist kõlapinda juba häirivalt palju?

20. Juhan Parts: Kindlasti rahvusvahelist tähelepanu Eesti avalikkuses toimuv leiab, siin ei ole üldse mingit küsimust. Olen seisukohal, et otsused oleks pidanud võib-olla sündima varem, ma ootasin neid ka oma koalitsioonipartneritelt, et hoida ära suuremat kahju Eesti riigi mainele, suuremat kahju ka Eesti välisestusele.

21. Toomas Tein (Reformierakond): Mul oleks selline täpsustav küsimus. Kas Kristiina Ojulandil isiklikult ka on mõni saladus jalutama läinud ja pole tagasi tulnud?

22. Juhan Parts: Minu andmetel mitte.

23. Mait Klaassen (Reformierakond): Kas teie valitsus on ka varem tegeleenud riigisaladuse kadumise küsimusega ja kuna dokumendid väidetavalt on ka juba kaheksa aastat tagasi kadunud olnud, millest osa aega juhatasite te Riigikontrolli, kas te ka sellel ajal tegelesite selle küsimuse ja riigisaladuse otstarbekuse hoidmisega?

24. Juhan Parts: Te eksisite ühes olulises asjas. Asutus, kes riigisaladust omab, peab igal aastal seda kontrollima. Riigisaladust ei ole võimalik võtta kätte ja viia valitsusele, riigisaladuse puhul kehtib nõue, et seda tuleb anda ainult isikule, kellel on vajalik seda teada, see ei pruugi tähendada, et iga saladus on vajalik teada kogu valitsuse koosseisule.

25. Kindlasti on kaitsepolitsei ja vastavad ministeeriumid need, kes peavad ennekõike tagama ka otstarbekuse riigisaladuse puhul, seaduste raamides, seadus annab väga täpsed raamid millal, miks üks või teine dokument on riigisaladus.

26. Signe Kivi (Reformierakond): Eile saabus minu ja ma usun, et paljude kolleegide välkposti aadressil üks oluline materjal, mis kannab nimetust «Kõrghariduspoliitika strateegilised alused. Ettepanekud Vabariigi Valitsusele». Olin üpris hämmastunud, kui seda dokumenti saatis rasvases kirjas hoiatus, et tegemist on dokumendiga, mis enne valitsuskabineti arutelu ei kuulu avalikustamisele. Kas teile ei tundu, et teie peaministriks oleku ajaks on oluliselt suurenenud materjalide arv, mis peaksid olema salajased ja mitte kuuluma avalikule arutelule?

27. Juhan Parts: Kindlasti mitte. Ma arvan see, mis te puudutate kõrghariduse valitsuskomisjoni võimalikku töödokumenti, ma ei oska isegi kommenteerida, milliseid kõrvalkommentaare seal oli.

28. Aga kindlasti tuleb ära hoida lekkimist, kui miski on alles töö tasemel. See võib tekitada kõigi Eesti inimeste jaoks ebaselgust, justkui see oleks juba üks või teine selge seisukoht enne, kui ülesande andnud institutsioon on saanud seda tegelikult käsitleda.

29. Liina Tõnisson (sotsiaalliberaalid): Kas teil tänase peaministrina on tekkinud veendumus, et salajaste dokumentide käitlemise süsteemis oleks vaja teatud korrastust või on kord ideaalne ja täitjad lihtsalt kehvad.

30. Juhan Parts: Ükski süsteem ei ole tõenäoliselt ideaalne, nii et, vastata selle peale, et miski on ideaalne, ei ole võimalik. Elu muutub, olustikud muutuvad ja me peame käima sellega kaasas. Kui aga miski korrastamist vajab esmajärjekorras, siis kindlasti see, mis olid kaitsepolitsei ettepanekud ja mis puudutas Välisministeeriumi, see kindlasti.

31. Sergei Ivanov (Reformierakond): Kas te tõesti olete nii naiivne ja mõtlete, et selgitamata tausta saab kõrvaldada kõige populaarsemat Eesti ministrit ja tuntumat poliitikut Euroopas?

32. Juhan Parts: Kordan, minu arvates on selgitused olnud piisavad. Peaminister ei ole prokurör, kes süüdistab. Peaminister on andnud vande siin Riigikogus ja saab oma tegevuses lähtuda sellest vandest. Panna ühele kaalukaasile populaarsus ja riigisaladusega taoline ümberkäimine tema poolt juhitud asutuses, on täiesti erinevad väärtused.

33. Jaak Allik (Rahvaliid): Milline oleks olnud välisministri korrektne käitumine, kui ta sai teada, et rida salajasi dokumente on tema kaugete eelkäijate härrade Ilvese ja Kallase käes? Kuidas ta oleks pidanud käituma nii, et te oleks võinud temaga rahule jääda ja kas on kavas alustada kriminaalasja härrade Kallase ja Ilvese vastu?
34. Juhan Parts: Mis puudutab juriidilis-administratiivset vastutust, siis sellega peavad tegelema institutsioonid, kes selleks on loodud – Kaitsepolitsei, Prokuratuur, Välisministeerium samuti. Seadus annab juhtnöörid, kuidas käituda, kui avastatakse seaduserikkumine.
35. Enn Eesmaa (Keskerakond): On väidetud, et peaminister on nõudnud juba mitu kuud tagasi kantsleri väljavahetamist ja on nimetatud ka ühte kandidaati, Isamaaliidu taustaga meest. Kas see väide peab paika?
36. Juhan Parts: Kindlasti ei pea sellisel kujul paika, küll on peaminister arutanud Reformierakonna esimehe ja välisministri erinevatel aegadel, kuidas tugevdada välispoliitilist või n-ö välisesteenistuse ajustrusti. Neid arutelusid on olnud kõne all, on olnud ka erinevad sammud, paraku on nad jäänud sinna paika.
37. Väljavõtte Riigikogu infotunni stenogrammist kolmapäeval, 9. veebruaril 2005

38. Kas eestis on liiga palju riigisaladusega dokumente?

Ivar Tallo, E-Riigi Akadeemia SA direktor:

39. Euroopa Liidu ja NATOga liitumisega pörkas tärkav avatud Eesti halduskultuur kokku salatseva NATO ja Euroopa Komisjoni asjaajamiskorraga. Riigikogu on igal aastal vähemalt kolm korda aastas riigisaladuse seadust muutnud, aga alati on tegu formaalse kinnituse ja mitte sisulise aruteluga. Viimane suur muudatus toimus eelmise aasta mais, kui riigisaladuse seadusse viidi kiirustades sisse uus saladuse kategooria «piiratud», mis ei ole oma olemuselt midagi muud kui avaliku teabe seaduse järgne mõiste ametkondlikuks kasutamiseks mõeldud dokumentidest.

40. Asja eest vastutanud ametnikud ja Riigikogu liikmed ei ole suutnud erinevaid õigusakte Eesti riigi uute vajaduste kohaselt läbi mõtestada ja nii on riigisaladusega tekkinud kahetsusväärset segane olukord, kus tihti täiesti süütu sisuga dokumendid on Eestis kuulutatud riigisaladuseks järgnevat kolmekümneks aastaks.

Aino Lepik von Wirén, Eesti suursaadik Portugalis:

41. Riigisaladuse seadus sätestab, milline teave on riigisaladus ja millise salastatuse tasemega teavet liigitada. Juhul kui teave on vastavalt seadusele

riigisaladus, on riigisaladuse valdaja kohustatud korraldama riigisaladuse kaitsmist seaduses ja määrustes ettenähtud korras ja ajaperioodil.

42. Seetõttu ei saa ütelda, et riigisaladusi on Eestis liiga palju või vähe.

Riigikogu on seadusega määranud, milline teave on riigisaladus.

Maarja Mändmaa, Sotsiaalministeeriumi kantsler:

43. Leian, et praegu on Eestis tõesti liiga palju riigisaladusega dokumente.

Ilmselt on see ajalooline igand. Tänapäeva teadlikus infoühiskonnas peaks salastatuse määra ümber hindama. Lisaks on riigisaladuse hoidmine vastutusrikas ja üpris keeruline protsess ning mida rohkem on salastatud dokumente, seda raskem ja kulukam on neid hoida.

19. Ojuland on leidnud kümnekond salajast paberit

11.02.2005 00:01

Henrik Roonemaa, juhataja asetäitja

1. Välisministeeriumist kadunud riigisaladusega dokumentide hulk on vähenenud kümnekonna võrra, sest neid on leitud nii ministeeriumi peamajast kui saatkondadest.

2. «Tänase päeva jooksul on välja tulnud kaheksa dokumenti,» ütles välisminister Kristiina Ojuland eile pärastlõunal enne valitsuse kabinetiistungi algust. «Ülejäänud vajavad veel täpsustamist, osa on meie esinduses Euroopa Liidu juures Brüsselis ja neid ei ole võimalik käigupealt kohe üles leida. Aga vähemalt on registrite järgi teada, kus need dokumendid peaksid asuma.»

3. Ühe dokumendi tagastas välisministeeriumi poliitika planeerimise osakonna peadirektor Raul Mälk, kellelt uurimise käigus polnud keegi seda küsinudki. Ojuland ütles, et neid inimesi, kellelt uurijad dokumente ei küsinud ja paberid kadunuks kuulutasid, on veelgi.

Internetis üleval

4. Üks mitmekümne lehe paksune salajaseks kuulutatud dokument, millest aruande järgi on ministeeriumi ametnik Jaak Lensment paar lehekülge tagastamata jätnud, ripub praegu täiesti avalikult internetis üleval.

5. Tegu on 2001. aasta Hollandi julgeolekuteenistuse aastaülevaatega, milles antakse teada rahvusvahelisest olukorrast, alates terrorismist ja lõpetades Põhja-Koreaga.

6. Ojulandi sõnul on kõik leitud paberid nende hulgast, mis kadusid aastatel 2002 kuni 2004 ehk tema ministriks oleku ajal. «Ma keskendusin eelkõige nendele,» lausus ta. «Need on praegu valitsusele ja avalikkusele kõige rohkem huvi pakkunud.»

7. See tähendab, et endiselt on kadunud 26 dokumenti, mis peaks olema Sulev Kannikese käes, 16 dokumenti, mis peaks olema Toomas Hendrik Ilvese käes, kaheksa dokumenti, mis peaks olema Siim Kallase käes, ning neli dokumenti, mis peaks olema Indrek Tarandi käes.

Ei muuda meelt

8. Ilvese poolt tagastamata jäetud paberite hulgas on Postimehe andmeil enamjaolt Vene poliitilisi, majanduslikke ja sõjalisi arenguid käsitlevad ülevaated aastatest 1997–2000, ka Kannikese nimel olnud paberite hulgas on palju Venemaaga seotud dokumente.

9. Peaminister Juhan Partsi pressiesindaja teatel jääb peaminister oma üleeilsete seisukohtade juurde ning osa paberite ülesleidmine ei pane teda välisministri ametist vabastamise asjus meelt muutma.

20. Võimutüli pooled võtsid aja maha

11.02.2005 00:01

Rasmus Kagge, reporter

1. Taganemata sammugi oma seisukohtadest ja jättes nii valitsustüli kuumadel sütel keema, võtsid peaminister Juhan Parts ja Reformierakonna liider Andrus Ansip eile järelemõtlemiseks aja maha.

2. President Arnold Rüütel, kes võinuks Partsi palvel välisminister Kristiina Ojulandi ametist vabastada juba üleele, viivitas otsustava allkirja andmisega eilse õhtuni osalt just seetõttu, et anda Partsile ja Ansipile aega leppimiseks.

Usalduse küsimus

3. Eile südapäeval jätsid valitsustüli osapooled selle võimaluse aga kasutamata, kui kohtusid respublikaanist Partsi ettepanekul ühise lõunalaua taga. Kui Parts olevat Ansipile pakkunud välja idee luua kahepoolsed lepituskomisjonid, siis Ansip lahkunud lõunalt selge otsusega, et Reformierakonnal pole enam midagi öelda. TV 3 uudiste andmeil esitanud Ansip Partsile aga koguni ultimaatumi – kui läheb Ojuland, kukub ka Parts.

4. «Mul ei ole tavaks neljasilmakohtumisi kommenteerida, kuid minu sõnum on lihtne – pall on peaministri käes, tema peab taastama usalduse, et koalitsioon jätkuks,» ütles Ansip.

Visioonid tahvil

5. Reformierakond ootab Partsilt palli tagasi viskamist neid rahuldava lahendusega kuni esmaspäeva hommikuni. Siis koguneb erakonna juhatus, et teha lõplik otsus – kuidas edasi ja kellega edasi. «Nädalavahetus on aeg nõupidamiseks ja mõtete kogumiseks, mina lähen näiteks Tartu maratonile,» lisas Ansip.

6. Ehkki kõigi parlamendiparteide poliitikud kritsevad usinalt tahvlitel juba visioone, kelle osalusel luuakse uus valitsus, usub peaminister Parts endiselt leppimisse. «Ma usun küll, jah, et see valitsus suudab jätkata,» ütles ta eile enne kohtumist Ansipiga. «Olles juba natuke aega ka poliitikas, siis vähemalt tänase päeva seisuga ei ole põhjust arvata, et see, ühe ministri [Ojulandi tagandamine] küsimus, ei oleks ületatav.»

7. Kui Reformierakond peaks jonnima ning esitama esmaspäevaks uueks välisministri kandidaadiks taas Ojulandi, muudavad nad riigi Partsi hinnangul farsiks. Ent ta usub, et see jääb sündimata ja Ansip astub oma seisukohtades sammu tagasi – mis lepitab võimutüli. Ta jääb ootama esmaspäeva hommikut.

8. Arvamus

Juhan Kivirähk, Sotsioloog:

9. Sotsioloog Juhan Kivirähk ei usu valitsuse leppimisse, sest peab nii peaminister Juhan Partsi kui Reformierakonna juhi Andrus Ansipi taandumist oma hoiakust ebatõenäoliseks.

10. Nii peab ta võimalikuks, et Partsi vastu algatatakse parlamendis umbusaldamine ning see õnnestub, mistõttu teeb president ettepaneku uue valitsuse moodustamiseks Ansipile.

11. Väga tõenäoliseks peab ta aga, et pärast Partsi langemist vastavad republikaanid Ansipi kutsele ja kolmikliidu valitsus jätkub. Tõsi, Ansipiga peaministritoolil. (PM)

21. Opositsioon kaalub umbusaldamist

11.02.2005 00:01

1. Samaaegselt välisministeeriumist kadunud dokumentide tõttu tekkinud lahkhelidega otsustas opositsiooniline Sotsiaaldemokraatlik Erakond alustada allkirjade kogumist peaminister Juhan Partsi ja valitsuse umbusaldamiseks, põhjus tervishoiu alarahastamine.

2. Sotsiaaldemokraatide hinnangul ei ole valitsus suutnud leida kahe aasta jooksul võimalust tervishoiu täiendamiseks rahastamiseks. «Juhan Partsi juhitud valitsus on

järjekindlalt ignoreerinud patsientide huve. Ravijärjekorrad on pikenenud, ravimite hinnad tõusnud, ravikindlustatutele ettenähtud hüvitised vähenenud,» põhjendab erakond oma sammu.

3. Erakonna esimehe Ivari Padari sõnul tuli umbusalduse algatamise otsus pärast eilset Riigikogu istungit, kus ei leidnud toetust sotsiaaldemokraatide ettepanek eraldada stabilisatsioonireservist raha haiglavõrgu arengukava täitmiseks.

4. Peaminister Juhan Parts peab umbusaldusavalduse tegelikuks põhjuseks välisministri väljavahetamisel tekkinud olukorda. Samal arvamusel on ka sotsiaalminister Marko Pomerants. «Kui vaadata eelnõu sisu, siis ei ole stabilisatsioonireserv mõeldud jooksvate kulude katteks ja kriisisituatsiooniga tegu ei ole, tervishoid toimib sel ja ka järgmisel aastal,» ütles Pomerants.

5. Padari sõnul on umbusaldusavalduse ja välisministeeriumist kadunud dokumentide ilmsikstulekuga kaasnenud valitsuse lahkkelide ajaline ühtelangemine kokkusattumus.

6. «On siiski raske uskuda, et praeguse Riigikogu koosseisu juures õnnestub teovõimelist valitsust moodustada, ja teedevalitsusse asfaldiks minna me ei soovi, kui, siis ikka teerulliks,» ütles Padar.

7. Riigikogu keskfraktsiooni liikme Ain Seppiku sõnul pole keskfraktsioon kindel, kas toetada umbusaldust või mitte.

8. Sotsiaaldemokraatide pressiesindaja sõnul koguvad nad umbusaldamiseks allkirju esmaspäevani. Menetluseks Riigikogus on vaja 21 allkirja. (PM)

22. Sotsid segavad vett

11.02.2005 00:01

1. Sotsiaaldemokraatide teade kavatsusest algatada allkirjade kogumine umbusaldusavalduseks peaministri ja valitsuse vastu meenutab väga võidujooksu suurima kivi viskaja tiitlile.

2. Aga see mulje on petlik. Haukuv koer hammustab ka poliitikas harva. Kui sotsiaaldemokraatide kavatsus oleks tõsine, kogutaks allkirjad ja alles siis löödaks lokku.

3. Silmahakkav on see, et umbusalduse põhjusena ei mainita poole sõnagagi tulipalavat saladokumentide skandaali, vaid hoopis tervishoiuprobleeme.

4. Teade kavatsusest ilma reaalsest allkirjadeta on tõkend, mille abil loodavad sotsiaaldemokraadid reserveerida endale mitte ainult umbusalduse algataja au, vaid ka

võtta teistelt erakondadelt võimaluse algatada umbusaldushääletust saladokumentide kadumise pärast.

5. Sest kui umbusalduse ajendiks oleksid kadunud saladokumendid, tuleks Riigikogus selgitada ka sotsiaaldemokraatide ühe juhtkuju, endise välisministri ja praeguse europarlamenti saadiku Toomas Hendrik Ilvese rolli nende dokumentide kadumises.

23. Valitsuskriis ähvardab lõpetada maksureformi

12.02.2005 00:01

Rasmus Kagge, reporter

1. Praegust koalitsiooni võimult tõrjudes võib Reformierakond olla ühtlasi sunnitud loobuma ka oma valimislubadusest alandada tulumaksu 20 protsendile, sest ükski opositsioonipartei seda toetada ei taha.

2. Nimelt väitsid kõik opositsioonierakonnad eile Postimehele, et kui Juhan Parts valitsus peaks tagasi astuma ja president tegema Reformierakonna esimehele Andrus Ansipile ettepaneku uus valitsus luua, on nad valmis sellega liituma üksnes juhul, kui maksureform külmutatakse.

3. Isamaaliitlasest riigikogulane Tõnis Lukas väitis, et nemad nõustuksid valitsusse saades maksureformi jätkamist kaaluma vaid siis, kui enne seda täidetakse nende 20 tingimust, mille hulka kuuluvad näiteks pere- ja lastetoetuste suurendamine ning mitmete haridusküsimuste võtmine valitsuse päevakorda.

4. «See ei ole meie jaoks mingi peamine teema,» selgitas Lukas oma partei seisukohta maksureformi küsimuses. «Praeguse eelarve prognoosi puhul tähendab meie tingimuste rahuldamine aga juba iseenesest maksureformist loobumist.»

Probleemid eelarvega

5. Sotsiaaldemokraatide esimees Ivari Padar oli tulumaksu alandamise küsimuses veelgi kategoorilisemal seisukohal. «See on täiesti välistatud, kui meiega koos tahetakse koalitsiooni luua. Sel teemal ei saa isegi juttu olla,» kinnitas ta.

6. Sotsiaalliberaalide saadikurühma liige Jaanus Marrandi polnud küll nii kindlasõnaline, kuid arvas, et nende valitsusse kutsumisel oleks mõistlikum siiski reform peatada.

7. «Praegune eelarve ei kannataks reformi jätkumist välja, meil on teravalt üleval palju probleeme, mis nõuavad sekkumist ja rahalisi vahendeid,» hindas sotsiaalliberaal olukorda.

8. Keskerakondlasest parlamendipoliitik Evelyn Sepp aga avaldas veendumust, et Reformierakond loobub maksureformi jätkamise ideest ise, sest on mõistnud, kui jätkusuutmatuks on see muutnud riigi rahanduspoliitika.

9. «Mäng Ojulandi isiku ümber on vaid etturi loovutamine suures lahingus, mille tegelik eesmärk on just sellesama ebaõnnestunud maksureformi tõttu vaikselt valitsusest lahkuda,» lausus Sepp.

Läbirääkimiste küsimus

10. Reformierakonna aseesimees Meelis Atonen rõhutas, et praegust koalitsiooni ei saa maha matta enne, kui kõik variandid on sellega ära proovitud.

11. Samas avaldas Atonen arvamust, et ka valitsuse lagunemisel näiteks opositsioonierakondadega koos võimule tulles oleks nende parteil võimalik maksureformi jätkata.

12. «Ma ei ütle, et see sada protsenti õnnestub, kuid vaieldamatult soovime oma valijale antud lubaduste eest seista ükskõik millises koalitsioonis,» lausus Atonen. Ta viitas, et kui uue võimuliidu loomise läbirääkimised lähevad konkreetsemaks, võivad tänastest skeptikutest saada maksureformi toetajad.

13. Kui välisminister Kristiina Ojulandi ametist vabastamise pärast tülli läinud respublikaanist peaminister Juhan Parts ja Reformierakonna liider Andrus Ansip oma seisukohtadest ei tagane, on viimase partei lubanud alगतada parlamendis peaministri umbusaldamise.

24. Oravate olematud valikud

12.02.2005 00:01

Aivar Reinap, majandustoimetuse juhataja

1. Oravapesa on täidetud päklikuhjaga, mille vana käbikuningas on endale talveks varunud. Korraga tabab tema nina mingi haisev larakas, mille kõrgemal puuoksal hüplev varblane teele saatis.

2. Selline auhaavamine metsarahva silme all ajab ikka kopsu üle maksa ning nii tuhisebki orav varblast taga ajama. Samal ajal loobivad teised varblased päklikid pesast välja ning kui väsinud orav koju jõuab, ootab teda ees järjekordne tagasilöök.

3. Sarnasesse seisu on sattumas ka Reformierakond, kelle populaarse ministri robustne tagandamine Res Publica ebapopulaarse peaministri poolt mõjus justkui avalik mõnitamine.

4. Kas tormata, rusikad rullis, peaministrit tagandama või kaitsta oma talvevaru, milleks on reformikate peamine valimislubadus, tulumaksuprotsendi alandamine 20ni? Arvestades, et ükski teine erakond ei poolda tulumaksu alandamist, oleks uutes koalitsioonides keeruline sellist ideed läbi suruda.
5. Erakorralistel valimistel võib aga pendel kalduda ka vasakule ja tulumaksu edasine alandamine võidakse sujuvalt asendada astmelise tulumaksuga, mis võrduks Reformierakonna jaoks täieliku läbikukkumisega. Seega jääb oraval üle vaid oma nina pühkida, rusikaid viibutada ning mõnusalt päikesepaistet ehk valijate toetust edasi nautida.
6. Pealegi on riiklike saladuste massiline kadumine piisavaks põhjuseks ministri ametist vabastamiseks. Tonni teravilja kadumine on igal juhul väiksem probleem võrreldes tähtsa paberi kaotsiminekuaga. Olgu siis tegu kas või tühiste saladuste kadumisega, kuid igal juhul ei täitnud välisministeerium reegleid. Pole vahet, kas panna poest pihta leivapäts või kullast kee, vargus on see igal juhul.
7. Res Publica poolt oli aga Reformierakonnale antud ninanips igati kavalalt välja mõeldud ja osavalt teostatud käik, mis võimaldab lõpuks valitsuse suurimal erakonnal näidata ennast otsusekindla ja austust vääriva partnerina. Ainuüksi uhkele oravale koha kätte näitamine meeldib tõenäoliselt paljudele, kasvatades toetust Res Publicale.
8. Seni reformikate varju jäänud äraostmatud olid muutunud aegamisi selgrootute vennaskonnaks, kelle olemasolu oli raske märgata ning kellele kunagised mõrsjad igal hetkel sarvi püüdsid teha. Selge sõnumi ja põhimõtete puudumise tõttu on valijatel keeruline end sellise ähmase moodustisega samastada, mistõttu oleks neil viimane aeg oma olemuses selgusele jõuda. Vastasel korral ähvardab Res Publicat paratamatult Koonderakonna kurb saatus.

25. Kas Ojulandi tagandamine on piisavalt põhjendatud?

14.02.2005 00:01 PM

Välisministri ametist vabastamine löi lõkkele võimutüli

1. Poolt

Siim Kiisler

Res Publica

2. «Vastastel jääb minu veri nägemata,» teatas Kristiina Ojuland resoluutselt, kui selgus, et tal on aeg võtta oma valdkonnas ilmnenu korralageduse pärast poliitiline vastutus.

3. «Mul ei tule mõttesegi välisminister välja vahetada,» teatas Reformierakonna esimees Andrus Ansip, kui oli selgunud, et hoolimata Ojulandi püüetest jätta vastupidist muljet, oli salajasi dokumente ministeeriumist kaduma läinud ka tema ajal.
4. Kristiina Ojulandi ebaadekvaatset reageeringut ei kompenseerinud nüüd erakonna esimees. Pigem valas Ansip õli tulle ning lõi veel suurema mõra Ojulandi probleeme eitava käitumisega hoobi saanud reformerite mainesse.
5. Pärast selliseid tugevaid avaldusi, pealkirju rahvusvahelistes uudistekanalites ja Ojulandi otsust tagasiastumisest keelduda oli peaminister sundolukorras. Vähegi loogiliselt mõeldes oli edasine ennustatav. Juhan Partsile on heidetud ette kõige erinevamaid asju, kuid tema usku Eesti riigi huvide ülimuslikkusse igasuguste reitingute ja poliitiliste mängude ees ei saa ka Partsi kõige kurjemad vaenlased kahtluse alla seada.
6. See kõik tähendas vaid üht – Ojuland ei saanud jätkata. Tema valmisolekut karjääri nimel ükskõik mida, kaasa arvatud valitsusliitu, puruks lasta võib ehk keegi mõista. Erakonna poliitiline toetus tema keeldumisele vajab aga pikemat analüüsi: miks need sammud astuti ja mida peeti silmas.

Reformil kaks valikut

7. Nüüd on Reformierakonnal kaks varianti. Esimene on täie hooga edasikihutamine Res Publicale vastandumisel. Eesmärgiks võib olla uus koalitsioon või ehk tõesti ka erakorralised valimised juba sügisel koos kohalike omavalitsuste valimistega. Mõte uuest võimuliidust võib tipporavatele emotsionaalselt lähedane olla. Mõni mees võib tunda rinnas paisuvat marssalikepikest, mis vaid peaministritoolil rahu leiaks.
8. Kuid kui vaadata võimalikke koalitsioone, siis Reformierakonna valijatel nendest küll midagi võita poleks. Nii heatahtlikku ja ilmavaateliselt lähedast partnerit, kui Res Publica viimased kaks aastat, oravatel enam leida ei õnnestu.
9. Praeguseks on selge, et paljudest tänu Res Publica toetusele kokku lepitud ja reaalseks muutunud valimislubadustest tuleks loobuda. Esimesena tuleks ilmselt unustada lootus tulumaksu alanemiseks. Isiklike positsioonide paranemisele toodaks ohvriks valijate huvid.
10. Erakorralised valimised tunduvad Reformierakonnale esmapilgul tõeliselt ahvatlevad. Küsimus on aga selles, kas pärast järjekordset kokkuleppest taganemist ja koostööpartneri petmist õnnestuks leida uusi kaaslasi, keda pügada.
11. Eks on ju ka Res Publica poliitikutele kogu aeg teiste erakondade poolt räägitud: «Mis te neist toetate, nad reedavad kõiki varem või hiljem.» Võib juhtuda, et isegi

Riigikogus kohtade juurdevõitmine ei tagaks teiste usalduse puudumise tõttu oravatele pääsu valitsusse.

12. Ka Reformierakonna ootus erakorraliste valimistega vähendada Res Publica kohtade arvu Riigikogus on arusaamatu ja lühinägelik. Isegi kui see teoks saaks, mida ma ei usu, tähendaks see ju parempoolsetele ideedele toetuse vähenemist parlamendis.

Parimad partnerid

13. Praegu pole kuskilt näha ka uusi jõudusid, mis võitleksid isikukesksete väärtuste eest nagu Res Publica ja Reformierakond seda seni tihti Rahvaliidu kiustegi teinud on. Ainsa ilmavaatelt lähedase – Isamaaliidu – suurtõusu ei paista kusagilt. Nii et kaotajaks oleksid taas parempoolsed ideed, teiste hulgas ka Reformierakonna valijad.

14. Reformierakonna teine võimalus on Res Publicaga tüli norimisest loobuda. See tähendaks tunnistamist, et kõik on inimesed ja eksivad vahel. Ja tõestust, et poliitiline vastutus ei kehti Reformierakonnas mitte ainult tavalistele poliitikutele, vaid ka aseesimehele.

15. Vaevama jääks sel juhul vaid küsimus: milleks oli kogu seda jama Reformierakonnale üldse vaja? Kas isiklikud emotsioonid tõesti ei võimaldanud poliitiliselt mõelda, enne kui avalikkuses lahmima hakati? Küsimustele vaatamata on aga selge, et just see variant oleks kasulik ka Reformierakonnale.

16. Valitsusliit saaks rahulikult oma tööd jätkata, isikukeskne ilmavaade oleks endiselt juhtpositsioonil ja parempoolsete valijate huvid kaitstud. See oleks terve mõistuse võit.

17. Vastu

Kristen Michal

Reformierakonna peasekretär

18. Kevadel saab kaks aastat ajast, mil Reformierakond, Rahvaliit ja Res Publica ühise valitsuskoalitsiooni moodustasid. Reformierakonnale on sellel perioodil kõige olulisemad olnud tulumaksu alandamine ja vanemahüvitise kehtestamine. Mõlemas küsimuses oleme leidnud oma partnerite toetuse.

19. Oleme ka ise toetanud oma partnereid. Nimetaksin siin näiteks haridusreformi ja põllumeeste tootmise toetamist. Arvan, et võib väita – koalitsioon on seni toiminud ja töötanud koalitsioonileppe täitmise nimel parimas usus ja usalduses partnerite vahel.

20. Praegu on aga koalitsiooni ja avalikkust vapustanud peaministri isekas käitumine. Peaminister vabastas ühe partnerierakonna ministri ametist, ilma et oleks sellest enne erakonnaga, kuhu see minister kuulub, pikemalt juttugi teinud.

21. Kusjuures vabastamise alused on arusaamatud ja jäävad arusaamatuks seni, kuni avalikkusele antakse üheselt teada, milles oli probleem, mitte ei «lekitata» pidevalt üksikuid nimesid lehtedesse.

22. Keegi ei tea, mis toimus ja miks pidi peaministri käitumine olema nii salapärane, et ka ajaloolased sellest hiljem aru ei saa. Võib-olla see oligi tahtlik käik, et näidata jõudu, otsustavust ja riigimeheliikkust – kõike seda, mille puudumist peaminister on juba poolteist aastat halvasti varjanud.

«Räägi inimestega»

23. Võib-olla aga oli see lihtsalt hea sisepoliitiline mäng, et partner, kellel väliselt paremini läheb, ebapiisava informatsiooni tingimustes n-ö kahvlisse panna ja näota jätta.

24. Aga võib-olla oli see peaministri puuduv poliitiline lastetuba, mistõttu ta ei teadnud, et selliste muudatuste tegemisel valitsuses oleks viisakas ja praktiline partneritega enne rääkida. Ei tea. Tobe lugu igal juhul – sõltumata põhjustest.

25. Peaminister oleks pidanud ähmi minemata rahulikult võtma kokku koalitsiooni liidrid ning rahulikult seletama, milles asi, mitte rabistama nagu esimesel kohtamisel. Peaministrilt ootaks pigem väarikust ja enesekindlust, mitte paanitsemit.

26. Just Reformierakond oli see, kes ministri poliitilise vastutuse sellisel kujul poliitikasse tõi. Ja alati on see, kes seda vastutust isiklikult kandnud, enne selgeks teinud, mis tegelikult on juhtunud.

27. Võime ka meenutada juhtumit, kus Siim Kallase peaministriks olles lahkus ametist siseminister Ain Seppik. Erinevalt praegusest kiirustamisest oli see viisakas ja rahulik.

28. Ja kui see juhtus, ei pidanud keegi vajalikuks tänitada, et tema on kogu aeg teadnud: asjad on halvasti. Nagu nüüd on kahetsusväärset tegemas Marko Mihkelson.

29. Praegune juhtum ei ole võrreldav varasematega, millest eespool juttu oli. Küsige endalt, kas teie teate, mis juhtus ja miks peaminister ei soovinud seda selgitada?

30. Tean, et paljude eesti inimeste arvates on välisminister ajanud Eesti asju üsna tublisti. Erinevalt peaministrilt, kes otsustamist ja riigimeheliikkust vajavatel hetkedel ei suuda vastata isegi telefonikõnedele. Pean silmas juba rahvalikuks naljaks saanud NATO peasekretäri katsed helistada NATO liikmesmaa valitsusjuhile.

31. Aga ikka juhtub, kindlasti olid ka sel korral peaministril head põhjused, millest ta ei pea vajalikuks rääkida.

32. Sellisest segadusest ja suhtlemisvaegusest saab välja vaid ühel viisil – loosunglikult öeldes «Räägi inimestega». Minu arvates oleks piisava rääkimise korral olnud kogu praegu segane olukord olemata.

33. Kaitsepolitsei amet oleks oma tükid ära teinud, selgitanud välja süüdlased ja minister või peaminister oleks kandnud oma osa vastutusest.

34. Praegune pime rabistamine on seadnud ohtu nii koalitsiooni püsimise, Eesti Vabariigi maine kui ka juhtumi objektiivse uurimise.

Kas koalitsioon jätkab?

35. Reformierakonna ja iga teise poliitilise jõu jaoks on praegu õhus küsimus – kuidas saame usaldada peaministrit, kelle puhul me pole kindlad, et ta jälle samamoodi ei käitu. Näiteks kutsub ta Andrus Ansipi või Villu Reiljani lõunat sööma ja teatab 13.45, et kavatseb veerand tunni pärast tõsta üksikisiku tulumaksu 36 protsendile ning sulgeda pühapäeviti kõik kauplused. Ja kui partner ütleb – ära tee, see ei ole meile vastuvõetav, annab peaminister eelnõu valitsuse nimel ikka menetlusse.

36. Sellest, millised garantiid suudab peaminister anda, et need apsakad ei korduks, sõltub ka koalitsiooni jätkamine.

26. Ansip loobus Ojulandi kaitsmast

15.02.2005 00:01

Rasmus Kagge, reporter

1. Reformierakonna esimees Andrus Ansip loobus eile välisminister Kristiina Ojulandi kaitsmisest ja möönis, et pärast kaitsepolitsei raporti nägemist mõistis ta, et ministri ametist tagandamine oli õige samm.

2. Ansip, kes veel eelmisel nädalal väitis, et tal ei tule mõttesegi välisminister välja vahetada ja laitis maha respublikaanist peaministri Juhan Partsi otsuse Ojuland taandada, võttis eile oma sõnad tagasi.

3. Teatanud eile Reformierakonna soovist võimutüli maha matta ja jätkata Partsi valitsuses, nentis Ansip, et leppimise tingis neljapäevasel valitsuse kabinetiistungil talle esmakordselt näidatud kaitsepolitsei raport välisministeeriumist kadunud 91 saladokumendi kohta.

4. «Tegelikult on välisministeeriumis probleeme olnud,» tunnistas Reformierakonna juht. «Raportist tulevad välja asjaolud, mis viitavad välisministri vaieldamatule üldpoliitilisele vastutusele ja sellele, et see vastutus tuleb võtta.»

Parteijuhtide leppimine

5. Näitena Ojulandi poliitilisest vastutusest tõi Ansip välja selle, et välisministeeriumis on punane saladuse pitser löödud dokumendile, mis juba kaks aastat ripub Hollandi siseministeeriumi internetilehel avalikuna. «Tegelikult on avaliku teabe salajaseks kuulutamine ju kuritegu,» märkis ta.
6. «Ma ei välista, et oleksin selles olukorras ise tagasi astunud, kui ma oluaksin välisminister,» lausus Ansip, tunnistades, et nädal tagasi Ojulandi taasesitamisega ministrikandidaadiks «pisut manipuleeriti».
7. Ansipi ja Partsi tund ja viisteist minutit kestnud neljasilmavestlusel andis esimene peaministrile selgelt mõista, et edaspidi peab ta ministreid vabastades seda arutama teiste valitsuspartneritega.
8. Partsile ette heidetud usaldusepuuduse taastamiseks küsis Ansip peaministrilt lisaks ka kinnitust selle kohta, et koalitsioonileppesse kirjutatud Reformierakonna kahe põhilubaduse – vanemahüvitise ja maksureformi – kallale ei minda.
9. Pärast kohtumist vahendades rääkis Ansip, et Parts lubas seista võimuleppe kui terviku täitmise eest, ning tõlgendas seda kui nende oluliste punktide täitmise garantiid, õhtuks said peaministri sõnad aga uue käsitluse.

Garantiide küsimus

10. Reformierakonna peasekretär Kristen Michal väitis kirjas erakonnakaaslastele, et Parts pani panti oma ametitooli.
11. «Kinnituse, et peaminister seisab koalitsioonileppe täitmise eest, sealhulgas tulumaksu ja vanemapalga eest, me ka täna saime ja seetõttu on Ansip pärast Partsiga kohtumist öelnud, et jätkame selles koalitsioonis ja oleme valmis esitama uue välisministri,» kirjutas Michal.
12. «Kui meie prioriteedid sattuvad kahtluse alla, on meil juba peaministri lubadus, et nende täideviimise ebaõnnestumise korral lahkub ka tema,» jätkas Reformierakonna peasekretär.
13. Parts kommenteeris Ansipile seda garantiide teemat aga järgnevalt: «Ma ei saa sellest aru. Mõneti on see kohatu, sest me räägime ennekõike välisministri probleemist ja eelkõige selle lahendamisest. Võimuleppe on tervik kõigi oma punktidega. Ei mingeid garantiisid.»
14. Koalitsioonivalitsuse kolmas osapool Rahvaliit taunis Reformierakonna käitumist neile oluliste võimuleppe lubaduste esile seadmisel. «Nii see asi nüüd küll ei lähe,

valitsuskoalitsioon koosneb ikka kolmest osapooldest ja kõigi soove tuleb võrdselt arvestada,» lausus erakonna aseesimees Tiit Tammsaar.

15. Seni kahe partneri tüli kõrvalt jälginud Rahvaliit arvab, et hoolimata eilsest näilisest leppimisest on rahust valitsuses asi veel kaugel. «Oleme jätkuvalt mures,» lisas Tammsaar. «Jätkusõda on kaevikusse tõmbunud.»

27. Juhtkiri: Tühi tüli

15.02.2005 00:01

Valimislubaduste täitmine sõltub valitsusliidu ühtsusest

1. Reformierakonna esimehe Andrus Ansipi eilne kinnitus, et välisminister Kristiina Ojulandi ametist tagandamine peaminister Juhan Partsi poolt oli põhjendatud, seab nädal aega kestnud valitsustüli natuke teise valgusesse, kui see seni paistis.
2. Kui siiani võis peaministri järsu otsuse põhjusteks pidada ka Res Publica ja Reformierakonna valimiseelseid vastuolusid ja maineerinevusi, siis nüüd, pärast Ansipi seisukohavõttu ei saa olla kahtlust, et välisministeeriumis valitses korralagedus ja Ojuland vääris oma saatust.
3. Eelmisel nädalal õletulena lahvatanud poliitilisele sõnasõjale hinnangu andmise keskne küsimus on järelikult see, miks Reformierakonna juhtide silmad avanesid alles nädal aega pärast seda, kui kaitsepolitsei andis välisminister Kristiina Ojulandile üle aruande 91 saladokumendi kadumise kohta välisministeeriumist.
4. Peaminister Juhan Parts tegi vea, kui jättis enne välisministri vabastamise otsuse langetamist teiste valitsuserakondade juhtidele oma otsuse tagamaad selgitamata. Kuid see oli siiski põhimõtteliselt õige otsusega kaasnenud iluviga, suhtlemishoolimatus, mis ei võtnud koalitsioonipartneritelt võimalust saada ammendavat infot teistest usaldusväärsetest allikatest.
5. Oli ju olukorrast kõige parem ülevaade ühel Reformierakonna juhil, aseesimehel Kristiina Ojulandil endal. Ent selle asemel et pärida Ojulandilt üksikasjaliselt aru ja tutvuda kõigepealt kaitsepolitsei aruandega, tõtati kibekähku kogu riigi elu ümber korraldama ja peaministrit kõigis seitsmes surmapatus süüdistama.
6. Hoolimata leppimisest jäid tukid valitsustüli tuha alla hõõguma. Kui mitte enne, siis hiljemalt tuleva aasta eelarve ettevalmistamise ajal võib oodata sõnasõdu, kus arutelud segunevad sooviga «ära teha», «koht kätte näidata» jne. Mõne ministriametist loobuma sunnitud poliitiku isiklik vimm võib siis vabalt üles kaaluda haigekassa lõhkise eelarve.

7. Seega pole kuigi mõistlik siduda välisministri tagandamist mingite muude küsimustega, näiteks nõudega peaministri tagasiastumiseks, juhul kui koalitsioonileppe mõni säte jääb täitmata. Reformierakonna hool oma valimislubaduste täitmise pärast on kiiduväärne, kuid selge on, et koalitsioonileppe täitmise eest ei saa vastutada peaminister üksi, vaid koalitsioon tervikuna. Peaministri tagasiastumise korral poleks aga enam ei koalitsioonilepet ega koalitsiooni.

28. Dokumendiskandaal tõstis Ojulandi ebapopulaarsust

07.03.2005 00:01

Rasmus Kagge, reporter

1. Veebruarikuise saladokumentide skandaali suurim kaotaja oli rahva silmis Kristiina Ojuland, kelle välisministri toolilt kukkumine tõstis kohe ebapopulaarsete edetabeli tippu. Reformierakonna endise välisministri jaoks mõru pilli tõi esile uuringufirma TNS Emori veebruarikuine Eesti avaliku elu tegelaste reitingu uuring, mille käigus küsitleti 1009 15–74-aastasest eestimaalast.
2. Nagu vastajate hinnangute põhjal tehtud edetabelist näha, on seni vaid ühe miinusprotsendiga ebapopulaarsete edetabeli lõpus istunud Ojuland teinud kõige negatiivsema hüppe – 13 protsendile. «Selle taga tuleb näha lihtsalt inimeste suhtumist, et kui juba maha võeti, ju ta siis midagi halba ikka tegi,» lisas TNS Emori projektijuht Jaanika Hämmal.
3. Platseerudes veebruari ebapopulaarsete tabelis teisele kohale, andis Ojuland oma kukkumisega silmad ette koguni Res Publica liidrist peaministrile Juhan Partsile, kelle negatiivne reiting ei jäänud samuti saladokumentide skandaalist puutumata, tõustes üheksa protsendipunkti – 22 protsendilt 31-le. «Näib, et siin mängis rolli rahva hulgas enim respektieritud välisminister Ojulandi tagandamine,» lisas Hämmal.
4. Samal ajal võitsid veebruari alguses lahvatanud võimutüli osapooled, nii Ojuland kui Parts endale positsioone juurde positiivsete avaliku elu tegelaste tabelis. Siin jäi jällegi peale Parts, kelle plussprotsent tõusis kahelt viiele, samal ajal kui eksvälisministri reitingut saatis jaanuariga võrreldes kaheprotsendiline tõus.
5. Veebruarikuise erakondade reitingu uuringu suurimaks võitjaks on aga Ojulandi kodupartei Reformierakond, kelle toetajate hulk on võrreldes jaanuariga kasvanud viis protsenti.
6. Kuna uuring korraldati kahel perioodil – veebruari alguses, kui Ojuland ei olnud veel tagandatud, ning lõpus, kui end peaministrile vastandanud Reformipartei liider

Andrus Ansip oli juba loobunud Ojulandi kaitsmisest ning nimetas tema tagandamist õigeks, on ka tulemused erinevad.

7. Nii toetas Ojulandi tagandamise eel oravaparteid 21 protsenti vastanutest, skandaali järel aga 17 protsenti.

8. Ehkki veebruari lõpus lahvatas veel teinegi tüli Tallinna linnavõimu ümber, mille peaosataitjad on taas Res Publica, Reformierakond ja neile lisaks keskpartei, selguvad selle mõjud alles märtsi uuringutes. Samas usub Hämmal, et kuivõrd just seoses Tallinna võimuvõitlusega tõusis taas keskpunkti Keskerakond, ongi see nende toetuse neljaprotsendilise kasvu peapõhjus.

9. Üks positiivsemaid näitajaid veebruarist on seegi, et tänu võimutülidele kasvas «heitliku» valijaskonna poliitiline enesemääratlemine. «Suhteliselt poliitiliste uudiste vaene jaanuarikuu viis mäletatavasti erakondlike eelistusteta elanikkonna osa erakordselt kõrgele, 44 protsendini. Veebruaris on nende osakaal langenud tavapärasemale tasemele, 32 protsendile,» lausus Hämmal.

Lisa 4

Eesti Päevalehe artiklid

1. Kadunud salapaberid kõigutavad Ojulandi ministritooli

Mirko Ojakivi, Kai Kalamees

01.02.2005

Suursaadik: isegi kahtlused riigisaladuse lekkimisest on kahetsusväärsed.

1. Välisministeeriumist kadunud salajased paberid õõnestavad minister Kristiina Ojulandi jalgealust, kes ametkonna juhina vastutab otseselt riigisaladust sisaldavate dokumentide nõuetekohase hoidmise eest.
2. Kaitsepolitsei ametnikud on lõpetamas kuid kestnud välisministeeriumi riigisaladuse kaitse plaanilist kontrolli, mille käigus ei suudetud väidetavalt üles leida kõiki salajaseks kuulutatud dokumente.
3. Aruanne valmib hiljemalt 7. veebruariks. Kas või paari paberi kaotsimineku korral peab kapo kriminaalasja algatama.

Minister peab vastutama

4. Respublikaanist suursaadiku Tiit Matsulevitši sõnul vastutab riigisaladuse säilimise eest minister. “Uskumatu, et NATO ja Euroopa Liidu liikmesriigis on sellised asjad võimalikud,” ütles ta. “Välisministeeriumi infovahetus tilgub läbi nagu vana saunakibu.”
5. Mitme asjatundja hinnangul peitub Ojulandi kantslerivahetuse plaani taga hoopis Reformierakonna püüd teha patuoinaks praegune kantsler Priit Kolbre. 2,5 aastat kantsleriametit pidanud Kolbret on aga raske peasüüdlaseks teha, sest mullu sügisel viis minister nn riigisaladuse büroo enda otsealluvusse.
6. Ojulandi ei säästa ka see, et ilmselt haihtus osa salapabereist eelmise välisministri ajal. 2002. aasta jaanuaris Toomas Hendrik Ilveselt ameti üle võtnud Ojuland kinnitas tollal allkirjaga ka riigisaladusega kaitstud dokumentide olemasolu.
7. Anonüümsust palunud välisministeeriumi allikas rääkis, et kantslerile allunud büroo “ülevõtmine” tulenes Ojulandi soovist kontrollida info liikumist. “See pole väga suur üllatus, sest Ojuland ei usalda Kolbret. Ta kartis, et jääb olulisest informatsioonist ilma, kui ta ei juhi diplomaatilise julgeoleku osakonda.”
8. Ka Tiit Matsulevitši sõnul tahtis Ojuland saada nii enda kasutusse operatiivsema ja suurema mahuga infovahetuse.
9. Reformierakonna aseesimehe Meelis Atoneni väitel pole Ojuland arutanud

parteikaaslastega võimalikku riigisaladuse lekkimist. “Küll on olnud põgusalt jutuks kantsleri väljavahetamise küsimus.”

10. Küsimusele, kas Reformierakond võiks dokumentide kadumise korral näha Ojulandil probleemi, vastas Atonen, et ilmselt mitte. “Nagu aru saan, on dokumendid kadunud enne Ojulandi ministrikssaamist,” ütles ta, pidades Ojulandi allkirja varade vastuvõtuaktil formaalsuseks.

11. Ojulandi positsiooni nõrgestavad teiste Reformierakonna ministrite kurvad kogemused riigisaladusega ümberkäimisel. Mullu kevadel rippus tollase majandusministri Atoneni pea kohal riigisaladuse lekitamise süüdistus. Novembris astus tagasi kaitseminister Margus Hanson, kellele sai saatuslikuks äravarastatud portfell, mis peitis endas salastatud pabereid.

12. Riigikogu nn kapo komisjoni keskerakondlasest liikme Ain Seppiku sõnul võib juhtunu komisjonis arutelu alla tulla. “Tundub, et riigisaladusse ei suhtuta meil piisavalt tõsiselt, kui ministritel on pidevalt apsakaid.”

13. Ojuland lähetaks Kolbre Soome

14. •• Välisminister Kristiina Ojuland ei tee saladust oma soovist saata Helsingisse suursaadikuks senine kantsler Priit Kolbre.

15. •• Kolbreilt võiks omakorda kantsleriameti üle võtta Alar Streimann, praegune suursaadik Euroopa Nõukogu juures.

16. •• Suvel täitub peale Soome suursaadiku Matti Maasika välislähetuse aeg ka Venemaa suursaadikul Karin Jaanil. Maasika võib aga valitsus kinnitada uueks suursaadikuks Moskvas.

17. •• Kantslerivangerdus ei tarvitse ülisagedaste personalivahe-tuste tõttu ministeeriumide ladvikus tõrgeteta minna. Justiitsminister Ken-Marti Vaheri äsjasel soolol kantsler Jüri Pihliga oli väidetavalt oma hind – Reformi-erakonna ministrid soostusid Pihli ametisse nimetama tingimusel, et Res Publica loobub sadamatasude tõstmise nõudest.

18. •• Välisministeerium ei soovinud eile kommenteerida võimalikku riigisaladust sisaldanud dokumentide kadumist, tuues põhjuseks pooleli oleva kapo kontrolli.

Saladuste kaitsjad

19. Mis on riigisaladuse büroo?

20. •• Välisministeeriumi diplomaatilise julgeoleku osakonna koosseisus on riigisaladuse kaitse talitus, mis korraldab ja kontrollib ministeeriumis salastatud teabekandjate vastuvõttu, registreerimist, liikumist, hoidmist, arhiveerimist ja hävitamist. Kaitsepolitsei tehtud jaanuari keskel lõppenud plaaniline riigisaladuse kaitse kontroll oli esimene omataoline.

Ministeeriumi pressiesindaja Ehtel Hallise

2. INDREK TARAND: Kui murrad oma õuelt patuoina

01.02.2005

DIPLOMAATIAS peaksid ametikohtade asemel taas keskseks tõusma riigi huvid

1. Öeldakse, et mürsulehtrisse teine mürsk enam ei kuku. Välisministeeriumis vaikselt rulluv järjekordne skandaal näitab, et vana tõde iga kord paika ei pea.

2. Faktid kõnelevad iseenda eest. Esiteks, taas on vaja patuoinast puntrasse jooksnud välispoliitika ja organisatsiooni hajumise pärast (suhkrutrahvid, sõprusdeklaratsioon Venemaaga, riigisaladuste väidetav kaotsimine). Minister Ojuland näeb süüdlasena kantslerit. Teiseks aga – Meelis Atonen lekitas riigisaladuse, Margus Hanson kaotas riigisaladuse ja Kristiina Ojuland tegi riigisaladusega midagi, mis saab lähiajal kaitsepolitseilt diagnoosi. Mulle piisab neist viimase poolaasta näidetest, et järeldada siit ühe erakonna sihipärasest poliitikast.

3. Ministeeriumi juhtima tulles on poliitikud reeglina ulmade (valimislubaduste) küüsis. Hiljem selgub, et elu on keerulisem. Nii tulebki näiteks Priidu Pärna teha süüdlaseks minister Vaheri ebaõnnestunud korrupsioonivastase võitluse ja karmi kriminaalpoliitika nurjumise pärast. Muidugi, ikka tänuliku käepigistuse ning “uute väljakutsete” retoorika saatel.

4. Kantslereid on uuemas Eesti arenguloos ikka vahetatud, peamiseks põhjuseks poliitikute soov asjatundja asemel tentsikut omada, kuid ka sellesse võimutandemisse programmeeritud konflikti tõttu, kus ametnik on selgelt nõrgem pool. Agu Lellepi ja Ruth Martini juhtumit meenutamatagi on selge, et poliitikud saavad oma korporatiivse tahtmise nii või teisiti. Kulugu selleks või miljoneid maksumaksja raha. Kuid ka poliitiku eksimislimiit saab ükskord täis ja kantsleri süü küsimus asendub hoopis ministri ametisse sobivuse küsimusega.

Väärikaid ei olegi

5. Varem on kantsler Kolbret kiidetud kui väärikaist väärikamat, samuti Soome riiki

kui meile eriliselt lähedast ja tähtsat. Ent nüüd tuleb ministri selgitustest välja vastupidi: et Kolbre ei saa kantsleritööga hakkama ja saadetakse vähetähtsasse riiki.

6. Kas see on ikka kantsler, kelle pärast asutus alla käib? Ei leita sobivat saadikukandidaati? Tule taevas appi! Saadiku ametikohale sobivaid loendaksin mina une pealt kuni 40 tükki. Vanasti ilmestas ametkonnasiseseid konkursse ülim aktiivsus ning saadikukohti ihati nii poliitika- kui ka majandusringkondades.

7. Kas enam ei tasu ära? On siis välisteenistuse tasu nii väikseks jäänud? Kuid just diplomaatide teenistuse tõstmisest kõneles Ojuland, kui ta eelmise kantsleri ametist vabastas. Igatahes on selles avalduses vähem diplomaatilisust kui brezšnevlikku võltspaatost ja personalipoliitilist kapitulatsiooni. Kui juba Soome peab kantsleri saatma, siis keda saata Washingtoni, Brüsselisse, Berliini?

8. Normaalseks tuleks pidada põhimõtet, et tähtajaliselt ametisse nimetatud isikutel lastakse seal ka tähtaja lõpuni töötada. Olgu siin tegu riigikontrolöri, õigus- või niisama kantsleri või maavanematega. Täis ametiaeg annab kindlustunde sellele inimesele ja tema kolleegidele, aga võimaldab ka paremini mõõta avalikus teenistuses pahatihti raskesti mõõdetavat tulemuslikkust. Nii võimekad mehed, kui näiteks Priit Kolbre ja Jüri Pihl seda ongi, ei usu siiski, et nad jõuaksid endale eesmärgiks seatud töö etteantust kaks korda kiiremini valmis teha. Seega tähendab ennetähtaegne personalimanööver midagi erakorralist. Mida?

Kolm lihtsat seletust

9. Välisminister sai aru, et kantsleri vabastamine “koostöö mittesujumise korral” on ühekordne võimalus, mitte igavene blankoveksel, mille abil mis tahes hetkel valitsuse istungile kõmpida. Teiseks, strateegilist infot valdavate ametnike “edutamine“ on kõige kindlam viis nende elu-olu poliitilisest juhust sõltuvusse seada.

10. Kolmandaks taipas juristipaberitega minister oma allkirjaga pabereid vaadates, et asja avalikuks tulemise eel on väike personalimanööver vältimatu. Hiljem saaks juba rahuliku südamega kinnitada, et oli jah probleeme, kuid me reageerisime: vahetasime asjade eest vastutava ametniku, muutsime struktuuri jne. Need kolm faktorit on juhtinud välisministri tegevust. Loomulikult ka frustratsioon läbimurdmatu Venemaa pärast. Või paistab kantsleri süüd ka saamata jäänud ENPA peasekretäri kohas?

11. Lõpetuseks sõnastaksin ka üldisema probleemi, mis pole ainuomane Eestile. Nimelt on diplomaatilise teenistuse hamletlikuks küsimuseks hoopiski Where is my next posting? – kus ma oma kuulsusrikast karjääri jätkan? Ja minister Ojulandi arvates

peitubki just selles küsimuses, mitte Eesti Vabariigi huvide võimalikult efektiivses ja täpses sõnastamises ning selle järgimises, välispoliitika põhisisu.

12. Paraku on tagajärjeks, et välispoliitika põhisisu mõistvad inimesed ministeeriumis marginaliseeruvad. Asemele edutatud operetidiplomaadid ent laulavad peatselt jälle kooris: “Kantsler on süüdi, härra minister!” Niisuguse tragikoomilise olukorra lahendamisele saab kaasa aidata resoluutne peaminister, kelle huvides võiks ju olla normaalselt töötav ministeerium. Ning ka Reformierakond võiks aegsasti mõelda mõne uue liberaalsete juurtega intelligentse inimese otsimisele.

3. Ojuland: mina ei saa teiste eest vastutada

03.02.2005

1. Välisminister Kristiina Ojuland kinnitas eile, et välisministeeriumist kadusid riigisaladusega kaitstud dokumendid enne tema ametiaega, mistõttu tema ei saa vastutust endale võtta.
2. “Ootame kapo aruande ära. Võimalikud süüdlased selguvad uurimise lõpuks,” märkis Ojuland Eesti Päevalehele. Ka välisministeeriumi kantsler Priit Kolbre tunnistas, et aastate eest oli riigisaladuste arvelevõtmisega tõsiseid probleeme. Riigisaladusega dokumendid pole ilmselt kadunud, vaid nende hävitamisest ei jäänud jälge, ütles Kolbre TV 3 “Seitsmestele uudistele”. Hiljemalt esmaspäevaks, 7. veebruariks peab kaitsepolitsei saama valmis välisministeeriumi riigisaladuse kaitse auditi. Praegu peetakse üsna tõenäoliseks kriminaalasja algatamist.
3. Reformierakonna esimees Andrus Ansip ei uskunud, et sellest võiks Ojulandile või Reformierakonnale mingeid probleeme tõusta. “Välistan sellise võimaluse. Usun meie uurimis-organite efektiivsusesse ja õiglusesse. Vastutavad ikka süüdlased, mitte see, kes parasjagu minister on,” ütles Ansip “Mina pole muidugi asjaoludega nii kursis kui Indrek Tarand (välisministeeriumi eelmine kantsler – toim). Eeldan, et uurimine on selles staadiumis, et Indrek Tarand on kapo uurijatega vestelnud.”
4. Pikka intervjuud Kristiina Ojulandiga saab lugeda homsest Eesti Päevalehest. EPL

4. Kristiina Ojuland: vastastel jääb minu veri nägemata

(04.02.2005)

Kai Kalamees

1. Uue riigisaladuse skandaali valguses kinnitab välisminister Kristiina Ojuland, et

selles ametis pole ta kunagi mingeid salastatud dokumente üle võtnud.

2. •• Kui hästi või halvasti on välisministeeriumis teie hinnangul hoitud riigisaladuse kaitse alla kuuluvaid dokumente?

3. Olen välisministeeriumis korraldanud sisejuurdlust, mille tulemusena võin öelda, et diplomaatilise julgeoleku töös on esinenud puudujääke.

4. •• Kui kapo uurimine näitab osa dokumentide kadumist, tuleb paratamatult algetada kriminaal-asi. Kes peaks siis vastutama ja kes jäävad süüdlaseks?

5. Ootame kapo aruande ära. Võimalikud süüdlased selguvad uurimise lõpuks.

6. •• Dokumentide kadumise korral võtab see lugu poliitilise skandaali mõõtme, mida opositsiooni kõrval ei jäta ilmselt kasutamata ka teie koalitsioonipartnerid. Kas olete rünnakuteks valmis?

7. Poliitiline skandaal on juba alanud ja loomulikult hõõruvad minu poliitilised konkurendid käsi. Aga ennatlikult. Mina ei kavatse oma eelkäijate tegematajätmisi enda vastutada võtta.

8. Eesti Päevalehest käis läbi, et Ojuland on andnud mingeid tähtsaid allkirju ja võtnud ametisse astumisel üle tähtsaid pabereid ning vastutab nende kadumise eest.

9. Minule pole 2002. aastal ühtegi salajast dokumenti üle antud, mida kinnitab ka Toomas Hendrik Ilvese allkirjaga ministeeriumi üleandmisakt. Selle aktiga kinnitasime toona mõlemad oma allkirjaga, et mulle mingeid dokumente üle ei antud. See dokument on meil olemas ja võite seda näha, kui soovite. Sama dokument on ka riigikantseleis.

10. •• Kui vastutuse teema kerkib, kas siis on tegu võrdse kaasvastutusega?

11. Teatavasti on riigisaladuse hoidmine ja järelevalve vastava büroo alluvuses, mis allus kuni 2004. aasta oktoobrini kantslerile (Priit Kolbrele – toim). Minu “poliitilised sõbrad” ootavad, et saavad näha välisministri verd. Ütlen veel kord: ma ei saa kellegi teise eest ja vanadest aegadest pärit asjade eest vastutust enda peale võtta.

12. •• Suursaadik Tiit Matsulevitši väitel valitseb välisministeeriumis riigisaladuse hoidmisel korralagedus ja ”infovahetus tilgub läbi nagu vana saunakibu”. Mida sellest hinnangust arvata?

13. See on lugupeetud rahvasaadiku isiklik seisukoht.

14. •• Olete tunnistanud, et välisministeerium pole leidnud Soome uut sobivat suursaadikut. Kas tõesti ei soovi keegi enam suursaadikuks minna?

15. Eestile on auküsimus saata põhjanaabrite juurde sama väarikaid saadikuid, nagu

nemad meile saadavad. Võin täiesti rahulikult, kätt südamele pannes kinnitada, et kantsleriga rotatsioonist rääkimine ja dokumentide kontroll pole omavahel seotud. Meil oli kantsleriga juba varem sellest juttu. Siin pole mingit pahatahtlikkust.

16. •• **Kas sage kantslerite vahetamine ikka käib kokku hea poliitilise tavaga?**

17. Viimastel aastatel on mitmes ministeeriumis kantslereid vahetatud ja minu teada on lähiajal veel vahetusi tulemas. Välisministeeriumi kantsleri puhul on püütud küsimust üle tähtsustada. Ühegi ministeeriumi kantsler, seda enam välisministeeriumi oma, pole kohale naelutatud. Tal on õigus minna välislähetusse. Lõppude lõpuks on ka tema diplomaat, nagu tema kolleegid siin välisministeeriumis.

18. •• **Kolme aasta eest välisministriks saades lubasite läbimurret Eesti–Vene suhetes. Millise hinnangu annate suhetele täna?**

19. Kindlasti on muutus see, et oleme Euroopa Liidus ja Eesti pole enam üksinda. Meil on Venemaa suunal koos 24 teise riigiga ühine välispoliitika. Meil on Venemaaga ühiselt alla kirjutatud partnerlus- ja koostööleping, mille raames ka suhted edasi arenevad.

20. See ei tähenda muidugi, et kahepoolsed suhted täielikult kaoksid. Loomulikult on terve rida asju, kus suhetes Venemaaga edasi läheme. On valdkondi, mida saab positiivses valguses välja tuua – näiteks piiriäärne ja regioonidevaheline koostöö, aktiivsust on näha linnadevahelises suhtlemises.

21. Ja muidugi meie presidendi viimane visiit Moskvasse ja tema sealsed jutuajamised president Vladimir Putiniga. See on märk, et riikidevahelisi kahepoolseid suhteid on võimalik ka väga kõrgel tasemel edasi viia. Mul pole põhjust kahelda mitte üheski president Rütli öeldud sõnas kohtumisel räägitu ja kokkulepitu kohta. Ootan siiralt ja suure huviga nende kokkulepete realiseerumist.

22. •• **Miks pole aastaid toimunud tiptasemel Eesti–Vene kohtumisi? Kõik kokkusaamised on olnud kas rahvusvaheliste tippkohtumiste raames või Vene poole seatud tingimustel, nagu hiljutine presidentide kohtumine Moskvas.**

23. Siin ei maksa Eesti süüd otsida. Oleme olnud nendeks kohtumisteks valmis. Olen esitanud korduvalt küllakutseid oma kolleegile Igor Ivanovile ja viimase küllakutse saatsin Sergei Lavrovile (eelmine ja praegune välisminister – toim). Eesti on nendeks kohtumisteks valmis, sest meil on rida pooleliolevaid asju. Ette on valmistatud 18 kahe riigi vahelist lepingut, mis ootavad allkirjastamist.

24. •• **Olete avaldanud valmisolekut sõita ise 9. mail Moskvasse, et allkirjastada**

piirileping. Millised on väljavaated, et nii ka läheb?

25. Ärgem tõtakem ajast ette. Olen Postimehe veergudel öelnud, et asi vajab arutamist. Parlamendis olnud arutelu ja kontekstist välja võetud lausejupid pole lõplikud seisukohad. Kindlasti pole komisjonide arutelude lahkamine Eesti välispoliitika huvides.

26. •• Kas lahendus ei võiks olla leppe sõlmimine neutraalse riigi territooriumil?

27. Diplomaatias on kõik võimalik. Seda näitab ka rahvusvaheline praktika, et sääraseid asju tuleb ette. Välistada seda ei saa.

28. Peaminister arvab

Juhan Parts, peaminister

29. •• Tegu on tõsise küsimusega. Kaitsepolitsei audit ei ole veel lõppenud, mistõttu ma ei pea väga korrektseks seda eelnevalt kommenteerida. Pärast auditi lõppu on ministril kuu aega puuduste kõrvaldamiseks... Oleme seda töökorras Reformierakonna esimehega käsitlenud, aga ei enam. (Välisministeeriumist kaotsi läinud riigisaladuste kohta)

30. •• "Tippametniku stabiilsus on väga oluline. Sellistel muudatustel peavad olema kindlasti head põhjused. Ei oska öelda, kui tõsine see kavatsus on või on see lihtsalt uitmõte." (Välisministri kava kohta kantsler välja vahetada)

31. •• Allkiri on allkiri ja vastutuse üleandmine on oluline. Asjaajamise üleandmine tähendab asjaajamise üleandmist. Anname ta siiski üle ministrile, kellel on väga suur võim ja vastutus. Arvan, et see on iga ametkonna ja riigi jaoks väga oluline moment. (Ministri allkirja ja vastutuse kohta)

5. Ojulandil jääb riigisaladuste leidmiseks kuu

04.02.2005

Jaanus Piirsalu

1. Kui välisministeerium kadunud dokumente ei leia, alustab kaitsepolitsei uurimist.
2. Välisminister Kristiina Ojulandil on kadunud riigisaladusega dokumentide leidmiseks veidi rohkem kui kuu aega, muidu alustab kaitsepolitsei väärteomenetlust või kriminaaluurimist.
3. Riigisaladuste kadumist tunnistas Ojuland ise sel kolmapäeval, enne kaitsepolitsei

7. veebruaril valmivat aruannet välisministeeriumis riigisaladuste hoidmise kohta. Kaitsepolitsei pole Ojulandi sõnu kinnitanud.

4. Eile hommikul Gruusiasse sõitnud Ojuland teatas TV3-le, et dokumendid on kadunud enne tema ametiaega ning tema selle eest vastutada ei kavatse. Ojuland viitas sellele, et riigisaladused kadusid eelmise välisministri Toomas Hendrik Ilvese ja kantsler Indrek Tarandi ajal.

Võttis vastutuse üle

5. Ojulandi olukorra teeb siiski keeruliseks see, et 2002. aasta jaanuaris ministriks saades andis ta allkirja, et on kõik ministeeriumi dokumendid, kaasa arvatud riigisaladused, üle võtnud ning nendega on kõik korras. Ametlikult võttis ta sellega Ilveselt üle vastutuse dokumentide eest.

6. Kapo peadirektor Aldis Alus peaks esmaspäeval oma alluvate aruande kinnitama. Seejärel läheb aruanne välisministeeriumile ülevaatamiseks. “Kui aruanne toob esile puudusi, siis sisaldab see ka ettekirjutust puuduste kõrvaldamiseks, milleks on aega üks kuu,” ütles kaitsepolitsei pressiesindaja.

7. Sisuliselt on välisministeeriumil kadunud dokumentide leidmiseks alates 7. veebruarist üks kuu aega. Kui dokumente ei leita, peab kaitsepolitsei otsustama, kas alustatakse kriminaalasja või väärteomenetlust, kui rikkumine pole väga raske.

8. Kriminaalasja algatamine tähendab Ojulandile kindlasti survet ametist astumiseks.

9. Kui dokumendid leitakse, siis mingit uut uurimist ei järgne ja lõplik aruanne fikseerib vaid nii-öelda kosmeetilised vead.

10. Kapo on kontrollinud riigisaladuste hoidmist alates 2002. aastast, seni pole kusagil rikkumisi leitud. Mullu kontrollis kaitsepolitsei ka majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi.

11. Reformistid hädas riigisaladusega

12. •• Kristiina Ojuland on vähem kui aasta jooksul juba kolmas Reformierakonna minister, kes on riigisaladustega kimpus.

13. •• Mullu kevadel uuris kapo kaebust tollase majandusministri Meelis Atoneni kohta, kes oli väidetavalt tutvustanud kõrvalisele isikule salajast ettekannet. Atonen pääses puhtalt.

14. •• Nii hästi ei läinud endisel kaitseministril Margus Hansonil, kelle kodust varastati sügisel portfelli salajaste dokumentidega. Ametist lahkunud Hansoni suhtes algatas kapo kriminaalasja, mille uurimine on pooleli. J.P.

6. Kaitsepolitsei ei saa Ojulandile paberite kadumist süüks panna

05.02.2005

1. Võimalik dokumentide kadumise kriminaalasi võib välisministrist mööda minna. Riigisaladusega töötamise korra järgi tuleb iga kord fikseerida, kes ja mis asjaoludel on riigisaladuse templiga kaitstud dokumendiga tutvunud.
2. Kui dokument kellegi kätte liigub, siis jääb sellest alati jälg maha. Kui dokument peaks kaduma või kui selle edasiliikumine jäetakse meelega või kogemata fikseerimata, siis saab seda alati küsida dokumendi viimase fikseeritud valdaja käest, kes ühtlasi peab ka dokumendi eest vastutama.
3. Kui kaitsepolitsei algatab välisministeeriumist kadunud sadakonna salajase paberi uurimiseks kriminaalasia, siis langevad eelkõige uurimise alla välisministeeriumi praegused või endised töötajad, kelle käes dokumentide andmetel pidid paberid viimasena olema.
4. Tõenäoliselt on väga raske panna Ojulandi vastutama selle eest, kui mõni ministeeriumi endine või praegune töötaja on riigisaladusega paberi kaotanud või hävitanud, jättes selle fikseerimata.
5. Ojuland võiks uurimise alla sattuda näiteks selle eest, kui ta on asutuse juhina jätnud kehtestamata konkreetse korra, kuidas ministeeriumis riigisaladusega töötatakse. Praegu selliseid andmeid pole.
6. Ojuland peab enda trumbiks ka 12. märtsil 2002 koos eelmise ministri Toomas Hendrik Ilvesega alla kirjutatud ministeeriumi asjaajamise üleandmise akti, mis kinnitab, et ühtegi dokumenti Ilves temale üle ei andnud. EPL

7. Kapo tuvastas 91 salapaberi kadumise

08.02.2005

Kärt Anvelt

1. Kaitsepolitsei leidis riigisaladuse kaitse plaanilise kontrolli käigus, et välisministeerium jättis esitamata või esitas mittetäielikult 91 salastatud teabekandjat, mis pärinevad aastatest 1996– 2004.
2. Veel eelmisel nädalal andis Ojuland intervjuus Eesti Päevalehele mõista, et dokumendid läksid kaduma enne tema ametiaega ja ta ei kavatsenud vastutada teiste tegematajätmistest eest. Eile möönis minister aga, et ministeeriumist on osa dokumente

läinud kaduma ka tema ametiajal.

3. Reformierakonna esimehe Andrus Ansipi sõnul pole Ojulandil dokumentide kadumises süüd. “Mul ei tule mõttessegi välisministrit välja vahetada,” kinnitas Ansip eile AK-le. “Muidugi tuleb nüüd välja selgitada, kus dokumendid on ja mis saladustega üldse tegemist oli,” lisas Ansip.

4. Kapo aruanne toob välja puudusi ka ministeeriumisisestest õigusaktides, mis reguleerivad riigisaladuse käitlemist.

5. Ojulandi sõnul on ministeerium astunud samme viimaks välisministeeriumi sisemised regulatsioonid kooskõlla riigisaladuse seadusega. Esitamata või puudulikult esitatud 91 salastatud teabekandjat tuleb kapole samuti esitada kuu jooksul. “Peamiste probleemidena võib nimetada välisministeeriumi spetsiifikast tulenevat rotatsioonisüsteemi ja tihedaid välislähetusi,” põhjendas Ojuland.

8. Partsi ja Ojulandi vastasseis vallandas ägeda võimukriisi

09.02.2005, esikülg

1. Kahe aastaga vahetumas viies minister

2. “Välispoliitika põhineb usaldusel ja Kristiina Ojuland on selle kaotanud,” teatas peaminister Juhan Parts eile tehtud avalduses. “Riik peab siinkohal näitama õppimisvõimet ja välisminister valmisolekut kanda poliitilist vastutust.”

3. Ojulandile välisministeeriumist salajaste paberite kaotaminekut ette heitnud Parts tekitas valitsuses olukorra, kus võimupartner Reformierakond ähvardab valitsuskriisiga. Valimistaastal tekkivast tülist võidavad enim opositsiooniparteid.

9. Parts vallandas Ojulandi kangutamisega valitsuskriisi

(09.02.2005)

Kai Kalamees, Tuuli Koch

1. Tagandatava välisministri kaitsele viskunud oravad ohustavad võimuliidu püsimist.

2. President Arnold Rüütlile välisminister Kristiina Ojulandi tagandamissetpaneku viinud peaminister Juhan Partsi tabas oodatust jõulisem vastulöökk Reformierakonnalt, kes ei kavatse oma ministrit niisama lihtsalt ohverdada.

3. “Tegu on valitsuskriisiga. Ebaadekvaatselt käitunud peaminister Juhan Parts võlgneb Reformierakonnale ja Eesti rahvale selgituse, milles seisneb välisministri süü,” ründas Reformierakonna esimees Andrus Ansip eile õhtul. Mõni tund varem

avaldas Res Publica esimees Parts Kadriorus lootust, et valitsuskriisi ei tule, sest Reformierakond peaks mõistma “riiklikes huvides” tehtud sammu.

4. Riigipeale välisministri ametist vabastamise ettepaneku teinud Partsi sõnul on Ojuland kaotanud riigisaladusega kaitstud dokumentide kadumise tõttu usalduse, millel kogu välispoliitika põhinebki. Teiseks ei vastanud valitsusjuhi sõnul tõele Ojulandi väited, nagu oleks kõik saladokumendid läinud kaotsi enne tema ametiaega.

Ojulandi ei saa usaldada

5. “Ka see kõigutab usaldust. Välisministril, kelle ülesanne on Eesti välispoliitikat juhtida, on väga raske tööd teha, kui nii olulises küsimuses on põhjust teda umbusaldada,” süüdistas Parts Ojulandi valetamises. Ühtlasi nõudis ta uut välisministri kandidaati Reformierakonnalt. Seni peaks välisministri kohuseid täitma peaministri hinnangul kaitseminister Jaak Jõeriit.

6. Parts lähtub põhiseadusest tuge saanud usul, et president Rüütlil tuleb Ojuland kolme päeva jooksul ametist vabastada. Vabatahtlikust tagasiastumisest keeldunud Ojuland heitis seevastu Partsile ette soovimatust tegeleda asja sisu ehk kadunud riigisaladuse probleemiga. “Olen korduvalt peaministrile helistanud ja teinud ettepaneku kohtumiseks. Reageerisin kohe detsembri alguses, pärast mida pole peaminister leidnud aega nii tõsise teema arutamiseks,” kahetses Ojuland koostöö puudumist.

7. Ka eile keskpäeval Stenbocki majas peetud kohtumisel taotles Ojuland Partsilt 91 kadunud salapaberi põhjalikku lahkamist valitsuse neljapäevasel istungil.

Välisminister kinnitas taas, et ta ei näe endal mingit süüd, sest “dokumentide kadumine lõppes nagu noaga lõigatult aastast 2002”. Ojulandi sõnul paranes olukord pärast seda, kui ta võttis sügisel diplomaatilise julgeolekubüroo enda haldusesse. Asja pole mõtet üle dramatiseerida, sest 2004. aastal kaotsi läinud dokumentide puhul oli tegu paberitega, mis olid konfidentsiaalsed vaid valmimise ajajärgus ja mille vastav mäрге jäeti maha võtmata, leidis ta. “Mind väga riivab, kui me alahindame oma riiki ja oma riigisaladusi,” pareeris Parts.

8. Talle üllatuseks astus Rahvaliidu esimees Villu Reiljan eile pigem Reformierakonna leeri. “Jälgime probleemi selge murega, sest asjad pole lõpuni selged,” ütles Reiljan TV 3-le. “Kas välisministeeriumi ametkonnas pole olnud mitte pahatahtlikkust,” osutas ta võimalusele, et Ojuland võib olla süüdlaseks lavastatud.

9. Kahe aastaga viis ministrit

10. •• 2003. aasta märtsi lõpus ametisse astunud Juhan Partsi valitsus on järjekordse skandaali tõttu kaotamas oma viiendat ministrit.

11. •• Ministrite vahetumisetenduse avas endine rahandusminister Tõnis Palts, kes astus 2003. aasta oktoobris ise tagasi. Paltsi tool kõikus enne seda mitu kuud tugevalt, kui talle alluv maksuamet asus uurima väidetavaid maksupettusi.

12. •• Veel varem läks tagandamiskirves mööda 2003. aasta mais kihutamisega vahele jäänud justiitsminister Ken-Marti Vaherist. “Valju korda” ja nulltolerantsi lubanud Res Publica minister esitas peaministrile küll tagasiastumispalve, mida viimane ei rahuldanud, vaid asendas jalgpallis tuntud kollase kaardiga.

13. •• Seda ei suuda siiani alla neelata Rahvaliit, kes jäi 2004. aasta aprillis ilma põllumajandusminister Tiit Tammsaarest. Riigireservi viljaröövi tõttu viis Tammsaar samuti Partsile lahkumispalve, mille Parts heaks kiitis.

14. •• Reformierakonna esimees Andrus Ansip võttis 2004. aasta sügisel Meelis Atonenilt üle majandusministri posti. Atonen astus ise tagasi, sest jäi heitluses riigile soodsate praamiliikluse dotatsioonide pärast alla Saaremaa Laevakompaniile.

15. •• Kaitseminister Margus Hansonile sai saatuslikuks riigisaladusi sisaldanud portfelli, mille ta lasi ära varastada. 2004. aasta novembrist kuulub kaitseministri portfelli Jaak Jõerüüdile.

16. •• Ojuland on välisministrina töötanud pisut üle kolme aasta. Pikem staaž on ette näidata vaid tema eelkäijal Toomas Hendrik Ilvesel, kes koos vaheaegadega juhtis Eesti välispoliitikat ligi viis aastat.

T.K., K.K.

17. Eesti välispoliitika maine löögi all

18. •• Teist nädalat täistuuridel keriv skandaal välisministeeriumist kadunud riigisaladuste ümber on teinud murelikuks Eestis resideeruva diplomaatilise korpuse. “Miks peaminister ja välisminister peavad üksteist avalikult sarjama,” imestas esmaspäeval üks välissaadik.

19. •• Oma eilsetes avaldustes rõhused nii valitsusjuht Juhan Parts kui välisminister Kristiina Ojuland kogu loo välispoliitilisele mõõtmele. “Me peame siin tegutsema viivitamatult ja kindlakäeliselt, et kiirelt tagada normaalne tööõhkkond välisministeeriumis, mille pikaajalised segadused ja venitamine võivad halvata,”

põhjendas Parts kohest vajadust uue välisministri järele. Väidetavalt peab Res Publica ühe kandidaadina silmas suursaadik Sven Jürgensoni.

20. •• Parts ei hinnanud ka laiemalt viimase aasta Eesti välispoliitikat tõhusaks. “Eriti tähtis on meie välisteenistuse monoliitsus ja teatud loomingulisus. Selles osas on olnud probleeme,” märkis ta.

21. •• Ojuland osutas sellele, et on hetkel veel välisministri rollis. “Minu ülesanne on kaitsta välisministeeriumi huve. Lõppude lõpuks on löögi all mitmed meie lugupeetud diplomaadid. Minu ülesanne on neid inimesi kaitsta, et nad ei satuks põhjendamatult poliitiliste hammasrataste vahele,” rääkis ta.

22. •• Sündmuste ahela käivitas kaitsepolitsei raporti enneaegne lekkimine. Juba jaanuari lõpul sai avalikuks fakt, et aastatel 1996-2004 on välisministeeriumis riigisaladusega lohakalt ümber käidud. Ojulandi ja Partsi sõnasõda puhkes läinud nädala lõpus. K.K.

10. Ansip: peaminister Parts käitus ebaadekvaatselt

(09.02.2005)

1. Reformierakonna esimehe Andrus Ansipi arvates ei käitunud peaminister välisministrit vahetama hakates riigimehelikult ning võimuliit on tõsisel kriisil.
2. •• “Ei tule mõttesegi välisministrit välja vahetada” – need on teie sõnad. Jäät nende juurde?
3. Minule on peaminister Partsi käitumine arusaamatu. See käitumine on ebaadekvaatne. Peaminister võlgneb nii Reformi- erakonnale kui ka Eesti rahvale selgituse, milles konkreetselt seisneb Ojulandi süü. Tean seda, et Ojulandi käest ei ole kaduma läinud mitte ükski salajane dokument.
4. •• Oli see peaministri poolt jõudemonstratsioon Reformierakonna ees?
5. See ei näita erilist jõudu, see ei näita riigimehelikkust. Kui niisuguste viisidega kutsutakse esile valitsuskriis, siis on see küll väga väiklane.
6. •• Praegu on valitsuskriis?
7. Ma ootan peaministrilt selgitusi, sest teame, et Ojulandi käest ei ole ükski saladus kaotsi läinud. Presidendil on kolm päeva aega avalduse menetlemiseks, aga teame, et seaduse järgi ei saa president öelda “ei”. Ei tea, kui kaua ta asja menetleb, aga peaministril on küllalt aega selgitusteks.
8. •• Millise täiendava info põhjal peaminister nii otsustavalt käitus?

9. Põgusatest vestlustest peaministriga on jäänud mulje, et tal ei ole rohkem infot selle juhtumi kohta, kui on minul või kellelgi teisel.

10. •• Kohtusite peaministriga enne tema vestlust Ojulandiga. Mida ta teile ütles?

11. Olime koos innovatsiooniteadlikkuse üritusel. Kui see lõppes kell 13.45, teatas peaminister mulle, et on kella 14-ks enda juurde kutsunud välisministri ning teeb talle ettepaneku ise tagasi astuda. Vastasin, et ma ei nõustu sellega, ei kiida seda kuidagi heaks ning ei mõista, mis on Ojulandi personaalne süü. Ütlesin, et enne tuleks välja selgitada kõik asjaolud ning siis astuda samme. Selgitust ma peaministrilt ei saanud.

12. Pärast kohtumist helistas peaminister mulle uuesti ja teatas, et tegi selle ettepaneku, kuid Kristiina ei nõustunud sellega. Peaminister teatas, et läheb presidendi juurde ja see samm on hea meie riigile.

13. •• Peaminister ei saa oma erakonna toetusprotsendi juures praegu kuidagi teie survele järele anda – kuidas käitute?

14. Ootame selgitusi. Kui selgitused meid ei rahulda, on tegemist väga tõsise valitsuskriisiga.

15. •• Kas liidu lagunemine on võimalik?

16. Ei ruttaks sündmustest ette.

11. JUHTKIRI: Juhan Partsi paratamatu valik

09.02.2005

1. Eile otsustas peaminister Juhan Parts teha lõpu aina näotumaks muutuvale avalikule sõnavahetusele välisminister Kristiina Ojulandiga.

2. Eesti Päevalehe arvates ei jätnud Ojuland ega Reformierakond peaministrile enam lihtsalt muud valikut.

3. Kahtlemata ongi ministri tagandamise kõige olulisem põhjendus välispoliitika töörahu taastamine. Selge ju, et omaenda keelega endale üha sügavamalt auku kaevanud välisministril ei olnud enam sisuliseks tööks aega. Eesti välispoliitilised probleemid ei lõppenud mullu

4. 1. mail Euroopa Liitu astumisega ega lõpe ka siis, kui riigi idapiir kunagi lepingu alusel fikseeritakse.

5. Kuid sama selge on ka, et üheski riigis ei saa peaminister taluda oma kabineti liikmete avalikku allumatust ning peaministri üle irvitamist. Lõppenud lahingus eksisid alluvuskorra vastu nii tagandamishirmus Ojuland kui ka tema erakonna

esimees minister Andrus Ansip, kes ei häbenenud meedia vahendusel Partsile osutada, kes on riigis “tegelik” peaminister ja vahetab kabineti liikmeid.

6. Ojulandi juhtumist peaksid lisaks Reformierakonnale ning praegustele ministritele tegema järeldusi kõik, kes Eesti poliitikaelus juba tegutsevad või kavatsevad tegutsema hakata. On iseenesest kummaline, millise järjekindlusega tavatsevad riigi poliitilised liidrid ühe ja sama reha peale astuda. Kuigi ammu peaks kõigile selge olema, et poliitiku puhul on valetamine või pidevalt vastukäivate ütluste andmine hoopis suurem süütegu kui korralagedus oma valitsemisalas. Riigisaladusega seostuva oleks ühiskond Ojulandile võib-olla ka andeks andnud, lapsikut vassimist ja keerutamist mitte.

7. Eesti vajab välispoliitikas selget ja üksmeelset tegevust. Uue välisministri esmane ülesanne ongi taastada presidendi, valitsuse ja riigikogu koordineeritud tegevus välissuhtluses. Loodetavasti asuvad uut ministrit selles töös toetama ka Eesti diplomaadid, niipea kui nad pikaajsest šokist toibuvad.

12. President: Ojulandiga seostuv võib mõjutada piirilepingu sõlmimist

10.02.2005, esikülg

1. Rüütel kinnitas Eesti valmidust sõlmida piirilepe Venemaaga välisministrite tasemel
2. “Jah, täitsa kindlasti võib mõjutaba,” vastas president Arnolt Rüütel eile Eesti Päevalehe reporteri küsimusele, kas Kristiina Ojulandi tõenäoline vabastamine välisministri kohalt võib kuidagi mõjutada Venemaa-poolset valmisolekut sõlmida piirileping.
3. “Oleneb, kuidas meie valitsus suudab selle küsimuse lahendada,” rääkis Rüütel. “Valitsus peab asuma nendel päevadel reaalsele seisukohale, kuidas see küsimus laheneb, ja siis on võimalik sellele küsimusele vastata. Praegu ma ei suuda sellele täpselt vastata. Kuid Eesti pool on valmis välisministrite tasemel piirilepingu allkirjastamiseks, sõltumata sellest, kas välisminister on Kristiina Ojuland või keegi teine.”
4. Nii et te näete ohtu, et kui välisminister välja vahetatakse, võib Venemaa välisministri huvi Eestisse visiidile tulla ja piirileping allkirjastada väheneda?
5. “Venemaa välisministri visiit Eestisse ei pea sõltuma Eesti välisministri isikust. Me püüame Eesti poolt kõik teha selleks, et dialoogi jätkata, sest sellest on reaalselt

huvitatud mõlemad pooled. Püüame teha kõik, et sisemiselt oma süsteemi töö realselt tagada,” ütles Rüütel.

6. Rüütel tunnistas, et seaduse järgi pole tal muud võimalust, kui Ojuland välisministri kohalt vabastada. “See küsimuse leiab minu poolt lahendi kindlasti homme (täna – toim). Ütlesin koalitsiooniliikmetele, et arutagu nemad omavahel – sest ka nemad omavahel ei ole teatavasti selles küsimuses võib-olla piisavalt konsulteerinud,” ütles leppimist lootev Rüütel.

13. Partsi ja Ansipi võimetus kokku leppida maksab Ojulandile koha

10.02.2005

Tuuli Koch

1. Reformierakonna jonnakas paindumatus võib viia Juhan Partsi umbusaldamiseni.
2. President Arnold Rüütel ootab veel tänase päeva, et välisminister Kristiina Ojulandi ametist vabastamise pärast riidu läinud Reformierakonna esimees Andrus Ansip ja peaminister Juhan Parts ära lepiksid.
3. “Ma tegin ettepaneku, et nad lepiksid omavahel kokku – et ei oleks solvumist, et üks või teine osapool pole ühest või teisest asjaolust olnud teadlik,” ütles Rüütel. “Ja kui siis ei leita üksmeelt, siis nii nagu põhiseadus ette näeb, tegutseme edasi – ja kui pinged tõusevad niikaugemale, kas või kuni uue valitsuse moodustamiseni.”

Plaanitakse laia võimuliitu

4. Ansip ootab, et Parts võtaks avalduse tagasi, Parts ei soostu seda mingil juhul tegema. Seega saab Ojulandi ametist vabastamise avaldus täna allkirja.
5. Lõbusa ärevusega arutasid riigikoguliikmed eile võimalikke edasisi arenguid: Reformierakond esitab Ojulandi tema vabastamise järel uuesti välisministri kandidaadiks, millele järgneb umbusaldus peaminister Juhan Partsile. Tundugu see võimalus kui tahes ulmeline või sündmustest etteruttav, oli Reformierakonna fraktsiooni liikmetel sellest eile teiste fraktsioonidega juttu. Plaan teha ülesaaliline uus võimuliit, jättes välja Res Publica ja Keskerakonna, jätaks võimupoolele 55 saadikut. Uude koalitsiooni tuleksid siis Reformierakond, Rahvaliit, Isamaaliit, sotsiaaldemokraadid ja -liberaalid. Võimalik on ka Res Publica ja Rahvaliidu valitsusse jäämine ning Reformierakonna väljavahetamine.
6. Reformierakonna esimehe Andrus Ansipi väljakäidud erakorraliste valimiste teema mõjub praeguses olukorras mullina – Reformierakond ei andesta Res Publicale

välisministri vabastamist ning niigi olematu omavaheline usaldus ja toetus on kahe suure paremerakonna vahelt täiesti kadunud. Valimised sobiks kõigile erakondadele, välja arvatud praktiliselt rahva toetuseta jäänud Res Publicale. Seega on tegu paljuski hirmutamistaktikaga.

7. Erakorralistesse valimistesse ei usu ka peaminister Parts, kes nimetas seda ideed erakonnakaaslastele saadetud kirjas mitte eriti tõsiseltvõetavaks.

8. “Kui Reformierakond soovib mulle välisministri vahetamise ettepaneku tegemise tõttu algetada umbusalduse avaldamise, on neil loomulikult see võimalus, aga selle õnnestumise korral on tõepoolest Eestis valitsuskriis,” lisas ta siiski.

9. Rahvaliit hoiab selgelt Reformierakonna poole. Erakorraliste valimisteni, mis võiks Reformierakonna hinnangul toimuda koos sügiseste kohalike omavalitsuste valimistega, ei suuda praegune liit ilmselt rahulikult istuda.

10. “Kui Parts räägib välisministri puhul usalduse kadumisest, siis soovitan tal vaadata peeglist ja lugeda rahva usaldusnumbreid temale endale,” teatas Ansip. “Minu arusaam asjast on, et kõige taga on Res Publica madal reiting.”

11. Reformierakonnal on ülesanne esitada uus välisministrikandidaat. Uueks kandidaadiks on aga taas Kristiina Ojuland – üsna ülbe ja jonnakas käik. “See on oma põhimõtete eest seismine,” oli Ansip veendunud.

12. Endiselt ootab Reformierakond Partsilt selgitusi, kuigi tegelikult teavad mõlemad pooled väga hästi, et pole selgitusi, mis asja päästaks.

13. Partsi kiri Ansipile

Ojuland eksitas avalikkust

Poliitiline vastutus

14. •• Väljavõtteid peaminister Juhan Partsi kirjast Reformierakonna juhile Andrus Ansipile:

15. •• /.../ Otsustasin vabastada senise välisminister Kristiina Ojulandi, kuna ta oli kaotanud nii minu ja olulise osa välisriikide usalduse, kui ka seadnud ohtu meie riigi välispoliitilise usaldusväärse. /.../ Lisaks

eksitas välisminister avalikkust, süüdistades mind kantsleri väljavahetamise nõudmises.

16. •• Ma ei tea, kas Sa oled oma eelkäija, Siim Kallasega neid küsimusi arutanud, aga

vastab tõele, et me arutasime probleeme välisministri haldusalas möödunud kevadel. Need probleemid puudutasid nii ministeeriumi haldussuutlikkust, sisemist koostöövõimet kui ka ministrite prioriteete. Probleemid, millest rääkisin Kallasega aasta tagasi, ei ole täna kadunud.

17. •• Pidasin toona vajalikuks välisministri väljavahetamist Reformierakonna poolt. Jõudsime arutluskäiguga toona võimaluseni, et ehk piisaks kantsleri vahetamisest. Tänapäevaks ilmsiks tulnud probleemid vajavad aga selge poliitilise vastutuse võtmist.
EPL

18. **Kadunud paberid ilmselt ohutud**

19. •• Ehkki välisminister Ojulandi ähvardavad 91 erineva salastus- astme ja teadmata saatusega välisministeeriumi dokumenti, jääb nende kadumisest tekkiv julgeolekuoht siiski küsitavaks.

20. •• EPL-i konsulteerinud kolmest asjatundjast ükski ei arvanud, et kadumaläinud paberite sekka oleks kuulunud NATO-st või Euroopa Liidust välisministeeriumile usaldatud dokumente. Riigisaladuse seadus eristab nelja salastatuse taset, kusjuures kadunud paberid kuuluvad kahte keskmisse kategooriasse – salajase ja konfidentsiaalse tasemega dokumentide hulka. Ühtegi “täiesti salajase” märkega paberit pole teadaolevalt esitamata jäänud, kinnitas ka kaitsepolitsei.

21. •• Suuremate kaotuste sekka kuuluvad väidetavalt luuretööga tegeleva teabeameti mitme aasta tagused nädalaülevaated ja analüüsid, mis on päevakajalisuse kaotanud. Hilisemast ajast on kaotsi läinud Euroopa Liidu alaliste esindajate kogu COREPER tarbeks kirjutatud juhiseid, millest osa muutus avalikuks juba pärast üritust. *Priit Simson*

Illustratsiooni juures olnud tekst:

22. Sõjaprintsess Ojulander elas õnnelikult Islandi väljakul uhkes lossis ja valitses kindla käega saadikuid. Lossi keldris hoidis ta muistseid pärgamendirulle, mis annavad Maarjamaale surematuse ja jõu. Kuid lõbusat elu elades on osa saadikutel saladokumente kaduma läinud... Ojulanderi vaenlased saadavad kurjuse isanda Kapo käsilased kadunud pärgamendirulle otsima, et Ojulanderist süüdlast teha. Kõik värisevad mustakuuliste kaposiitorite ees, kes piinavad ja tapavad aulikke saadikuid. Ojulander asub oma lossi kaitsma. Vapralt võitleb ta, kui iga tapetu asemele tuleb

kümme uut. Uudis suurest lahingust jõuab kuningas Juhan Kõverkaela kõrvu, kes nõuab Ojulanderilt: “Mis oled sa teinud minu saladokumentidega? Mu kuningriik hakkab!” Ojulander ajab süü kolme lossist põgenenud saadiku – Nirgi, Karandi ja Pallase kraesse. “Sa oled mu reetnud” hüüab kuningas. Ta kihutab Rüütli juurde, kes on maa ja taeva valitseja. Meeleheitel kuningas tahab Ojulanderi oma õukonnast välja heita ja saadab oma palve tuviga üles. Aga Rüütel on nii pikk, et ainuüksi tuvil võtab 3 päeva aega, et tõusta tema kiivri visiiri kõrgusele... Saaga jätkub!

14. Mure kadunud riigisaladuse pärast algas juba mullu

Anneli Ammas

1. Kadunud paberite kohta tuleb ilmselt aru anda ka partneritele NATO-s ja EL-is.
2. Detsembri algul kuulis peaminister Juhan Parts nii salateenistuste allikatest kui ka välisminister Kristiina Ojulandilt, et kaitsepolitsei audit pole suutnud välisministeeriumist leida hulka salajasi dokumente.
3. Selleks ajaks oli kaitsepolitsei korraline audit välisministeeriumis juba tavapärased kolm kuud kestnud ning osa paberite puudumise tõttu oli auditi tegemise aega kuu võrra pikendatud.
4. Välisministeeriumis toimetanud kaitsepolitsei tegevuses polnud midagi eriskummalist. Igal aastal tehakse niisugune rutiinne riigisaladuse hoidmise kontroll kaitsepolitsei poolt kahe- kolmes riigiasutuses. Aastaplaani kinnitab siseminister iga aasta algul ja nii oli ka 2004. aastal. Kaitsepolitsei audit algas Islandi väljakul 30. augustil ning kolme kuuga toime ei tulnud.
5. Salajased dokumendid kerkisid avalikkuse terava tähelepanu alla 31. jaanuaril, kui Postimees kirjutas välisministri kavast vahetada välja kantsler. Põhjusena viidati samale dokumentide kadumisele. 2. veebruaril tunnistas Ojuland juba otsesõnu, et dokumendid on kadunud ning asus süüdistama oma eelkäijaid.
6. Esimest korda tegi selle peale suu lahti ka kapo, vastates avalikele küsimustele numbriga: kadunud on 91 salajaseks kuulutatud dokumenti. Ühtlasi teatas kapo, et välisministeeriumil on veel kuu aega dokumente otsida.
7. Valitsus on valmis, et peagi hakatakse teistest riikidest ning rahvusvahelistest organisatsioonidest esitama Eestile küsimusi meie välispoliitilise usaldusväärsuse kohta. Eilseks ei olnud NATO ega Euroopa Liit veel järelepärimisi Eestile siiski esitanud.

Karmid küsimused

8. “Seda, et NATO ja Euroopa Liit ei pane meil toimuvat tähele, ei maksa loota,” ütles Riigikogu väliskomisjoni esimees Marko Mihkelson. “Ka tõsisemad järelepärimised pole sugugi välistatud,” lisas ta. “Meie diplomaatidel ning poliitikutel tuleb igal juhul selgitada, miks Eestis saladused kaovad ning lekivad lausa välisministeeriumist,” lausus Mihkelson.

9. Riigikogu väliskomisjoni esimehe sõnul näitab välisministri väljavahetamine niisuguse juhtumi puhul Eesti kindlat soovi juhtunule hinnang anda ning tulevikus sellistest leketest hoiduda. “See ei ole lihtsalt valitsuskriis, millena Reformierakond tahab juhtunut näidata, vaid on Eesti riigi huvides küsimus kiiresti lahendada ja uus välisminister ametisse panna,” lausus ta.

10. Parts ründas Ansipi seisukohti

11. •• Reformierakonna juht Andrus Ansip üllatas üleeile teatega, et kadunud salapaberid polnudki nii väga salajased.

12. •• Eile parlamendis küsimustele vastanud peaminister Juhan Parts oli sellise avalduse suhtes väga kriitiline ja tuletas meelde, et seaduse järgi saladuseks kuulutatud dokumente saab saladuse pitseri alt välja võtta vaid valitsuse otsusega.

13. •• Millised dokumendid on salajased, on riigisaladuse seadusega täpselt määratletud ning punast templit ei löö ametnikud paberile oma äranägemise järgi.

14. •• Välisminister on viidanud, et osa saladusi on kadunud juba eelmiste ministrite ajal. Parts meenutas, et salainfot omava asutuse juht peab igal aastal nende materjalide olemasolu kontrollima. “Selle käigus saab hinnata ka seda, kas mõni saladus on kaotanud oma olulisuse,” lisas Parts. A.A

15. Seadusest

16. Kuidas valitsusi vahetatakse?

17. •• PS § 92: valitsus astub ise tagasi, riigikogu võib avaldada valitsusele/peaministrile umbusaldust, milleks on vajalik riigikogu koosseisu enamuse häält ehk 51 häält või toimuvad riigikogu valimised.

18. Kuidas ministreid vahetatakse?

19. •• PS § 90 järgi teeb muudatusi valitsuse koosseisus president peaministri ettepanekul; st peaministri taotlused rahuldab ja kinnitab president, kellel endal puudub ministrite vahetamisel initsiatiivi õigus. Koalitsioonilepped ei ole juriidilise sisuga dokumendid, st kui koalitsioonilepingu lisas lepatakse kokku ametikohtade jaotus parteide vahel, pole sellel kokkuleppel mingit õigusjõudu; jõudude vahekordi võib alati muuta, kui nii kokku lepatakse.

20. Kuidas saab praeguses olukorras valitsust vahetada?

21. •• Valitsuse vahetamise saab algatada kas peaminister (tagasi astudes) või vähemasti 21 riigikogu liiget, kui nende algatatud umbusaldust valitsusele toetab vähemalt 51 liiget. Seega, juhul kui Reformierakond valitsusest lahkub, ei tähenda see ilma umbusalduseta riigikogus peaministri ega valitsuse vahetust. Reformierakonna fraktsioonis on 19 liiget, seega liitlasteta nad usaldusküsimust algatada ei saa.

22. Kuidas võiks praegu jõuda erakorraliste valmiseni?

23. •• Kui pärast valitsuse tagasiastumist ei toeta riigikogu presidendi esitatud peaministri kandidaati (2 korda) ega suuda toetada ka ise üles seatud kandidaati, või kui pärast umbusaldust parlamendis teeb valitsus presidendile asjakohase ettepaneku.

24. Sõjajärgsel ajal pole Eestis erakorralisi valimisi olnud, sest riigikogu liikmed on olnud huvitatud ükskõik millise valitsuse moodustamisest, kuni X koosseisuni (2003) kehtinud hüvitiste ja pensionide süsteemi tõttu. Lisaks on erakonnad näinud erakorralistes valimistes äärmiselt negatiivset “ebastabiilsuse” signaali maailmale.

15. Peaminister Parts õigustas Ojulandi tagandamist

10.02.2005

Kai Kalamees

1. Peaminister Juhan Partsi kaela sadas eile riigikogus hulgi teravaid küsimusi.

2. Imre Sooäär (Res Publica)

Kas peate võimalikuks, et Reformierakond püüab kunstlikult esile kutsuda valitsuskriisi? Valitsusest on ju ennegi ministreid lahkunud?

3. Juhan Parts

Arvan, et me kõik mõistame, mis on riigi huvides tehtud otsus ja mis muudes huvides.

See on tegelikult kõigi meie huvides, et me suudame teha õiged õppetunnid. Ma usun, et see ei mõjuta kuidagi valitsusliidu tööd.

4. Väino Linde (Reformierakond)

Te rääkisite endapoolsest usaldamatusest välisministri suhtes. Kas te võiksite meile valgustada, milline on olukord peaministri usaldusega?

5. Juhan Parts

Ma arvan, et piisav selleks, et teha seda tööd.

6. Jaak Allik (Rahvaliid) Avalikkuses on hakatud arutama ideed võimalikest erakorralistest valimistest. Põhiseaduse järgi saab seda tekitada ainult juhul, kui peaminister astub tagasi ja teeb vastava ettepaneku presidendile. Kuidas te suhtute sellisesse ideesse?

7. Juhan Parts

Ma arvan, et minule alati valimised meeldivad. (Naer saalis.) Selles mõttes, et nad kindlasti värskendavad ühiskondlikku debatti. Ka meie erakonna seisukohalt oleks nad väga teretulnud. Iseküsimus, mis on riigile ja ühiskonnale ja valitsusele mõttekas.

8. Peep Aru (Reformierakond)

Ministri vabastamise taotlemine ilma selgituste ärakuulamiseta ja koalitsioonipartneritega aruteluta on pretsedenditu lugu. Kas siit võib järeldada, et ka ülejäänud valitsuse ministrite kohal on giljotiinioht?

9. Juhan Parts

Minu arvates te eksite, kui ütlete, et peaminister ei ole kuulnud selgitusi. Me oleme selle küsimusega tegelenud vähemalt viimased kolm kuud

10. Jaak Allik (Rahvaliid)

Milline oleks olnud välisministri korrektne käitumine, kui ta sai teada, et rida salajasi dokumente on tema eelkäijate härrade Ilvese ja Kallase käes? Kas on kavas alustada kriminaalasja Kallase või Ilvese vastu?

11. Juhan Parts

Vastutusega peavad tegelema kaitsepolitsei, prokuratuur ja välisministeerium. Seadus annab juhtnöörid, kuidas käituda, kui avastatakse riigisaladuse seaduse rikkumine.

12. Sergei Ivanov (Reformierakond)

Te püüdsite veenda Reformierakonna esimeest selles, et välisminister astuks ise tagasi. Aga te ei ütelnud, et Andrus Ansip kohe vastas, et see ei ole võimalik, kuna teie süüdistused ei pea vett. Kas te tõesti olete naiivne ja mõtlete, et tausta selgitamata

saab kõrvaldada kõige populaarsema Eesti ministri?

13. **Juhan Parts**

Minu arvates need selgitused on olnud piisavad. Peaminister on andnud vande siin riigikogus ja saab lähtuda sellest vandest. Panna ühele kaalukaasile populaarsus ja taoline riigisaladusega ümberkäimine tema poolt juhitud asutuses on täiesti erinevad väärtusskaalad.

16. **Eesti ohuhinnang läks kaduma**

11.02.2005

Priit Simson

1. Välisministeeriumi kadunuks peetud salapabereid tuleb siiski pisitasa välja.
2. Islandi väljaku valges majas teadmata kaduma läinud paberite hulk väheneb pidevalt, kuid ometi jätab riigisaladuse kaotamine võimaluse algatada välispoliitika tipptegijate vastu kriminaal- ja väärteomenetlusi.
3. Praeguste andmete kohaselt on rohkem julgeolekualaseid pabereid kaotsi läinud eelmistel aastatel, hilisemate hulgas militaarset infot kandvaid pabereid teadaolevalt pole. Hellemate teemadega seoses on endiselt kadunud Eesti julgeolekukeskkonna ohuhinnang 1999. aastast.
4. Sellest perioodist puudub ka teave Venemaa sõjalist valmisolekut käsitlevate paberite kohta, teiste seas on teadmata paigas samast aastast pärinev teabeameti materjal Vene relvajõudude suurõppustest. Siiani on kinnitusega jäänud väited 2004. aasta ohuhinnangu kaotamise kohta, küll aga on teadmata asupaigaga materjalide nimekirjas eelmise aasta Läti sisekriise ja Venemaa sealseid aktiivseid meetmeid käsitlevad dokumendid.

NATO paberid on kõik alles

5. Eilne päev tõi selgust kaheksa paberi osas, mis on läinud kaotsi välisminister Kristiina Ojulandi ametiajal. Samas jäi 16 dokumendi saatus endiselt teadmata. Tegemist on valdavalt Eesti Euroopa Liidu suunaliste seisukohtade paberitega, mille sisu on küll tippkohtumistel juba avalikuks tulnud, kuid millelt tempel on jäänud veel maha võtmata. Enamik neist pole mitte salajased, vaid väiksemale piiranguastmele viitava märkega "konfidentsiaalne". Üles leitud salapaberite hulgas on ka saatkondade kommunikatsioone käsitlev teave. Eri allikad kinnitavad, et ühtegi NATO poolt Eestile usaldatud dokumenti pole siiski kaotsi läinud.

6. Kui dokumente kuu aja jooksul üles ei leita, võivad kaitsepolitsei süüdistused tabada välisministeeriumist lahkunud Sulev Kannikest, Toomas Hendrik Ilvest, Siim Kallast ja ka Indrek Tarandit. Täna kaitseministeeriumis asekantslerina töötav Kannike oleks siis rekordiomanik. Praegustest töötajatest on hetkel veel pabereid võlgu teiste hulgas ka diplomaadid Harri Tiido, Raul Mälk ja Tiina Intelmann.
7. On võimalik, et muist madalama salastatuse astmega pabereid on nüüdseks ka hävitatud.
8. Riigisaladuse kaotsimine võib tuua nii kriminaalasja kui ka vormiliselt veidi leebema väärtemenetluse, sõltuvalt sellest, kas kaotsimineku tekib avalikuks tuleku oht või mitte. Kui riigisaladuse hoidmise korda rikutakse, kuid paberid avalikuks ei tule, on tegu väärtetega, mille eest saab määrata kuni 18 000 krooni trahvi.
9. Juhul kui kaotsimineku võib kaasa tuua ka selle sattumise võõraste silmade alla, rakendatakse aga kriminaalmenetlust, mis võib tähendada maksimaalselt aastast vangistust. Lisaks sellele võib ametialase lohakuse paragrahv ohustada välisministeeriumi diplomaatilise julgeoleku büroo töötajaid, kes peaksid salajase info käitluse eest hoolt kandma.
10. Kaitsepolitsei on siiani tänavu riigisaladuse kaitset kontrollinud veel majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumis. Eelmistel aastatel on luubi alla võetud piirivalve- ja päästeamet, samuti kaitseministeerium ja riigikantselei.
11. Siiani pole juhtunud, et asutus poleks suutnud vajalikke dokumente esitada, ja ühtegi väärtetega kriminaalmenetlust pole siiani algatatud. Seni on ainsa isikuna riigisaladuse pärast kohtuotsuse teeninud kaitseministeeriumi endine asekantsler Margus Kolga.

12. Seadused näevad ette karmi karistust

Karistusseadustik §242

Riigisaladuse avalikustamine

13. •• Riigisaladuseks tunnistatud teabe /.../ avalikustamise, ebaseadusliku edastamise või sellele ebaseadusliku juurdepääsu võimaldamise eest, kui tegu on toime pandud ettevaatamatusest, samuti riigisaladust sisaldava teabekandja kaotamise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

Riigisaladuse seadus §32

Seaduse nõuete rikkumine

14. •• (1) Riigisaladuse seaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktide nõuete rikkumise eest, kui see ei olnud seotud riigisaladuse avalikustamisega, – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut.

17. Partsi jätkamine peaministrina Reformierakonnale vastuvõetamatu

11.02.2005

Tuuli Koch, Mirko Ojakivi

1. Ainult peaminister Juhan Partsi väljavahetamine päästaks praeguse võimuliidu.
2. Reformierakonna aseesimees Meelis Atonen lubas, et Juhan Partsi valitsuses Reformierakond kindlasti ei jätkata.
3. “Usun, et ka Rahvaliid mitte. Olen seda meelt, et sama liit võib jätkata, kuid siis peab peaminister teine olema,” lisas Atonen.
4. Uue nädala algus toob suure tõenäosusega kaasa umbusaldusavalalduse Partsile. “Kas just esmaspäeval, aga see suund on, kui Parts avaldust Rüütli juurest ära ei too,” nentis Atonen.
5. President Arnold Rüütel kirjutas eile õhtul välisminister Kristiina Ojulandi ametist vabastamise paberile alla. Aktiivse sõnasõja asemel otsustasid mõlemad tüli osapooled Reformierakond ja Res Publica võtta väikese pausi, kuigi Res Publica nimetab seda pausi väga ultimatiivseks.
6. “Enne esmaspäeva Reformierakond midagi uut ette võtta ei plaani. Praeguste seisude kohaselt koguneb erakonna juhatus esmaspäeval ja siis arutatakse, mis edasi juhtuma hakkab,” rääkis Reformierakonna peasekretär Kristen Michal.

Juba otsitakse uusi sõpru

7. Sotsiaaldemokraatliku erakonna juhi Ivari Padari sõnul on Toompeal juba praegu käimas aktiivsed konsultatsioonid ning uut koalitsiooni proovivad kokku panna nii praegused opositsiooni- kui ka koalitsiooniparteid. “Kõik erakonnad on alustanud aktiivseid läbirääkimisi, kuid esialgu pole võimalik aru saada, kes kellega soovib koalitsiooni moodustada,” lisas Padar.
8. Peaminister Juhan Parts ja Res Publica peasekretär Ott Lumi kinnitasid eile lõuna ajal, et nende erakond ei pea põhi-mõtteliselt uue koalitsiooni moodustamiseks läbirääkimisi. Kuigi poliitikud sahistavad, et Res Publica peab läbirääkimisi Keskerakonnaga, lükkas Parts sellised väited eile ümber.
9. Peaministri ja tema erakonnakaaslaste väidetest hoolimata räägitakse, et üheks

kaalukeeleks võib kujuneda Isamaaliit, kellest sõltub, kas uue valitsuse võiks moodustada Res Publica Keskerakonnaga. Samas oleks niisugune koalitsioon vähetõenäoline, sest Isamaaliit on olnud ülikriitiline nii Res Publica valitsemise suhtes kui ka Savisaare venelembuse suhtes. Samuti on endiselt kõne all ülesaalivalitsus, kuhu kuuluksid kõik parteid peale Res Publica ja Keskerakonna. Isamaaliidu liitumist Res Publica ja Keskerakonna liiduga peavad mitmed poliitikud lihtsalt provokatsiooniks.

18. PRIIT HÖBEMÄGI: Kuidas ma riigisaladust hoidsin

11.02.2005

1. PEATOIMETAJA analüüsib riigisaladuse kaitsmist Eesti Vabariigis
2. Hästi informeeritud ajakirjanikud puutuvad ikka aeg-ajalt riigisaladusega kokku. Nii minagi. Ma jutustan loo, kuidas Eesti riik palus mul hoida üht saladust, mille niidid ulatuvad otsaga tänasesse valitsuskriisi.
3. Möödunud aasta märtsikuus sai Eesti Päevalehele teatavaks, et välisministeerium kavatses Eestist välja saata kaks Vene diplomaati. Tavaliselt tehakse sellised toimingud väga suure saladuskatte all.
4. Õhtul helistas mulle töötaja ühest tihedalt teabega seotud ametkonnast. Ta ütles, et talle on üldjoontes teada, mida Päevaleht kavatses avaldada, ning ta soovis minuga sel teemal vestelda.

Vaikimine riigi huvides

5. Kohtusime konspiratiivselt ühe supermarketi pitsabaaris. Kuulsin järgmist juttu: operatsioon diplomaatide väljasaatmiseks on tõesti käimas. Kui aga Päevaleht sellest enne kirjutab, kui Vene saatkond on saanud Eesti välisministeeriumilt teate diplomaatide väljasaatmise kohta, saadab Venemaa esimesena paar Eesti diplomaati Moskvast välja. Koos sellega antakse üle maailma jõuline propagandalöök Eesti pihta ning kogu välisministeeriumi planeeritud operatsioon on läbi kukkunud. Kuid (ja siin peituski jutuajamise mõte) – kui Eesti Päevaleht hoiab informatsiooni paar päeva kinni, siis läheb kõik nii, nagu ette nähtud.
6. Olin olude sunnil osutunud riigisaladuse kaasteadjaks ja kandsin sellega seoses ka vastutust. Tegelikult sooritasime vastastikku kasuliku tehingu – Päevaleht lükkas artikli ilmumise niikauaks edasi, kuni väljasaatmise teade on esitatud, ning lehega ei hakatud rääkima ebameeldivalt ametlikku juttu riigisaladuse avalikustamise

tagajärgedest.

7. Kolmapäeval, 17. märtsil 2004 tegi välisministeerium Vene diplomaatidele ettekirjutuse 48 tunni jooksul riigist lahkumiseks. Üks diplomaatidest lahkus juba neljapäeval, teine reedel. Päevalehe lugu selle kohta ilmus laupäeval.

8. Möödunud teisipäeval saatis peaminister Juhan Parts Reformierakonna esimehele Andrus Ansipile kah kirja. Ta kirjutab muu hulgas: “Ma ei tea, kas Sa oled oma eelkäija, Siim Kallasega neid küsimusi arutanud, aga vastab tõeale, et me arutasime probleeme välisministri haldusalas möödunud aasta kevadel. Need probleemid puudutasid nii ministeeriumi haldussuutlikkust, sisemist koostöövõimet kui ka ministri prioriteete. Probleemid, millest rääkis Kallasega, ei ole täna kadunud. Pidasin toona vajalikuks välisministri väljavahetamist Reformierakonna poolt. Jõudsime arutluskäiguga toona võimaluseni, et ehk piisaks kantsleri väljavahetamisest.”

9. Partsi ja Kallase vestlus puudutas tõenäoliselt välisministeeriumist välja lekkinud Vene diplomaatide juhtumit, lisaks Vene lennukite Eesti õhuruumi tungimise ilmsikstulekut. Kuid mingeid samme ette ei võetud.

Riigisaladus kui poliitiline relv

10. Aga tulgem nüüd tänasesse päeva tagasi. Küllap teab juba enamik eestlasi, et kaitsepolitsei avastas välisministeeriumis korralise kontrolli käigus, et suur hulk salajasi või ametialaseid dokumente on kuhugi kaduma läinud.

11. Kaitsepolitsei raport on samuti ametialaseks kasutamiseks ja isegi valitsuse liikmetele (v.a peaminister) pidi selle sisu ilmsiks tulema alles eilsel kabinetiistungil. Tegelikult on seegi “saladokument” juba ammu välja lekkinud!

12. Riigisaladuse mõiste on Eestis äärmiselt veniv – sellega võib edukalt kaubelda, kuid tavaliselt kasutatakse riigisaladust poliitilise relvana, millega vastane hävitada. Mäletate Gunnar Oki ja Meelis Atoneni skandaali riigisaladuse ümber? Õnneks oli Okil nii halb mälu, et ta lihtsalt ei mäletanud, kas Atonen talle mingit paberit üldse näitas või mitte... Teine näide – endine kaitseminister Margus Hanson, kellelt varastati riigisaladus koos nahkportfelliga ning see maksis talle ametikoha (värskemad vihjed kõnelevad hoopis portfelli unustamisest lõbustusasutusse).

13. Kõige naeruväärsem on see, et seekord ei ole keegi helistanud toimetusse küsimaks, kuidas ajakirjanikud nii täpselt teavad veel avaldamata kaitsepolitsei auditi sisu, selles mainitud isikuid, nende käes olnud dokumentide arvu, sisu, detaile jne. Kas kaitsepolitsei algatab nüüd Postimehe vastu kriminaalaja riigisaladuse

avalikustamise eest, nagu seadus ette näeb? Ja Päevalehe, Eesti Ekspressi ja Õhtulehe vastu – kes kõik olid midagi teada saanud?

14. Aga ei! Seda ei juhtu. Sest siis tuleks välja, et kõrgel positsioonil olevad poliitikud ja ametnikud on ise neid andmeid lekitada aidanud – või pole vähemalt püüdnud lekkimist takistada. Sellist skandaali ei ole aga kellelegi tarvis!

15. Eesti riigis on lihtsalt tavaks, et kui poliitilise võitluse käigus tekib vajadus kõige häbematumal moel riigisaladusi lekitada, siis seda ka tehakse. Ja riigisaladuse kaitse rakendamine on rangelt valikuline – selle jälgimist nõutakse täie rangusega siis ja ainult siis, kui see on vajalik poliitilise vastase kõrvaldamiseks.

19. Ojuland: peaministrina pole Parts vastuvõetav

12.02.2005

Priit Simson

1. Välisministeeriumis sahtleid kraamiv eksminister Kristiina Ojuland usub, et võimuliit püsib juhul, kui Juhan Parts loovutab ameti kellelegi teisele.
2. •• Kristiina Ojuland, peaminister keeldus teiega edasi koos töötamast. Miks Juhan Parts teid ei salli?
3. Ma arvan, et küsimus pole selles, kas sallib või ei salli, küllap siin on ikka mingid muud põhjused.
4. •• Nagu?
5. Võime oletada. Meediast on läbi kajanud, et inimene võib ka lihtsalt halvas tujus olla, tõustes teisipäeva hommikul üles ja lugedes Postimehest ebameeldivat esilehekülge. (Juttu oli Partsi ebapopulaarsusest – toim.)
6. Aga populaarse ministri mahavõtmine sellises poliitilises olukorras, kus Res Publica toetus on liikunud suure kiirusega nullilähedaseks, võib olla üks argument, millega halvendada Reformierakonna mainet. Kui peaministril oluks välisministeeriumile tõsiseid etteheiteid, siis elementaarne oleks olnud, kui ta oleks sellest koalitsiooninõukogus partneritega rääkinud ja need etteheited rahulikult lauale pannud. Igal esmaspäeval saab koalitsiooninõukogu kokku.
7. •• Nii et teie hinnangul oli see tüli provotseerimine?
8. See on nüüd küll minu isiklik seisukoht. Aga ma püstitaks küsimuse nii: miks oli vaja välisminister üldse ametist lahti lasta, enne kui välisministeerium on jõudnud kapole vastuse koostada? See uurimine oli alles ees ja olukord tegi mind lausa

murelikuks.

9. •• Kui me võtame need 91 salapaberit, mis sattusid teadmata kadunute nimekirja, siis kui paljud neist on tänaseks leitud?

10. Kuna ma pole enam minister, pole mul ka enam mingit õigust minna viimast seisu uurima. Kuid mulle tekitas seegi küsimärke, kui ma isiklikult hakkasin helistama inimestele, kes olid dokumente mittetagastanute nimekirjas, ja siis järsku hakkasid dokumendid päevavalgele tulema. Uurimine on ikkagi kestnud üldse pool aastat ja inimesed pole asjaga isegi kursis, keegi pole neilt dokumente isegi küsinud. Ma olen ministrina olnud väga tihedas kontaktis diplomaatilise julgeoleku osakonna peadirektoriga. Võib-olla pole olnud õigustatud see usaldus, et asja toimetatakse kõiki jõuvarusid kokku võttes. Ehk seesama (poliitika planeerimise osakonna juhataja – toim) Raul Mälgu juhtum on hea näide, sest ma ise helistasin talle lõpuks ja küsisin, kus on see paber. Siis tuli välja, et talt pole seda küsitudki, aga see, et tal on paber puudu, oli ju nimekirjast teada.

11. •• Küsimus on ministeeriumi haldussuutlikkuses?

12. Seda võib paigutada mitmele reale – on see haldussuutmatust, tahtmatust, mis iganes. Ma ei tahaks kellegi peale näpuga osutada. Saanud esmaspäeval kapo lõpliku raporti, olen ma väga palju analüüsinud, miks neid kadunud dokumente sai kirja ikkagi 91 ja miks ei olnud seda arvu võimalik vähendada juba enne, kui ma isiklikult sekkusin. Esimese päeva jooksul oli kohe võimalik kaheksa dokumenti leida ja ma usun, et nüüd on neid veel juurde tulnud.

13. •• Kui suur on oht, et dokumendid on kellegi käes, kelle käes nad kindlasti olla ei tohiks?

14. Ma loodan, et sellist ohtu ei ole. Mul pole alust arvata, et need dokumendid oleks kellegi kolmanda kätte sattunud.

15. •• Siirdudes riigisaladuselt võimuliidu pingete juurde: kas teie meelest on õige, kui Reformierakond jätab ühe inimese pärast – see olete teie – valitsuses oma valimislubaduste täitmise ja läheb jäiga joonega lõpuni?

16. Küsimus ei olegi Kristiina Ojulandi isikus, küsimus on selles, kuidas käitus peaminister oma koalitsioonipartnerite suhtes, pannes partnerid olukorda, kus keegi ei saa enam kindel olla, et järgmisena ei võeta ette mõnda järgmist ministrit. Nii näiteks on Rahvaliidul samuti olnud põhjust muretsemiseks, vaadates neid sündmusi. Pigem tekitas selle olukorra kõigile arusaamatu järsk käik. Reformierakonna huvides on

kindlasti stabiilsuse säilitamine ja sellepärast me koguneme ka esmaspäeval erakorralisele juhatuse koosolekule. Ma usun, et praegu olemasoleva koalitsiooni sees on veel edasiliikumisvõimalusi. Küll aga on mul täna raske uskuda, et praegune peaminister saab olla vastuvõetav kõigile koalitsioonipartneritele.

17. •• Inimene inimese vastu?

18. Ei, ma ei tahaks seda viia nii isiklikuks. Koalitsioonipartnerid lihtsalt tahavad olla kindlad, et edaspidi lähtutakse koalitsiooni praktikas välja kujunenud headest kommetest ja tavadest. Kui on probleem, siis selleks on koalitsiooni koostöökoda. Seal on võimalik suure seltskonnata, avalikkuse juureolekuta asju ausalt arutada. Kui on probleem, et välisminister ei kõlba, siis tuleb seda seal arutada. Mitte see, et üks inimene teise vastu.

19. •• Kas vastab tõele, et olete üritanud peaministriga poolteist kuud ühendust saada?

20. Jah. Kui ma ka helistasin, siis veeres jutt alati mõnele teisele teemale. Mul on kahju, et peaminister seda aega ei leidnud. Peaminister ei leidnud ka aega arutada 2005. aasta välispoliitika eesmärke, kuigi mina ja mu kabinetiülem talle korduvalt ettepanekuid tegime.

21. •• Kuidas teile tundub, kas Reformierakonda on sedapuhku löödud tema enda relvaga? Siiamaani on ju reformistid tekitanud valitsuskriise, öeldes: kuulge, on mingi probleem...

22. Te pole esimene, kes sellise mõtte välja käib. Kui keegi oli selle kavandanud millegi õpitu realiseerimise eksamina, siis see kõlab siiski ebausutavalt. Ja kui ta on ka tõsi, siis on see halenaljakas.

20. ANDRUS KIVIRÄHK: Santa Krutsi roos

12.02.2005

1. Andrus Kivirähk meenutab, et seelik on ennegi mehed tülli ajanud

2. Mis võib ühele naisterahvale siin ilmas veel suuremat rõõmu sünnitada, kui see, et mehed tema pärast verd valama ning lahinguid lööma hakkavad!

3. Siis võib iga eevatütar ennast otse printsessina tunda, ehk siis end kogunisti Ilusaks Helenaks pidada, kelle üliväga suur kaunidus omal ajal kreeklased kümneks aastaks Trooja linna müüride alla taplesid. Et see kuulsusrikas sõda viimaks jäleda verepulmaga lõppes, on kah muidugi tõsi ja peaks meesterahvaid korrale kutsuma, kui need oma daamikese eest ummisjalu tulle tahavad joosta.

Pikutav tulehark

4. Jah, kõiksugu hirmsaid asju ning nurjatusi on õrnema soo nimel toime pandud ja paljud vanad sõbrad on mõne seeliku pärast sellise raginaga tülli läinud, et tükid taga. Aga harvad pole ka need kurvad lood, kus vaene mees teda koledasti kurnavast naisinimesest igal moel vabaneda katsub, sest tulehark tähtsalt toas pikutab ning mehikesele pikka nina näitab.

5. Sellise haleda loo on meile jutustanud üks Rosenstrauchi-nimeline kirjamees, kelle näokatte tagant targemad inimesed vana hea Juhan Peegli ära tunnevad. Jutu nimi on “Verine John ehk Sarapiku Juhan” ja praeguse ülikurva valitsuskriisi ajal sobib tema uuesti üle lugemine nagu rusikas silmaauku.

6. Selles loos pajatatakse meile hirmsast mereröövlist nimega Verine John. Too uhke mehemürakas on enesele laeva Santa Krutsi roosiks kutsutud imekauni Isabella noppinud, ehk küll elutark meremõrtsukas Puujalg teda kohe alguses hoiatab: “Naesterahvaga võib korsaar küll kord või teine mõnusaste hullata, aga laevas ep ole mitte tema koht.”

Õpetlik lugu

7. Seda tarka nõu John esiotsa kuulda ei võta, sest kauni Isabella võlud talle nõnda rängalt on mõjunud, et röövlid isekeskis kurdavad: “Vaene pealik, sinust on naesterahva perisori saanud! See nõidlik naene teeb sinuga sedasama, mis pottsepp sauega!” Nii jääbki Isabella röövlilaevale, kus tema “oma ühesilmalist meest kõvaste kütkes pidas, sest et tema üks terase mõistusega naesterahvas oli, kes oma ihu kenadusi mitte ilmaasjata välja ei jägand”.

8. Et see röövlilaev viimaks karile purjetas, pole vist enam tarvis öeldagi, nagu ka mitte seda, et viimases peatükis näeme Verist Johni suure hirmuga läbi kadakapõõsaste põgenemas sõjaka naisterahva eest, kes “oma perlisarnaste hammaste vahel hoidis pitka teravaks ihutud pistoda”. Siit näeme, milleni võib viia arutu armastus.

9. Juhan Parts ja Andrus Ansip, võtke sellest tõestisündinud loost õpetust!

21. Osa kadunud salajasi pabereid tuli välja enne kaitsepolitsei kontrolli

14.02.2005

1. Veel sügisel oli välisministeeriumis riigisaladusega kaitstud paberite haldamisel palju suurem segadus, kui näitas kaitsepolitsei läinud nädala aruanne.

2. Rohkem kui neli kuud välisministeeriumi kontrollinud kapo esimesed vahekokkuvõtted näitasid, et teadmata oli tunduvalt enam kui saja salajase dokumendi asukoht. Mitme kuu jooksul leidsid ministeeriumi ametnikud paljud neist üles ja lõpuks ei teatud kapo aruande järgi 91 dokumendi asukohta.
3. Praeguseks on seegi nimekiri kümme-konna dokumendi võrra lühenenud ning tõenäoliselt leiavad ministeeriumi ametnikud riigisaladuse märkega pabereid veelgi. Aega on neil selleks 7. märtsini.
4. Välisministeeriumi tippametnikest kannab korralageduse eest kõige suuremat vastutust aastaid diplomaatilise julgeoleku bürood juhtinud Kristo Riimaa. Just tema juhtis ministeeriumis kuni viimase ajani riigisaladuste liikumist.
5. Kapo kontrolli ajal muutis välisminister Kristiina Ojuland Riimaa juhitud büroo osakonnaks ning määras selle peadirektoriks Tago Holstingu.
6. Riimaa töötab edasi Holstingu alluvana, kuid pole välistatud, et kui kapo algatab riigisaladustega hooletu ümberkäimise tõttu kriminaal- või väärteoasja, siis võib just Riimaast saada üks vastutajaid. J.P.

22. Reformierakonna juhid otsustavad Partsi püsimise

14.02.2005

Anneli Ammas, Jaanus Piirsalu

1. Andrus Ansip tutvus neljapäeval kadunud salapabereid puudutava kapo aruandega.
2. Peaminister Juhan Parts jätab täna õhtul ära varem planeeritud Norra-visitidi, kui Reformierakonna juhatus jätkab hommikul jäika suhtumist ning nõuab Res Publicalt valitsusjuhi väljavahetamist.
3. Ametlikul visiidil teiste hulgas Norra kuninga Harald V-ga kohtuma pidav Parts loodab, et välisminister Kristiina Ojulandi lahtilaskmisest eelmisel nädalal ärritunud Reformierakonna juhatuses jäävad peale n-ö terve mõistuse pooldajad – kui vaadata Res Publica pilguga –, kes nõustuvad esitama uue välisministri kandidaadi.
4. Põhiliselt toetavad sellist lähenemist nooremad Reformierakonna poliitikud, kes on juhatuses aga vähemuses. Nende põhinõudmine on: Res Publica ja Parts peavad andma garantii, et peaminister arutaks edaspidi kõiki olulisi otsuseid aegsasti partneritega, mitte ei teataks neile juba tehtud otsustest, nagu juhtus Ojulandi ametist vabastamisega.
5. Reformierakonna aseesimehe Meelis Atoneni juhitud n-ö radikaalsem tiib jääb täna

suure tõenäosusega kindlaks nõudmisele, et Parts peab lahkuma, ning tahab esitada Ojulandi uuesti välisministri kandidaadiks.

6. Määravaks saab erakonna esimehe Andrus Ansipi seisukoht. Ojulandi vabastamisel otsustavaks saanud kaitsepolitsei aruannet välisministeeriumist kadunud riigisaladuste kohta sai Ansip esimest korda lugeda neljapäeva õhtul valitsuse kinnisel istungil. Res Publica poliitikud lootsid nädalavahetusel, et aruandes toodud faktid sunnivad Ansipit loobuma Ojulandi tuliselt kaitsmast.

7. Eile vältis enamik Reformierakonna juhatuse liikmeid selget seisukohavõttu, millist stsenaariumi nad toetavad.

8. Andres Lipstoki sõnul pole küsimus Reformierakonna koalitsioonist lahkumises, vaid selles, mis vormis koalitsioon jätkab ja millise peaministri juhtimisel.

9. “Peaminister käitus väga matslikult, lastes välisministri lahti nii, et marssis presidendi juurde, kutsumata enne enda juurde oma alluvaid ministreid-koalitsioonipartnereid ning andmata oma tulevastest sammudest teada,” ütles Lipstok.

10. Lipstok lisas, et ka vabastatud välisminister Ojuland võlgneb Reformierakonna juhatusele seletuse. “Aga ma ei näe siiski põhjust, miks terve fraktsioon peaks koalitsioonist lahkuma.”

Koalitsiooni lõhkuda ei taha

11. Kultuuriminister Urmas Paet ütles, et kui vaadata olukorda riigikogus ja ühiskonnas tervikuna, siis on olemasolev koalitsioon parim võimalikest. “Meie jaoks on koalitsioonis jätkates oluline, et säiliks koalitsioonilepe, mille alusel oleme kokku saanud, ja ei toimuks edaspidi veiderdamist, kas mõni punkt leppes meeldib või mitte,” lausus ta. “Võimalik, et ka meie oleme praegu vigu teinud ja põhiprobleem on olnud koalitsiooni omavaheline suhtlemiskultuur,” lisas Paet.

12. Kriis valitsuses sai alguse 8. veebruaril, kui peaminister Parts tegi ootamatult president Rüütlile ettepaneku vabastada välisminister Ojuland usalduse kaotuse tõttu ametist.

13. Põhjuseks oli päev varem esitatud kaitsepolitsei aruanne, mis tõi välja välisministeeriumis riigisaladustega ümberkäimisel valitseva korralageduse.

Dokumente oli kadunud ka Ojulandi ministriks oleku ajal, varem oli Ojuland seda eitanud.

14. Mis edasi saab?

Kolm stsenaariumi

15. •• Reformierakonna juhatus esitab Kristiina Ojulandi uuesti välisministri kandidaadiks – peaminister Juhan Parts ei võta seda pakkumist vastu, mille peale Reformierakond teatab valitsusest lahkumisest või seab tingimused, mis hinnaga ollakse nõus siiski uut kandidaati esitama.
16. •• Reformierakond teatab kohe valitsusest lahkumisest või nõuab Partsi tagasiastumist – tulemus on mõlemal juhul sama: valitsusliit laguneb ning algavad uued koalitsiooniläbirääkimised
17. •• Reformierakonna juhatus esitab uue välisministri – valitsus jääb püsima, kuid peaminister Partsi usaldus partnerite silmis jääb minimaalseks ning valitsusel on raske edasistes reformides kokku leppida.

Allikas: EPL

23. Salapaberite otsimine käib loiult

15.02.2005

Priit Simson

1. Välisministeerium pole ikka veel kõigi saladusevaldajatega ühendust võtnud.
2. Kuigi välisministeeriumi sisejuurdلuse aruanne osutab, et 17 salastatud dokumenti on eksminister Toomas Hendrik Ilvese käes, pole viimase sõnul temalt keegi midagi küsinud.
3. Eelmise nädala meediateated viitavad, et 91 teadmata asukohaga paberist 17 on Ilvese käes, kuid eksminister teatas, et on sellistest väidetest kuulnud ainult ajakirjanduse kaudu.
4. “Keegi pole minu käest midagi küsinud, keegi pole mulle midagi omistanud,” kinnitas Ilves, viidates ühtlasi, et ministeeriumi Kristiina Ojulandile üle andmisel olid kõik kinnitanud, et salajase teabega on kõik korras.
5. “Kui probleem on diplomaatilise julgeoleku büroos, et nemad ei suutnud õigel ajal tuvastada millegi kadumist, siis on see nende, mitte minu probleem,” lisas Ilves.
6. Ministeeriumi paberid viitavad aga, et Ilvese käes peab olema teabeametite ülevaateid, mis muu hulgas puudutavad ka viie aasta taguseid Vene relvajõudude suurõppusi Baltimaade lähistel ja ühte põhjalikumalt hinnangut ähvardavatele ohtudele.
7. Juurdلuse korraldajad on maininud ka 1996. aastast eksminister Siim Kallasele saadetud salastatud dokumente, millest Kallas ise ei tea aga midagi. “Kallaselt pole

keegi nimetatud pabereid taga nõudnud,” vahendas tema nõustaja Hanna Hinrikus praeguse eurovoliniku sõnu.

Saladuste kaitse vajab raha

8. Hinrikus viitas, et nimekirja sattunud dokumendid olid küll Kallasele adresseeritud, kuid ta pole neid allkirja vastu vahetanud ja seega tema käes neid pole. Ekskantsler Indrek Tarand ja kunagine poliitikadirektor Sulev Kannike ei kommenteerinud teemat, sest juurdlus alles käib.

9. Kevadel taotles minister Kristiina Ojuland riigisaladuse kaitseks 46 miljonit krooni, mis kulunuks saatkondade turvalisuse tõhustamiseks, viidates, et riigisaladuse nõuetekohane hoidmine käib ministeeriumile üle jõu.

10. Riigisaladusega ümberkäimise eest vastutab välisministeeriumis üheksa töötajaga diplomaatilise julgeoleku osakonnas riigisaladuse kaitse talitus.

24. JUHTKIRI: Kasutage võimalust vaikida

15.02.2005

1. Pärast sportlikku nädalavahetust jätkasid koalitsioonierakondade liidrid avalikku arvamustevahetust olukorrast riigis juba sordiini all.

2. Ultimaatumid on asendunud koostöövõimaluste pakkumisega. Kuid siiski on õhus veel müra rohkem kui informatsiooni ning tundub, et kõik perifeersed väeüksused ja üksikvõitlejad ei ole vaherahu sõlmimise teadet kätte saanud ning muudkui tulistavad edasi. Koalitsiooni kildude kokkukleppimise raskele tööle see kasuks ei tule.

3. Õigupoolest seisab ju tühjast tülli läinud Res Publica ja Reformierakonna ees ainult üks selge ülesanne: hankida võimalikult kiiresti riigile võimalikult hea välisminister. Ja mitte lihtsalt minister, vaid minister koos selge välispoliitilise joonega. Selle küsimuse lahendamisel on senisest suuremat riigimeheliikkust võimalik näidata nii peaminister Juhan Partsil kui ka Reformierakonna esimehel Andrus Ansipil. Kuna riigi maksupoliitika, presidendi otsevalimine või riigikontrolli pädevus ei kuulu välispoliitika valdkonda, siis ei maksa neid sisepoliitika teemasid ministri otsinguid häirima tuua. Teist, kokkuleppimisest vaba kätt võiksid parteijuhid pigem kasutada mõlema erakonna fanaatilise tiiva lõukoerte ohjeldamiseks.

4. Tõsist välispoliitilist kompetentsi pole üheski Eesti erakonnas rohkem kui mõne inimese jagu. Need ja ainult need inimesed peaksidki nüüd uue ministri isiku sõelumisega tegelema. Ülejäänud võiksid juhinduda Prantsusmaa presidendi

kunagisest just välispoliitikat puudutanud märkusest ja kasutada seekord oma suurepärasest võimalusest vaikida.

5. Need aga, kes ministrit otsivad, võiksid pidada silmas, et välispoliitika on tegevus, kus parteiline ustavus pole mingi eriline kvaliteet, ja kui oma ridades küllalt kaalukat kandidaati ei leidu, võib Tiit Vähi kunagisel eeskujul valitsusse tuua ka parteitu asjatundja. Ikka riigi julgeoleku heaks ja nimel.

25. AAVO KOKK: Tähtis paber põletab lauda

16.02.2005

1. Esimene Maailmasõda algas venelastele hästi. Augustis 1914 tungis üks Vene armee Ida-Preisimaale ja teine Galiitsiasse.
2. Möllasid seal korralikult, aga varsti oli toss väljas. Ida-Preisimaal löödi Vene armee täitsa puruks. Lõunapoolne armee jõudis Krakowini, kust ta siis tagasi suruti. 1915. aasta mais murdsid sakslased Vene rinde läbi, augustis hõivasid nad Varssavi ja Lvovi. Sügisel jõudsid nad juba Leedusse.
3. Sellist olukorda ja kindralite küündimatust ei suutnud tsaar Nikolai II enam kuidagi välja kannatada. Ülemjuhatajaks tuli panna mees, kellele võis olla täitsa kindel. Nii läkski, et Vene armee etteotsa asus tsaar Nikolai II ise. Arvatavasti lootis Nikolai II, et selline julge samm äratab sõdurites ja kogu rahvas patriotismi, annab nendele kindlust ja siis tuleb ka sõjaline edu.
4. Nii alguses ka läks. Jaanuaris 1916 tegi Vene armee mõned raevukad rünnakud ja saavutas väikest edu. Kui sakslaste sõjamasin oli kõvem ja venelased said lakki. Patriotismist üksi oli vähe. Nüüd selgus, et tsaari otsus ise vägesid juhatada oli olnud väga lühinägelik.
5. Kui lahinguid ja territooriumi kogu aeg kaotatakse, peab keegi selles ju süüdi olema. Kes muu kui ülemjuhataja. Kui aga ülemjuhataja on ühteaegu tsaar, siis on keeruline olukorda lahendada. Oleks ülemjuhataja tavaline mees, saaks ta kergesti häbiga ametist lahti lasta. Kuidas sa aga iseennast ametist vabastad? Pealegi kui oled ise tsaar. Nikolai II jäi jorutama, keeras nii kõik vussi – ja kaugel siis revolutsioongi enam.

Välisminister samal rehal

6. Sama reha otsa astus nüüd ka Kristiina Ojuland. Tema pidi hõlvama tuttava, kuid vaenuliku territooriumi – Eesti Vabariigi välisministeeriumi. Üks kindel meetod

sellises olukorras on organisatsiooni ümberkorraldamine. Tuleb luua osakonnad, mis sind toetavad, leida vastupanu liidrid ning need siis maalt välja saata või tagandada.

7. Nii Kristiina Ojuland ka tegi. Ühel hetkel võttis minister enda otsealluvusse ka diplomaatilise julgeoleku osakonna. Seal töötavad inimesed, kes valvavad saladuste ja inimeste järel. Uurivad, kes mis arvutis käis ja kas inimene tualetti minnes ikka oma toa ukse lukustas. Võimas jõud, kui kõik on hästi, aga ohtlik riistapuu siis, kui suur jama on majas.

8. Nagu selgus, oligi jama majas – hulk pabereid kadunud. Sellises olukorras tuleb ikka keegi ohverdada ja kui jama on eriti tõsine, siis tuleb ohverdada kõige kõrgem ülemus. Nüüd aga ilmnes keeruline asjaolu: kõrgeim ülemus oli minister ise. Kuidas aga ennast vallandad?

9. Minu hea tuttav oli just saanud olulise riigiasutuse juhiks. Ükspäev astus sisse vana kolhoosimees Saaremaalt ja karjatas: “Noormees... Paber!!!! Mees, sul on paber laual??? Saada see kohe ära. Paber põletab lauda!!!”

10. Kuldsed sõnad, peab ütleva. Paberit ei tasu kunagi jätta oma lauale, kui selle saab kellelegi edasi anda. Miks koguvad tsaarid ja ministrid mõnikord ise pabereid enda lauale, jääb mulle ausalt öeldes arusaamatuks.

Lisa 5

Intervjuu Postimehe uudistetoimetuse juhataja Toomas Sildamiga

01.05.2005

SS – Sigrid Sõerunurk

TS – Toomas Sildam

1. **SS:** Te ütlesite mulle telefonis, et see (dokumentide juhtum) ei ole hea *case*, kuna ajakirjandusel ei olnud seal suurt rolli.

2. **TS:** Kui näiteks võrrelda ajakirjanduse suhtumist Ojulandi 2003. aasta alguses, kui tuli välja suursaadiku kiri Siim Kallasele aastast 2002. Seal oli ajakirjandusel selge roll, ajakirjandus sai sellest teada. Valitsus oli huvitatud, et see kiri ei tuleks välja. Ajakirjandus tsiteeris ja võimendas seda, lõi Ojulandi ümber selgelt negatiivse fooni. Nende nõndanimetatud saladokumentide puhul oli ajakirjanduse roll puhtalt vahendaja roll. Ajakirjandus ise ei leidnud ju midagi. OK, ajakirjandus kuulis midagi möödunud aasta lõpul, et toimub mingi kaitsepolitsei audit, et mingid paberid on puudu. Alguses oli juttu, et paberid on puudu Ilvese ja Tarandi käest. Mingil hetkel sai selgeks, et neid oli ka rohkem puudu ja no nii ta läks.

3. **SS:** Kuidas see (dokumentide juhtum) ajakirjandusse ikkagi tuli? Kelle kaudu?

4. **TS:** mmm.... (*mõtleb*) mis asi?

5. **SS:** See juhtum. Kuidas ajakirjandus sellest teada sai?

6. **TS:** (*mõtleb*). Mis ma nüüd oskan sellepeale öelda, ma ei oska sellepeale kohe mitte midagi öelda.

7. **SS:** Te tõenäoliselt ei saa nimetada nimesid?

8. **TS:** Kui sa oleks ajakirjanik, kas sina saaksid?

9. **SS:** Kelle huvides oli, et see ajakirjandusse jõuaks? Kas te seda saate öelda?

10. **TS:** (*täpsustas vahepeal, kas tema jutt läheb ikka intervjuuna minu bakalaureusetöösse*) Ma ei saa küll sellele küsimusele vastata. No ma ei saa öelda noh. Me ei ole ajakirjanduses seda öelnud.

11. **SS:** Mulle jäi diskursusanalüüsi põhjal ajakirjandusest mulje, et see info tuli välisministeeriumi mingilt ametnikult, ühesõnaga välisministeeriumist see lekkis.

12. **TS:** Millisest infost me räägime?

13. **SS:** Kõige esimesest

14. **TS:** Ja mis võis olla siis see motiiv, et see info lekkis?

15. **SS:** Seda mina ei tea
16. **TS:** Me ütleme ju enda ajakirjanikule alati, kui ta tööle tuleb, et arusaadavalt, et te saate kedagi kompromiteerivat informatsiooni. Aga et üldiselt tuleks vastata küsimusele, et miks teile seda informatsiooni antakse. Mis on nagu tagapõhi. Oletades juhul kui keegi oleks tõesti välisministeeriumist seda andnud, siis mis eesmärgil.
17. **SS:** Et Ojulandist lahti saada? Aga see on puhtalt spekulatsioon, kuna ma ju tausta ei tea, ma võin järeldusi ainult selle põhjal teha, mis ma olen ajakirjandusest lugenud. Seal otseseid mingeid viiteid ei olnud.
18. **TS:** (*mõtleb pikalt*). Esialgne informatsioon, mis ajakirjandusse jõudis, et paberid on kadunud Ilvese ja Tarandi ajast, ei oleks mitte kuidagi Ojulandi kompromiteerinud. Nüüd ma meenutan seda esimest pisikest nupukest, mis meil ilmus. Postimehe toimetus kajastas seda viisil, mis ei jätnud Ilvese ja Tarandi kohale mingit tõsist süüvarju.
19. **SS:** Te räägite nüüd eelmise aasta detsembrist?
20. **TS:** Jah
21. **SS:** Aga n-ö tuurid said ikkagi sisse ju selle aasta alguses
22. **TS:** See on hoopis midagi muud. Üks asi on see, mis oli möödunud aasta lõpus, kui ajakirjandus sai midagi kusagilt teada. Ja teine on selle aasta algus, kui see dokumentide *case* sai ikkagi aluseks Ojulandi ametist vabastamisele. Selle taga oli veel selgelt peaminister Juhan Partsi soov. Siin nagu ajakirjandusel... Me võime ju rääkida, kuivõrd see on seotud sellega, et samal päeval või üks päev varem oli Postimees avaldanud esiküljel avaliku arvamuse uuringu tulemused, mille järgi Parts oli kõige ebapopulaarsem poliitik. Kuidas see nagu Partsile mõjus.
23. **SS:** Kuidas Parts sai, Postimees, oli ju vahendiks, edastada seda sõnumit, et Ojuland ei ole oma tööülesannetes olnud pädev? St, kuidas Partsil õnnestus see sõnum Postimehesse saada?
24. **TS:** No aga ta teatas seda ju avalikult
25. **SS:** Aga see ei tulnud ju ikkagi Partsi kaudu avalikult välja. Esimene artikkel dokumentide kadumise kohta oli 31. jaanuaril ja see oli tegelikult Priit Kolbre väljavahetamise plaanist.
26. **TS:** Jaa
27. **SS:** Ja seal oli üks lõik selle kohta, et see väljavahetamise plaan ei ole mitte kuidagi seotud selle revisjoniga, mida kapo välisministeeriumis läbi viis.
28. **TS:** Õige

29. **SS:** Järgmisel päeval võttis Eesti Päevaleht teema üles, kirjutas sellest pika loo ja seal edasi kirjutas Postimees asjast pikemalt ja kui tuli 7. veebruar, siis käsitles ajakirjandus teemat veelgi pikemalt
30. **TS:** Ahhaa.
31. **SS:** Mind huvitab kust see info sinna 31. jaanuari lehte just sai?
32. **TS:** Postimehes töötas inimesi, kelle arvates Priit Kolbre on päris hea kantsler ja teda ei oleks pidanud Soome suursaadikuks kupaatama. Loomulikult me minu arvates küsisime Ojulandilt midagi selle loo jaoks ja Ojuland andis oma tsitaadid. Kui ma nüüd õigesti mäletan.
33. **SS:** Siin on esimene viide nendele salajastele dokumentidele, aga ei ole allikaviidet juures, et kogu ülejäänudtekst käis Kolbre väljavahetamise kohta
34. **TS:** mhmh
35. **SS:** Kust järsku need dokumendid sisse tulid? Kas Ojuland ise mainis seda ?
36. **TS:** (*mõtleb*) Ojuland mainis mida?
37. **SS:** Kas Ojuland mainis, et Kolbre väljavahetamine ei ole kuidagi seotud kapo revisjoniga?
38. **TS:** Kas meil ei olnud Ojulandilt mingi lühiintervjuu seal juures? Vist mingi kaks küsimust?
39. **SS:** Oli küll. Kaks küsimust oli seal lõpus juures
40. **TS:** Aga ma arvan, et üks küsimus puudutas seda, et kas Kolbre väljavahetamine on seotud dokumentide kadumisega
41. **SS:** Aga kust ajakirjanik ikkagi tuli selle peale, et küsida dokumentide kadumise kohta? Ja selle auditi kohta? Sest et siin on sees sõna väidetavalt
42. **TS:** (*ohkab*). On olemas isegi Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendid selle kohta, et keegi ei saa mitte mingil juhul sundida ajakirjanikku avaldama oma infoallikaid. Ja ma ei ole lahkumisavaldust kirjutanud Postimehe toimetusest, sest ma olen mõnda aega arvestanud, et ma mõnda aega töötan ajakirjanikuna. Ma saan aru, mida sa tahad ja loomulikult ma mäletan, kust me kellelki midagi kuulsime ja ma mäletan oma emotsioone selle asja juures.
43. Tähendab me võime lõpmatuseni vaielda selle üle et kas ajakirjanduse roll on täiesti kuivalt ainult kajastada seda informatsiooni või neid sündmusi, mis tal on teada. Või on ajakirjanduse roll natuke laiem.

44. **SS:** Kas sobib kui ma sellele küsimusele vastust tõlgendan niimoodi, et allikale antud lubaduste tõttu ei saa avaldada, kust see info pärit on?
45. **TS:** Ma pole allikale mingit lubadust andnud. See on vist elementaarne
46. **SS:** Tõlgendan nii: allikakaitse tõttu?
47. **TS:** Jah! Mingid inimesed ikka aegajalt usaldavad ajakirjanikke. Nad ei võta ausõna eest, et see kontakt jääb ajakirjanduse ja allika vahel, ei selle kontakti ajal, enne ega pärast. Mõlemad pooled eeldavad, et nii kitsaks see jääb.
48. **SS:** Miks pidas toimetus seda teemat kajastamisvääriliseks?
49. **TS:** Priit Kolbre on vaieldamatult Eesti üks väljapaistvamaid diplomaate. Välisministeeriumi kantsleri tähendus on suurem kui põllumajandusministeeriumi kantsleril. Oli teada vastuolud Kolbre ja Ojulandi vahel, see kõik kokku oli sedavõrd ajakirjanduslik, ja konflikt ja me kajastasime seda. Kuna taustaks oli dokumentide audit, siis me kajastasime natukene ka seda riivamisi seal loos.
50. **SS:** Peamine teema oli siis Kolbre väljavahetamine?
51. **TS:** Selles loos, mida Sa näitasid jah (31.01.2005). Aga kuna oli teada, et dokumentide audit on ja kuna kantsler üldiselt vastutab ükskõik millises ministeeriumis ministeeriumi sisemise asjaajamise eest, siis see paratamatult on puutumises ka selle auditiga.
52. Meil oli informatsioon ka sellele. Tähendab, meil oli informatsioon, millele me ei saanud kinnitust. Ja ma ei oska öelda siamaani kas see oli nii või ei, et Kolbrele oli väga selgelt oli öeldud, et kas lähed suursaadikuks, lähed kantsleriametist ära või me keerame sinu peale kogu selle dokumentide kadumise. Me ei saanud sellele informatsioonile täit kinnitust. Ja me ei saanud seda kasutada ka väga selges vormis. Ja see oli muidugi asi, mis alguses meie huvi tõsiselt üles küttis.
53. **SS:** Mind ei huvita mitte ainult see üks artikkel, vaid need kõik. Miks toimetus pidas seda dokumentide skandaali vääriliseks kajastada peaaegu kaks nädalat?
54. **TS:** Pühajumal, välisministeeriumist, kes tegeleb Eesti välissuhtlemise koordineerimisega, kaovad mingid klassifitseeritud dokumendid. Ma arvan, et see on ükskõik millises riigis on ajakirjandusele huvipakkuv.
55. **SS:** kas Postimees võttis ka oma kindla seisukoha selles juhtumis?
56. **TS:** Kas juhtkiri ilmus sel teemal?
57. **SS:** Ilmus
58. **TS:** Seal on näha mingi seisukoht
59. **SS:** Kas see oli teadlikult selline?

60. **TS:** Oot aga milline see seisukoht oli?
61. **SS:** See oli ikkagi Partsi suunas pigem negatiivne ja Ojulandi natuke õigustav. Või lugesin seda sealt valesti välja?
62. **TS:** On minu jaoks suhteliselt keeruline olukord, sellepärast, et olen Postimehe töötaja ja isegi bakalaureusetöö jaoks ei taha kogu seda siseinfot täiesti välja laotada. Minu jaoks tuleb lahutada uudiskülgedel ilmuvad materjalid ja juhtkirjad. Ja juhtkirju tuleb vaadata siiski laiemas kontekstis. Millele eelnes konflikt Postimehe ja Juhan Partsi vahel, kust Parts nõudis Postimehelt avalikku vabandust. Kui oli see shefferi juhtum, kus Parts NATO peasekretäri kõne peale ei vastanud.
63. Mina töötan uudistetoimetuses, siis mina räägin sellest, mis Eesti uudiste lehekülgedel ilmub.
64. **SS:** Uudiste toimetus ja arvamustoimetus omavahel ei kommunikeeru?
65. **TS:** Ikka kommunikeeruvad. Aga nad on siiski kaks täiesti erinevat toimetust.
66. **SS:** Kui te ütlesite, et kui arvamustoimetus ja uudistetoimetus on kaks erinevat üksust, siis kui uudisest kõlab mingisugune hinnang läbi (ajakirjaniku enda hinnang või toimetuse sisehinnang), kas see hinnang on sama, mis juhtkirjas?
67. **TS:** See võib täiesti lahmida.
68. **SS:** See on siis ikkagi ajakirjaniku enda hinnang?
69. **TS:** Jah. Küsimus pole ainult Postimehes, küsimus on ka teistes väljaannetes, ega ajakirjandus ei tundud ju Ojulandi suhtes teatud sümpaatiat. Mis oli tõsi, oli see, et ega Parts ei seletanud väga palju, kui ta teatas Ansipile, et tee Ojuland lahti. Ansip ütles, et ei tee. Parts jalutas Kadriorgu. Noh see tundus tõesti nagu respi (Res Publica – SS) ja Reformierakonna omavahelise kanakitkumisena.
70. **SS:** Kas ajakirjandust kasutati selle tandrina ära? Või sekkus ajakirjandus ise ka kuidagi?
71. **TS:** Ma arvan, et ajakirjandus oleks olnud Partsi suhtes palju kriitilisem kui Parts oleks niimoodi käitunud näiteks kultuuriminister Urmas Paetaga. Või kaitseminister Jaak Jõeriüdigaga, kelle kuvand ajakirjanduses oli ja on oluliselt positiivsem.
72. **SS:** Kas see tähendab, et see skandaal oli suhteliselt isikutepõhine?
73. **TS:** Ma arvan, et tegelikult ikkagi oli see, et seda skandaali peab vaatama sisepoliitilises kontekstis, mis Eestis oli selleks ajaks välja kujunenud ja valitsuspartnerite omavaheliste suhete kontekstis. See äratagemise soov ikkagi ju paistis uksest ja aknast.

74. **SS:** Kas Postimehe uudistetoimetus üritas tuua ka natuke selgust loosse, mitte jääda ainult vahendajaks?
75. **TS:** Postimehe uudistetoimetus üritas teada saada, et mis ajast, kelle ajast mingid paberid kadunud on ja ma mäletan mingit materjali ilmus selle kohta, et nii palju on Kallase ajast kadunud ja nii palju Ilvese ajast ja nii palju Ojulandi ajast.
76. **SS:** Kuidas te ise hindate selle *case*’i kajastamist, kas see info, mis te suutsite lugejatele anda, oli piisav?
77. **TS:** Alati on info ebapiisav.
78. **SS:** Kas info, mis ilmus, oli pigem lugejat soosiv või pigem neid allikaid soosiv, kelle käest info saadi?
79. **TS:** Siin seda rippumist allikatest ei olnud. Tähendab seda, et oleks mängitud mingit allikatemängu. Ja et mingi osa infost teadlikult oleks olnud varjatud või infot oleks esitatud kallutatult, seda ei olnud
80. **SS:** Kas Parts vastas ajakirjaniku küsimustele allikana heameelega või mitte? Sest minu analüüsist tuli välja ka see, et Andrus Ansip, kes oli kolmas osapool, sai artiklites väga palju sõna, võrreldes näiteks Partsi või Ojulandiga.
81. **TS:** Siin peab selget vahet tegema. Peaministrilt kommentaari saamine on alati bürookraatlikult küllalt keeruline, kasvõi praegu Ansipilt. Temalt kui peaministrilt on ka keerulisem kommentaari saada, kui siis kui ta oli majandus- ja kommunikatsiooniminister. Ojuland on läbi aegade olnud otsesitaatidena raskesti tabatav. Ja see kõik on tulnud läbi tema pressiteenistuse.
82. Ansip ühelt poolt oli kõige kergemini kättesaadav, võttis alati kõnesid vastu. Ja temast kujunes ju väga kiiresti võtmepeerson, siis kui ta teatas, et me ei vabasta, st Reformierakond ei kutsu Ojulandi tagasi. Ja siis kui nad järgmisena teatasid, et me esitame Ojulandi uuesti. Pall oli nagu tegelikult nende käes.
83. **SS:** Reformierakonna?
84. **TS:** mhmh. Kuni siis selleni, et neil ebaõnnestus suursaadiku saamine välisministriks ja siis lõpuks nad tegid Langist välisministri.
85. **SS:** Selle põhjal, et Ansip figureeris Postimehe veergudel küllaltki palju, võiks loomulikult järeldada, et väljaanne on Reformierakonda soosiv. Aga tegelik põhjus oligi siis see, et ta oli kergesti kättesaadav?
86. **TS:** Jah. Ja loomulikult, ütleme, kui ta oleks suhelnud ainult oma pressiteenistuse vahendusel, siis me oleks rääkinud Atoneniga või Reformierakonna järgmiste tegelastega.

87. **SS:** Miks Ansip siis lõpuks alla vandus (loobus Ojulandi kaitsmast)?
88. **TS:** No mis tal teha oli? Kohe valitsus laiali ajada? Tookord minu arvates ei kuulunud nende plaanide hulka valitsuse laialiajamine.
89. **SS:** Tookord ei kuulunud?
90. **TS:** Mulle on nagu selline mulje jäänud. Ma arvan, et nad Vaheri puhul ka ei tahtnud valitsust laiali saata. Nad tahtsid lihtsalt respile (Res Publica – SS) tagasi teha Ojulandi *case`i* pärast. Aga mängisid suuremaks. Selles suhtes Ojuland ja Vaher on täiesti erinevad. Vaheri puhul minu arvates mängis ajakirjandus palju suuremat rolli.
91. **SS:** See tuli Sakalast vist välja
92. **TS:** No Sakala Sakalaks. Sakala minu arvates ei saanudki päris täpselt aru, mida nad selle tsitaadiga ütlesid. Sakala ilmus neljapäeval ja reedestest lehtedes oli juba möll.
93. **SS:** Poliitilist skandaali üldiselt iseloomustab see, et tavaliselt on kuskil mingisugune infolekitaja ja siis info tilgub ajakirjandusse. Ükskõik kelle kaudu, või kuidas või mis motiividel. Ja alguses domineerivad hinnangud, olgu nad siis prominentsete inimeste hinnangud või ajakirjanike endi ja alles hiljem tulevad faktid. Kas Ojulandi *case`i* puhul oli see teie arvates samamoodi?
94. **TS:** Ma arvan, et seal käisid suhteliselt käsikäes, selles suhtes, et faktid et paberid on kadunud. Ajakirjandus ju ei rääkinud pooltki käsikäes sellega, et kas Parts tegutses liiga tormakalt ja sellest, et Ojulandi aeg on möödas.
95. **SS:** Aga faktid ikkagi tulid peale seitsmendat veebruari peale kapo aruannet. PMis muidugi ilmus ka enne üks artikkel, intervjuu Sven Ugastega
96. **TS:** Ja, a. Kaitsepolitsei üks töötaja.
97. **SS:** Kus Ugaste otseselt ei öelnud, et dokumendid on kadunud, ütles lihtsalt, et neid ei ole leitud siamaani veel.
98. **TS:** Mida see tähendab? Tõlge palun. Et neid dokumente ei ole. Ja kui dokumente ei ole, siis dokumendid on kadunud.
99. **SS:** Kas see mitte ei olnud ennatlik hinnangu andmine?
100. **TS:** A kas eksis? Kas hinnang oli ekslik?
101. **SS:** Ei olnud, aga tollel hetkel ei olnud seda teada.
102. **TS:** On olukordi, kus ajakirjandus teab midagi ja otsib paaniliselt, ja ... õigemini otsib pingsalt, kuidas seda teadmist jagada lugejatele.
103. **SS:** Otsib oma teadmistele kinnitust?

104. **TS:** Ja otsib varianti, et legaliseerida oma teadmisi. Eriti kui tegemist on mingite kadunud riigisaladustega ja kapoga siis on alati selline noateral kõndimine, et ajakirjandusele jälle saab midagi teada, mis on omakorda tõlgendatav riigisaladusena. Ega me siis keegi ei taha ju, et tulevad mingid toredad noored mehed toimetusse ja tahavad meie arvutisse ja kiibiga ära minna. Ja noh siis ikka mõeldakse, et kuidas ehitada kirik keset küla.

105. See et Ugaste komistas oma intervjuus, ütles tegelikult selle tõe ära. Mida ajakirjandus oleks pidanud tegema? Jätma selle kasutamata? Ajakirjandus täitis oma rolli. Rääkis lugejatele nii nagu asjad on.

106. **SS:** Kuidas suhtlus kapoga üldse toimub? Kui kapole artiklites viidatakse, siis kas seal taga on konkreetne persoon või pressiesindaja või mingi pressiteade? Kui ma olen lugenud neid artikleid, kus kapo on figureerinud, siis viidatakse kapole kui institutsioonile.

107. **TS:** See on nii ja naa. tähendab oleneb olukorrast. Valdavalt on nii, et kui on tsiteeritav allikas, siis on see kõige sagedamini pressiesindaja, on olnud ka mingid direktorid, kasvõi Ugaste. Harva on olnud kaitsepolitsei peadirektor. Aga kui on informatsioon saadud mingil teisel moel, siis räägitaksegi stiilis, et kaitsepolitseist on öeldud ja kaitsepolitsei arvates. Kui ei ole võimalik inimese nime öelda.

108. **SS:** tänud intervjuu eest.

Peale intervjuud kestis vestlus Sidlamiga veel pea pool tundi. Sildam nõustus, et kasutan sealt infot valikuliselt.

Lisa 6

Intervjuu Postimehe uudistetoimetuse reporteri Rasmus Kaggega

02.05.2005

SS - Sigrid Sõerunurk

RK - Rasmus Kagge

1. **SS:** Toomas Sildam väga täpselt sellest ei rääkinud, kuidas see juhtum ajakirjandusse sattus, aga olid ilmselt ikkagi mingid lekitajad.
2. **RK:** Selles suhtes tagantjärele on päris huvitav vaadata seda nagu, kuidas see Ojulandi teema käis. Ma ei tea, kas Tom seda mainis. Skandaal hakkas selle aasta jaanuari lõpus või veebruari alguses kerima. Aga tegelikult see, et osad paberid võivad olla kadunud, käis juba läbi oktoobris ju. Oli üks pisikene mingisugune Tomi nupp, mille ta afišeeris PMi all.
3. Selle skandaali valguses tõstataski vaid kahe erakonna n-ö omavaheline rebimine, mis oli siis ühelt poolt tiivustatud nende kunagisest mitteliitumisest tekkinud jamast. Et Res Publica oli solvunud sellepeale, et Reformierakond keeldus nendega liitumast
4. **SS:** See skandaal sai tegelikult alguse Kolbrest. 31. jaanuaril ilmus PMis temast artikkel, kus oli üks lõik selle kohta, et see (kantsleri väljavahetamisplaan) ei ole mitte kuidagi seotud dokumentide kadumisega. Ja sealt saigi see paberite skandaal alguse.
5. **RK:** See oli juba vol kaks. See, et need paberid olid kadunud, oli minu arvates oktoober või detsember. Aga ta tuli uuesti päevakorradele, siis kui tõesti oli mingi info, et Kolbre n-ö üritatakse kingastada. Ja ühelt poolt lähtuvalt sellest, et Ojuland üritab teda süüdi teha selles, et paberid on kadunud. Ja siis mainiti vist esimest korda sadakonda paberit, mida ei ole välisministeerium suutnud kaitsepolitsei riigisaladuse kontrollile esitada. Mainiti loo sees mingi nelja lausega "Postimehe andmetel". Ja kus Ojuland lükkas siis ümber, et ei et see ei ole seotud sellega. Mingi lühike intervjuu või
6. mis ta oli. No sellest on juba mingi pikemat aega juttu olnud.
7. **SS:** Ma tean, et detsembris oli üks selline artikkel
8. **RK:** Detsember, seda ma mõtlengi. Ma ajasin segamini, kas oli oktoober või detsember, oli detsember.
9. **SS:** Räägi sellest, kuidas Sina seda lugu kajastasid, kellega rääkisid ja millal Sa seda lugu üldse kajastama hakkasid?

10. **RK:** Siis kui oli Kolbre lugu ilmunud, tegi Päevaleht mingisuguse pikema *story* sellest, et mis seal siis tegelikult on, järgmisel päeval. Ja seal esimest korda vist käidi välja, Ojuland ise ütles vist ka, et dokumendid on kadunud enne tema ametiaega. Minu arust samal õhtul oli ka TV3 samateemaline uudis, kus Ojuland tunnistas esimest korda, et paberid on kadunud aga et temal pole nendega mingit pistmist ja mina ei näe mingit vastutust, sest kõik on kadunud eelmise ministri ja eelmise kantsleri ajal ehk vihjas nagu Ilvesele ja Tarandile. Esimest korda kerkis päevakorrale see värk, et ilmselt minnakse selle peale, et Kristiina peab tagasi astuma. Ja sealt see kerima läks.

11. Ma mõtlen, et kuna ma selle esimese loo kirjutasin. Ei mäleta, ühesõnaga mingil samal teemal oli, et tahavad tagasiastumist. Sealt ta nagu läks riburadapidi käima. Jutt oli sellest, et vist Hollandi ja Belgia majandusministri pressikonverentsil ma küsisin Ojulandi käest, et a la et kas kinnitate seda, et teie ajal on läinud kaduma ja ta ütles, et jah ma ei näe mingit probleemi ja ma ei näe mingit vastutust ja ei kavatse tagasi astuda sellepärast.

12. **SS:** Ühes artiklis, siis kui see 7. veebruar oli möödas, selgus, et oli ka Ojulandi ajal neid dokumente kaduma läinud. Ojuland õigustas end sellega, et kui te vaatate mu eelmisi tsitaate, et otsige mu tsitaadid üles kus ma ütlesin seal, et suurem osa dokumentidest.

13. **RK:** See tuleb meelde.

14. **SS:** Miks te selle lause sisse panite?

15. **RK:** Sa mõtled Ojulandi seda tagantjärgi lauset?

16. **SS:** Jah

17. **RK:** Vaata, see on paratamatult. Kui inimene tahab midagi öelda ja tal on midagi väga kaalukat öelda, selles mõttes, et ta on ise väga selgelt A ja O selles teemas siis vaieldamatult peab edastama tema selgitusi selle kohta kui meie küsime, et te eelmine kord ütlesite, et teie ajal ei ole midagi kadunud ja nüüd selgub, et teie ajal on ka ikka midagi kadunud, mida te sellepeale ütlete. Mille peale ta siis ütles sellised retoorilised laused, mis tekitasid paljudes poliitikutes ja ajakirjanikes seisukoha, et kui me ei räägi mitte valetamisest, siis me räägime pooltõdede esitamisest ja vassimisest. Et kui ikkagi väga selgelt üle kuulata need tekstid, mida ta ütles näiteks TV 3-le, siis seal ei ole ühtegi korda mainitud suurem osa. Jutt käib ikkagi sellest, et kõik oli toimunud tema eelkäijate ajal.

18. **SS:** Tegelikult aga otseses mõttes Ojuland ju siis valetas, kui kapo raport oli olemas ja ta ütles nii PMis kui EPLis, et dokumentide kadumine lõppes noaga lõigatult 2002. aastal.

19. **RK:** Tegelikult oli seal üks oluline moment see, et Ojuland tagus seda rauda tegelikult enne seda ka kui kapo raport oli avaldatud. Minu hinnangul tegi vale sammu, et ta läks selgelt teisi süüdistama ise nägemata raportit. Ja sellega koos tõmbas suhteliselt täbarasse olukorda ka Reformierakonna esimehe Andrus Ansipi. Kes koheselt kui Ojulandi küsimus üles kerkis, hakkas teda vihaselt kaitsma. Et ei ole mingit vastutust umbes, kõik on korras. Ei pea ta kuskile astuma, kuskile minema. Mida hiljem, kui n-ö valitsus oli tüli künnisel, et kohe on valitsus lõhki minemas, Ansip tunnistas, et ilmselt sai natukene meelevaldselt oma informatsiooni käsitletud.

20. **SS:** Ansip Postimehe veergudel sai üldse hästi palju sõna. Sildami sõnul oli see sellepärast, et Partsi oli raske kätte saada, Ojulandi samuti ja Ansipi oli see, kes rääkis kõige parema meelega. Aga kui palju ta (Ansip) tegelikult teadis?

21. **RK:** Siin ongi see küsimus, et mulle tundus, et ta usaldas liialt oma välisministrit Kristiina Ojulandi. Et ta rääkis asjadest, millest ta väga täpselt ei tea. Ma ei mäleta mis päev see neljapäev oli kui tuli see valitsuse kabineti istung, kus siis avaldati see kaitsepolitsei raport. Pärast seda tegelikult retoorika päris selgelt muutus. Järgmisel esmaspäeval kui n-ö need ultimaatumid, mis esitatud olid, siis ta juba selgelt ütles, et jah me mööname, et tegelikult vastutus on Kristiina Ojulandil ikka olemas. Ehk ma arvan, et sellest selgub nagu ilus tõde, et poliitikutel ei maksa lauseid loopida enne kui need asjad ei ole ikka päris täpselt teada.

22. **SS:** Meelis Atonen ajas seda teist retoorikat, et allkiri on üldse formaalne ja ei loe midagi.

23. **RK:** Vahepeal tundus, et see asi kippus teemast nagu kõrvale kalduma. Üles võeti see, et Ilves ja Ojuland olid ministrivahetumise ajal omavahel sõlminud ministeeriumi üleandmis-vastuvõtmise akte. Või no selle tooli üleandmis-vastuvõtmisakte, kus sa kinnitad formaalselt ja juriidiliselt jah, et kõik mis tema käes on, et seal ei ole ühtegi salapaberit ja tema ei ole nendest mitte midagi üle andnud. Tegelikult küsimus on ju ministeeriumis. Mitte ministriametis vaid ministeeriumis üldiselt. Siit tekkiski see küsimus, et Ojuland ütles, et mina ei vastuta millegi eest, sest mina ei ole ühtegi paberit ära kaotanud. Aga vastutus on üldine, vastutus on kogu ministeeriumi peal. Ta võttis ju hiljuti enda alluvusse selle diplomaatilise osakonna.

24. Ja siinkohal selles mõttes on huvitav, mida ma alati hiljem tagantjärgi pressisin, on see, et ta igal pool väitis, et mina kohe käivitasin sisejuurdlust seal välisministeeriumis. Ja hakkas asjaga kohe tegelema. Ta tegi seda kõike siis, kui kapo uurimine oli juba sees ja oli tuvastanud, et dokumendid on juba kadunud.

25. **SS:** Mis ajal see oli? Sest ta ütles, et sisejuurdlust ta tegi paralleelselt kapoga.

26. **RK:** Jah, aga seda ta algatas siis, kui kapo juurdlus oli tuvastanud, et midagi on juba korrast ära.

27. **SS:** See 7. veebruar?

28. **RK:** Jah, aga sisejuurdlust ta tegi juba varem. Sisejuurdlust ta vist tegi aasta lõpus ja aasta alguses. Kapo kontroll oli sees juba septembrist.

29. **SS:** Aga sellest sisejuurdlustest ta midagi pikemalt ei rääkinud. Ka see juurdlus kuskile jõudis ka?

30. **RK:** Juurdlus tuvastas needsamad puudused. Tuvastas puudused selles samas diplomaatilise osakonna töös, mille järel ta võttis selle diplomaatilise osakonna enda alluvusse. Küsimus on ju selles, et ta võttis tagantjärgi. Arvestades seda, et Ojuland oli minister olnud vist 2002. aastast. Siis küsimus on tegelikult ikkagi selles, et dokumendid kadusid 2002 ja 2003. Kui ta väga soovinuks varem korda majja saada, siis oleks ta teinud selle sisejuurdluste juba tunduvalt varem. Mitte lähtuvalt sellest, et kapo tuli ja ütles, et näete, teil on siin korralagedus. Tagantjärgi selle osakonna enda alla võtta on selline, et vaatame, mis korda teha annab. Et olukord on selles mõttes juba nigel.

31. **SS:** Ajaleheveergudel Ojuland rääkis ka, et ta üritas kokku saada Partsiga jaanuaris ja enne seda detsembris, aga Partsil ei olnud selle jaoks üldse aega. Aga tegelikult nad vist ikka kohtusid?

32. **KG:** Jah, mina tean ka, et omavahel kokku nad said. Aga ma saan aru, et nende kahe inimese vahel oli selgelt küpsenud selline vastasseis juba tunduvalt varem, mingi eelmise aasta kevadest. Ja ühel hetkel nad siis said kokku kui Ojuland pidi Pärnus mingit asja avama ja ta kutsuti peaministri vaibale. Ütleme nii.

33. **SS:** Sinu arvates, kas Postimees andis sellest skandaalist lugejatele küllalt selge pildi?

34. **RK:** No ma arvan, et me andsime tegelikult ikkagi suhteliselt hea pildi, selles mõttes, et nii palju kui oli võimalik, niipalju iga päev tehti mingi *update*, pidevalt anti edasi uut informatsiooni. Mida öelda, oli sellel hetkel suhteliselt palju. Erinevad pooled pritsisid seda sülge ikka päris palju.

35. **SS:** Aga see oli suhteliselt hinnanguline ju, sest fakte alguses väga ei olnud.
36. **RK:** Faktidega on alati see probleem, et kui üks osapool on kaitsepolitsei, siis vaieldamatult lugeja peab leppima olukorraga, et sealt on suhteliselt raske või võimatu üht-teist kätte saada. Teisalt on selle asi võti see, et poliitikute enda huvi oli kuni viimase ajani suhteliselt suur, et asja võimalikult palju vaka alla hoida. Seesama, et selle jama väljatulek oluliselt kahjustas Eesti riigi mainet. Eriti kuna Eesti välisministeeriumis on kadunud mingisugune sada salajast dokumenti. OK, need on võibolla dokumendid, mis juba ammu ei vääri endale salastatuse pitsarit aga *anyway*. Ja seetõttu ei olnud ka väga tragisid inimesi, kes oleks väga soovinud... No ma kujutan ette, et lugeja loomulikult oleks tahtnud juba esimesel päeval 7. veebruaril lugeda Postimehest lugu, mis paberid on kadunud, kes on kaotajad ja mismoodi nad nagu süüdi mõistetakse. Millises vanglakambris ja kellaga koos nad karistust hakkavad kandma. See on paratamatult selline suhteliselt võimatu missioon. Et ajal kui uurimine veel käib, midagi nagu teada saada. See ei ole ju tavaline poevargus.
37. **SS:** Millised allikad kõige paremini rääkisid?
38. **RK:** Ütleme nii, et poliitikud loomulikult rääkisid kõik hea meelega.
39. **SS:** Adekvaatset juttu ka?
40. **RK:** Kui sa jagad selle teema kaheks: see saladokumentide kadumise *case*, siis selle kohta nagu adekvaatset informatsiooni saada oli suhteliselt raske. Esiialgu, enne kui see raport selgeks sai. Sest ega keegi päris täpselt ei teadnud, mis seal siis kadunud on ja need, kes seda teadsid, olid suhteliselt vait. Ja sama ajal, mis puudutas seda skandaali teist poolt, omavahelist kemplust kahe erakonna vahel ja võimalik valitsuse lagunemine, siis sellel teemal anti hinnanguid ikka suhteliselt vabalt. Seda võib võtta nagu manipulatsioonina, aga samas ka suhteliselt avalikult räägiti ka seda, et mis juhtub siis, kui Parts näiteks ei loobu Ojulandi... seal oli mitu versiooni. Et esitame uuesti Ojulandi ministriks. Või kui ta seda ei kinnita, siis me läheme umbusalduse peale riigikogus ja suhteliselt karmidel toonidel räägiti. Et nüüd on kindel, et ei ole enam mingit võimalust.
41. Aga nagu hiljem näha oli, siis Reformierakond tegelikult astus sammu tagasi, kummardas maani, et me vabandame ja püüdis peituda selle taha, et mis dokumendid need olid siis sellised, täiesti mõttetus dokumendid!
42. **SS:** Ansip rääkis ennast ühes artiklis niimoodi sisse, et artikli alguses ütles ta, et muidugi tahaks nii mina kui Eesti rahvas teada saada, mis dokumendid need siis ikkagi olid, mis kaduma läksid. Lõpus ütles, et tegelikult need ei olnud üldse mingid

olulised dokumendid. Et salajasuse pitsarit ei olnud enamikul peal. Kas oli alguses teada, et kui palju neid väga salajasi oli?

43. **RK:** Seal mingil hetkel enne selle kapo raporti avaldamist sai öeldud, et enamustega on tegemist ametkondlikuks kasutamiseks mõeldud dokumentidega, selle madalama klassi pitsariga. See sai siiski ära öeldud, et suuri selliseid riigisaladusi seal ei ole. Kapo ütles ka selle ära, et oht, et need on sattunud võõrastesse kättesse, võõrriigi kodanikele, on suhteliselt väike kui mitte olematu.

44. **SS:** Artiklites öeldi jah, et ELi ja NATO pitsariga ei ole ja enamik on paberihundist läbi käinud.

45. **KG:** Just, just, just

46. **SS:** Ojulandil oli ju tegelikult kuu aega, et need üles leida, aga see kuu aega unustati ära. Kuidas nii?

47. **KG:** Küsimus oli pigem selles, et ühelt poolt see poliitilise kähmluse pool oli ära vajunud selleks hetkeks. See lõppes, sõbralikult n-ö lepiti ära kuuks ajaks, isegi vähemaks ajaks. Ja tegelikult oli ju antud ka edasi informatsiooni teemal, mis dokumendid olid, lõpuks räägiti suhteliselt avatult, kes olid kaotajad. Nimeliselt, kui mitu paberit ära kaotas.

48. **SS:** Kas see info tuli kapolt?

49. **RK:** See tuli lõpuks läbi ikkagi erinevate kanalite. Erinevate kanalite, kus kapo kõigepealt raportis andis teada, palju dokumente kadunud oli. Mis aastatel, mis ministrite ajal, ja mis klassifikatsiooniga tegemist on. Aga riburadapidi tuli siis täiesti ametlik intervjuu. Hakkas siis välja tilkuma seda, et Ansip korduvalt rõhutas seda, et need on mingisugused ammu. Mingid, a la kui valmistatakse ette seal mingit esinemist Euroopa Liidus, et kuivõrd esinemise ajani on see saladus ja peale seda on täiesti avalik dokument, mis ripub internetilehekülgedel. Tegelikult täiesti mõttetud paberid, aga näed, on unustatud signatsioon maha võtta.

50. Aga miks ta ära vajus...noh see on see paratamatuse teema, et ühel hetkel on inimestel sellest skandaalist kui sellisest suhteliselt siiber. Sa loed seda päevast päeva. Kui on antud sellele asjale punkt ja kogu asi vajub ära. Tõsi, kuu aega hiljem kui see aeg läbi sai, oleks võibolla pidanud tegelikult ajaleht ise kirjutama, et nüüd on algatatud siis kriminaalasi, sest dokumente ei õnnestunud kõiki üles leida. Ja mis seal salata, jäi ka kirjutamata väga suurelt see, et asi on nüüd minemas prokuratuuri.

51. **SS:** Miks siis kirjutamata jäi?

52. **RK:** Paratamatult on see, et vaevu olid kired saladokumentide ümber lahtunud, kui juba kerkis üles uus skandaal. Mis tipnes Juhan Partsi valitsuse kukkumisega. Ja mis kestis samamoodi ikkagi nädalaid ja nädalaid. Ära lõppes ta tegelikult alles kaks nädalat tagasi. Kui uus valitsus koos oli, mille ümber samamoodi tekkis veel pingeid.
53. **SS:** Milline oli Sinu arvates ajakirjanduse roll selle dokumendiskandaali kajastamisel?
54. **RK:** No eelkõige informatiivne loomulikult. Aga mis roll... (*mõtleb*) Sa pead silmas täpsemalt?
55. **SS:** Mulle jäi selline mulje, et ajakirjandus oli suhteliselt mugav, sest infot tuli poliitikutelt ja ka kapolt lõpuks ja ei pidanud ise väga palju uurima.
56. **RK:** Sellega ma nagu päriselt nõus ei ole. Et ühelt poolt nagu ikkagi meenutaks, et ilmusid ikkagi suhteliselt põhjanevad lood ka selle kohta, et mis paberid need on. Selliste allikaviideteta... Vahetult pärast seda valitsuse kabineti istungit kui see avalikuks tehti, ilmusid artiklid ka selle kohta, mis paberid need tegelikult on. Tööd selles osas ikkagi tehti ja kui n-ö mugavuse printsiibil sõita, siis oleks võinud vaid BNS edastada. Kes tegelikult kattis ka seda teemat väga hästi. Ühtlasi ma arvan, et minu päevad olid ikka väga pikad sellel ajal.
57. **SS:** Kas Sa oleks tahtnud rohkem süvitsi uurida?
58. **RK:** Kindlasti, ma arvan, et iga endast lugupidav ajakirjanik tahab anda ajakirjanikuna rohkem informatsiooni, et salapaberid olid sellised, et kaheksa tükki kadusid siis ära ja sel ajal. Et Ilves kaotas need paberid sellepärast, et tal portfell ununes Strasbourgi trammi 6. mail 1995 ja kui ta selle kohvri oli sinna unustanud siis ta ütles sellised ja sellised sõnad.
59. **SS:** Kas Postimehe toimetus, teie kaks siis, leidsite ka oma allikaid, kes ütlesid kelle kätte võis mingi dokument jääda? Või tulid kõik ametlikke kanaleid pidi?
60. **RK:** Ei! Ei, ei. Ikkagi räägiti sel perioodil väga paljude inimestega, kellest nimeliselt läks lehte ma arvan mingisugune kümnendik. Et ütleme see intervjuude maht, mis tol hetkel tehti, oli ikka väga suur. Et ma võin öelda, et ütleme suur osa nendest intervjuudest oli sellise suhteliselt vähese informatsiooniga, uue informatsiooniga. Küll andsid nad mingid puzzletükke, mida intervjuude põhjal oli võimalik lõpuks kokku panna. Et keegi kuskilt telekast oli kuulnud keegi sealt ja keegi teisest kohast. Aga räägitu jube paljudega.
61. **SS:** Kes need olid? Ma mõtlen mis valdkondadest?

62. **RK:** Alates erinevatest riigiametnikest nii välis-, sise-, kaitsepolitsei, politsei. Kombati tegelikult läbi kõikvõimalikud inimesed, kes võiksid midagi teada sellest teemast.
63. **SS:** Aga enamik neist tahtsid jääda anonüümseteks?
64. **RK:** See on paratamatult sellise teema puhul, kus tegelikult kaalul on selle valitsuse jätkamine. Ei taha keegi inimene võtta endale sellist rolli, et ta nüüd ütleb midagi põhjanevat, mingi väikse riigiametnikuna, mis tegelikult võib anda asjale hoopis teise valguse.
65. **SS:** Kas nendelt ametnikelt saadud info lõpuks ikkagi vastas tõele või oli see lihtsalt selline äratagemine?
66. **RK:** Seda infot oli ju ka erinevat, mul ei tule praegu meelde, aga ka selles loos oli üsna palju sellist möödarääkimisi, mis selgus, et lõpuks ei vasta päriselt tõele. Ma ei mäleta, mis need olid, aga loomulikult oli asju, kus tagantjärei irvitati nende üle. Aga sellist, mis puudutas näiteks seda poliitilist poolt, siis seda omavahelist võitlust, selles oli väga palju manipulatsiooni tegelikult.
67. **SS:** Nagu näiteks?
68. **RK:** No Reformierakonna poolt. Lehes ilmusid ju lood, et kui te ei tee seda, siis me lähme riigikokku. Ühesõnaga kui te seda ei tee, siis me lähme riigikokku ja ainult kui te seda ei tee. Ühesõnaga muudel juhtudel me jääme raudselt.
69. **SS:** Aga miks te siis kajastasite nii palju seda Ansipit?
70. **RK:** See ei olnud ainult Ansip
71. **SS:** Ansipit oli ikkagi kõige rohkem. Võrdlesin Postimeest ja Päevalehte, siis Postimees andis Ansipile palju sõna.
72. **RK:** Vaieldamatult see peab ju lähtuma sellest, et kriteeriumid on mõjukus, ütleja mõjukus, mida Ansipil vaieldamatult on kui Reformierakonna liidril. Teiseks, Ansip ütlemiselt ja vaieldamatult oma kaalult ja ületas teiste Reformierakonna tegelaste n-ö sõna. Ja paratamatul need kaks kriteeriumit kaaluvad üle teised allikad. Ja ka teised lehes avaldatavad n-ö tsiteeritavad
73. **SS:** Ja Ansipit oli kerge kätte saada?
74. **RK:** Ja Ansipit oli kerge kätte saada. Ja mitte ainult Postimehel.
75. **SS:** Kuidas Partsiga oli? Parts kui peaminister? Kas temalt saadi infot ainult pressikatelt?
76. **RK:** No üks asi olid pressikad ja teine asi oli, et üritati talle läheneda nii läbi Res Publica liikmete kui tema enda *staffi*: Allar Tankler, Kristi Liiv. Rääkides nendega siis

niimoodi omavahel või siis rääkides nendega sellel eesmärgil, et kuule küsi peaministrilt kommentaari. Aga Partsi põhiaps ikkagi skandaali ajal oli see, et ootame vaatame ära need asjad ja siis loopigem tuld.

77. **SS:** Lugesin seda 3. veebruari protokoll, kus ta ei tahtnud ka üldse kommenteerida, ütles vaid et ootame ära.

78. **RK:** Just, just. Tegelikult mina arvan, et Ojuland ise mängis selle asja suureks. Ta oleks pidanud tegelikult esimeste intervjuude ajal mitte õnge minema ajakirjanike provokatsioonilistele küsimustele. Et kui mina küsin paberite kadumise kohta. Ta oleks pidanud samamoodi käituma, minu hinnangul ütleva, et teeme nii et ootame selle kapo raporti ära ja siis vaatame seda asja.

79. **SS:** Ojuland hakkas kohe rääkima, et tema ajal...

80. **RK:** Muidugi tema ajal ei ole midagi läinud ja kõik teised on süüdi ja tema on jumala puhas ja siis muidugi, et mina ei ole midagi isiklikult ära kaotanud. Mina kui Ojuland võtsin Ilveselt kõik paberid üle jne.

81. **SS:** Seda rääkis Ansip ka.

82. **RK:** Täiesti aiaaugust! Küsimus ongi selles, et üks rääkis aiast, teine aiaaugust. Kui Parts rääkis üldisest vastutusest, siis Ojuland rääkis sellest, et tema ei ole midagi ära kaotanud ehk et mina ei ole milleski süüdi. Las olla see mõni teine ministeerium, mis on kõik ära kaotanud, mina ei ole midagi ära kaotanud. Selles mõttes suhteliselt väiklane käitumine.

83. **SS:** Kas Sul endal kujunes ka välja mingi suhtumine või valisid Sa pooli?

84. **RK:** Ei, kusjuures ma pean ütleva seda, et poliitikast kirjutades on võimalik suhteliselt mõnusalt pooli valimata kirjutada, erinevalt näiteks krimiteemadest, kus sul paratamatult tekib ju mingist erilisest kurjategijast kirjutades, keda veel kahtlustatakse. On paratamatult selline tunne, et saaks kätte...

85. **SS:** See on jah teine asi. Aga siin *case`il* Sul siis ei tekkinud arvamust?

86. **RK:** Ütleme paratamatult selline hoiak tekkis, et sa ikkagi nägid võibolla kuskil vaimusilmas läbi, et see nüüd pressib natuke üle. See Ojulandi käitumine võibolla tekitas natuke sellist küsitavust, ma ei oleks ise nii käitunud. Ütleme selles suhtes tekkis küll hoiak. Ja Ansipist Reformierakonna pärast oli tiba nagu kahju, et nad nii rumalalt ennast ämbrisse mängisid. Aga noh mis siin salata, et mina olen nagu ajakirjanik, et kui nemad mulle seda materjali annavad ja väga meelsasti ja siis loomulikult ma olen allikakriitiline. Aga kui allikaks on ikkagi niivõrd suured tippfiguurid, siis ...

87. **SS:** Kas Postimehe uudistetoimetusel kujunes välja oma seisukoht?
88. **RK:** Postimehe arvamustoimetusel kindlasti kujunes oma seisukoht välja. Aga ma ütlen, ma ei ole neid juhtkirju sel teemal... ei tule meelde.
89. **SS:** Sildam märkis, et uudisteosakond ja arvamus omavahel väga ei suhtle. See, mis arvamus kirjutab, see on nende enda asi, et uudisteosakonnaga väga ei konsulteerita.
90. **RK:** Päris ma sellega nüüd nõus ei ole, et ma mäletan ikka selliseid tuliseid debatte. Me töötame ikka suhteliselt kõrvuti ju. Siis peeti ikkagi suhteliselt olulisi läbirääkimisi teemadel, et kuidas mingeid asju käsitleda ja milline on informatsioon. Minu kui kirjutajaga pidevalt suheldi, et mida uut on välja tulnud. Kas seal juures on mingeid selguseid. Kas Ojuland on jälle midagi öelnud, mis on Ansipi seisukoht. Kindlasti tulistamine käis seal.
91. **SS:** Kas Ansipil õnnestus manipuleerida?
92. **RK:** Ma arvan küll jah. Võibolla natukene.
93. **SS:** Kas ajakirjandust, Postimeest konkreetselt, kasutati ära selleks, et Ojulandist lahi saada? Kas Postimees oli selle vahend?
94. **RK:** Vastupidi ma arvan. Pigem ma arvan, et antud hetkel kui sa vaatad seda Res Publica käitumist, siis mina ikkagi pigem arvan seda, et tegelikult ju hoiti alguses. Et kui oleks lahti tahtnud saada, siis oleks võinud ju hakata kohe algusest enne seda 7. veebruari, juba veebruari kuust alates. Partsil oli ju informatsioon koguaeg *online* olemas. Parts oleks tahtnud lahti saada, oleks kohe hakanud pritsima ühte ja teist, tera haaval midagi eetrisse. Parts hoidis selles mõttes riigimehelikku joont, et stopp. Ainukene, mis tegelikult läbi jooksis, väikeste lisanditena iga päev, oli see, et kadunud on sada dokumenti ja kogu lugu. Ega rohkem midagi ei olnud.
95. **SS:** Kas Parts oleks pidanud rohkem rääkima?
96. **RK:** Ma arvan, et ta käitus õigesti, et kui uurimine läbi ei ole, ei ole mõtet hakata sülge pritsima.
97. **SS:** Tegelikult ta ju selgitas seda Ojulandi vabastamist.
98. **RK:** Mis puudutab saladokumente, ta alati ütles, et kuulge, ootame kapo raporti ära. Neljapäevane päev oli see, kui see avaldati, siis räägime.
99. **SS:** Aga ometi ajakirjanduses usuti rohkem Ansipis, kuna Ansip seletas lihtsalt rohkem.
100. **RK:** Just. Ja lihtsas keeles. Paratamatult me peame siin taanduma selle probleemi juurde, et rahvale on Partsist jäänud arvamusuuringust mulje kui kalgist ja

ilgelt ametlikust poliitikust, kes on alati lipsus ja ülikonnas. Ja Ansip on vaieldamatult selline rahvamees. Lihtsad sõnad, lihtne tekst. Head näited, head võrdlused, sorav jutt. Ansipi ainukene viga selle loo juures oli see, et ta tegelikult liialt palju usaldas Ojulandi. Mis tegelikult oli täis pooletõdesid.

101. **SS:** Sildam mainis ka, et Ojulandiga on kogu tema ametiaja avaliku elu tegelasena kaasas käinud negatiivne imago, mis ei sõltu üldse sellest, et ta on Reformierakonnas ja Reformierakonnal on olnud positiivne imago. Kuivõrd Ojulandi negatiivne kuvand võis mõjutada seda kajastamist?

102. **RK:** Sellele ma ei oska väga vastata. Sest hakkasin kajastama aasta tagasi, ütleme vähem kui aasta tagasi. Ennem lugesin nagu lehelugeja.

103. **SS:** Mis mulje lehelugejale jäi?

104. **RK:** Ma olen nõus, et negatiivne imago tal selles mõttes mingil määral oli. Et ta loopis neid, ma ei oska küll nüüd tsiteerida neid, aga olulisi repliike viskas, mis olid sellised, et karp vajus lahti. Varasematel teemadel. Ja siis samas ka see, et seesama käitumine et ennem kui tibud loetud on sa ei tule teisi süüdistama, see ei ole hea toon. See ei ole viisakas.

105. **SS:** Kas lugeja sai sellest ka niimoodi aru?

106. **RK:** Oota millest?

107. **SS:** Sellest, et Ojuland süüdistas enne, kui tibud olid loetud?

108. **RK:** Ma arvan küll. Ma arvan küll, et sai. TV 3 uudised, mida tsiteeriti päevast päeva erinevates kohtades. Ja neid kahte lauset tegelikult. Need käisid ühest kohast teise pidevalt.

Lisa 7

Kodeerimisjuhend

1. Skandaali kesksed inimesed
 - 1.2 Juhan Parts/ peaminister
 - 1.3 Ojuland/ välisminister
 - 1.4 Andrus Ansip/ Reformierakonna juht
2. Erakonnad
 - 2.1 Reformierakond
 - 2.2 Res Publica
 - 2.3 Rahvaliid
 - 2.4 Sotsiaaldemokraadid
 - 2.5 Isamaaliit
 - 2.6 Keskerakond
 - 2.7 Sotsiaalliberaalid
3. Poliitikud
 - 3.1 Toomas Hendrik Ilves
 - 3.2 Marko Mihkelson
 - 3.3 Mart Laar
 - 3.4 Edgar Savisaar
 - 3.5 Villu Reiljan
 - 3.6 Olari Taal
 - 3.7 Meelis Atonen
 - 3.8 Ivari Padar
 - 3.9 Sven Mikser
 - 3.10 Tiit Tammsaar
 - 3.11 Ain Seppik
 - 3.12 Kristen Michal
 - 3.13 Tiit Matšulevits
 - 3.14 Siim Kallas
 - 3.15 Evelyn Sepp
 - 3.16 Marko Pomerants
 - 3.17 Ott Lumiste

- 3.18 Andres Lipstok
- 3.19 Urmas Paet
- 3.20 Tõnis Lukas
- 3.21 Jaanus Marrandi
- 4. Institutsioonid
 - 4.1 Kaitsepolitsei
 - 4.2 Välisministeerium
 - 4.3 EMOR
- 5. Kirjalikud allikad
 - 5.1 kaitsepolitsei raport
- 6. Välisministeeriumi (endised) töötajad
 - 6.1 Indrek Tarand
 - 6.2 Sulev Kannike
 - 6.3 Priit Kolbre
 - 6.4 Raul Mälk
 - 6.5 Harri Tiido
 - 6.6 Kristo Riimaa
 - 6.7 Tago Holsting
- 7. Pressiesindajad
 - 7.1 Juhan Partsi pressiesindaja
 - 7.2 Välisministeeriumi pressiesindaja
 - 7.3 Siim Kallase pressiesindaja Hanna Hinrikus
- 8. Teised
 - 8.1 President Arnold Rüütel
 - 8.2 EMOR projektijuht Jaanika Hämmal
- 9. Meedia
 - 9.1 Postimehe andmeil
 - 9.2 Ajakirjanduse väitel
 - 9.3 TV 3
- 10. Identifitseerimata

Lisa 8 tabel 4

Skandaali periodiseering faktide, kommunikatsiooni ja aladiskursuste järgi

	Skandaalieleelne periood	Skandaali puhkemine	Skandaali kulminatsioon	Skandaali järellainetus
Faktid	<p>12.03.`02 Ojuland ja Ilves allkirjastasid asjaajamise üleandmise akti</p> <p>30.08.`04 kapo alustas välisministeeriumis plaanilist riigisaladuste hoidmise kontrollimist</p> <p>sügis 2004 Ojuland viis riigisaladuste büroo enda otsealluvusse</p> <p>01.12.`04 kapo kontroll pidi lõppema, kuid jätkus, sest pabereid oli oodatust rohkem</p>	<p>02.02.`05 Ojuland nentis dokumentide kadu, kuid vastutust ei võtnud.</p> <p>03.02.`05 valitsuse pressikonverents. Parts ei kommenteerinud teemat, soovis enne kapo raporti ära oodata</p> <p>veebbruar `05 EMOR viib läbi Eesti avaliku elu tegelaste reitingu uuringut</p>	<p>07.02.`05 - kapo lõpetas auditi ja teatas, et 91 dokumenti on välisministeeriumist kadunud.</p> <p>08.02.`05 Parts tegi presidendile ettepaneku Ojuland ametist vabastada</p> <p>10.02.`05 valitsuse pressikonverents; õhtul vabastas Rüütel Ojulandi välisministri ametist ja Ansip luges esmakordselt kapo raportit</p>	<p>17.02.`05 – uueks välisministriks sai Rein Lang</p>
Kommunikatsioon	<p>08.12.`04 PM kirjutas, et riigisaladuse hoidmist kontrolliv kapo ei leidnud välisministeeriumist kõiki salajasi dokumente</p>	<p>31.01.`05 - PMis ilmus artikkel Ojulandi soovist kantsler Priit Kolbre välja vahetada, ajakirjanik mainis kadunud dokumente (lisa 3: 2), esimene infoleke</p> <p>01.02.`05 EPL kirjutas esimese pikema artikli</p> <p>04.02.`05 PMi intervjuus tunnistas kapo asedirektor Sven Ugaste, et dokumente on kadunud (lisa 3: 5.23)</p>	<p>08.02.`05 EPL ja PM töid teravalt välja Ojulandi vassimise</p> <p>09.02.`05 Ansip ütles EPLis, et valituskriis on käes (lisa 4: 9)</p>	<p>14.02.`05 Ansip tunnistas PMis (mis ilmus 15.02.`05), et Ojulandi tagandamine oli õige tegu (lisa 3: 26)</p> <p>07.03.`05 PM avaldab EMORi uuringu tulemused</p>
Aladiskursused		<p>31.01.`05 Välisministeeriumi kantsleri Priit Kolbre väljavahetamine</p> <p>04.02.`05 Reformierakonna ja Res Publica konflikt</p> <p>31.01.`05 välisministeeriumi sisemine pingeline õhkkond</p> <p>01.02.`05 info lekkimine välisministeeriumist</p> <p>04.02.`05 süüdiskursus</p> <p>04.02.`05 Ojulandi tagasiastumine</p>	<p>11.02.`05 Partsi umbusaldamine</p> <p>11.02.`05 Ansipi võimalik peaministriks saamine</p> <p>jätkus - lahingudiskursus</p> <p>jätkus - süüdiskursus</p> <p>jätkus - Reformierakonna ja Res Publica konflikt</p> <p>jätkus - info lekkimine välisministeeriumist</p> <p>jätkus - Ojulandi tagasiastumine</p>	<p>12.02.`05 - tulumaksureform</p> <p>15.02.`05 – garantiid Reformierakonnale</p> <p>07.03.`05 – avaliku elu tegelaste populaarsuse uuring</p> <p>jätkus - lahingudiskursus</p> <p>jätkus - Reformierakonna ja Res Publica konflikt</p> <p>jätkus – Ojulandi tagasiastumine</p>

